

3 1761 05912225 9

EL.
EL

Presented to the
LIBRARY of the
UNIVERSITY OF TORONTO
by

GEORGE BISZTRAY

1892. aug. 8. 1003.

VÁRKONYI
BÁRÓ AMADE LÁSZLÓ
VERSEI.

ÖSSZEKÖTÖTTÉ, BEVEZETTE ÉS JEGYZETEKKEL KISÉRTÉ

NEGYESY LÁSZLÓ.

BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVTOMDA.

1892.

ELŐSZÓ.

Amade verseinek ez a második kiadása, mind istenes énekeire, mind világi dalaira nézve. Amazok 1755-ben, még a költő életében láttak először napvilágot, ezek 1836-ban, hetvenkét esztendővel halála után. Egyik kiadás sem volt a maga nemében sem teljes. Az 1755-ből való kisdéd kötet a ránk maradt kilencz vallásos ének közül hetet tartalmazott; az 1836-diki kiadás pedig százötz világi dalt foglalt magában, ezek közül is egy a Balassi Bálinté volt.

A jelen kiadás ez idő szerint teljesnek mondható, a mennyiben Amadénak az ő neve alatt ránk maradt és mai napig ismert összes verses műveit fölvette. Benne vannak az 1755-ben kiadott vallásos énekek, benne az 1836-ban megjelent világi dalok egészen, továbbá a *Figyelőben* újabban közzétett versek is mind, valamint a kéziratok egyéb darabjai. Eddig ki nem nyomtatott magyar nyelvű vers e kötetben kettő van, a XLVII. és LXXXIII. Latin és német verseit mi közöljük elő-

ször, a függelékben. Gyűjteményünk magyar nyelvű világi darabjainak összes száma 144, a vallásos énekekkel 153. Mint összes kiadás pedig, ez az első; a költő virágzása után másfél század múlva jelenik meg.

Amadénak azonban még sok verse lappanghat, hozzávetőleg — nem a darabszámot, hanem a terjedelmet véve — majdnem annyi, mint a mit ezennel közrebocsájtunk. Még a huszas években Kultsár István birtokában két kötet Amade-féle vers volt, melyek közül csak az első majdnem magában foglalta a mi verseinket (sejtésem szerint az I—CXVII. számokat, néhány istenos éneket s a latin és német darabokat), míg az egész második kötetet egy ma ismeretlen költemény töltötte meg: a költő szerelmeinek Zrinyi-strophákban megírt lyrai regénye. E hosszas epiko-lyrai költeményt még Toldy is látta, de Kultsár halála után nem tudni hova lett; talán el is vészett, de még elő is kerülhet. A mint Toldy tudósít, e mű életrajzi szempontból kiváló érdekekkel bírna; de fontos lenne máskép is. Amade költészetének egy kevésbé ismert oldalát mutatná be s mint régebbi költészetünknek jóformán magában álló alanyi elbeszélése, irodalomtörténeti szempontból is becses emlék volna. Majd a ki Kultsár íratárát fölkeresné, talán Amade lappangó verseire is ráakad. — Azt hiszem, a múlt századbeli kézíratos dalgyűjtemények némely darabjára nézve is, akár a versfejekből, akár a belső okok alapján meg

lesz még állapítható Amade tulajdonjoga s egyes családi levéltárakból is napfényre kerülhetnek még némely másolt füzetek, eddig ismeretlen Amade-féle versekkel.

Szerettem volna e kiadást Amade tüzetes életrajzával bevezetni, de az alább fölemlítendő okok miatt mai nap még ez nem volt lehetséges. Főleg a szükséges életrajzi adatok hiánya gátolt meg abban is, hogy Amade költészetéről behatóbb tanulmányt írjak. E szerint mind az életrajz, mind Amade műveinek ismertetése pusztán vázlat akar lenni, s inkább arra fordítottam minden gondomat, hogy e kötet mint kiadás legyen telhetőleg kifogástalan. A szöveg pontossága és hűsége volt főczélom s e végből a rendelkezésre álló forrásokat tüzetesen fölhasználtam. Nevezetesen a főcodex alapján, egy kézirati másolat és az 1836-diki kiadás figyelembe vételével kritikailag megállapítottam a szöveget s az eltéréseket a jegyzetekbe igttattam, hogy eljárásomat bárki ellenőrizhesse és a változatok értékét megbírálhassa.

Így Amadét újból közkézre adván, nincs egyéb hátra, mint hogy e kiadás másokat újabb kutatásokra ösztönözzön. Fölkeressék még lappangó műveit, megírják életrajzát, de főleg — a mi e kiadás alapján is lehetséges — vizsgálják költészetének æsthetikai s irodalomtörténeti értékét. A múlt század e híres szerelmi költője, kinek versei nyomtatott betű nélkül is, az élő dal szárnyain szájról szájra, vagy másolatokban kézről

kézre jártak s Magyarország szépeinel néhány évtizedig széles e hazában kapósaak voltak, míg aztán egy új és jobb korszak végkép el nem temette őket, — mondom: saját korának e jelentékeny költője nagyon megérdemli a vele való foglalkozást.

Munkám véghez vitelében többek szivessége támogatott. Különös köszönettel tartozom Cson-tosi János akadémiai tag úrnak, a nemzeti múzeum könyvtárőrének, ki a múzeumi kéziratár használatában minden lehető könnyítést és támogatást nyújtott, úgyszintén a múzeumi könyvtár egész tisztikarának, kik kutatásomat minden elő-zékenységgel segítették, valamint Rozsnyai Károly úrnak, a szolnoki állami főgymnasium igazgatójának, ki a kiadás szerkesztéséhez szükséges könyvtári dolgokat a fővárosi közkönyvtárakból hivatalos úton mindenkor készséggel hozatta meg. Fogadják mindnyájan e helyen is őszinte köszönetemet.

Szolnokon, 1890 június 27-én.

Négyesy László.

AMADE LÁSZLÓ ÉLETE.

Sajátságos, hogy e nem is nagyon régi költő életét eddig oly kevésbé ismerjük. Sokkal régibb s kevésbbé jelentékeny írókról is többet tudunk, mint róla. Munkáinak 1836-diki kiadásában találjuk első hitelesebb életrajzát, melyet családi megbízásból a szerkesztő írt; ez a forrása a többinek, nevezetesen a Toldyénak is. De ez is oly rövid! Másfél kis nyolczadrét lapon mondja el a költő életének igazán külső történetét, tartózkodva egyéni jellemzésétől s minden oknyomozástól. Az eddigi életrajzok teljes foglalata ez:

Báró Amade László 1703-ban, márczius 12-én született a pozsonymegyei Böösött(?) Atyja báró Amade Antal, arany-sarkantyús vitéz, anyja Horváth Simonchich János personálisnak Mária Rozália nevű leánya volt. Családja egyike volt Magyarországnak és főnemesi családjainak, mely a Guthkeled nemzetségtől származtatta magát, 1628-ban (Lehóczky szerint 1622-ben) nyert báróságot s előnevét a pozsonymegyei Várkonytól

vette; nevezték magokat egyszersmind Marczaltheő örökös urainak is, László pedig czimében Böös és Baár és a berencsi vár és uradalom örökös urának írta magát. László, tanulmányait részint a jezsuiták nagyszombati egyetemén végezte, hol 1722-ben egy latin vitabeszédet mondott el nagy hatással és adott ki *Victor in proelio S. Ivo* czim alatt, részint pedig Gréczben, hol 1725-ben a philosophia doctorává avatták. Hazatérvén, 1729-ben eljegyezte s nőül vette báró Orczy Zsuzsánnát, «de vele kevés ideig élt». Katonaságra adván magát, az 1734-ben fölállított Hávor János-féle huszárezredben mint kapitány szolgált. Másodszori házasságra lépett Veltzl Mária Paulinával, de tőle, úgy mint első nejétől, gyermeke nem lett. 1742-ben a nemesi felkelő seregben ezredes-kapitány volt, 1744-ben pedig, kimutatott jeles tulajdonaira való tekintetből, generál-adjutáns lett. Megváltván a katonaságtól, 1750-ben a pozsonyi udvari kamarához valóságos tanácsossá neveztetett, s e hivatalát aztán életfogytig viselte, mialatt 1751-ben aranykulcsossá is lett. Meghalt föl-baári jószágán, a Csallóközben, 1764. deczember 22-dikén; eltemették a Szent-Antalban levő családi sírboltba.

Ilyen szűkszavú e költőnk életrajza. Annyi látszik belőle, hogy életpályája nem volt változatoság híján. Tudósnak indult, katonává lett s mint aulikus méltóság végezte, — különben pedig kezdettől végig költő volt. Két ízben próbált családot alapítani, de a jelek szerint először szeren-

csétlenül, másodszor is nem egész sikerrel. Első nejétől — a mennyire a hagyományból kiérthetni — elvált, de gyermekei a másiktól sem lettek. Sorsának csak nagy körvonalait látjuk, még azokat is jó részt elmosódottan. Az sem kétségtelen, mit jelentenek az életrajz azon szavai, hogy első nejével «kevés ideig élt». A kifejezés közérvénye a mellett szól, hogy elváltak, de azt az értelmet sem zárja ki, hogy a nő elhalálozott. Aztán mennyi volt az a kevés idő? Elfogadva különben, hogy válás történt, ez 1734 előtt eshetett, Amade mint elvált férj léphetett a katonai szolgálatba; viszont Orczy Zsuzsánna mindenesetre előbb meg is halt 1736-nál, mert Amade mint katolikus ember nem köthetett volna újabb házasságot. Még homályosabb e második házasság története. Tovább élt-e vele második neje mint az első? nem özvegy magányban viselte-e tanácsosi méltóságát Amade?

Életének közelebbi körülményeiről s jelleméről egészen hallgatnak az életrajzok. Mellőznek minden aprólékosabb adatot vagy meghittebb vonást, melyekből egyénisége képét megalkothatnók. Hogyan és kik közt nevelkedett? mik voltak hajlamai, kedvtelései, tanulmányai, olvasmányai? hogyan fejlődött benne a költői szellem? honnan nyerte ébredő képzelete és szíve az első benyomásokat? kik voltak mintái? kikkel volt ismeretségben, vagy egyéb közeli viszonyban? minő volt természete, minő volt érintkezéseiben? —

Mind olyan kérdések, melyek egy költői életpálya vizsgálóját a legélénkebben érdeklik s melyekre nézve az Amadéről följegyzett adatok nem adnak fölvilágosítást.

Szerencsére azonban Amade lyrai költő volt s a lyrai költő maga írja meg életrajzát és maga festi meg lelki arczképét dalaiban. Költőnk egyéniségét is sokkal közelebbről és tisztábban tükrözik versei mint az életrajzok. Könnyen hevül, játékos és szenvedélyes, daczos és változékony természetének derűjét és borúját eléggé híven festik költeményei, úgy hogy ezekből vonásonkint tűrhetően össze lehet állítani szellemi képmását. De életrajzát innen sem lehet rekonstruálni, már azon okból sem, mert a versek nincsenek időrend szerint rendezve. Sorrendjüket Amade szabta ugyan meg, mert e sorrend nagyjában minden gyűjteményben ugyanaz; de csak utólag irathatta őket össze, a mikor már nem a keletkezés egymásutánja szerint igtatta őket verses könyvébe, hanem egyéb szempontok szerint válogatta. Főcodexünkben, mely az Amade példánya volt, a LXXX. számú vers fölé azt jegyezte a leíró: „Régi ének, még 1740. esztendőből”. Tehát ha ez ének már aránylag régi volt, akkor a codex e része nem igen készülhetett előbb az 1750-es éveknél; e megjegyzés arra is utal, hogy tehát a szomszédos darabok újabb keltűek. Egyébűtt is látni, hogy ugyanazon szívügyre vonatkozó s egymást kiegészítő költemények messze el vannak téve egymás-

tól (V. és XLV.). S ha a figyelmes olvasás fölfedezi is egy-két költeményről, hogy ezek összetartoznak, ezeket egy viszony sugallta: nem fedezi föl a nagy többségről s legkevésbbé tudja megállapítani, melyik vonzalom melyiket váltotta föl, hogy keletkezett s hogy múlt el ez vagy az a szerelmi viszony és hogy következett rá a másik? Sem a költőnek, mint saját költészete tárgyának élettörténete, sem a költőnek mint írónak művészi fejlődése nem állapítható meg költeményeiből, melyeknek sajátságos elrendezése a kritika minden pragmatizáló kísérletét meghiusítja. Mégis csak jó volna tehát, ha a költő életrajzát kissé részletesebben ismernők.

A költeményekből való következtetés nemcsak életrajzi, hanem lélektani tanulság szempontjából is gyakran bizonytalan értékű. Könnyen megeshetik például, hogy valaki egy helyzetdalt Amade egyéni érzelme nyilatkozatának vesz. Pedig Amadénak van egynéhány ilyen helyzetdala, sőt van olyan verse is, melyet más nevében írt, ilyen a fönt említett «Régi ének még 1740. esztendőből, Szenczi Jánosnak csinálva». Ilyen a XLVII. számú darab is, Liszkay András, baári pap nevére. Megeshetik továbbá, hogy némely csak játékból szerzett, látszólag komoly verset, komolyan vesz az ember, vagy egy valóban igaz érzelemszülte darabot esetleg a játszi forma miatt csak pillanatnyi enyelgésnek tekint. Finom műérzék és belemélyedő tanulmány tehet ugyan különbséget össze

és fölvett hang közt, de az ily ítélet nagyon ki van téve az alanyi fölfogás ismért veszelyeinek, kivált olyan régi költővel szemben, mint Amade, kinél a forma és tartalom sűrű összhangtalansága is zavarólag hat az ítélet biztosságára.

Sőt ha Amade életrajzát közelebbről ismer-nők, jobban meg tudnók ítélni költészetének igazságát is. Igen számos olyan költeménye van, melyről, ha magában olvassuk, nem könnyű el-dönteni: komolyan veszi-e tárgyát vagy nem; egész pathetikus helyek hangulatából kikökkent egy-egy közönséges vagy tréfás kifejezés. Ez-e a pongyolaság, vagy a pathosz volt csak látszatos? A költemény hangulata egy darabig érze'mes s azután hirtelen cynikus, úgy hogy az érzelmek mélysége, igazsága és valószínűsége gyakran lesz kérdésessé, s az olvasó szeme szögletébe könnyen odaveszi magát a gyanú: nem a híres rögtönző ügyes verselésének próbája volt-e csupán ez meg ez a darab is? Valóban, ha Amade költeményei sokban pótolják is az életrajzok hiányait, viszont részletesebb életrajzi adatok biztosabb támasz-pontokat nyújtanának a költemények tartalmi be-csének mérlegeléséhez.

Módunkban áll mégis a főntebbi életrajzot egy pár vonással kiegészíteni, részint a költemények nyomán, részint néhány újabban napfényre került adat segítségével.

A költemények közül Toldy, mint kiválóan életrajzi érdekűt, azon «lyrai regényt» említi,

melyben a költő saját szerelmi élményeit írta le, gyakran elég határozott realismussal, a személyek és alkalmak pontos megnevezésével. Sajnos azonban, hogy e hosszas lyrico-epikus költemény, melyből Amade élettörténetének költői szempontból, legérdekesebb oldalát egészen közelről megismerhetnők, jelenleg lappang, s talán végkép el is veszett.

De megmaradt egy másik hosszas verse *A házasság által elvesztett szabadság megsiratása* (más-kép *Nőtelen- és házaselet*), melyben szintén keresnek életrajzi nyomokat. Toldy azt írja, hogy ha csak nagyon nem csalódik, e költeményhez Amade saját házassága szolgáltatta az anyagot vagy (a mint másutt írja), ha szó szerint nem is, de körvonalaiban alighanem saját első házasság frigyét festi benne a költő. Ez esetben — úgy mond — teljes jellemrajzát birnók benne költőnknek, habár az erős színezet csak a költői kivitel kedvéért volna is. Az *Egyetértés* 1884-ben közölvén e darabot, úgy tudja, hogy szerzésére Amadénak második házassága adott okot, mert a vers 1741-ben kelt. Legtovább megy azonban Bodnár Zsigmond, ki — mint Toldy — a verset Amade első házasságára vonatkoztatja s a költeménynek jóformán minden szavát tény gyanánt veszi.

Bodnár épen a *Nőtelen- és házaseletre* támaszkodva próbálta meg a föntebbi vázlatos életrajzot kiszínezni, de kísérletét inkább ügyesnek tartjuk, mint szerencsésnek. Érdekes azonban látni,

mint varr hímét Bodnár e versről a költő életére.

Amade Gráczból hazatérve — írja Bodnár — aranyos ifjúságát élte. Mint költeményeiből gyaníthatni, vígan tölté napjait, jó pajtásaival sorban látogatta a vendégszerető nemesség házeit.

Olykor barátságért két-három pajtásom
Velem jött, hogy vígabb légyen utazásom.
A hová szállottam, kedvesen is láttak,
Jó szívet, víg kedvet bővebben mutattak,
Ha búcsúzni kezdtem, tovább marasztottak,
Csak az hiya volt, hogy kézen nem hordoztak.
(Idéz Bodnár még további 8 sort.)

•Ha valaha, a szellem ily nyugalmas évei kedveznek a gyönyörvadászó ifjúságnak. A politikai és társadalmi életet épen nem zavarják azon nagy kérdések, melyek gondolkodásra és komolyságra készítenek. A mindennapi élet egyhangúságában jól esik a zene, táncz és a jó bor, legalább szórakozást nyújt a kedélynek és elmének, mivel másutt úgy sem találna foglalkozást. Csallóközben pedig sok nemes lakott, akkor még több mint napjainkban, kik szívesen látták a jókedvű fiatal embert, a mulatni szerető és tudó ifjú mágnást. Ha összejött egy-két család, közel volt a cigány (maga Amade is tartott ilyeneket), s könnyen tánczra kerekedtek. E mulatságos időkben írta azután kis szerelmes költeményeit, melyek nem annyira mély, mint könnyen föllobbanó szíve ömlengései, bohó töprengései. Nem egy tartós és

lángoló érzés diktálta e sorokat, hanem azon rövid időre kötött és fölületes viszonyok, melyekben soha sem tudjuk, ki a rászédő és ki a rászédett.

«De ennek az életmódnak is eljött a vége. A könnyen hevülő fiatal ember 1729-ben meg-nősült. Orczy Zsuzsánnal lön felesége. Úgy látszik, két egészen ellenkező természet került bennök egy hajlék alá. Amade vidám, neje komolyabb, a férj könnyű vértű és világias, a nő házias és jó gazdasszony, a férj szelid és elnéző, a feleség heves és türelmetlen, egyike azon kardos magyar asszonyoknak, kiknek rend van a házánál; de jaj azoknak, kik e rend bontóiként szerepelhet-nének.»

Hegedűmet immár fogasról levette,
Flautát furuglyával pad alá vetette,
Szoknyáját, strikrokját oda flüggesztette,
Sok dib-dáb subáját rendre helyhez-tette.
Egyik sarkantyúját letörte csizmámnak,
Az egész szerszámát kidobta pipámnak,
Mondván, nem szenvedí füstjét a dohány-nak,
Ottkin dohányozni kell, mint a kutyá-nak.

«Neje, úgy látszik, e mellett nagyravágyó is volt, és épen nem elégítette ki a szűkös csalló-közi élet; míg Amade derült és érzékeny szíve csak édes szórakozást keresett, neje némi fényt és elegánsabb háztartást akart vinni(!), legalább erre lehet következtetni a szegénységre vonatkozó panaszából. Az elnyomott férj lassankint elha-

nyagolta magát, nem adott többé semmit a szép ruhára, kevesebb lett karmazsin csizmáinak száma, parádés ruhájának lekopott a rojtja, sőt kedves paripájának is resten járt a lába.»

Az egész életem siralomra fordul,
Keserves sorsomon könyvem ugyan csordúl
Olykor az elmém is csuda meg nem bódúl,
Mivel a sok fátnak halomként rám tódúl.
Jobb lett volna nékem a Tatórországhoz
Elbújdosnom épen alsó Indiában,
Csontomat letennem a szép szabadságban.
Mintsem nyomorognom így az házaságban.
Mert vajmi keserves illyeket szenvedni,
Egy hitván asszonynak kedvéért epedni,
Az ő e mellett így megöregedni,
Talán jobb lett volna diáknókat őrzeni.

«E sorok nem oly tréfás versek, melyeket jó kedvű férjek is írnak asszonyokról, sőt annyira komolyak, hogy nejtől való elválásának apológiájául vehetnők azokat. Csakhamar elhagyta feleségét és» . . . katona lett, stb.

Lehet a költők műveiből, hogy úgy mondjam, ideális életrajzot összeállítani, azaz olyat, mely általánosságban, eszmeileg igaz, ha egyes vonásaiban nem is; de vigyázni kell, hogy az alkotó vonások ne öltsenek túlságosan pozitív alakot, s ne igyekezzenek egyenként is a művilágításból a valóság napfényébe átjutni. Pedig Bodnár némely vonást adat gyanánt vesz; s szavai különben is ellenmondanak egymásnak. Eleintén azt írja, hogy a férj könnyűvérű és világias, a nő házias

és jó gazdasszony volt, azután meg úgy beszél, hogy a nő volt nagyravágyó s elegánsabb háztartást akart vinni.

Nézetem szerint a kérdéses költemény csak egy dévaj gúnyirat a házaseletről, a múlt század ízlésében, elég elevenen megírva, de egész általánosságban tartva. Lehet, hogy e vers megírására Amade, házi körében talált motivumokat, de a házaselet perpatvarait inkább tipikusan, mint egyénileg festi s míg némely más költeményében, a hol közvetlen az élmények benyomásai alatt áll, egyéni érzelmeit nem bírja idealizálni s formálatlanul, nyersen adja őket: addig itt egészen szabadon bánik tárgyával s könnyedén általánosít. Azért nagy tévedés volna a költemény minden sorát s a költői képzelem minden ötletet készpénzül, életrajzi adat gyanánt venni. A mit Bodnár nagyon komoly hangnak, az elkeseredés hangjának lát a versben, az alkalmasint csak ironikus páthosz. Bodnár tehát többet következtet e versből mint a mit kellene, s az egész *Nőtelen és házaselet* alig fog többet bizonyítani, mint azt, hogy Amade házas élete nem volt perpatvarok nélkül. Toldy s utána Bodnár e költeményt az első házasságra vonatkoztatják, de ha igaz, hogy 1741-ben kelt, akkor a második házasság korára esik.

Költőnk életének 1750-től 1764-ig terjedő szakát még így rajzolja Bodnár: „Ettől fogva egész haláláig Pozsonyban lakott. Nyílt és vendégszerető házánál gyakran megfordultak rokonai

és barátjai, kiket ebéd közben nem egy veressel tisztelt meg az öreg úr, mert a mint egy gondolat és kép villant meg agyában, irónt kért s gyorsan leírt egy költeményt. Rendesen magyar nyelven tette, de jó kedvében a latin, német és tót nyelvvel is megpróbálkozott. Ebben is van egy s más igaz, de vannak túlságosan határozott állítások is, pl. az, hogy Amade egész haláláig Pozsonyban lakott. Csak annyi az igaz, hogy tanácsos volt a Pozsonyban székelő udvari kamaránál; de legalább is nagy részét idejének Baáron töltötte s ott is halt meg. Német verset rossz kedvében is írt, a codexében levő tót vers pedig aligha lesz az övé. Az asztal felett való rögtönzésről valóságos hagyományunk van.

Nézetem szerint főleg lyrai költeményeit tart-
hatjuk arravalóknak, hogy belőlük Amade életé-
nek s egyéniségének rajzához vonásokat kölcsö-
nözzünk. Erre Amade költeményeinek tárgyalásá-
nál fogunk kissé bővebben kiterjeszkedni; itt
csak annyit, hogy Amade szerelmi költészetét
legalább is tizenöt nő ihlette, csupán a versfejek-
ben körülbelül ennyit nevez meg; e nevek közt
épen két hitvesének a neve alig fordul elő (az
egyetlen *Mária* vonatkozhatik második nejére); a
házasság Amadét legfeljebb ideig-óráig bilineselte
le, nyugtalan és állhatatlan lelke a mily gyorsan
kötötte a viszonyokat, épen oly gyorsan bonto-
gatta is fel, költeményeiben a mennyi az ostrom,
annyi a szakítás és feltűnően sok vers vonatkozik

titkolt szerelemre, mi arra mutat, hogy költőnk szívét a házi kör épen nem elégítette ki.

Ezekről alább is lesz szó, de a föltevések terén nagyon messzire menni semmi kedvünk nincs. Mert hiszen Amade életére nézve megvannak a bőséges források, megvan az okirati anyag, csupán csak vissza van tartva a nyilvánosság és a kutatás elől. Véghely Dezső veszprémmegyei alispán birtokában egyéb Amade-féle kéziratok közt Amade Lászlónak nagy csomó levele van, «melyek e költőnk életére a gyermekkor napjaitól kezdve világosságot árasztanak».*) E kézirat-csomó a báró Üchtritz-család marcztalői levéltárából való s Véghely a család szívességéből jutott hozzá. Ez rendkívül értékes forrása lehet Amade életrajzának s Véghely már régóta igéri közzétételét, de úgy látszik nem ér rá, s a mellett másnak sem engedi át. Csak helyeselhetjük, ha e kincsét féltékenyen őrzi, azt is értjük, ha maga akarja az irodalomban bemutatni; csak hogy az meg az ő kötelessége volna aztán, hogy e kéziratokat ne tartsa vissza sokáig. A költő emlékének nem használ vele, ha tanulmányozását hátráltatja; mert addig senkinek sem lesz kedve a költő felől hozzávetésekbe bocsátkozni, míg attól félhet, hogy más ember birtokában positiv adatok vannak, a ki a szép következtetéseket néhány levél egyszerű közlésével fölöslegessé teheti, vagy hibásakul tüntetheti föl.

*) *Figyelő* III.

Azonban értékesíthetünk itt néhány újabb napfényre került adatot, melyek a Vég hely-féle kéziratok mellett is jelentőséggel bírnak.

Ilyen adat, hogy költőnket atyja vezérelte «a múzsák csarnokába». László atyjának, Amade Antalnak ugyanis 1884-ben néhány (hét egész és egy töredék) verset fedezte föl Paszlavszky Sándor s nyomait találta annak is, hogy Antal többeket is írt. E versek közül hat elmélkedő, egy istenes és egy legendai, különben mind vallásos szellemű, 1736-ban vagy kevéssel előbb irattak, mert a «csekély és nem méltó időközben tett munkácskának» ajánló levele a mondott év szent Benedek napján (tehát márcziusban) kelt. Amade Antal ekkor már hajlott korú ember volt, hatvan éves, fia László pedig harminczhárom. De nagyon valószínű, hogy az idősb Amade nem ekkor fogott először tollat, e bár nehézkesen ír, inkább hihető, hogy ő kapatta fiát a versszerzésre, mint megfordítva; úgyis az öreg csupa régi divatú formákat használ, a Zrinyi-szakot s egy hasonlót a Balassi-szakhoz (5, 5, 7 szótag, háromszor). A fenmaradt versek talán hattyúdalai is voltak, mert egy év múlva, 1737 április 8-án hatvanegy éves korában meghalt, a mint ezt a költő Amade Lászlónak gróf Eszterházy József bánhoz másnap, Győrött kelt leveléből tudjuk, «fiának holtig való gyászt, siralmat és elfelejtethetlen keserűséget hagyva». Verseit a *Figyelő* XVIII. kötetében adta ki Paszlavszky Sándor.

Költőnk a szülői háznál vallásos nevelést kapott. Atyja buzgó katolikus ember volt, ki üres óráiban vallásos elmélkedéseket s fohászkodásokat költött és a baári templomba orgonát állíttatott. Vallásos érzelmeiről tanúskodik verseinek Saighó Benedek pannonhalmi főapáthoz intézett ajánló-levele is. Fiát a nagyszombati jezsuitáknál neveltette, a hol még a theológiában is beható képzést nyert, úgyhogy e disciplina köréből tartott vitabeszédet is. Elmondhatni, hogy László nemcsak a költői hajlamot örökölte atyjától, hanem azon vallási buzgóságot is, mely egész pályáján végig húzódik s egyéniségének többi oldalai-
val oly sajátoszerű ellentétben áll. Mint atyja 1736 körül, úgy ő is szent énekeket ír, melyeket 1755-ben ki is ad és szintén egy főpapnak, az esztergomi érseknek ajánl. 1742-ben befejezi a baári templomnak atyjától megkezdett fölszerelését. 1760-ban pedig imádságot és legendát fordít, nyomat ki és terjeszt a nép buzgóságának emelésére. A kegyesség mind e tényei azonban határozott ellentétben vannak épen nem ascetai életmódjával, könnyelmű, élvezetet hajhászó, hiú s bár jóra való de állhatatlan jellemével. Volt Amadéban valami a gyöngye jellemek babonás vallásosságából, kik nem bírnak ellenállni a kísértéseknek s aztán kegyes cselekmények külső gyakorlásával hiszik tévedéseik zsoldját leróhatni.

Ilyen buzgósági cselekményekre vonatkozik Amadénak három darab levele, melyeket a *Törté-*

nelmi Tár 1882-iki évfolyama közölt. Tartalmuk jellemző s azért röviden ismertetem őket.

Az első 1742 október 4-ikén Baáron kelt s a nagyszombati érseki helytartóhoz van intézve. A latin nyelvű irat nyomtatásban is majdnem három sűrű betűs nyolczadrét lapra terjed. A baári közbirtokosság mint patronus nevében Illésházy József és Bobok Mihály bevádolták Amadét, hogy a baári templomot kifesttette, fölszerelte, sőt eszládi czímerét is belé akarja festetni. Az érseki helytartó e panasz következtében Amade ellen döntött. Ez az ügy adott okot Amade levelére. Amade azon melegében, a mint egy útjából kimerülten hazaérve a dolognak hírét veszi, íráshoz ül s bár a tollat alig tudja tartani, nem nyugszik, míg e védő levelét el nem készíti. Egész felindulással védekezik; rossz néven veszi, hogy a helytartó nem is közölte vele a vádat s máris intézkedik. Ő az elhanyagolt templomot pusztán lelki buzgóságból helyreállította; először is az oltárt nagy díszszel fölemeltette, a mint már az orgona évekkel azelőtt atyja és anyja költségén elkészült; hogy pedig az oltárhoz méltó legyen a többi felszerelés: kijavíttatta a templom mennyezetét, padozatát és az ablakokat s a mi festés vagy egyéb építés szükséges volt, mindazt megtétette. Magtalan lévén, hogy buzgóságának emlékét némileg biztosítsa, a szentély bolthajtásának kis kerek mezejébe (in orbem exiguum arcus sanctuarii) akarta festetni czímerét. Ennyi az egész, s ezért vádolják őt. Kik?

Azok, a kik miatt a templom romba dőlhetne, s a kik a patronusi czímet viselni szeretik, de a vele járó kötelességeknek nyomorúságosan szoktak megfelelni; a kik évek óta elnézik, hogy a pap rongygyá szakadt ruhában mutatja be a vértelen áldozatot. Ám bizonyítsa meg Bobok, hogy ő a patronus, szerelje fel, ékesítse és gyarapítsa az egyházat, adja át márványban családjá nemességét az örökkévalóságnak: Amade dicsőítő éneket fog róla zengeni. Kéri azért az érseki helyettest, hallgassa meg szavait, mert úgymond: «flectere si non potero superos, violentabor contra eos Acheronta movere». Jellemző e levél Amade hirtelen természetére, a mint első felindulásában azonnal tiltakozik, aztán vallásosságára, melybe némi hiúság is vegyül. Egyúttal érdekes adalék ez múlt századbéli nemeseink torzsalkodásának s kölcsönös irigykedésének krónikájához is.

A másik levél magyar nyelvű, 1760. márczius 22-én Pozsonyban kelt s arra kéri az érseki helyettest, hogy mivel ő várkonyi örökös jószágán «az jó tanácsnak nagyanyjának» egy öreg oltárt alkalmas költséggel felépíttetett s az ájtatos szíveknek még inkább való buzdítására egy idevonatkozó német imádságot magyarra fordított, melyet magyar, német és tót nyelven terjesztetni akar: engedtessek meg neki, hogy e fordítást kinyomassa. Az imádság mellékelve van a levélhez s így hangzik:

«Ó Mária, jó tanácsnak királynéja, a te szűzi

tiszta szívednek tiszteletére, ime három üdvözlét mondok, buzgó fogadással, hogy Jézus szent fiad ellen többé nem véték. Vezérelj tanácsoddal, hogy isten s te kedved szerint éljek. Oltalmad alá ajánlom és bízom szívemet. Esedezz érettem, hogy az Istentől ezt a malasztot N. N. megnyerhessem, ha lelkem üdvösségére válik; ha pedig nem, úgy legyen, mint Istennek s neked tetszik. Amen».

Ezután következik egy legenda «A jó tanácsadó Szűz Mária képének eredete».

A harmadik levél 1760 április 8-án, tehát csakhamar a másik után kelt és ugyancsak a hirtelen felindulás nyomait érezteti. Az engedély megtagadtatott s e végzés ellen nagy hevesen támad föl Amade. «Azt sem tudom, hogyan kezdem el levelemet, vagy hogyan értsem válaszát a mlgos úrnak» — kezdi. Fölteszi azonban, hogy a levelet a püspök csak aláírta, de secretáriusával fogalmaztatta. E legenda nem fogja botránkoztatni a népet s nem terjeszt közte babonáságot; a római pápa jóváhagyta, sok ország nunciaturái elfogadták e legenda szövegét s tíz pápa fordult ama képhez tanácsért. Kéri tehát az erseki helyettest, hogy e bővebb informatio alapján másképp intézkedjék, hogy «netalán ha szokásom szerint (!) szorosabb lépésekkel könteleníttetném ügyemet föllebb siettetnem, atyai személyét meg ne sértsem és rozsdát valahogyan ne szenvedjen fiui hibátlan engedelmisségem».

A múzeum levéltárában is van három darab

Amadét illető levél. 1729-, 1743- és 1769-ből. Az utolsó csak hagyatékára vonatkozik, a középső hivatalos minőségben kelt, csak az elsőnek (2627. Fol. Lat.) van életrajzilag számbavehető tartalma. A levél költőnk legénykorára esik, arra az időre, mely tanulmányainak befejezte és nősülése közt folyt el. A levél 1729 július 28-án Baáron kelt s minden valószínűség szerint a hercegprímáshoz (Eszterházy II. Imréhez) volt intézve, mert a «Celsissime Princeps» és «Celsitudo» megszólítások erre mutatnak. Mély tisztelet és bizalom hangján esedezik benne pártfogójához, ne hagyja el most, midőn hazájába visszatérve, szeretet helyett haragot tapasztalt, atyja és anyja elfordultak tőle; kérve kéri pártfogóját, legyen hozzá, a szülők nélkül élő fiúhoz, régi jóságával. Nem tudjuk, a szülők miért haragudtak rá, talán valami ifjúkori lépése ellenkezett tervökkel, a levél erről nem szól, de úgy látszik, a harag nem sokáig tartott, hiszen Amade még ez évben megnősült s később ismét teljes egyetértésben élt atyjával. A levél kétségbeesett hangja arra mutat, hogy Amade nagyon szívére vette az összezördülést, a minthogy a benyomásokra általában igen fogékony volt s képzelete könnyen hajolt a túlzásra. Szenvedélyes, könnyen lobbanó itt is.

E néhány levél, legalább egy-egy kis résen át, bepillantást enged költőnk jellemébe, s annyit megállapíthatónak vélek belőlük, hogy Amade nem volt tisztán afféle rimes enyelgő, a kinek

alig lettek volna komoly érzelmei s nem is volt — egészben véve — olyan léha gavallér, a ki csupán hiúságból s kaczérságból kötötte volna «rövid időre szóló felületes viszonyait», melyekben soha sem tudjuk, ki a rászédő és ki a rászédett. A korszellem ilyen volt ugyan nyugaton s a főrangú körökben nálunk is, Amade költészetének is sok darabja efféle viszonyokra vonatkozik. Bizonyára nem tartozik a mély költők közé, nem kivált azok közé, kiket egy hatalmas szenvedély ihlet sokáig. De másfelől látjuk, hogy fellobbanásai gyakran őszinték s ha hamar elpárolog is az indulat gőze, de míg lelkén ül, addig egész valója forr. A kinek lelkén a pillanat érzelme ennyire erőt vesz, az a szerelem játékát nem űzi mindig pusztá mulatásból, s Amadénak sok költeménye csak tréfa ugyan, de sok egészen komoly és őszinte. Nem voltak maradandóbb szenvedélyei, de voltak igen élénk felindulásai. Egy nagyon érzékeny kedély, mely az öröm vagy a bán legkisebb érintésére hangot ad; gyakran enyeleg, többször tűzbe jő s eleget szenved is.

Még egy képet mutathatunk be Amade estéjéből. Egy múlt századbéli szabadszájú gúnyirat *) festi e képet. E gúnyvers az 1764-diki országgyű-

*) «Már kétségbe esett magyar hazánknek siralmas vádja 1762.» Közölte a *Ligyető* XV. kötetében (38. l.) Abafi, ki az évszámra azt jegyzi meg, hogy nyilván tollhiba, 1764 helyett, mert 1762-ben nem is volt országgyűlés.

lésre sereglő mágnásokat, mint fényűző, élvhajhászó és hazafiatlan nagy urakat rajzolja erős színekkel; Amade Lászlót is ott látjuk közöttük:

Amadónak sines most sujtásból ruhája,
Mert meglaposodott dombos erumenája;
Elfogyott szegénynek a pecuniája:
Ezt okozta számos osztozó ája.
Oda van a költség, oda a jószág is,
Kopik a parádé, nő az adósság is,
Kezdeni valamit merő bolondság is,
Ha folytatásához nincs állandóság is.

E rajz talán túloz, de nagyon eleven. Az öregedő s hanyatló Amadét nyers humorral mutatja be; és ez a világítás esik költőnk életének utolsó jelenetére. A kopott parádét sem viselte már sokáig, még ez év végén meghalt; hatvanegy éves korában, épen mint az atyja.

Arczépe az országos képtárban látható, neve pedig az irodalomtörténet lapjaira van jegyezve. Alakja az elfogulatlan utókor előtt más világításban tűnik föl, mint a hogy az a gonosz nyelvű gúnyvers leírta. Az ember hibáit rég elfeledteté az idő, de a költő érdemeit híven emlegeti a kegyelet. A mi gyarló volt benne, az régen elporladt: a nemesebb rész még ma is tündöklök. Nem rossz jel, ha valakiről másfélszázad múlva csak szépet tudunk mondani.

AMADE LÁSZLÓ VERSEI.

A XVIII. század első három negyed részét a hanyatlás korának vagy nemzetietlen kornak nevezi szépirodalmunk története. A szatmári békétől kezdve a testőrírók fölléptéig, 1711-től 1772-ig terjedő korszak a legkietlenebb volt a magyar irodalom egész múltjában, a mohácsi vész óta; a XVII. de a XVI. század szellemi életéhez mérve is e korszak termelése igen szegényesnek tűnik föl mind mennyiség, mind minőség tekintetében. Az epika terén nemcsak Zrínyinek, de még Gyöngyösinek sem támadt méltó utódja; az egyházi költészet mély hitből s érzésből fogamzott énekei megfogyatkoztak; csak a világi lyra mérközhetett némileg, de az sem az érzés bensőségére nézve, az előző korok virágénekeivel. Sem a külső háborúk, sem a belső villongások, a vallási és pártküzdelmek, szóval semmiféle viszontagságok nem ernyesztették el annyira a nemzetet, mint épen az a béke, melyet 1711-ben kötöttek. Valóban a hanyatlás kora volt ez s azért volt az,

mert nemzetietlen volt. Főuraink elnémetesedtek, nemeseink elparlagiasodtak; mióta az erdélyi udvar megszűnt, nem volt többé a magyar finomságnak, ízlésnek, szokásnak és illemnek nemzeti központja. A magyar társadalom egy része idegen mezt öltött, idegen műveltséget és nyelveket s idegen léhaságot tanult; más része nemzeti közszellem és köztörekvés híján otthonában megvonulva saját ügyeinek s nem mindig válogatós szenvedélyeinek élt. Aludt az, a mi a nemesebb erőknél ösztönt ad s nagy alkotásokat létesít: a nemzeti génusz. Egyrészt a kozmopolita szellem, másrészt az egyéni jóllét önző érdeke pótolta helyét. Csak egyszer buzdult föl a nemzeti önérték, mikor az ellenségeitől szorongatott ifjú királyné a magyar nemzet lovagias nagy szívéhez folyamodott. Ekkor életét s vérért ajánlta a nemesség a szép királynéért s vitézsége csodáit karddal jegyezte a történelem lapjára. De ez egyen kívül semmiféle nemzeti cél, semmiféle nemzeti actio nem rázta föl a nemzetet tétlenségéből. Voltak egyesek, kik a magyar virtust a harezmezőn ragyogtatták, de inkább a vitézi bravour fegyvertényeit, mint a hazaszeretet hőstetteit mutatták be ezek is a világnak. Voltak mások, kikben öntudatosan élt a fajszeretet s a kiket búsított az elkorcsosodás; de az elégedetlenség otthon hamvadt el, legföljebb egy egy szikrát vetett; egy-egy bosszús gúnyverset, vagy egy pár czifra káromkodást szült a német módi ellen, melyeket

jóbaráti körben hallatott az elbúsult hazafi, — országos eszmemozgalom mindebből nem támadt. A nagy többség meg volt elégedve a dolgok új rendjével s udvari hivatalt és kitüntetést szívesen fogadott a király — de különösen a magyarokat úgysis annyira kedvelő királyné: Mária Terézia kezéből. Másfelől a vélemények szabad nyilvánítása, a gondolatok szabad terjesztése tilalom alatt állt, bilincsbe volt verve az eszme is.

A művészet a szellem szabadsága, — hogy legyen ott virágzó művészet, hol a szellem el van nyomva? hogy legyen ott nemzeti költészet, hol a nemzeti érzés elzsibbadt?

De a pusztá is virágzik. Ennek a kornak is van néhány szépírója, kik gondolataikat, a szívökben fogant érzéseket az édes hazai nyelven fejezték ki. Két prózairót: Mikest és Faludit, s két költőt: Faludit és Amadét nevezhetjük itten. Nagy conceptiókat nálok sem kereshetünk; e nemzedék szeme — hatalmas nemzeti közélet hiányában — elszokott a nagy méretektől s szellemi alkotásaiban általán hiányzik a nagy stíl. De e korbéli szépirodalmunknak legkiválóbb alakjai mégis ők, nevök a magyar irodalomtörténet e sivatag részében a legfontosabb állomás.

Amade s Faludi valóban e kor legjelesebb költői. Egészen kortársak voltak; Amade egy évvel született korábban és tizenöt évvel halt meg előbb a hetvenöt évet megért Faludinál, életök javarésze azonban egymás mellett haladt. Még

egy vidékre is valók, mind a ketten a felső Duna környékén születtek és éltek. Hogy ismerték-e egymást személyesen, azt nem tudjuk; valószínűleg olvasták egymás műveit, mert Amade versei kéziratban kézről-kézre jártak, Faludi műveiből pedig egynehány megjelent már Amade életében is; de érintkezések, ha volt is, nem birt az irodalmi hatás jelentőségével; legalább Amadéra nem mutatható ki Faludi részéről semmi hatás; Faludi is legfeljebb a verselésben emlékeztet néhol Amadéra. Mindkettő alanyi költő volt, de e körön belül tökéletes ellentéte egymásnak. Faludi egyszerű ember, szigorú erkölcsű szerzetes; Amade főúri ház ivadéka, könnyűvérű világfi és katona. Egyik elméletben írja a böcs és nemes udvari ember kellékeit, másik gyakorlatban éli az udvari gavallér-élet örömeit. Mint költők is egészen különböző természetek. Faludi nyugodt, Amade heves véralkatú. Amaz a kiforrott, elmúlt érzelmek reflexeit adja, kristályos idomban, szépen kidolgozva: ez közvetlen az érzelmek hatása alatt hevenyész, magokat az érzelmeket adja, költői idomra olykor nem is elég éretten. Amaz böcs mérséklettel uralkodik motivumain, ezen motivumai uralkodnak. Amaz általános érzelmeket önt dalba, ez tisztán egyéni érzelmeit. Faludi lyrájának mindig van bizonyos objectivitása; Amade föltétlenül subjectiv. Sem egyik, sem a másik nem igen mély, de Amade bizonyynyal eredetibb. Faludi a formában erősebb, Amade a tartalom-

ban. Amaz iskolázott művész, ez inkább naturalista. Főleg a nyelv Faludinál sokkal esiszoltabb és szebb; mint stiliszta, Faludi sokkal magasabban áll, neki ritka nyelvgéniusza volt. Amade nyelve egyenetlen; költői helyek és prózai szólások, prægnaus kifejezések és hosszas tautológiák váltakoznak nála; a mondatok gyakran csonkán maradnak, a constructio pongyola, sok szó a rím kedvéért van alkalmazva. Általán sokkal kevésbbé behízeltő, szabatos és szép az Amade nyelve. Talán a verselés az, a miben leginkább versenyeznek, mind a kettőnek igen jó rhythmusérzéke van, mind a kettő sokféle formát mivel és az újabbnál újabb, ritkábbnál ritkább szerkezeteket kedveli. De Faludi itt is mérsékeltebb, megtartja a strophák legszeszélyesebb összeállításánál is azt a határt, a meddig a versalak kedvesen hat és fülbe mászik; Amade pedig sokszor a szertelenségig hajtja a változatosságot, a strophá egészen széthull apró sorokra, melyek sokszor annyira összebonyolódnak, hogy az összetartozók nem is találják meg egymást. Amade még változatosabb a formában mint Faludi s nemesak általán véve, de aránylag is többféle versalakot teremtett. Sok szép formája van, gyakran igen tisztán versel, de inkább érzékből s nem azzal a műgonddal, mint Faludi, ki soha egy cæsurát el nem hanyagolna. Egészben véve Faludinak ízlése jobb, Amadénak tehetése több. Hasonlítanak abban, hogy mindkettő lyrai költő volt, főleg a dalt művelték s e műfaj külső

és belső formáját megállapították. E tekintetben valami újat alkottak s költészetünket egy irányban mégis előbbre vitték. A nemzetietlen kor becsületét elvégre is ők mentik meg. A nemsokára bekövetkezett irodalmi ébredés korában is emlékeznek műveikre; Faludi emlékezetét a klasszikus iskola költői ápolják, Révai részben mintául is választja; Amade irányát pedig a népies iskola folytatja, Pálóczi Horvát Ádámon és Kisfaludy Sándoron többé-kevésbbé fölismerhetjük hatását.

Amade kizárólag lyrikus költő s első sorban a szerelmi lyra képviselője. Írt ugyan néhány istenes éneket is, sőt a kor kegyes előítéleteire való tekintetből csak ezeket méltatta nyomdafestékre; de ez énekek mind számra mind értékre nézve nagyon szerény helyet foglalnak el Amade költeményei közt. Szerelmi dalai azok, melyek elhíresedtek s jobban el voltak terjedve pusztán kéziratilag, mint a szent énekek nyomtatásban.

És Amade, mint az erotikus lyra képviselője, nevezetes irodalomtörténeti jelenség. A XVI. század második felének daliás költője, Balassi Bálint óta a legjelesebb par excellence szerelmi költő, s mondhatjuk, hogy századunk küszöbéig, egészen Himfyig az. Balassitól Kisfaludy Sándorig, e bőven számított kétszáz esztendő alatt Amade a legkiemelkedőbb pont a szerelmi lyra terén, mert Zrínyi nagy alakja csak részben esik útba, az ő Monghibél-lángjai magasabban csapkodnak ugyan

mint Amade tüzei, érzelmeinek heve hatalmasabb, de szűkkörűbb is, szerelmi versei műalkat dolgában nem is kiválók, végre pedig Zrínyi túlnyomólag epikus költő volt. És nem tagadhatni, hogy Amadét bizonyos rokonvonások fűzik egyfelől Balassihoz, másfelől Himfyhez. Szerelmi költő mind a három s a dalt művelik legszerencsésebben, a dalhangot és formát eltalálják és tovább fejlesztik. Katona és gavallér, szerelmi dolgokban avatott ember volt mindegyik, kiknek saját élményeik bőven szolgáltatják a motivumokat. Amade érzékeny, változékony és könnyelmű, mint Balassi, s kesergő és boldog, mint Kisfaludy. Műiskolájok nincs, magok erején, mintegy a természettől tanulnak. Nyugati népek dalköltészetét ismerik s a népköltés hatása alatt állnak mindhárman; a külföldi hatást és a hazai népies hangot összeolvasztják és beviszik az irodalomba. De a találkozások e fölemlítésével nem akarom a köztük levő nagy különbségeket tagadni.

Kik voltak mesterei, mintái? — nem állapítható meg egy könnyen. Elégge a saját modorában dolgozik s több az egyszerű utánzónál arra nézve, hogy ennek vagy annak a költőnek nagyobb hatását kimutathatnók rá. Istenes énekei még legutánzóbbak, de világi verseiben sokkal eredetibb, semhogy az előtte közel élt költők lehettek volna mintái; II. Balassától, Rimaitól, Beniczkytól, Koháritól egészen függetlennek látszik. Át kell ugornunk az egész XVII. századot, ha mintáját

akarjuk keresni. A nevezetteknél sokkal inkább hasonlít b. Balassihoz, kinek világi verseit is annyira kedvelte, hogy e versek közül egyiket (*Bár ne tudtam volna, mi légyen a szeretet*) saját verses könyvébe is beiktatta, úgy hogy e darabot századunkban is sokáig az övének tartották. Balassi — ha nem csalódunk — volt rá némi hatással. A költői megnyilatkozás némely módjai, a dalhang némely árnyalatai Balassira emlékeztetnek. Atyjától, b. Amade Antaltól is vehetett költőnk némi iskolát, mert az is verselgetett, csak hogy ismert maradványai után ítélve tartalmi mintául nem állhatott fia előtt. Maga is utánzó költő volt, a Balassi iskolájának egy tagja. A versírás titkaiba azonban ő vezethette be költőnket. Arany szerint annyi kétségtelen, hogy a XVII. század lyrikusai s Amade közt összekapcsoló láncszemre van szükség s ő, ha Ráday Pál formáit tekinti az *Istenes énekek*ben, hajlandó azt gondolni, hogy e kapocs Ráday. Ezt nem úgy kell értenünk, mintha Ráday Pál lett volna Amadénak legközelebbi mintája, hanem úgy, hogy Ráday Pál egy középtag a folytonosságban. Valóban a XVII. század lyrikusainak egyhangú technikájától, örökös Balassa- és Zrínyi-stropháitól Amadénak rhythmikai gazdagságához Ráday Pál formai változatossága képezi az átmenetet. Különben Ráday Pál e verstani változatossága Szenczi Molnár Alberttől ered s a zsoltár-melódiákon alapszik; Amade rhythmusainak sokfélesége pedig, mióta

Balassi virágénekeit fölfedezték, élénken emlékeztet Balassira, s hazai és külföldi népdalok és táncznóták rhythmusaira támaszkodik. Azon magaslatról, melyet Amade költészete képvisel, közvetlen Balassiig nyílik kilátás. — Külföldi mintáira még kevésbbé mutathatunk rá, alkalmasint nem is voltak. A német, latin és tót nyelvet bírta, lehet hogy többet is; legalább a két első nyelven verselt is. De német verseink szövege, dialectusa arra vall, hogy az irodalmi németséggel nem állt jó lábon, annál kevésbbé tanulmányozott valamely egykorú német költőt. Talán nevének olaszos hangzása költötte, versalakjainak dallamossága mellett, azt a képzetet, hogy az olasz dalformákat utánzá. E nézet Toldy *Költészettörténetének* első kiadásában is fölmerült, de a másodikból már kimaradt. Bővebb életrajzi adatok vannak hivatva kideríteni, járt-e ezredével Olaszországban s beszélt-e általán olaszul? Hanem egy dolog bizonyosnak látszik, az, hogy ő nem annyira műköltőktől tanúlt, hanem a néptől. Hallotta a korában szerteszét járatos magyar és idegennyelvű népszerű dalokat; a hazai nótákat eleget énekelték jobbágyai, gazdatisztjei, eselédsége; a külföldi dalokat, a németet, steiert, ländlert, walzert, villanellát, mennettet és a többit, talán olaszokat is, épenannyit hallotta Grác és Pozsony utczáin s dunántúli főnemességünk termeiben; dallamukon tánczolt, szövegöket énekelte, vagy pedig hallgatta, mikor az érzékeny házi kisasszony a gitár

mellett éneklé őket. E kozmopolita dalok és dal-
lamok mult századi felsőbb köreink szórakozásá-
nak nélkülözhetetlen kellékei voltak, s Amade, ki
az életnek, a jelen pillanatnak embere volt, abban
a stilben költötte saját dalait is, a minőt a mind-
untalan fülébe zsongó dalok viseltek. Némely da-
rabja egészen népdalias, némely pedig walzer-szerű.
S ebben, hogy költészetünket megnyitotta egyrészt
a népdal, másrészt a külföldi költészetek hatásá-
nak, szinten Balassi utódja.

De Amadénak nemcsak első fejlődése homá-
lyos; egyelőre az sem áll módunkban, hogy sze-
relmi költészetét időrendi phasisok szerint magya-
rázzuk. Ismétlem, a költemények annyira össze-
vannak hányva, hogy ugyanazon viszonyra vonat-
kozó darabok egymástól igen messzire esnek;
így a *Nem gondolok szíveddel* s *Már gondolok szí-
veddel* láthatólag ugyanazon személyhez szól, az
utóbbi az elsőnek egyszerű palinodiája, s íme
amaz az ötödik, ez a negyvenötödik helyen áll
Amadé világi versei közt, és közben több más
nőhöz írt versek foglalnak helyet. Nagy figyelem-
mel s éles műérzéssel lehet majd e versek közt
életrajzi csoportosítást végezni, lehet egy-egy kö-
zös viszonyra mutató jeleket keresni és találni,
kivált ha Amade levelei közre lesznek bocsátva,
de ez csak egy tüzetesebb tanulmány feladata lehet
s még most halasztható. Ezuttal, a művészi fej-
lődés kérdését mellőzve, Amade költészetének
sajátosságait vesszük szemügyre.

Legáltalánosabb tárgya a szerelem, legszokottabb műfaja a dal. Néhány reflexív költemény, néhány gúnyos darab, egy katonadal, több istenes ének, egy pár epikai formájú levél meg élményrajz, leíró részletekkel, maradt még fenn tőle; ezek az ő műfajai. Hogy a Somogyvármegyét dicsérő idyllt neki tulajdonítjuk-e? az fölötte kérdéses. Katona dala kitűnő, kár hogy e genre-ben többet nem írt. Van ereje a gúnyhoz is, mely nemben főleg a *Nőtelen és házaselet* nagyon sikerült. Reflexív költeményei általában gyöngék; a leíró részletek néhol igen elevenek; míg istenes énekei korántsem tartoznak legjelesebb művei közé. Eszmétlenek, közhelyekből állanak, a verselési készség is mintegy gépileg nyilatkozik bennök. Leggyöngébb a nepomuki szent Jánoshoz írt három darab; legjobbak a Máriához írottak, kivált az V. számú, mely mind a vallásos hevület erejére, mind az indítékok igazságára nézve kimagaslik a többi közül. Amade ez énekben nála ritka hangot hallat, a hazafiságét; megkap benne az az erős bizodalom, midőn a katolikus magyarság hét százados ragaszkodásával könyörög hazánk nagyasszonyához, hogy véres sebeinket orvosolja. Egyébként Amadénak némely istenes éneke sokkal egyénibb vonatkozású, mint korának vallásos költeményei; így a szent Jánoshoz írt ének kettejében az irigyek rágalmai ellen folyamodik védelemért, azon irigyek ellen, kikkel világi verseiben is annyi vesződsége van. Mindazáltal

ez énekek nem sikerültek, az egyéni vonások sem mentik meg őket, mert nem olvadnak össze a költemények egyéb elemeivel, jelesen a prózailag felsorolt dogmatikus elemekkel. Általában e valóságos énekek mind bizonyos chablon-szerű, litánia-féle pontokban mozognak.

Szerelmi darabjainak értéke is szerfölött különböző, de bennök rajzolódik leghívebben Amade egyénisége, minden benyomásra fogékony, könnyen lobbanó, tüzes és türelmetlen, változékony, makacs, daczos, szenvedésre s öröme gyorsan hangolódó, szeszélyes és játszi, behízelt s enyelgő lény.

Amade szíve sokszor lobbant hosszabb vagy rövidebb ideig tartó szerelemre. Első és második feleségén kívül csak a versfejek tíz vagy tizenöt olyan nőnek a nevét tartották fenn, a kik iránt költőnk érdeklődött. Női keresztnevek közül ezeket foglalta akrostichonokba: *Juliánna, Krisztina, Éva, Borcsa, Anna, Tereska, Zsófia, Mária, Jozéfa*; azonkívül a szövegben egy helyen *Ilna*, más helyen *Pannus* nevet említ. Még vagy öt vezetéknév is van a versfőkben, melyeket alkalmasint szintén nőkre kell érteni: *Balogh, Károli, Szilessi, Spléni, Tali*; (kétesek: Hám? Mitni? Lacsni?) A *Balogh* név két versbe s az *Anna* háromba van beleépítve: ezek mindenestre többször foglalkoztatták költőnket egy alkalomnál. Kik voltak ez Annák és Jozéfák? jelenleg nem tudjuk, de annyit meg lehet állapítani, hogy

Amadénak sok nővel volt viszonya. S úgy látszik első és második házassága mellett is, nemcsak nőtlen korában táplált ily szerelmi vonzalmakat. Hisz elég korán megnősült s mégis annyi kegyese volt. A felsorolt nevek közt alig találjuk két hitveséét s e két gyermektelen nő aligha bilineselte le egészen a könnyűvérű férjet, kinek sok verse czéloz titkos viszonyokra, sőt tiltott szerelemre is.

E szerelmi viszonyok egyes mozzanatait szolgálnak Amade költészetének indítékai gyanánt, s Amadét mint szerelmest és viszonyainak természetét erotikus költeményeiből elég biztosan meg lehet ismerni.

Amade könnyen lobbanó kedély, de állhatatlan és változékony. Szeme mihelyt szépre tekint, vére felforr s esdeklésekkel ostromolja szerelme tárgyát; az ellenállás újabb ostromokra ingerli, daczot daczczal viszonzoz; ha meghallgatják, boldogságában szíve túlárad. De nincs arra teremtvé, hogy egy érzelemnek sokáig örüljön, s vagy kötődéssel éleszti szerelmét, vagy ha teljesen megunta a viszonyt, okot ad vagy ürügyet keres a szakításra. A hitegetés türelmetlenné teszi, a hűtlenség majdnem dühöngővé. Véralkata mindig nyugtalan, mindig érzékeny, örök izgalomban levő. Bú és öröm, mint a napfény s fellegárnyék űzik lelkén át egymást. A csalódás fáj neki, de sebéből hamar kigyógyúl. Néha azt hiszi, már kétségbe esik, de e kínos lelkiállapot csakhamar

más érzelemnek ad helyet; valami végzetes baja soha sem lesz szívének.

A szerelem virágfakadását annyi szerelmes darab közt csak igen kevés tünteti föl; kevés az a költemény, melyekben a szerelemért pusztán csak esdekel, csak viszonszerelmet kér azon a jogon, mert ő is szeret. Ilyenek: I, VIII, XLIII, LXXVIII. Az effélékben rabságát, hódolatát jelenti, örök hűséget ígér, eped, kegyese lábaihoz ájúl; áldott lesz, ha szerelmet, boldogtalan, ha megvetést talál; szánalmat kér: ime, mint kínlódik.

A tengernek szólvész után
 Habjai apadnak,
 Az egetnek fölhők után
 Csillagi ragyognak:
 Én szívem is már habozott,
 Fénycsillagom homályozott;
 Juttasd már partjához
 Égő fáklyájához.

Dicséri, hogy kegyese minden bókra nem hajolt, de kéri, most ne ellenkezzék tovább. — A szerelmi meghatottság amaz egyszerű lelki állapota ritka Amadénál, rendesen bonyolultabb érzelmek válnak motivumaivá. Szerelmét ritkán látjuk keletkezőben, többször látjuk fejlettebb alakjában, a mikor ostromol, kér, követel, daczol, vádaskodik és fenyeget. Már a főtebbiekben is némi türelmetlenséggel zörget a boldogság ajtaján.

Sokszor vergődik remény s kétség között (VI,

XII, XXIV, XXIX, XXXV, XXXVI, XXXIX, LXIX, LXX, CIV, CXI, CXXXII). Kifakad, hogy hiába áldozza fel magát kedvese személyének, módi egy szívet megcsalni, legalább ezentúl ne kínozza, legyen elég ennyi szenvedés. «A vad mássát, édes társát, példa, mikép sajnálja, mint kergeti és kesergi, meddig fel nem találja; én is valóságért, nem kétségért akarlak szeretni. Büszkeséged telik benne, ha érted szívek epednek. Állhatatlan reményem! adj még egyszer annak élni, ki holt érted ezerszer. Mért bánsz úgy híveddel, mint ellenségeddel? — vagy ha kínoz, adj részt jutalmadban is. Mindent elkövettem, szívem szerelemnek kockájára tettem; bizony nem mesterség, ha szíved csak így ég. Engedj mint hattyúnak végsőt énekelnem s hűséget koldúlva kimulnom. Mint lámpás égek senyészek szerelmemben.» Szép e költemények közt a XXXVI: *Bár gyászos én életem.* — «Ha nem élhetek — mond ismét — távol személyedtől: engedj közel meghalnom. Óh ha tekintenéd véres sebeimet! De te hagysz engem meghalni; ajakid rózsái szemed fáklyái ilyen bért adtak! Üldöztél, gyötröttel, játszottál velem; szívem kiállta a tűzpróbát: győzz meg hát, hogy mindezzel csak szerelmem próbáltad s jutalmazz meg. Boldog, ki nem remél: nem csalódik soha; rólam tanuljon más is, kinek hígyen. Legyen már egyszer szívem szabadabb és bátrabb szívedhez, tégy már igazságot, add ki voksodat!» Különösen sok panasza és szemrehányása van

a miatt, hogy kegyese csak hitegeti, kínozza; a dacz ellen aztán daczot szegez. «Ah mit kínozod én szívemet, mikor nem vagy állandó? (XLIV.) — Mért érdemlettem, hogy úgy szenvedtess? Bizony megbántam, hogy éltem neked szenteltem. Nyilatkozzál egyenesen hűségedről, ird avagy mondd meg voksodat (XXVI). — Másoknak trucczára, kevélységből szerettél; csak tessék más szívet megölni, megver még az Isten, hogy ily színes voltál!» (XIV). — A sérelmeket azonban olykor kész elfelejteni (L). De ismét csak ezt halljuk; «Ne légy a változásban állandó, láthattad ezer próbából, hogy érted mindenre kész vagyok, légy már egyszer hajlandó, hiszen végtelenül szeretlek, érted halok és élek! (LVI). — Te állhatatlan lélek! nincs már benned reményem, nem szeretni nem tudlak, csak így tűröm hát míg lehet (LXVI). — Utólszor tettem, hogy magam előtted megaláztam, lesz még idő, mely boszút áll szíveden s lesz állandó szív, ki engem befogad (LXXII). — Elbízta magad, megsértettél, de csak kegyetlenkedjél, megbánod (LXXV). — Nem is akarom, hogy tovább kegyelmezz, ölj meg, nem bánom» (LXXIV). — Ismét kérlelő hangot próbál: «Ugyan egyszer szállj szívedben s ne változál hívségedben» (LXXXVIII). — Majd hevesebben tör ki: «Átkozott az óra, melyben megismertelek, azt hittem, hited erős, de reményem megcsalt!» (CIV). — E szavait azonban siet visszavonni (CIX) s megáldja az órát, melyben első

gondolata kedvesénél mulatott. — Kegyesének csalárdsága vagy álnoksága miatt olykor keserű szókra fakad. «Bolond, ki állhatatlan szívért eped! (LXXIII). — Édesnek gondoltam szerelmed, nem méregnek, hanem tiszta méznek, de kellett nekem a csalódás, magam voltam oka. (LXXIX). — Mért is kínlódom olyan szívért, a ki másnak rabja? (LXXXIX). — Tudod, mily igazán szerettelek s te hívségemért csalárdul fizettél! (CXX). — Kinek lehet hinni, ha nem olyan szívnek, a ki maga szívét hittel mondta hívnek?»

Azt gondoltam, előbb
 A tenger kiszárad,
 A nap lovaival
 Ellankad s elfárad:
 Mintsem ezt megérjem
 Eltörjék nagy frigyem
 Ily nagy hitelességgel! (XIII.)

Aránylag legtöbb költeménye fenyeget elpártolással vagy jelent ki nyílt szakítást. Sok ezek közül csak incselkedés, de több elég keserű arra nézve, hogy komolyan vegyük. Az V. számú versben is szakít s pedig daczból, mert megunt szenvedni, de e nyilatkozatát később (XLV) visszaénekli. Épen úgy visszaénekli a XCII-öt a XCVII-tel. A hang az olyan darabokban, melyekben előbbi átkait visszavonja, általában ünnepies. A IX. már hevesebb: «Minden testre, oly torkos vagy, mint holló rászállnál; minden szívet, oly gyilkos vagy, darabra szaggatnál! Azért égjék és

szenvedjék, ki nem tud szeretni? Már elég volt! teljék másban kedved! — Míg ismerkedtél, addig kedveztél s aztán megcsaltál: átkozott légy szívedben (XV). — Ah átkozott színes szív, ingyen én nem epedek, adio! — Meguntam a sok gyötrelmet, keress kitartóbbat (XXXI). — Előbb hittem, hogy a tűz jég s földdé lesz a kék ég, mint hogy csak habozni is tudj; megbocsáss, elhagylak, úgy sem születtem néked, színes lélek, adio! (LVII). — A mely szívet porrá tettél, meg kívánod gyújtani, orozátlan és hitetlen! majd megbánod, a mit tettél! (LX). — Ah mi haszna így kinlódni; végvoxomat kívántad: szívem másnak ajánlom (LXII). — A tengernek is van partja, de te kifogyhatatlan vagy a kínzásban; elpártolok tehát, van más több is szép (LXIII). — Átkozott szív, mért vetetted meg, a ki hű volt? Édesgettél míg megcsaltál; de boszút állok én is: Sok ezret imádtam, reád nem szorúltam, gondolhatod (VII). — Múlják el minden köztem és álnok szíved közt; máris boldog vagyok, hogy lánczoddal nem szoríthatsz, de te megkönyezed még a pillanatot, mikor tőlem szabadúltál.» (LXXXV). — A LXXXVII. is ilyen szemrehányó. Érdekes adalék Amade szerelmi krónikájához a LXVIII. sz. darab. «Eltörted nagy frigyed — úgymond — és szíved jégre írtad. Én kakuk nem vagyok, Úgy bánj fészkeimmel! Szívem nem kártyaszív, Jádzál szívemmel! Elszakadok tőled. Számat adok könnyen arról, a mit követtem; vámat adok könnyen

arról, a mi kárt tettem, ha csak tövist —, rózsát bizony nem szedtem. Ez a hang egészen a közvetlenség hangja. Nem kevésbbé érdekes viszony emléke a LXXXI. is. «Majd gyilkos horgot faltam — úgymond — de még idején észrevettem a színességet. Jó, hogy nem szerettem igazán, csak mutattam; bezzeg volna most esetem! így azonban könnyen nevetek. Köszönd e fölsülésed boldond fejednek. Én megvetlek! — A XXXIII-ban egy adott esetre hivatkozik: «Minap is mily kínokat álltam ki, midőn mint titkos imádód, mások udvarlását jó képpel nézni voltam kénytelen. Így én többé nem szeretek, csak álnokságod az, a mi szerelmünk titokban tartását kívánja. — A LXXXVI-ban szintén a kegyes álnoksága, a CXIII-ban pedig színeskedése s kaczérsága miatt bont frigyet. — «A szép sejtes mézből méreg lett! csak addig várj otthon, míg én ajtódon belépek (CXXI). — Olyan vagy már, mint a kalitkából kiröppent madár, csak örülj szabadságodnak, hogy elpártoltál! (CXXIX, különben e vers nagyon elmélkedő.) Elmegyek barlangokba, mert gyalázatban hagytál!» — Egyszakítás körülményeit erős realizmussal színezi ki a CXLIII. sz. darabban; talán valami maitresse-ét rázta le akkor a nyakáról; a vers fölöttébb gyöngédtelen.

A szerelemföltésnek nem közvetlen érzelme, hanem reflexiói egy költeményben adnak hangot (XIX). A szerelem kegyetlenségéről, a szerelmet imádva és átkozva a X, XI, XVI, XVIII. és CX. sz.

költemények szólnak, szintén inkább reflexiókban, bár tapasztalatok hatása alatt. Szép a CXVI. darab, melyben a költő a szerelem betegének festi magát. E darab motivuma mintha az *Énekek énekéből* volna véve; hangulata legalább erre emlékeztet.

Elmúlt szerelem utóérzelmeit hangoztatja néhány költeménye. A XXXII-ben volt kedvese után titkosan kesereg; csak most érzi Amornak nyilait. Titkos sebeit fájlalja a CXXX-ban is, mert kegyese elhagyta. Máskor arról panaszkodik, hogy mióta elpártolt kedvese, ő szerelem nélkül olyan, mint habok közt a hajó, melynek vitorlája eltörött (C). Majd viszont pirúl, hogy szerethette azt a hitetlen bálványt s fogadkozik, hogy máskor megfontolja, kinek ajánlja föl szívét (XCIII).

Régi szerelem újul az LII. darabban; ellenben a régi érzelem megújítását megtagadja az LV. számú, mert «égett gyermek fél a tüztől». Hogy e vers valóságos alkalomból kelt s tulajdonkép üzenet volt, megmutatja e prózai részlet is: «Egy kevéssé hosszabban hogy írtam és bátrabban: megbocsáss, hogy ha vétettem, róla bizony nem tehettem; nem akarát, más egyéb vitt rá — a kénytelenség». Különben is a hosszas és elmélkedő vers tele van homályos vonatkozásokkal.

A távolból bánkodik kegyese után a XII. sz. szép költeményben, melynek versfői *Spléni* nevet adnak. — Az elválás meg a búcsúvétel fájdalmait fejezik ki a XII., LXXXII, és CXXXV. számú darabok.

Sok költemény szól az irigyekről. «Hadd kop-tassák nyelvöket — úgymond — mi azért is sze-ressünk; jónak van irigye, szerelmünk is jó: rossz szó nem árt frigyünkben (II). Ezer ellenségim vannak, de én őket contemnálom s a hol lehet, confundálom (II, XX, XXIII), hiszen bolond, ki más ügyében áskálódik (LXXXIII). Mind azon dolgoznak, hogy egy szívünkbeől kettő legyen s aztán kinevessenek; de a köszál is erős, fennáll és nem tart a szelektől; mi is éljünk hívségben, szedjünk rózsát ha tövisekkel is (XXIII). Azt hiszik, megtudják, mi van köztünk s feloldozzák, a mit ketten kötöttünk; pedig nevetség! mi tiszták vagyunk (II, LVIII), szeressünk azért is!« Néha ily könnyen veszi az áskálódást, de néha erősebb hangra gerjed: «Zárt pecsétjét szűz szí-vünknek véltek fölszakasztani! Lánczos frigyét vashitünknek agyarkodtak bontani! Mily kár, hogy változással s kedvmulással folynak el az esztendő, törrel és pörrel a hív szerelmes idők, s nekem addig epedni kell!« (LXIV).

Kivált titkos viszonyai miatt kell sokat aggód-nia az irigyektől. Ilyen titkolt szerelemre számos költemény vonatkozik. Egyszer nincs komolyabb oka a titkolózásra, mint az, hogy nem jó a von-zalmat kiczégérezni, szívet szemmel elárulni, ne teljék másoknak kedve, kik az ember pillantását lesegetik s pirulását vigyázzák; örül, hogy még e verssel is fület mutathat, mert egynek énekli nyiltan, ám tessék megtudni: kinek. Máskor azon-

ban keservesen esik, hogy árnyékban kell szenvednie (XL). A XLII. sz. vers arra mutat, hogy kegyese kívánta szerelmök leplezését sandal szemek elől s Amade megunta már a bizonytalan állapotot. «Sokszor ugyan, sokszor már föltettem, többször nem cselekszem, kit míveltem, hogy légyek ködben, s hamis fölhöben éljek s mint eb tűrjek reménységben; meg kell azért lenni, szívemnek más tűztől kell hevülni; mindennek van határa.» Máskor inkább az ő érdeke vagy mindkettejöké kívánja a titoktartást. A XLVI. vers annak örül, hogy a rossz nyelvek félre vannak vezetve. «Azt hiszik, nem szeretlek, sőt esküszenek, hogy gyűlöllek; jobb is így, csak szenvedjünk okosan és szeressünk titkosan». A LXXVI. egy olyan éledő szerelemre vonatkozik, melyet „nincs szabadság tudatni”. «Isten, mily nehéz árnyékban áldozni, vélni, remélni és vele nem élni s csak mesében, sötétben szeretni! De bízom, hogy még fenyés lesz e titkos remény; vastűrés-sel, aczélszenvedéssel meggyőzi hívségem a próbákat.» — Igen rhapsodikus darab e nemben a XCI. számú. «Adjad szívedet hív szívemért, csak ketten tudjuk, mely hűségért. Tudok én hallgatni! Akarsz szeretni? Akkor mutasd meg és ne félj! Légy hív s állandó, véghez mehet; ki tudja, rövid nap még mi lehet? Elmés légy, tűrő és békességes; ha megtörténik, akkor jó leszen. E mellett maradjunk, vashívek legyünk: vedd keze-met!» E darab czélzataiban homályos, de bizony-

nyal való viszonyra vonatkozik. — «Titkosan szeretek, csak egyet kedvelek — írja a CXXIII-ban is («Tali») — megelégszem véle, mert kedves személye, — mit tartozik a dolog másra? — A CXXXI. panaszkodva említi:

Már sok esztendeje titkosan szerettem,
S iazonyú kínokban szívem epesztettem;
Módomban benne nem lehetett,
Hogy kit én szívem szeretett,
Hozzá viselt szerelmemet néki jelenthőnem.

Azonban régi szeretet nem rozsdásodik meg; «esztendőknek hosszúsága szerelmemben gátlást nem tehetett soha». A XXVII. a szerelem kínjáról beszél, de mindketten szenvedik: «Minthogy nehéz dolgod is, nékem is, tűrjük csendesen; tudod, az irigység ellenség: nagy inség». — Kitartásra inti kegyesét a IV.-ben is: «Irigyekkel ne gondoldj, szeress hiven, titkunkat megtartsad; nehéz ugyan dolgunk és keserves sorsunk, de egymásért szenvedjünk, reméljünk idővel». Hasonló gondolatok vannak a LXI-ben is: «Ezren irigylenek s hintik közénk a konkolyt, de nem ártnak szívünkben. Bár sorsunk szomorú s reményünk homorú, irigyünk ravasz örve idővel lesz megtörve». E darab különben teli van ezélezatos közmondásokkal és szándékosan homályos értelmű. «Bagolynak sólyomja, van különös fia, mint kakuknak más költi, mégis fészket betölti. Ez nyájasság s mese, kiki fejtegesse; én magam-

ban titkolom és mint értem, gondolom.» Különben Amade sok versében rejtélyeskedik. Így az LIX. versben is, a hol fel van hozva, hogy «másoknak trucezára aláztam így meg magamat, hogy hozád hódoltam; nevetség, mit az irigyek beszélnek, mert vagy apácza-szűz».

Tiltott szerelemre útal a XXVIII. költemény. Rosszúl esik ingyen kínlódni azért, kitől távol kell lennie, ritkán lehet szíve bálványát megudvarolni, csak titkon lehet szemlélni, kedvét soha nem élni. «Sorsod neked is nehéz, — szól kedveséhez, — meg van kötve szív és kéz, sok szem reánk vigyáz s néz, másé már a lépes méz. De enyém lesz még az a kincs, kin van nagy zár és bilincs, csak szív s szemmel híven ints.»

Már eddig is többször említettünk olyan költeményeket, melyek csupán versbe foglalt üzenetek. De Amadénak néhány szerelemvalló verse valóságos billet doux. A CXIX. számú darabban bizonyos Máriának vall szerelmet s a vers végén választ kér. «Azt is mondd meg, ha nem, többé ne gyötrődjem.» Ez sem igen költői vers, de még prózaibb a CXXIV., mely ilyenformán beszél: «Minap egy társaságban jelenlétemben árva sorsod panaszlád: ajánlkozom gyámolodnak, mert ég érted szívem, mióta ismér és ha tőled kegyes választot nem nyer, nem frissíthet rajtam akár-mely nagy dér, kegyetlen ájulás ér.» Szintén prózai hangon biztosítja hű szerelméről kegyesét a CXXVIII-ban, valamint a CXXXIV-ben is.

E valóságos értesítő leveleknél szebbek azon darabjai, melyek szerelmi küzdelmei után a célhoz jutás hangulatát fejezik ki. Ilyen az a szép vers: *Áldott vagyok én reményem . . .* mely a páthosz igaz hangján szól (XXI). Ilyen: *Szenvedéssel s az idővel egeket meggyőztem, s Ki béborult az folyhőben, megtért napom fénye*, — legalább az eleje szép. E három darab hangjában van valami Himfy-szerű. A *Tied vagyok* (XCVI) is a szerelem révébe való jutás örömét hirdeti.

A boldog szerelmet nem énekli meg, hanem a boldogság néhány költeményben jókedvű ömlengésre készíti. A XVII-nek némely része cifrább mintsem szép lehetne; de két végső szaka egészen jó. Aztán: *Én anygalkám szép madárkám ímé, hozzád repültem, és Kuku ku kukucskám* (ebben is szerepel a madár), *Szivem csöngetője, Angyalom, alakom, szép gyöngy galambom* (ez inkább epedő), *Édes Dudi Duduskám, és Ki Bazinban, ki Modorban*. Már ezekben is megüti az enyelgés hangját, a következők pedig egészen tréfás ömlengések és átkozódások: *Szép Cziczerkém és Gaz Cziczerkém, Bár érted sokan ítélnék, Dira dura la la, és Nem hiszek, már nem, nem*.

Egyébiránt szerelmi módszerét tréfásan, de nem egészen hűtlenül jellemzi XXX. számú versében. «Ah, nehéz egyet szeretni, — sohajt. — Egyet én mért szeressem, egyért ezret megvessek? Mint lehessen egyre nézni, két ép szemnek egyet látni? Csak ki többnek van szívében, bátrabb az

reménységében; így ki szeret többekben, remélhet is többekben.

Körülbelül ezek Amade szerelmi költészetének motivumai. A költemények számához képest nincs bennök elég változatosság, s Amade sokat ismétli magát. Érzelmi skálája nem gazdag, ihlete gyakran fölszines, képzelete élénken, de szűk körben mozog, nincs sem valódi mély kedélye, sem intenzívebb gondolatai. Mélyebb kedélylyel, dúsabb phantasiával mint szerelmi lyrikus is lehetett volna nagy költő; de tehetsége nem bírt egy nagy költői szellem arányai-val. Különben is egészen kora gyermeke volt, uszott az árral s osztozott e kor tulajdonságaiban. Nagy költő oly léha korszellemből táplálkozva nem támad, legföljebb mint ellenzék, a kor irányzatával szembeszállva fejlődhetik nagygyá, s Amade nem volt arra hivatva, hogy jobb legyen koránál. Mélységének ártott szaporasága is, nagyon könnyedén verselt, egy-egy poétai kép, egy-egy gondolat hamar megvillant agyában, melyet sietett harmoniás szavakba önten, keveset törődve az eszme művészi értékével vagy újságával. Költeményei egy tömegben nagyon egyhangúak, nagyrészők a más részlet másolja, úgyszólván egy kisebb mennyiségű tartalmi anyag van bennök sokfélekép elkészítve.

Mindazáltal e költemények egyenként, a hogy tényleg közkézre kerültek, a magok korában, birtak bizonyos újsággal és frissességgel. Azon

egy-két szerelmi költő mellett, kiket múlt századbeli magyarjaink ismertek és olvastak, Amade hangja szívesen üdvözlött újdonság volt, egészen a kor ízléséhez szólt, csinos dalai csakhamar kivívták a köztetszést és a szerzőnek jelentékeny népszerűséget biztosítottak. Amade költészetének meg van az az érdeme, hogy híven tükrözi korát.

Különben Amade lyrája nem is olyan nagyon szűkkörű, mint mai nap általánosan képzelik. Az anthologiák Amadénak leginkább derűs dalait szokták terjeszteni, miből az a képzet fejlődött, mintha Amade állandó hangulata az enyelgés volna; pedig gyakran elég komoly, néha a nyersségig indulatos; sőt a teljesült óhajnak sem mindig a vidámság, hanem a megilletődés színezetét kölcsönzi (XXI). Annál mindenestre többféle hangulat és alakítás látszik e dalokban, mint közönségesen hiszik.

Még akkor nem volt jelszó az 'egyéniség', de régibb lyrikusaink közt — ismét kivéve Balassit — egy sem oly egyéni mint Amade. Érzelmei mindig a fogadás pillanatában hangot kapnak, élénk, fogékony lelke a legkisebb érintésre is dalra fakad. Magát adja verseiben közvetlenül s nagyon sok költeményének élményi háttere van; rajta van a helyzet, az alkalom földszaga. Nem is azért versel, hogy költő legyen. Nála a költészet nem pálya, hanem hivatás. Legfőljebb arra hiú, hogy ebéd közben hirtelen ceruzát kér s az

egész társaság szeme láttára rögtönöz ; de a költői halhatatlanság ábrándjai sohasem kecsegtetik. Nincs egyetlen megjegyzése sem, mely arra vonatkoznék, hogy heliconi koszorúra áhitoz. Belső szükség készíti, hogy örömét vagy bűját eldalolja ; nem érezné jól magát, ha szívét ki nem tárhatná. Szóval igazi költői természet, ki ha később él egy jó félszázaddal, mikor az irodalom már öntudatos czél és nemzeti ügy volt, versenyző erők közt bizonyynyal a jobbak közé tartozott volna. Így csak naturalista művész maradt, s még szép, hogy minden érintkezés nélkül is ennyire vitte.

Jellemző, hogy költeményeinek rendesen alkalmissága, határozott adresse-e van, bennök mindig szemtül-szemben beszél valakivel. Némely költő monologizál, Amade versei egy dialognak rá eső részét adják ; csak a legritkább esetben beszél magában érzelmeiről. Ez egy sajátságos vonás, melyet Petőfiről Salamon emelt ki. Kisfaludy Sándor legtöbb dala monolog és reflexió ; Amade az ellenkező végletbe esik, sokszor annyira subjectiv, hogy érzelmeit egészen nyersen adja, költői eszményítés nélkül. Látni fogjuk, hogy Amade szerelmi költeményei sem mind dalok, van bennök sok olyan subjectiv költemény, mely a dal lendületén túlemelkedik s a dalhangtól és compositiótól eltér, akár csak a modern szerelmi lyra legtöbb terméke. Ezek az ő szenvedélyesebb darabjai. Sajátságos, hogy épen legegységesebb költeményei a legkevésbé dal-

szerűek; de ennek oka az, hogy az élményi elem, az idealizálatlan rész s a kizárólag amadei aránytalan mértékben benyomúl e darabokba. A népdalok már a dolog természeténél fogva tipikusak inkább mint egyéniek, s Amadénak is azok a dalai, melyek a népdalokhoz közelítenek, nem tartoznak a legegységibbek közé. De ez úgy van még oly nagy költőnél is mint Petőfi, kinek népdalszerű versei kevésbé egyéni vonatkozásúak, mint sok más szerelmi költeménye.

A közvetlenség mindenesetre méltánylandó erénye Amade költészetének, melyben egyébként is több oly sajátosságot észlelünk már, a minőre modern lyrikusaink is büszkék szoktak lenni. Ilyen, mint említők, az egyéniség s a vegyes lyrai fajok művelése is. Ennyire modern hajlamokat nemcsak korában, de később is sokáig nem tűntet föl egy költőnk sem.

Költői concipálásának sajátosságai után a költői alakítás nemeivel kívánok még foglalkozni.

Van Amadénak mindennek előtt egy csoport általános jellemű dala. Ilyenek pl. a *Kuku ku Kukucskám* s az *Edes Dudi Duduskám* kezdetűek. Általános emberi érzelmek vannak bennök, egyéni vonatkozások nélkül, a költő egyénisége nem a tartalomban, hanem a hangulat sajátosságában nyilatkozik. E versek teli vannak hangulattal s jóformán a legdalszerűbbek Amade versei közt; részint ezért, részint tipikus tartalmuknál fogva

legközelebb állnak a népdalokhoz s legnépszerűbbek is voltak. Általános emberi érzelmeket általános módon csak akkor önt dalformába Amade, ha az az érzelem a boldogságból, a kedves zavar-talan birásából fakad. Hangulata e költeményekben lágy és ömlengő, megelégedett és derült, játékos, de nem tomboló.

Közel áll ehhez egy másik csoport, szintén dalszerű tartalommal, de már némi egyéni színezéssel. Ilyenek: *En angyalkám, szép madárkám, Angyalom alakom, En babácskám, nyílt rózsácskám, Kinek lehet hinni sat.* A hangulat ezekben többféle, nem mindig boldog, néha epedő, néha bús is. A költő saját helyzetének s állapotának lenyomata jobban fölismerszik e költemények szövetében, melyek azonban még mindig egészen dalszerűek, az élményi elem a dalelemben még teljesen felolvad s a költői anyag idealizálódik bennük. Szép ezek közt a XIII. számú, mely a versfejek szerint egy Károlyi-családbeli nőhöz van intézve, s melynek legszebb hangjai épen nem enyelgők, hanem mélyebb érzésből fakadnak. Oly igaz a hang például e strófában is:

Oh, mért nem mondtad,
Hogyha nem szerettél?!
Ha nem szenvedhettél,
Minek késérgettél? sat.

Körülbelül e csoportba tartoznak a legszebb darabok. Bennök a hangulat bensőbb és szelidebb,

Akár öröm, akár szenvedés izgatja a lant húrjait, a költő mintegy hangfogóval játszik rajtok.

Innen aztán több irányban is haladnak a fokozatok. Egyrészt műfaji tekintetben, a mint vagy magasabb kissé a hang, mint a dalé, vagy alantibb, tebát ott az óda felé, itt a reflexiv költemények felé hajlik; másrészt költőiség szempontjából: minő mértékben hasonúl át az egyéni s élményi elem művészivé.

Nem a tiszta dalhoz, de még a dalfélelekhez hasonlítanak azok a költemények, melyekben az érzés hevesebb s a hangulat izgatottabb. Ide tartoznak nagy részint azon dalai, melyekben kegyesét ostromolja, vagy szakít vele, panaszkodik rá, átkozza, kérleli, s ide azok is, melyek a boldogság teljesültének perczében születnek. A hang néha a megilletődésbe játszik, többször azonban türelmetlenné válik, sőt olykor a szenvedélyesbe csap. Az egyéni vonatkozások e költeményekben már uralkodnak. Ilyenfélék: *Ah már egyszer engeszteld meg kőkemény szivedet, Ah mit kínzod én szívemet, mikor nem vagy állandó? Aldott vagyok én reményem nem kétséges szerelmed*, mely a legjobb alkatúaknak egyike, *Bár gyászos én életem, Búsul szívem érted, hírem, Szenvedéssel s az idővel*, sat. Ezek közt van több, mely Himfyre emlékeztet rhythmusban is, a költői lendület jellemére nézve is. Sok szép részlet van bennök, de nem ritkán egyenetlenek, minő pl. *Ki béborúlt az főlhőben*, mely szépen indul, de prózában végződik.

Egy lépéssel tovább azonban a hang oly szenvedélyessé válik, hogy az érzések egész elemi mivoltukban nyilatkoznak meg. Az ily nagyon heves érzelmekkel Amade rendesen nem bír, nála ezek nem formálódnak költőileg s a művészi alakot nem bírja meg az első forrongásban levő érzés. Az ilyen költemények hamarabb születtek a kelletinél s az élményi elem egész nyersen nyilatkozik bennök. Ezek már nem dalszerű költemények, sőt gyakran nem is költemények, hanem versebe foglalt prózai kifakadások. Ily erős hangok vannak a LX. számú darabban, melynek második szaka oly szépen kezdődik s oly vadul végződik:

Az inelly szívet porrá tettél,
 Meg kívánod gyújtani!
 Kit hamuvá elégettél,
 Újra föllobbantani!
 Oh távozzál kegyetlen,
 Istentelen!

S következik egy nyaláb erős kifejezés. Hasonlók még többek közt a LXVIII. és LXXXI. számú darabok is.

De nemcsak a szenvedély ereje miatt válik prózaivá, hanem sokszor szenvedély híján is, mikor például prózai célra, egyszerűen értesítésre vagy üzenetre használja a verses formát (XXVI, LV, LXIX) s afféle választ is kér, hogy «írd avagy mondd meg voxodat»; nemkülönben prózai

marad az ihlet hiánya vagy fogyatéka miatt is (XXVII).

Mind e költeményeknek legtöbbször közvetlen jellemük van, az érzés pillanatában fogannak s egy második személyhez szemtül szembe vannak intézve. Amade ritkán mellőzi a költésnek e kiválóan lyrai módját s költeményei közt nagy kisebbségben vannak a magánbeszéddek, vagy a spontán alkalmiságot nélkülöző, senkihez nem intézett reflexiv vagy elmélkedő darabok. Ilyenek mégis: *A szem mihelt szépre tekint, Sokan vadnak, kik sírnak, Mennyi kint ád egy szem, Szenvédéssel s az idővel, Bár gyászos én életem, En is voltam szerelmes, Átkozlak te szerelem, Átkozott szerelem sat.*

Amadénak azonban sok, magában véve komolynak látszó költeményét nem kell komolyan vennünk. Gyakran nyilvánvaló, hogy az érzelem felületes, vagy a komoly hang csak költött, hogy inkább szerelmi ingerkedés vagy galanteria hozta létre, mint mélyebb érzelem. Egyszerűen meg akar tisztelni az illető verssel egy hölgyet, a ki futólag jó benyomást tett rá, s a költemény semmi több, mint egy udvarias bók vagy egy kis kötődés. Az efféle darabok értéke általában csekély.

Sokkal többet érnek a nyiltan enyelgő vagy tréfás költemények s Amadénak jól áll az enyelgés meg a játszi hang, véralkata úgy is olyan könnyed. Ilyen játszi versek: *Ah nehéz egyet szeretni, Ki Bazinban, ki Modorban* (rész-

leteiben népdalias), *Szép Cziczerkém* és ellen-darabja *Gaz Cziczerkém, Szivem csöngetője, Lila, moja lila, Dira dura la la la* sat. Az ízlés nem mindenütt elég finom bennök; némelyik csak játékos szó- és rimhalmaz, némely pedig épen csak hangicsálás. Sokszor az igen mesterséges és filigrán szerkezetű versforma csábítja Amadét még komolyabb versekben is ilyen játékokosságra.

Abban az időben, mikor a nemzet műveltjei Gyöngyösit és Lázár Jánost olvasták s a költészet epikai ága örvendett népszerűségnek, Amadénak nagy érdeme volt abban, hogy a dalhang és dalforma iránti érzéket táplálta. A dalhang nála épen az uralkodó. Csak költeményeinek címein kell végig tekintenünk s megannyi valódi dalkezdettel találkozunk. A mint nála valamely költemény megszólal, mindjárt a kezdő szavak a spontán közvetlenség jellemével bírnak. A legtöbb kezdő sor már elárúlja a motivumot vagy legalább megüti az alaphangot. S a hang rendszerint tovább is természetesen fejlődik. A költemény akárhányszor elnyúlhat, de a hangulat egysége ritkán törik meg.

Nyelve sokkal avúltabb mint a Faludié. Amade nem volt újító, mint ez, s nem telt benne különös öröme, hogy művészete közegét is megszépítse, a nyelvből is finom munkát dolgozzék. A nyelv neki csak eszköz, hogy gondolatait kifejezze, vagy a verset kitöltse. S a nyelv érdekei mind a két cél kedvéért sokat szenvedtek. Rosz-

szúl hat az olvasóra különösen az, hogy a versforma annyit parancsol a nyelvnek s a költő egy-egy rím kedvéért lépten-nyomon erőlteti a kifejezést, hajoknál fogva rángatja elő a gondolatokat és képeket. Ha az kerül a rímbe: *Isten a Cupido*, képes ráerőszakolni ezt: *De hamis mint zsidó* (XVI); sőt e léha leleményben még kedve telik s egy más költeményben a *Cupidóra* ismét a *zsidót* vágja rímül. (A Jankovich-féle dalgyűjteményben is van egy vers, mely így kezdődik: Álnok Cupido, Hamis, csalárd zsidó, — 8° C 17 és D 47.) Az üres rímek és kirívó szólások minduntalan kizökkennek az olvasót a hangulatból s a ki Amadét olvassa, úgyancsak föl legyen készülve, hogy e félreugrásoktól ne zavartassa magát. A laikus olvasó mai nap nem is élvezheti már Amade költeményeit. Hanyagsága annyira megy, hogy egész ízléstelen képeket is megtűr verseiben. A szívre olykor *nyív* a rím, a mi régibb költőknél előfordul néha, de az ő korában már nem szokásos. Azt pedig sokszor ismétli, hogy *Bojár után indúltam*. Általán stilusa képekben és kifejezési készletben korántsem gazdag. Afféle triviális stílezifraságokat, mint *hív-szív*, nem győzünk eleget hallani tőle; a régibb költészet e kedvelt játéka, hogy a *szív* és *hív* összerímeljén, annyiszor előfordul verseiben, akár egy sorban, akár rímek gyanánt, hogy egészen megunja az ember. (Szívem, hívem, légy édes reményem; Légy hív, légy hív, de hív titkos szív; Hív szív

után indultam, Tűz-fagy-hív szívemet sat.) S több ily ócska sallang, elcsépelt kép ismétlődik nála. E tekintetben ő nem válogatós, többnyire a régibb magyar verselésnek szólamkészletéből s képestárából él. Dictiójában kevés az újság, fogyatékos az ízlés; sokszor pedig a vers kedvéért valóban érthetetlenségeket mond.

Van azonban akárhányszor szerencséje is a stilben, a kifejezésben. Olykor a gondolatot meglepő rövidséggel s tömörséggel tudja kifejezni, a szólásnak újságot, költőiséget kölcsönözni. Verseiből szép kis gyűjteményét lehetne kijegyezni a magvas vagy költői szóadásoknak. Majd a ki Amade stilusát behatóbban méltatja, figyelemmel lesz az ő inversióira s merészségeire a szóffúzásban, a rövidítésben s a ragok elhagyásában. A sok közül csak egyet, nem is a legfeltűnőbbet hozom fel itt: *Cupidó mert töreit immár megvetettem*, ez azt jelenti más szórenddel: Mert Cupidó(nak) töreit immár megvetettem. Azt hiszem, hogy a nyelvújítás előzményeit nemcsak Faludinál kell nyomoznunk, hanem Amadénél is.

Költői nyelvünket azonban ha nem fejlesztette is Amade feltűnőbb módon szép szólamokkal s a henye sorok mellőzésével, gazdagította mégis egygyel: a stil elevenségével. Nyelve nem trópusokban, hanem alakzatokban új; nem az előadás anyaga, a szók és szóadások újak nála, hanem az előadás alakja, menete lüktet új módon. In medias res kap a hangulatba, a költeményt

mindjárt érdekesen nyitja meg s előadása tovább is feszтеленül, természetes frissességgel szökell gondolatról gondolatra.

Technikáját már ott érintettük, a hol Faludi-val hasonlítottuk össze röviden. Sokat itt sem írunk felőle, de nem azért, mintha meg nem érdemelné, hanem mivel ebbeli érdemeit legáltalánosabban ismerik. Amadét a magyar verselés történetében kiváló hely illeti meg. A világi lyra formakészletét igen számos új és dallamos formával frissítette föl, melyekkel virtuóz módra bánt. A XVII. század világi költészete nagyon kevés versalakra szorítkozott s e formákat az örökös használat meglehetősen lejáratta. Az egyházi költészet sem gyarapodott új versalakokkal. A katolikusok egyházi lyrája Amade korában pangott, a protestánsoké pedig, a mi a külalakot illeti, szintén a régire, Szenczi zsoltáraitra támaszkodott. Amade aztán sokat újított az irodalmi költészet verselésében. Megújította benne a hazai elemeket, a mennyiben egykorú népdalrhythmusokat alkalmazott, vagy e rhythmusok stíljében új szerkezeteket alkotott; gazdagította újabb idegen elemekkel is, mert énekei nagyrészt az akkori külföldi dalok rhythmusaira szerzette. A strophák szövésében, a rímek elrakásában, a rhythmusok változatosságában igen nagy leleményt fejtett ki. Költési módjának egy jellemző vonása, hogy ő a verset dallamostul költötte. Istenes énekeinek máig fen vannak melódiái, világi versei is mindjárt ének-

szóval születtek s az ének szárnyain terjedtek tovább. Fel van jegyezve, hogy Amade maga készített dallamokat verseihez s hogy dalait a nemesi házakban hazaszerte énekelték. A főcodex több darabja fölé is oda van jegyezve, hogy ezen és ezen másik költeményének nótáján éneklendő. Míg a költés e módja verseinek dalszerűségét emelte s terjedésöket előmozdította, addig a verselés újdonságának is fő oka volt. Maga költvén hol magyar, hol nyugateurópai stílű dallamait, nem volt kénytelen a régi versformák taposott országútján járni, hanem saját leleményeivel tölthette újító kedvét. Versei közelednek a modern rhythmusokhoz. Némely formája a későbbi költők: Pálóczi, Csokonai, Kisfaludy Sándor versalakjaival egyfajtajú, némely pedig ösztönszerűleg, nem a jambusok és trochæusok alkalmazásával, hanem sortörésekkel és belrímeikkel, a nyugati versfajokat törekszik utánózni; e törekvés az ő korában csak egy embernél válik tudatossá: Ráday Geórgnál, ki 1735-ben megírja az első nyugati rhythmust magyar nyelven, de a kérdés irodalmi megoldása csak 1787-ben következik be.

Ne feledjük végül Amadénak még egy nagy érdemét: azt, hogy e nemzetietlen korban, dunántúli főúr, katona és magasrangú tisztviselő léte, idegen hatásnak kitéve is megmaradt magyar költőnek, és szelleme virágaival azt az édes magyar nyelvet ékesgeté, melyet akkor lenézni, s nem: szeretni volt divat.

Összeállítjuk még az Amade költészetről nyilvánított véleményeket.

Horányi 1792-ben a *Nova memoria* 81. l. ezt írja: *Amade de Várkony (Ladislaus)* . . . commemoratione dignus censeri debet, qui varii generis carmina, tam felici vena, ingeniique ubertate fundebat, ut modo ad Ovidium, modo ad Pindarum proxime accessisse videretur. Vtinam hæc præstantia idiomate Hungarico patefacta ingenii monumenta in iustum volumen redacta, et popularium manibus terenda, oculisque legenda publicam lucem intuerentur.

Sándor István 1796-ban a *Nőtelen és házasság* cz. verset *Sokféléjében* kiadván, ezt bocsátja előre: Ezen verseknek szerzője ama könnyű és híres magyar és deák poéta báró Amade László vala, kinek nyelvünkben hátrahagyott szerelmes és világi magyar énekei egy jó nyalábot tesznek. Bár egyszer immár ki nyomtattatnának.

Kultsár István 1817-ben Amadénak három versét adván ki a *Hasznos Mulatságokban*, az elsőhöz ezt a bevezést csatolja: «Nekünk is vannak több énekeseink. Nevezetesen a múlt század közepe táján B. Amade Lászlónak énekei a Csallóközben mindenek kezében forgottak. Ezekből most egy példát mutatok elő». A második darabhoz pedig ezt írta: «Csak azon tekintetből is méltónak tartom B. Amade László Énekeinek közlését, hogy új bizonyysága legyen a magyar

főrendnek a nemzeti nyelvhez való vonzódásának».

Tehát már a múlt század végén sürgették (Horányi és Sándor István) Amade kiadását, Kultsár pedig maga készült kiadni s 1817-ben néhányat mutatóba közlött, Toldynak is engedett át néhányat, melyek aztán 1828-ban láttak napvilágot. Kultsár közbejött halála miatt ez a terv is dugába dőlt s így csak 1836-ban jelentek meg Amade versei gróf Amade Taddé rendelkezéséből.

Az 1836-diki kiadás szerkesztője az előszót e szavakkal végzi: «Bonne hűnyt el az akkori magyar költészetnek főbbik dísze; nyájas dalai, a nyelv könnyű folyására nézve is, állandóságot ígérnek». (Egészen másképp hangzik Toldy véleménye e kiadás ismertetésében; szerinte Amade verseinek csak irodalomtörténeti érdeke van már.) «Deák s német nyelven készült versezetei szintűgy emlékezetre méltók.» Ez előszót Toldy Szalay Lászlónak tulajdonítja.

E futólagos méltatásoknál sokkal behatóbban foglalkozott Amade költészetével *Toldy Ferencz*, ki véleményét több ízben s némi módosításokkal formulázta.

Legelőször 1828-ban a *Handbuch der ungrischen Poesie* című gyűjteményben következőleg nyilatkozott: «Er war in der ersten Hälfte des achtzehnten Jahrhunderts der beliebteste Lyriker der Ungarn: seine Lieder wurden allgemein von den Schönen Ungarns gesungen, und noch vor

wenigen Decennien, als die deutsche Literatur in Ungarn noch nicht so tief gewurzelt war, lebten sie im Munde der Edleren fort, und hatten ihre eigenen Gesangsweisen. Handschriftlich werden sie in mehreren Privatbibliotheken aufbewahrt... Er dichtete auch vortrefliche lateinische Lieder, im Geschmacke der Akademien der verflossenen Jahrhunderte.» *Szerelmeiről*: «Dies enthält die sämtlichen Liebesabentheuer des Dichters, doch so, wie sie sind, minder zur Publicität geeignet, wegen den zu genauen Angaben der Personen und Ortsverhältnisse.» *Ez utóbbi műről csak Toldy útján birunk tudomással.*

Ugyancsak 1828-ban, a *Magyar költői régiségek* előszavában ezeket mondja: «Amade nyelve, előadása műveletlen; s ezenfelül a gyakorta ügyetlen másolók által a világosság kárával is el van bitangolva: de az értő még ily köntös alatt is azt a költőt látja, ki a Kisfaludyak korában képes volna első rangú csillagként tűnni fel. Dalai egyszerűségi phantáziának nyomait láttatják, s mindenütt a legpoetaibb érzéstől vannak áthatva.»

Majd 1837-ben a *Figyelmező* hasábjain ismeretvéen Amadénak 1836-iki kiadását, többek közt így ír:

«Ki netalán hajlandó lenne az Amade literaturai korát az 8 dalai után megítélni, hibáznék. A Gyöngyösi István simasága formára ügyelést és gondot ébreszte egykorúi- s azokban, kik őt

legközelebb követték: e hatás nemcsak Kohári, Rádai Pál, Faludi, Lázár dolgozatain ismerszik, hanem a rég elfeledett két Illyés, Csízi s a jámbor P. Juhász Máté «szép versein» is. Amade valamint lyrai tehetségre felülmúlt legtöbbeket kortársai között, úgy mindnyájokat compositio- s előadásbeli példátlan hanyagsággal. Referens hajlandó volt azon számos érthetlenségeket, melyek majd minden darabban találatnak, a százszori leírásnak tulajdonítani; most azonban, miután a verseket a költő egyik rokonától vesszük, és — ha nem mondatik is az igen laconicus előszóban — hihetőleg nagyrészt egykoru, hiteles másolatok vagy épen eredeti kéziratok után: kénytelenek vagyunk e tökéletlenségeket a szerzőnek tulajdonítani, s azt hinni, hogy általa soha sem voltak kiadásra szánva, hanem szívének egy és más dámájához, mint körülmény és alkalom hozák magokkal, intézve. S valóban, egy a nemzeti muzeumban található, Amade dalait magában foglaló kézirathoz kötött levélből kiteszik, miképen sok e dalok közül ebéd mellett is iratott — természet szerint úgy, mint azt valamely benyomásra, az első felhevülés s a perczenet hatalma az írónba dictálta. Nem lévén már ezek után egy hibátlanabb kiadáshoz remény, Amadét a szerint kell megítélnünk, mint előttünk, itt, fekszik.

«Ref. elmondotta másutt (l. a föntebbi két vélemény) mit tarta e költőnk felett. Újra átolvasván

dalait, ítéletét némileg módosítani kénytelen. Egy szenvedelmes, heves kebel kitörései ezek, örök ostromi állapotban, való mélység s minden művészi nyugalom nélkül; panaszolkozó többnyire, helyenként azonban bizonyos idylli bensőséggel, majd felderülve, a szeszély játsziságával, vagy ennek élével, s itt talán legszerencsésebb a költő; gyakran képeivel meglepő; formákban pedig gazdag s mindig valóságos dalhangú. Másfelől ritkán visz ki tisztán egy ideát, s így kevés dal teszen egy kerek egészet; érzései, eszméi s képei köre szűk, honnan azok a gyakori önismétlések: mikhez az említett homályos, sőt valóban érthetetlen helyek sokasága s az idegen szavakkal minden szükség nélkül eltarkázott nyelv járul. A miért Amade, jelen formájában, korántsem gerjeszthet oly érdeket, minőt egy, az ő tehetségeivel bíró költő, közönséges gonddal is gerjeszthete; nem adhat csak középszerű műéleményt is, s egészen a literaria historia tartományába van vissza-idézve.

«Az itt először megjelent dalok közül leginkább a VIII, XVIII, XIX, XLIII, L, LV, LVII, LXV. (nálunk 9, 18, 19, 53, 49, 55, 58, 65. sz.) számok alattiakat lehet jól gondolt egészeknek mondani, többnyire bizonyos szeszély színével: s ezek éreztetik, mit várhatánk Amadétól, ha neki tetszett volna azt a pályát, mellyre kétség kívül hivatása volt, olly műérzéssel és komoly figyelemmel megfutni, mint kortársa Faludi; s dalai nemesak

billet oux-k, vagy elkeseredés kijelentései, hanem egyebek is akartak volna lenni.»

Kedvezőbben nyilatkozik ennél a Magyar Költészet Történetében: «Amade nemcsak az élet embere, melyet mint a felsőbb karok tagja, mint katona és utóbb felső állású tisztviselő ismerni tanult, de mint az élvezet embere is, gazdag költői erének nemcsak belső szükségből engedett ömlengő folyamatot, hanem azzal támogatta szerelmes óhajtásait és kalandait is. Nagy könnyűséggel alkotta hol méla és epedő, majd ismét lángoló vagy daczos, majd kötődő és édes, és gyermekded dalait, melyek többnyire jól gondolva, szemléletes költői nyelven előadva vannak. De valamint a XVII. század lyrai termékei, úgy Amade dalai is, részint a nép ajkára is elszármazva, részint csak írott gyűjteményekben voltak elterjedve, míg majdnem csak egy század múlva láttak egyenként, végre (1836) összegyűjtve, a sajtó útján napvilágot . . . E hév, e gazdag képzelem, e termékenység nem találhatók fel *Faludinál*, de igen a forma tökélye.» (II. kiad. 1867.)

«A m. nemzeti irodalom történetében» (1858. I.) röviden így jellemzi költőnket: «Nála a XVII. század népies lyrai költészete tetőpontján mutatkozik. Majd epedő érzékenység, majd kötődő játszóság, mindig pedig költői elevenség és tűz lelkesítik jól gondolt és szemléletes költői nyelven szóló dalait. Verselése nem correct, mint valamennyi előzőié nem; de változatos és dallamos.»

A *Költők életében* csak ez az æsthetikai megjegyzés található: «Mint világi dalköltő, ő a tizenennyolczadik század első felének díszje volt; dalai a magyar szépek által hazaszerte énekeltek, sőt egész a jelen század elejéig ösmeretesek voltak saját dallamaikkal együtt, s itt-ott magánkönyvtárakban egész füzeteik találtattak.»

Toldy, Amade legszebb verseinek a következőket tartotta: 8, 10, 20, 22, 35, 38, 41, 44, 66, 70. és 94. sz., melyeket Kultsár s ő tettek közé, ezeken kívül még az 1836-iki kiadásból a következőket emelte ki: 9., 18., 19., 49., 53., 55., 58., 65. sz.

Bodnár Zsigmond, *Csendes emberek* című tárczaczikkében (Pesti Napló 1876. I.) ilyen egyetemleges ítéletet mond:

«A XVIII. század jámbor embereinél hiában kutatunk egyetlen új eszme után. Csak azt pengetik lehangolt húrjaikon, a mit a múlt idők sokkal erősebben és igazabban, nagyra törekvő lelekkel és hozzá illő komolysággal rég megénekeltek. (Pedig Amadenél van új dalszeme elég.)

«Valóban a komolyság és mély érzés hiányzott keblökben. A fenséges és magasztos, a dicső és nagyszerű helyét a kecses és buja, a helyes és csinos váltotta fel; s ha mégis nagyszerűk akarnak lenni a kor jámbor írói, dagályosak és pöffeszkedők lesznek. Az igazi szenvedély nyelvét épen nem ismerik. Halvány utánzóik egy erősebb multnak. Csak akkor nyujtanak élvezhető olvas-

mányt, ha tehetségök szerény körében maradva, az élet apróbb örömeit, kicsinyes élvezet kezdik megénekelni lantokon.» — Ez általánosságokon kívül Amadénak csupán szép katonadalát kíséri aethetikai észrevételekkel; a költeményt méltányolja, de kimutatja, mennyivel más szellemű, mint a forradalmi kuruczdalok. Valami közelebb-ről jellemzőt Amade költészetéről nem mond.

Ifj. Szinnyi József 1875-ben, tehát kezdő író korában úgy mutatja be költőnköt, mint «nem oly haszontalan rímpengetőt — hanem egy költőt a legjavából, ki nemcsak korának volt költője, hanem kinek dalai a mai kor szigorú követelményeinek is megfelelnek.» (Toldy már 1836-ban jól megmondta, hogy elavultak.)

«Amade született lantos költő volt. A természet mélyen érző szívvel áldotta meg, s ama könnyedséggel, melylyel egy lantos költőnek tárgyát kezelnie kell. Nyelve egyszerű, de éppen mesterkéletlensége által vonzó. Képein, hasonlatain nem látszik semmi erőltettség (de látszik!), nem alkalmazza úton-útfélen, csak a hol belsőleg szükségét érzi s a hol teljesen megfelelnek érzelmeinek. És érzelmei valódi érzelmek, szíve mélyéből fakadnak s nem zeng képzelt világfájdalomról. Akkor van elemében, ha búslakodik s elpanaszolhatja bűját, baját. Panaszai csendes sóhajtasok, kétségbeesést sem olvashatunk ki dalaiból... A költő érzelmei bán és öröm közt váltakoznak; többet búsong, mint örül, de azért panaszai nem

egyhangúak, nem untatók, és kesergő dalai sokkal sikerültebbek, mint azok, melyekben boldogságról énekel. Ha dalait figyelemmel olvassuk, lehetetlen némi rokonságot észre nem vennünk köztök és a Himfy-dalok között, s bár az utóbbiak sokkal tökéletesebbek, Amadét mégis Himfy méltó előzőjének mondhatjuk.

Ezután dalaiból mutat be néhányat. • Egyikben kedvese csapodáraágán kesereg: *Azért éjjelek és szenvedjek* (idéz belőle egy szakot). De nem bír szívével, nem tud lemondani s a következő dalban már könyörög szerelme tárgyához: *A tengernek szélvész után* (idéz). Majd ismét Amorra önti ki keserű panaszait: *Vajjon van-e olyan szív* (idéz egy szakot). Mélyebb bánatról tanúskodik a rákövetkező dal, melyben ismét a hűtlen ellen fordul: *Óh miért nem mondtad* (idézi a szakot). És bánata újra meg újra panaszt csal, ajkára, és a kegyetlen szépre gondolva fölkiált: *Értted, értted, már éretted, ah mennyit kell szenvednem!* (Idéz egy szakot.) De borúra derű, a kesergő szerelemre boldog szerelem következik, s költőnk is száműzi a bűt, befogadja a reményt, midőn éneкли: *En angyalkám, szép madárkám . . .* Következő dalából pedig a teljes boldogság hangja szól: *Ki beborult a felhőben . . .* (idéz egy szakot).

• Hogy ki volt Amade szívének kízója s később vigasztalója, nem tudni. Dalaiban csak egy nevet említ s ez Ilona. Hogy minden dala egynek szól-e, nem tudni.

«Amadet gyöngélsége, finomsága, kizárólag a nők költőjévé teszik. Trivialitások, erősebb kifejezések, — melyek a korabeli írónál nem tartoznak a ritkaságok közé — nála nagyon ritkán fordulnak elő, szerelmi dalaiban épen nem . . . Amadet kora talán alig ismerte.» (*Fővárosi Lapok* 1875. és *Irodalmunk tört. 1711—1772.*)

Bizonynyal másképp írná meg Szinnyei ez ismertetést mostan; alig van e cikkben egy pont, melyet változtatás nélkül hagyna, mind ítéleteit, mind adatait megváltoztatná maga is, és bele fog egyezni, ha az ő tekintélyének védelme alól kiveszszük e cikket, melynek áradozásain, 'chablonszerű s nem találó ítéletein első tekintetre föltűnik a fiatalság bélyege.

Ralovich Lajos 1882-ben a *Figyelő* XII. kötetében írt egy tanulmányt «A hanyatlás korának lyrai triásza» cím alatt, melyben Ráday Pált, Amadét s Faludit ismerteti. Az Amadéra vonatkozó résznek a veleje ez:

«Amade lantos költészete báró Balassi Bálint óta első ízben meríti ki a kedély világát, még pedig kora társai közt a legélénkebben. A magas állású férfiú átment az élet különféle phasisain, megismerhette annak árny- és fényoldalát a magas körökben úgy, mint az alsóbb ranguak között, a katonai pálya változatokban gazdag életével. Mind oly dolgok, melyek arra engednek következtetni, hogy a versein előmlő liév, a kedélyesség és humor, a bennök előforduló gyötrődéssel és

panaszszal kedélyvilágának, élményeinek s talán édes emlékeinek is kifolyásai ... De meg kell val-
lanunk, hogy e költemények szépségének elemei
között az érzelem változatossága nem igen fedez-
hető fel, sőt a felületes olvasó ugyanazon dolgok-
nak folytonos ismétlésében valami rendkívüli
gyönyört alig talál s talán türelmét veszítve sur-
ran át a verseken. Nincs itt a szerelmen s az ebből
folyó panaszon, szemrehányás és önkénytes gyöt-
rődésen kívül más. Egyetlen katonadalt találunk,
vagy két párbeszédes éneket, melyek ismét csak
a szerelmesek csevegését foglalják magokban;
azon túl egyetlen érzés és hang az uralkodó: a
panasz hangja, hosszasan, mondhatnám csevegően,
szószaporítással előadva. De viszont el kell ismer-
nünk az egyes részletek helyes voltát s a virtuozit-
ást, melylyel némely költemény dicsekedve találó
képekben szemlélteti a költő belsejét. Ezután
több szerelmi költeményt mutat be, a mint a
költő bennök vagy esdekel, vagy kételkedik, vagy
panaszodik, a csalódás fájdalmát énekli, szerelme
mélységét tárja föl, kétségbe esik, vagy gúnyos han-
gon lemond kedveséről, aztán ki nem fogyható jó
kedvét hirdeti sat. Tárgyalja a költőnek ellentétes
dalait (a palinodákat) és dialogizált verseit. • Leg-
szébb mégis a Katonadal, melyben mintha régen
viselt dolgait akarná megörököltetni, büszkén felsorol
mindent, ami a katona életében kedves: a szép fogy-
vert, a paripát, a koczkát és szerelmet. • A •Függe-
lék»-ben olvasható idyllt nem hiszi, hogy Amade

írta volna. Aztán verselését tárgyalja (igen rosszul), végül dikeziójáról emlékszik meg: «Nyelve erőteljes, kifejezései egy-kettő kivételével eléggé világosak, hasonlatai bár egyformák, de eléggé jók. Azonban nem mindenütt ment még az idegen szólásmódoktól: a confundáлом, contemnálom-féle kifejezéseknek egész sorát össze lehetne állítani. De tekintve a kort és körülményeket, a melyek között élt, ily tévedések nem sokat vonnak le a műi becséből; ellenkezőleg el kell ismernünk, hogy b. Amade László volt az, a ki új életet öntött az elhanyagolt világi költészetbe.» Faludinál nincs meg az érzelem ama mélysége, sem azon szaporaság, de Amadét a világi dalok tökéletesebb alakításában felülmúlja.

Beöthy Zsolt irodalomtörténetében ezt a jellemzést olvassuk: A világi lyra két nevezetesebb képviselőjén: *Faludi Ferenczen* és *b. Amade Lászlón*, a magyar népköltészet hatása mellett a francia és olasz dalformáké látszik... Amade egy tekintetben ellentéte Faludinak: ő a pillanat költője. (Ennél jellemzőbbet nem lehetne mondani róla.) Zengzetes dalaiban szerelmének hol könnyed bánatát, hol változó örömeit, majd a katonai élet gyönyörűségét, a házaselet bajait stb. énekli. Versei, melyeket részben csak úgy rögtönzött; esinos ötletekkel, képekkel bővelkednek.»

A *Széppróza elbeszélés történetében* is van néhány vonatkozás Amadéra. Így az I. kötet 234. lapján ezt olvassuk: «A lyrában is meg-megcsen-

dül a kor szűk eszme- és képzetvilága Amadénak és Faludinak csinos rímes enyelgéseikkel és tréfálkozásukkal... A *Kártigám* közbeszótt énekeihez pedig a következő megjegyzéseket fűzi (I. 249.): «E, valamikor annyira kedvelt versek inkább csak érzelgős rímjátékok, mint költemények. Formáik egészen arra a változatos sorú, többnyire rövid ütemekben szökő népies rhythmusra emlékeztetnek, melyeket legnagyobb számmal Amadénál, Faludinál és Páloczi Horváth Ádámnál találunk, s melyek már tarkaságuknál, szeszélyes és meglepő fordulataiknál, szinte tréfálkodó rímeiknél fogva alkalmasabbak a vidám enyelgés tolmácsolására, mint a szív mélyebb megindulásának, bánatos hangjának kifejezésére. Amade, Páloczi Horváth s részben Faludi kisebb költeményei is jórészt könnyed, játszi tartalmúak és menetliek, s így nem mutatkozik nálok a külsőnek és belsőnek az az összhangtalansága, mely a *Kártigám* dalai-ban szemmel láthatólag jelentkezik.»

Végül a versformára nézve idézzük Ferenczy Zoltán véleményét, mely jóval helyesebb, mint a Raloviché. «Eleven kedélye, csapongó, játszi modora egyáltalán kedvelté tették őt korában, mint embert, s ugyane sajátságok jellemzik költészetét is... Könnyedséggel alkalmazta a külalakot, megfelelőleg benső modorúnak; teljes érzéke volt a lyrai költészet azon hivatásáról, hogy énekelhető legyen. Innen főleg a rövid, dallamos sorokat kedvelte gyakori rímekkel, melyek verselésének kiváló

kedves s könnyed hangzást adnak. S e hangzás teljesen megfelelő a magyar rhythmicus verselésnek, úgy hogy e tekintetben Amade egyike legnépiesebb költőinknek. Nagy érdeme a változatosság is, melylyel a sorokat egymással versszakokká csoportosítja s ez az egyhangúságtól menti meg.» Ezt pár példával (*Ah már egyszer engeszteld meg, és Én angyalkám szép madárkám*! — 1 szakával) bizonyítja, s azt kérdi: «Kinek ne jutna eszébe, e sorokat olvasva, a Kisfaludy Sándor-féle Himfy-stropha? S valóban a verselés könnyedségére nézve Amadet Kisfaludy előzőjének tarthatni.» Nem fogadja el Toldy azon nézetét, mely szerint Amade schémái az olasz versekre emlékeztetnek s a korában kelendő olasz melódiákra voltak alkalmazva. Az *Angyalom, alakom* 1. szakának idézése után így végez: Már e példák is eleget bizonyítanak Amade csinos, magyaros verselése mellett. Valóban Amade népies költő is, a népköltészet hangját gyakran szerencsésen eltalálja nemcsak a *külsőalak*, hanem a mi több, *szellem* tekintetében is.»

Alig szükséges megemlítenem, hogy mind e véleményeket nem azért állítottam össze, mintha valamennyit elfogadnám, hiszen egymásnak is ellenmondanak; hanem összeállítottam őket gondolatébresztesül. Ez a czélja sajátfontebbi vázlatos fejtegetéseimnek is. Majd eljön az ideje annak is, hogy Amade költészetének véglegesebb tanulmányt szenteljünk.

KÖNYVÉSZET.

Amade művei nyomtatásban.

Önálló kötetekben:

1. *Buzgó szírnék énekes fohászközlési.* 12-r. 32 l. Bétabe, 1755. Ny. Kurtzböck György. (Az *Istenes énekek* kiadása.)

2. *Várkonyi báró Amade László versei.* Kiadatta gr. Amade Thádé. Pest, 1836. 8-r. 6 és 260 l. (*Világi énekeinek* kiadása, Szalay László ügyelése alatt.)

3. *Victor in proelio S. Ivo. Tyrnaviæ, 1722.* 12-r. (Doctori dissertatio.)

Egyenkint közölt darabok:

4. Sándor István *Sokféltje* IV. kötetében, 1796. *A házasság által elcsúszott szabadságnak megsíratása.*

5. *Vasárnapi Újság*, 1866, 9. sz. Amade László b. egy ismeretlen költeménye a múlt századból. Közli Martonfalvay Elek. (*Nőtlen és házasság* cím alatt, ugyanaz, mi a fentebbi.)

6. *Győri Közlöny*, 1879, 57. sz. Amade László báró *• Nőtlen és házasság •* cz. költ. 1741. Magánkezekből vett kézirat után. (Ugyanaz.)

7. *Garabonczás Diák*, 1884. 31. sz. *Irodalomtörtéti emlékek.* Báró Amade László, *nőtlen és házasság* élete. 1741. (Tulajdon kéziratából.) — (Ugyanaz.)

8. *Egyetértés*, 1884, 202. sz. *Amade L. b. «Nőtlen és házasságtörő»-e.* (A *Garabonciás Diákból*.)

9. Kultúr István *Hasznos Mulatságai*ban, 1817, a mi VIII., X. és XLIV. sz. verseink.

10. Toldy: *Handbuch der ungr. Poesie*, 1828. Benne a mi VIII., X., XXXVIII., XL., LXX. és XCIV. sz. darabjaink.

11. Toldy: *Költői Régiségek*, 1828. Benne a XX., XXII., XXXV. és LXVI. sz. darabok.

12. Kovács Márk *Énekeskönyvének* II. részében, Pest, 1840, megvan, kissé módosítva, az *Istenes énekek* II. sz. darabja.

13. *Figyelő*, I. 55. l. Abafi közli az «Édes Dudi, Duduskám» kezdetű dalt, összehasonlítva az Erdélyi *Nép dalai* közé került változattal.

14. *Figyelő*, I. Kazinczy Gábor másolatából közli Abafi Lajos a mi CXVII. sz. darabunkat.

15. *Figyelő*, III. *Egy idyll Amade Lászlótól*. Közli Véghely Dezső (*Somogy vármegyéről*, I. a Függelékben).

16. *Figyelő*, III. B. *Amade László kiadatlan költeménye* cím alatt Abafi Lajos közli a mi CXIV. számú darabunkat Kazinczy Gábor gyűjteményéből.

17. *Figyelő*, XII. *Amade László vallásos énekei* cím alatt Abafi közölte az I., II., IV., VI. és VII. sz. istenes énekeket; *Amade L. szerelmi versei* cím alatt a CXVIII—CXCV. és XCI. sz. világi dalokat; *A. L. egyes versei* cím alatt a CXII., CVI., XCXC. sz. világi, s a III. sz. istenes énekeket, valamennyit «a Nemzeti Múzeumban lévő eredetiekből».

18. *Figyelő*, XV. és XVI. B. *Amade László kiadatlan versei*. Véghely Dezső gyűjteményéből közölte Pintér Kálmán a mi CXXVI—CXLIII. számú verseinket s a *Függelékben* olvasható «Jer magyar, sírj vélem» kezdetű verset.

Végül egyes anthologiákban, irodalomtörténeti olvasókönyvekben; de ezek mind a fentebbi forrásokból vannak átvéve. Toldy újabb kézikönyvében megvan a

Nöllen és házaselet, Arany János dalai közt a Katona-dal, Bogisich pedig Oseink Buzgóságra átvette az egyik éneket.

Levelék:

19. *Figyelő*, III. 308. B. Amade László levele gróf Eszterházy József bárhoz. Közli Bartók Géza. Eredetije a mária-besnyői kapuczinus kolostor könyvtárában, gróf Eszterházy József bár levelei közt. A feketével körített levél egészen sajtókezűleg van írva. Kelt Győrött, 1737 ápr. 9. (Atyja halálát tudatja benne.)

20. *Történelmi Tár*, 1882. Concilia Emil: *Adatok magyar tudósok és írók életéhez*. A nagyszombati érseki helynökség levéltárából. Egy latin s két magyar nyelvű levél 1742-ből s 1760-ból. (Tartalmukat lásd az életrajzban.)

A *Figyelő* III. k. 152. lapján azt olvassuk: „Vég-hely birtokában van Amade L. több kinyomatott, de ismeretlen művének is”. E hír aligha fog valónak bizonyulni.

Amade művei kéziratban.

Föl vannak sorolva a *Jegyzetek* elején, a források közt. A jelen kiadást is beleértve, eddig még nem jelent művei közül különben a következőkről van még tudomásunk:

1. *Szerelmei*. Terjedelmes *lyrai regény*, a költő szerelmi kalandjainak Zrínyi-strófákba foglalt elbeszélése, a személy- és helyviszonyok pontos fölűntetésével. Kultsár István *Amade-gyűjteményének* második kötetét képezte, Toldy látta, jelenleg lappang, vagy elveszett.

2. *Kéziratok*, leginkább Amade saját *levelei*, melyek a költő életére a gyermekkor napjaitól világosságot árasztanak. Véghely Dezső veszprémmegyei alispán birtokában, a b. Üchtritz-család marcizaltói levéltárából. Kiadásukat régen ígéretik.

3. *Levelek* a Múzeumi levéltárban. Két latin levél 1729-ből és 1743-ból. Tartalmukat l. az életrajzban.

Toldy említi még Amade *gúnyos verseit* is, megjegyezvén, hogy közülök csak a *Nőtlen és házasság* jelent meg. E gúnyos verseket Toldy Kultsárnál látta. Talán azonosak a jelen kiadás néhány gúnyos darabjával.

Bittó Manczi levele (l. a *Jegyzetekben a Források* közt, 1. sz. a.) pedig említi azt a verses könyvet, melybe *kidolgozottabb verseit* szokta volt írni a költő, e könyv egyéb írásokkal véletlenségből elégett.

Életrajz, ismertetések, vonatkozások.

1. Az 1836-iki kiadás *Előszava*. (Életrajz név nélkül.)
 2. Toldy: *M. költők élete*, I.
 3. „ *A m. költészet története*.
 4. „ *Irodalomtörténet*.
 5. „ *Költői régiségek*, 1828.
 6. „ *Handbuch der ungr. Poesie*. 1828.
 7. „ *Figyelmező*, 1837. évfolyam, 385—388. II.
 - (D. Schedel F. név alatt, ismertetés.)
 8. Id. Szinnyei: *M. írók élete és művei*.
 9. Nagy Iván: *Magyarorsz. családai*.
 10. „*Amade-család*.” *Győri tört. és rég. füz.* III. és IV.
 11. Horányi: *Nova memoria Hungarorum*.
 12. Katona: *Historia critica*. XXXIX.
 13. *Léhoczky*.
 14. Sándor István jegyzete. *Sokféle*, IV. 1796.
 15. Kultsár István jegyzetei. *Hasznos Mulatságok*, 1817.
 16. Beöthy: *A m. nemz. irod. tört. ism.* I.
 17. „ *A szépprózai elbeszélés tört.* I.
 18. Ifj. Szinnyei: *Irodalmunk tört.* 1711—1772. és *Főv. Lapok*, 1875.
 19. Bodnár Zs.: „*Csöndes emberek*.” *Pesti Napló*, 1876.
 20. Ralovich L.: „*A hanyatlás korának lyrai triász*”.
- Figyelő*, XII.

21. Arany: *Prózai dolgozatok. (Vonatkozások.)*
22. Imre S.: *„A dal nyelvről.”* Bud. Szemle, 1880.
23. Ferenczy Z.: *A népies versalakok története műköltészetünkben.*
24. Abafi: *„Amade László mint népdalköltő.”* Figyelő, I.
25. „ Szerkesztői jegyzet. Figyelő, III.
26. Imre Lajos: *Báró Amade László egy költeményéről.* A *„Bár ne tudtam volna . . .”* kezdetű éneket vitatja a versfejek nyomán Balassiénak, mi be is bizonyult, s panaszkodik, hogy sem Amade, sem II. Balassa nincs kiadva.
27. Pintér Kálmán: *„Báró Amade László kiadatlan versei”*-hez való bevezetés Figyelő, XV. és XVI.
28. *„Már kétségben esett magyar hazánknek siralmas ródja.”* Pasquillus. Figyelő, XV. 38.
29. Babik József: *„Kath. vallásos költészetünk.”* A pesti növendékpapság Munkálatai, XLVI. és külön.
30. Thewrewk J.: *Magyarok születésnapjai.*
31. *Történelmi Tár*, 1882. Amadénak három levele. Közli Concilia Emil.
32. Eredeti levelek a Vég hely Dezső kéziratgyűjteményében. (Kiadatlan.)
33. Levelek a múzeumi könyvtár levéltárában. (Kiadatlanok, tartalmukat lásd az életrajzban.)
34. *„Amade levele gróf Eszterházy József bánhoz.”* Figyelő, III.

VILÁGI ÉNEKEK.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
U.S.A.

I.

Jusson egyszer még eszedben . . .

Nem köll azt elfelejteni,
Kit régen kezdtél szeretni.

1.

Jusson egyszer még eszedben,
Kit metszettél bé szivedben?
Légy hajlandó nevének,
Örökös hivségének.

5

2.

Ugy ég érted, mint égő tűz,
Szerelmében tiszta és szüz,
Kész parancsolatidra,
Örökös rabszijadra.

10

3.

Lásd szegénynek aggódását
És ártatlan bánkodását,
Szánd szegénynek sérelmét,
Most is véres sebeit.

4.

Itéld meg, hogy nem vagy pogány, 15
 Sem kőszikla s kemény márvány,
 Kész engedelmességem,
 Engedelmes készségem.

5.

Amor, tudod, nem gyermekség!
 Mégis Cupidótúl gyúl s ég: 20
 Én is mindjárt szerettem,
 Mihelyest csak születtem.

6.

Nézz rám bár csak még egy izbe
 Mint Pyramusra a Thisbe;
 De mi haszna szeretnem? 25
 Ha jutalma csak: nem! nem!

7.

Nincs már más mód életemben,
 Te egyedül élsz szívemben,
 Te vagy lelke éltemnek,
 Szive meghólt testemnek. 30

8.

Aldott lészek, hogyha szeretsz,
 Boldogtalan, hogyha megvetsz,
 Hiv szivedhez borúlok
 Már hallgatok s nem szóllok.

II.

Boldogtalan az igaz! olyan szerencse . . .

Szerencsétlen fátum s gyarló olyan hűség,
Az kinek nem társa az kaján irigység.

1.

Boldogtalan az igaz! olyan szerencse,
Kinek irigye frigye, nincs ellensége;

Had lássák, mulassák,

Nyelveket koptassák,

Hogy téged szívem, hivem,

Tisztán imádlak!

2.

Azt contemnálom nádom, és köll nevetnem:

Téged, édessem, kincsem, így köll szeretnem, 10

Másoknak trucczára,

Lángjára, kárára,

Hogy így epednek, égnek,

S megemésztődnek.

3.

Lássák az gazok, azok bármit mivelnek, 15

Teljes mindenem bennem, bármit itélnek,

Magokat itélik,

Végtére szégyenlik,

Pirúlnak, dúlnak, fúlnak,

Ebek ugatnak. 20

4.

Okok ha nincsen, kincsem ! még sem árthatnak,
Szívekben mérget, férget szülnék magoknak,

Jobb : vadnak irigyink,

Mint szánakodóink,

Igy elenyésznek, vesznek,

Vagy máskint lesznek.

25

5.

Gyarló olly remény s szegény, ki tart ezektül,
Szívek' ámitó, gyújtó, hazug nyelvektül :

Ki igaz állandó,

Soha sem hajlandó,

Erős az köszál, fönt áll,

Nem tart szelektül.

30

6.

Hóltig csak így ólj, remélj az egy hűségben,
Ezzel ne gondold, mint moly elvesznek ebben ;

Jónak van irigye,

Ezer ellensége,

Szerelmünk is jó ; rossz szó

Nem árt szívünkben.

35

III.

Ámbár nékem nincsen kincsem . . .

Egészlen kétségben végre estem volna,
Ha csak már az Echo engem nem biztatna.

1.

Ámbár nékem nincsen kincsem,
Kiért semmi kedvem sincsen,
De talám megérem,
Szivemben ismérem,
Hogy lész nékem szivem, *hivem!*

5

2.

Most is aztat szánom s bánom,
Szived' hogy titkon kívánom ;
Meg nem csókolhatlak,
Meg nem szoríthatlak,
Ne hagyj így szenvednem ! *nem ! nem !*

10

3.

Áldott ilyen képnek, épnek
Kedvében van ki illy szépnek,
Valóért kinlódik,
Ingyen nem aggódik,
De vallyon ki lesz az ? *igaz !*

15

4.

Dobog bár mindenem bennem,
Árnyékért hogy köll szenvednem,

De szabad próbálni,
 Úgy szivre találni,
 Szabad még remélni, *élni*.

20

5.

Eleget biztatsz reménnyem,
 Elhúnyt csillagomat, fénnjem!
 Azért már imádlak,
 És magamnak tartlak, —
 Nincs már benned kétség! *hűség!*
vagy: De jaj talán hűség: jég! ég.

25

IV.

Kivánsz ha szeretni . . .

Ki akar szeretni,
 Ezt köll elkövetni.

1.

Kivánsz ha szeretni,
 Engemet szenvedni:

Légy hűség,
 Tisztán égj,
 Kivánom.

6

2.

Ráró tekinteted',
 És cedrustermeted'
 Nem másnak,
 Szolgádnak
 Szentöljed.

10

3.

Irigy emberekkel
 És hamis nyelvekkel
 Ne gondolj,
 Mert mint moly
 Elvesznek.

15

4.

Sokan ha égetnek
 S titkon késérgetnek,
 Próbálnak,
 S megcsálnak,
 Azt véljed.

20

5.

Titkomat megtartsad,
 Ne nyilatkoztassad,
 Bár kinra
 S halálra
 Ítélnék.

25

6.

Ifju él(e)tedet
 S az én személyemet
 Egy szivben,
 Mértékben
 Rekeszszed.

30

7.

Nehéz ugyan dolgunk
 És keserves sorsunk,
 Szenvedjünk
 S reméljünk
 Üdövel.

85

8.

Azért az ki szeret,
 Rólunk példát vehet:
 Szeretni
 S szenvedni
 Mi lehet?

40

V.

Nem gondolok sziveddel . . .

Nem jó egy szívet is héjában megvetni,
 Mert abban nem lehet sokszor válogatni,
 Mesterséges látum mindeneknek tetszeni.
 Sokan szoktak mivel így rajta vesztetni.

1.

Nem gondolok sziveddel,
 Hamis csalárd hiteddel,
 Mit mondtál, jól tudod,
 Mint bántál, tagadod;
 Kinlódni már megúntam,
 Bogár után indúltam.

5

10

2.

Meggyónom, hogy vétettem,
 Nem szivet mért szerettem,
 Akartva rabságot,
 Nyughatatlanságot
 Héjában mért szerzettem? 15
 Meggyónom, hogy vétettem.

3.

Másoknak tudsz kedvezni,
 Egy hajóban evezni.
 Én szegény habozom,
 Az parttul távozom, 20
 Hogy sem ezt köll szenvednem,
 Jobb inkább nem szeretnem.

4.

Én tudom, hogy mely nehéz
 Az fulláng közt lépes méz,
 Akadtam olly méhre 25
 Ki szállott szívemre,
 Mérget is bennem hadta,
 De mézét másnak adta.

5.

Akartam, hogy így történt,
 Már szívem nem szenved kint, 30
 Bár más is próbálja,
 Ha szive elállja;
 Nem lehet már szenvednem,
 Mondok most s mindenkor, nem !

VI.

Ámbár égek . . .

Az megvert gyermeknek szabad legyen sirni,
Szabad sérült szívnek így panaszolkodni.

1.

Ambár égek,
Hozzád leborúltam,
Magam' föláldoztam
Személyednek,
De bánom,
Sajnálom,
Nincs jutalma;
Ha porrá leszek is,
Bár elenyészek is,
Semmi haszna.

2.

Módi, látom,
Egy szívet megcsalni,
Mindenhez hódúlni,
Tapasztalom;
Ezt tegye,
Szenvedje,
Kinek tetszik.
Nékem nem humorom
És nem lesz szokásom
Igy hódólni.

3.

Alkalmas tűz,
 Mellytől elájultam,
 És majd elolvadtam, 25
 Szerelmedért
 Hevített,
 Epesztett
 Csak szüntelen',
 Egyszer sem engedett, 30
 Soha sem kedvezett,
 Oh kegyetlen !

4.

Dido vólna
 Mégis megszánhatna,
 Vélem nem bánhatna. 35
 Olly képtelen',
 Szívében,
 Kedvében
 Bezárhatna,
 Ennyi sok próbára, 40
 Ezer sok átkokra
 Meg nem csalna.

5.

Elég légyen
 Már ennyit szenvedni,
 Éretted kinlódni
 Elég légyen ; 45

Látod az
 Ki igaz,
 Melly hiv legyen.
 Hogy ha nem szereted,
 S tovább is megveted,
 Bizony szégyen.

50

VII.

Átkozott szív . . .

Ingyen sok szenvedés méltó boszuságra.
 Menjen a gyilkos szív érdemlett halálra.

1.

Átkozott szív,
 Mert így megvetetted,
 Hamisnak ítélted
 Azt, ki vólt hiv!
 Ezt bérem,
 Ösmérem,
 Ah szemérem!
 De boszúmat állom,
 Ezt elhidd, nem álom,
 Ontom vérem'.

5

10

2.

Magnes vóltál,
 Midőn késérgettel,
 Titkon édesgettel,

15

Hóditottál,
 Tetszettél,
 Kedveztél,
 Még megcsaltál ;
 De látom : gyémántra
 Akadtam, aczélna,
 Gyilkos vóltál.

20

3.

Azért égek, —
 Nem minden hitetlen
 Lesz olly istentelen,
 Es szeretek ;
 Újokban
 Föllobban
 Én szerelmem,
 Találok olly lángra,
 Ki néked reváncsra
 Lészen tüzem.

25

30

4.

Dicsekedjél,
 Hogy csaltad szívemet,
 Elóltad tüzetem,
 Csak kérkedjél !
 Megvetik,
 Nevetik
 Maskarádat,
 Árnyékért szenvedni,
 Bolondúl szeretni,
 Senki sem véll.

35

40

5.

Értem czélját, —
 Mert ez mind irigység,
 Szived boszúval ég —
 Ez fortélyját;
 Melly hiv vagy,
 Melly szent vagy,
 Azt állítod;
 Sok ezret imádtam,
 Így rád nem szorultam,
 Gondolhatod.

43

50

VIII.

Ah már egyszer engeszteld meg . . .

Szép szóra s zengésre ki nem fog hajlani.
 Annak vagy angyalnak vagy kőnek kell lenni.

1.

Ah már egyszer engeszteld meg
 Kökemény szivedet!
 Ámbár, csak bár egy punctumban
 Biztasd reményemet;
 Tekints, érted mint kinlódnom,
 Mint hó naptúl, elolvadom,
 Engedd, hozzád leborúlnom,
 Szerelmet kódúlnom.

6

10

2.

Mindent immár, többet ne várj,
 Érted elkövettem,
 Én szívemet szerelemnek
 Koczkájára tettem;
 Megesküdtem az egekre,
 Tudod, az nagy istenekre,
 Kész is vagyok mindenekre,
 Hódólj már ezekre.

15

3.

Az tengernek szélvész után
 Habjai apadnak,
 Az egeknek fölhők után
 Csillagi ragyognak:
 Én szívem is már habozott,
 Fénycsillagom homályozott;
 Juttasd már partjához,
 Égő fáklájához!

20

25

4.

Dicsérem azt, minden szélre
 Mint nád nem hajlottál,
 Égéretre s complementre
 Mindjárt nem hódóltál:
 De már látván hivségemet,
 Válaszd ki az én szívemet,
 Ki kemény s állandó,
 Mint viasz hajlandó.

30

5.

Eztet végre; már én többre 35
 Nem is kinszeritlek,
 Ebbül érthedd, szivre vehedd,
 Miért késérgetlek;
 Nem kívánok szabad lenni,
 Sőt mind rabod még kinlódni, 40
 De élni és nem remélni,
 Jobb inkább nem élni!

IX.

Aztat tudd meg, én már többet ...

Ha ki pirúl, legyen kiért,
 És ha szenved, legyen miért,
 Az ki megérdemli,
 S meg tudja kémélni.

1.

Aztat tudd meg, én már többet 5
 Soha nem szeretlek;
 Ennyi sok kint és ennyi szint
 Bizony nem szenvedek:
 Mert látom, hogy mind ravaszság,
 Tapasztalom, csak álnokság, 10
 Érted héjában gyötrődöm,
 Nincs másod ez földön.

2.

Minden testre, olly torkos vagy,
 Mint holló rá szállnál,
 Minden szivet, olly gyilkos vagy, 15
 Darabra szaggatnál,
 Most kemény vagy, mint az márvány,
 Most színes vagy, mint szivárvány,
 Már elég vólt, ezt megúntam,
 Magamról tanúltam. 20

3.

Azért égjek és szenvedjek,
 Ki nem tud szeretni?
 Hanem a ki minden szélre
 Zászlóját ereszti?
 Egygyel nem contentálódik, 25
 Hanem mindenért kinlódik,
 Átkozott annak szerelme,
 Szívek veszedelme.

4.

Disputálni nem akarom
 Gusztussát senkinek, 30
 Ki huszonnégy órára is
 Tart valakit hívnek:
 Úgy sincs íze, teljék kedve
 Czukron makkal egyeledve,
 Inkább böjtöl az én szívem 35
 Nemessebb én izem.

5.

Elégedjél már meg ezzel
 Hogy mennyit gyötröttel!
 Hivségemért és hitemért
 Hogy majd majd megöltél;
 Teljek azért másban kedved,
 Nem nékem való szerelmed,
 Bánom, hogy így történt dolgom,
 De boldogabb sorsom.

40

X.

Átkozlak te szerelem . . .

Jaj annak, Amornak
 Ki hiszen csalárdnak!
 Ezer praktikája,
 Nincs annak orczája.

1.

Átkozlak te szerelem!
 Te isten istentelen!
 Jutalmod csak gyötrelem,
 Gyűlölség nem szerelem.
 Mindenképpen megpróbáltam,
 Érted halálra is váltam:
 Mi haszna?
 Nincs haszna!
 Nem más: szívveszedelem.

8

10

2.

Méltó vólnál, elégnél,
 Magad is porrá lennél ; 15
 Tudom úgy nem égetnél,
 Ha magad is szenvednél.
 Jaj most nékem, gyilkos nyila,
 Érzem, mit tesz, tüzfáklája ;
 Én szegény, 20
 Én szegény,
 Nem is lehet nagyobb kin !

3.

Áldott az, ki nem szeret,
 Ellened erőt vehet ;
 De az vallyon, ki lehet, 25
 Szégyent rajtad ki tehet ?
 Istenekből embert tettél,
 Hány szívet győztél s megöltél
 Ámitó,
 Hóditó, 30
 Sziveket gyújtó s kinzó !

4.

Didó eztet szenvedte,
 Tróját ez porrá tette,
 Parist úgy elvesztette,
 Sámson is megejtette ; 35
 Trónust emelsz hiv szivekből,
 Személyed azon büszkén ül ;

Rosz gyermek,
 Rosz gyermek,
 Átkozott, ki ilyent szül!

40

5.

Engedelmes szolgája,
 Mégis vagyok püedája,
 Mert hatalmas igája,
 Szivemben ég fáklája.
 Talán enyhitt sebeimben,
 Harmatot hint tüzeimben,
 Imádlak,
 S átkozlak
 Desperatus szivemben.

45

XI.

Én is voltam szerelmes . . .

Az elmúlt jó kedvről
 S eltűnt szerelemről
 Hőjában emlékezni,
 El köll azt felejtteni.

1.

Én is voltam szerelmes,
 Sziveken győzedelmes,
 Vólt részem ez világban
 Amor szolgálatjában,

5

De elmúltak vig napjaim,
 Számlálom csak bús óráim'; 10
 Szerelem,
 Gyötremelem,
 Mert voltál olly kegyetlen?!

2.

Vallyon van-e ollyan sziv,
 Kihez vólt ő vajha hiv? 15
 Czukorral édesgetett,
 Méreggel megétetett.
 Minden dolga csak álnokság,
 Reménsége valótlanság:
 Jaj szégyen, 20
 Hogy légyen
 Így az Cupido isten.

3.

Ártatlan az én vétkem,
 Hogy estem szerelemben,
 Embert isten megcsalhat, 25
 Mert véle parancsolhat.
 Adjon azért rólam számot,
 Fizesse értem az vámot:
 Most bánom,
 Sajnálom, 30
 Hogy valaha szerettem!

XII.

Búsul szivem érted, hivem . . .

1.

Búsul szivem érted, hivem,
 Hogy tőled eltávozik,
 Személyedtől, szerelmedtől
 Megválnak s elnyomódik;
 Mit miveljen s mint éljen?
 Ohajtson vagy reméljen?
 Majd meghal, úgy aggódik.

5

2.

Csak árnyékban s gondolatban
 Kinos szívet szeretni,
 Élő szívek es leleknek
 Árnyékért fohászkodni,
 Tündérképet imádni,
 Bálványozni s áldozni, —
 Jobb ma inkább meghalni.

10

3.

Már föltettem s megesküttem,
 Soha így nem szeretlek,
 Valóságért, nem kétségért,
 Ha jádzom, kockát vetek:

15

Ha pirúlok s ájúlok,
 Ha bággyadok s meghalok,
 Bizony ingyen nem epedek,
vagy: Én érdemért szenvedek.

20

4.

Az vad mássát, édes társát,
 Példa, miként sajnálja,
 Mint kergeti és kesergi,
 Meddig föl nem találja,
 Bánkodik és aggódik,
 És nyughatatlankodik,
 Kénját nem is számlálja.

25

5.

Vedd szivedre és hitedre,
 Ha azt tetszik követni,
 Minutára s pillantásra
 Ha kit tetszik ismerni;
 Noha titkon gyötrődöm,
 Tusakodom s törődöm,
 Tudok sokat szenvedni.

30

35

6.

Mégis áldlak és imádlak,
 Ha tőlem eltávozol,
 Megpróbálom és vizsgálom,
 Ha ezzel nem változol?
 Elhidd, távúl is égek,
 Epedek és szeretek,
 Hogy ha te is lángozol.

40

XIII.

Kinek lehet hinni . . .

1.

Kinek lehet hinni,
Ha nem olyan szívnek
Az ki maga szívét
Hittel mondta hívnek ?
Tőlem elpártola,
Másokhoz hajola,
Szerelme így mula.

2.

Azt gondoltam, előbb
A tenger kiszárad,
Az nap lovaival
Ellankad s elfárad :
Mintsem ezt megérjem,
Eltörjék nagy frigyem
Illy nagy hitszegéssel.

3.

Ritka dolog, látom,
Már igaznak lenni,
Ennyi sok tövis közt
Egy rózsát sem szedni,

10

16

Búbánat fájdalom,
Soha nyugodalom
Szerelmet így élni.

20

4.

Oh m[i]ért nem mondtad,
Hogy ha nem szeretted?
Ha nem szenvedhetted,
Minek késérgetted?
Inkább meg nem öltél,
Mintsem így vesztetted,
Mért el nem temetted?

25

5.

Legyek ámbár példa
Szerelem szolgája,
Kit ilyen gyilkossan
Megcsalt praktikája,
Melly kegyetlen kin az,
Azért hogy ki igaz:
Ez minden' csudája.

30

35

6.

Itéld meg jól azért,
Ezt mért érdemlettem?
Hogy elpártolj tőlem,
Néked mit vétettem?
Istenem meg is vér,
Kitül is boszút kér
Szivem mert szerettem.

40

XIV.

Bármikép ítéljed . . .

1.

Bármikép ítéljed
 Magadban, elhiggyed,
 Hogy szeretlek!
 Titkossan gyötrődöl,
 Szivedben törődöl,
 Hogy kedvellek.
 De már abban van vég,
 Hogy szivem érted ég,
 Nincs mássad,
 Most lássad,
 Mi haszna;
 Nincs haszna,
 Mért késértlek?

6

10

2.

Arnyékra futottam,
 Hogy hozzád hódúltam,
 Most megvallom;
 Ködben elmerültem,
 Napot nem szemléltem
 Tapasztalom.
 Ha multam napomat,
 Várom csillagomat,

16

20

Lesz vezér !
 Hozzám fér,
 Bár késér,
 Meg nem nyér,
 Úgy gondolom.

25

3.

Lássad, mit miveltél !
 Hiv szolgád most is él,
 Nem változik ;
 Üldöz hét fájdalom,
 Szégyen, hogy megvallom,
 Csak kinlódik !
 De jobb megvallani,
 Érdemmel megválni,
 Csak tessék
 Más szívet
 Megölni
 Illy hivet
 Nem irtózik.

30

35

4.

Orpheus múlatta,
 Vadakkal próbálta
 Hiv szerelmét,
 Az erős érzekkel,
 Kőszikla hegyekkel
 Igaz szívét ;
 Én szegény állandó,
 Mint viasz hajlandó,

40

45

Én vagyok,
 Bár nagyok'
 Szenvedek
 S epedek,
 Csak mulandó.

50

5.

Gondolom, nem mondom,
 Tudom, de tagadom,
 Mit akartál;
 Másoknak trucczára,
 Kevelység-próbádra
 Ohajtottál:
 De nem kell tréfálni,
 Szeretni s megválni,
 Meglátod,
 Megbánod,
 Hamissan,
 Titkossan
 Confundáltál.

55

60

65

6.

Hagyján! ha így történt,
 Szivedben ennyi szint
 Elröjtettél;
 Én is megvizsgálom,
 Talán föltalálom,
 Kit kedveltél;
 Nincs olyan elrejtve,
 Ki nem jön napfényre,

70

Még szívem
 Megéri,
 Hogy Isten
 Megveri,
 Hogy üldöztél.

75

XV.

Azt nem reméltem . . .

1.

Azt nem reméltem,
 Soha sem véltem,
 Melly szégyen,
 Így légyen
 Gyilkos szived !
 Tegnap ítéltél,
 Már ma megöltél ;
 Átkozott !
 Mért kinzott
 Így szerelmed ?

5

10

2.

Még ismerkedtél
 Addig kedveztél,
 Édessen,
 Kegyessen
 Édesgettél ;

15

Mindent ígértél,
 Hittel esküdtél,
 Kegyetlen!
 Hitetlen!
 Megvetettél.

20

3.

Ah mért kinoztál,
 Békét nem hagytál,
 Állandó
 Ha lenni
 Nem akartál!
 Mászt megvetettem,
 Mert néked hittem;
 Ismérem:
 Szemérem,
 Ezt miveltem!

25

30

4

Dolgomat bánom,
 Nagyon sajnállom,
 Szerettem,
 Vétettem,
 Tapasztalom;
 De az egekben
 Bizom, Istenben,
 Hogy méltán
 Boszúmat
 Rajtad állom!

35

40

5.

Ez ha meglén is,
 Érzem, szégyen is,
 Reménlek,
 Még élek
 Hivségemben.
 De te hitetlen,
 'Te istentelen,
 Megkinzott,
 Átkozott
 Légy szivedben !

45

50

XVI.

Átkozott szerelem . . .

1.

Átkozott szerelem,
 Nincs benned kegyelem,
 Mért vagy isten ?
 Engem hóditottál,
 Végtére megcsaltál,
 Oh kegyetlen !
 Mi hasznom mézedben,
 Elrejtett mérgedben,
 Ámitó,
 És gyújtó,
 Hóditó
 S tóditó
 Szivek' kinzó.

5

10

2.

Miképp késérgettel,
 Szépen édesgettel,
 Tudom, tudod ;
 Mint madárt az lépre,
 Megfogtál vessződre,
 Nem tagadod ;
 Érzem kinjaidat
 Most, csalárdságidat,
 Átkozott,
 Mit hozott
 Titkossan
 Gyilkossan
 Hiv szivemre.

15

20

25

3.

Akkor azt gondolta,
 Szivem megárulta
 Praktikával,
 Hogy legyek praedája,
 Amornak példája
 Ravaszsággal ;
 De akadt társára,
 Rabjának mására,
 Egy szívnek
 Ily hívnek
 Nagy annak
 Az ára :
 Vesd próbára.

30

35

4.

Dalila Sámsonra,	40
Te pedig rabodra	
Most akadtál;	
Engemet törödben	
Megcsaltál, szivedben,	
Meg is fogtál;	45
De nincs hatalmadban,	
Az én hatalmomban:	
Bár vérem	
Én bérem,	
Nem félek,	50
Mert élek	
Hiv voltomban.	

5.

Én rólam tanuljon,	
Mást mikép áruljon,	
Bár isten légyen;	55
Isten az Cupidó,	
De hamis, mint zsidó,	
Nincs mit tégyen.	
Boldog légyen vétkem,	
Hogy megcsalt ez egyben	60
Nem másszor,	
Utólszor,	
Nem többször,	
Csak egyszer	
Vólt szívemben.	65

XVII.

Amornak fáklája . . .

1.

Amornak fáklája,
 Szerelem' példája,
 Hivségnek próbája,
 Szivem' pátronája! —
 Méltán így nevezlek,
 És hiven szeretlek,
 Veled halok [és] élek.

5

2.

Musáknak szépsége
 Didó delisége,
 Venus kegyessége,
 Thisbének hivsége,
 Gizmunda szerelme,
 Astræa kegyelme —
 Vagy ezek' érdeme.

10

3.

Ah! ki nem szeretne,
 Illyent nem kedvelne?
 Jutalmát vehetne,
 Bár köbül lehetne:

15

Azért is imádlak,
Csak téged vigyázlak,
Dicsérlek és áldlak.

20

4.

Drága személyedet,
Cedrus termetedet,
Édes beszédedet,
Kényes lépésedet
Ha titkon vizsgálom,
Csak aztat találom :
Vagy élted s halálom.

25

5.

Engedj, így szeretnem,
Borúlva tisztelnem,
Előtted szentelnem,
Mint lámpás, elégnem ;
Éltemet szivedben
Csendessen végezmem,
Engedd meg, én szívem !

30

35

XVIII.

Szerelmemet ha vizsgálom . . .

1.

Szerelmemet ha vizsgálom,
Álnokságát tapasztalom ;

Édesgetett még megejtett,
Még hálójában kerített,
Most jól látom, mi haszna.

5

2.

Zárva tartott, mint egy rabját,
Megkötözött mint sajátját,
Meg is kinzott, mert kegyetlen,
Igy bánt velem kémélletlen',
Igy fizette szolgáját.

10

3.

Incselkedett körülettem,
Hittem, mert még nem ismertem,
Nem vólt nyugtom, meghóditott,
Praktikája elálmitott:
Ah, melly nagyot vétettem!

15

4.

Lássa kiki, mit szeressen,
Megfontolja, kinek higgyen!
Ámbár ódes, azért nem méz,
Ámbár fénlík, lehet csak réz:
Példát rólam vehessen.

20

5.

Éltem ugyan vig napjaim',
Vóltak kényes mulatságim!
De melly hamar elfolytanak!
Mint az árnyék, elmúltanak!
Értek ezer fájdalmim.

25

6.

Szemérmetlen az Cupido,
 Nyughatatlan, nem állandó;
 Nem is isten, istentelen,
 Mert nincs benne az kegyelem,
 Nem is egyéb csak kinzó.

30

7.

Szerencsétlen szerelmemben
 Ha voltam is ámbár egyben,
 Nem fog többet hódítani,
 Nem fog rajtam uralkodni,
 Boldog vétkem ezekben.

35

8.

Igy próbálta meg ezeket,
 Az ki írta ez verseket;
 Jövendőben megmutatja,
 Mindenekkel megtudatja,
 Mért szenvedett ilyeket.

40

XIX.

Féltlek szivem, mert szeretlek . . .

1.

Féltlek szivem, mert szeretlek,
 Mert kincsem vagy, megőrizlek,

Mivel tolvaj az Cupido,
Incselkedik, mint az zsidó:

Illik is hogy féltselek,
Hóltig így szeresselek.

5

2.

Féltlek szivem, mert vagy szép s ép,
Én előttem isteni kép;

Ha mások is, mért nem én is?

Ezt cselekszem, ha nagy kén is,

Érted hóltig gyötrődöm,

Mert nincs másod ez földön.

10

3.

Féltlek: magam példa vagyok,

Mert magamról sokat tudok,

Ez világnak tudom dolgát,

Szerelemnek ravaszságát,

Sokszor szegény próbáltam,

Még hiv szívre találtam.

15

4.

Azért senki meg nem ítél,

Ámbár ezer esztendőt él,

Más: hiv szivből kit félteni,

Más: bolondúl kit itélni;

Első: jele hívségnek,

Az más: esztelenségnek.

20

5.

Féltlek én így, s nem másképpen,
 Hanem szeress tisztán s épen ;
 Boldog lesz így mi szerelmünk,
 Kedves léssen sok gyötrelmünk ;
 Azért féltlek én szívem,
 Légy holtig igaz hivem.

25

30

XX.

Azt gondolom, de nem mondom . . .

1.

Azt gondolom, de nem mondom,
 Én jól tudom, de tagadom,
 Kihez vagyok vágyódásom,
 Én szívemben titkon tartom,
 Mert nem jó kiczégérezni,
 Szívet szemmel elárúlni :
 Ha akarom, megvallom.

5

2.

Mások ugyan lesegetik,
 Pillantásim késérgetik,
 Azt gondolják, észreveszik,
 Ha pirúlok, megnevetik,
 Jégre viszik szerelmemet,
 Elolvasztják hív tüzemet,
 Szerencsémét irigylik.

10

3.

Azzal ugyan nem törődöm, 15
 Noha titkon csak gyötrődöm,
 Mert kegyessemért sinlődöm,
 Kinek mássa nincs ez földön;
 Ő is tud titkon szeretni,
 Vélem mértékben szenvedni, 20
 Vélem élni s meghalni.

4.

Didónak Juno irigye,
 Aeneasnak mint vólt ügye?
 Lángát szivében se vegye,
 Vagy tudja, mikép szenvedje; 25
 Ha sír szive, ő nevéssen,
 Hogy ha nevet, könyvezhessen:
 Szerelmében úgy éljen.

5.

Érted, mint kell confundálni,
 Irgyeket contemnálni, 30
 Magát titkon consolálni,
 Titkos célját conserválni,
 Nyilván éneklek ezt egynek,
 Itt van, tudd meg mégis: kinek? —
 Így köll fügét mutatni. 35

XXI.

Aldott vagyok, én reménnyem . . .

1.

Áldott vagyok, én reménnyem,
 Nem kétséges szerelmed !
 Tapasztalom és megvallom,
 Kegyes hozzám kegyelmed.
 Most már élek s nem félek,
 Kegyes lélek, szemlélek,
 Te vagy igaz szerelmem !

6

2.

Midőn látlak, már ohajtlak,
 Szivemben ég tiszta tűz,
 Két hiv szemed kész rabodat
 Rabszijadra üz és füz ;
 Mert már öszveköttözve,
 Szolgád szive, szegődve,
 Égtül van elrendelve.

10

3.

Ámbár érted megepedek,
 Ezt örömet szenvedem ;
 Ámbár érted porrá leszek,
 Ez halálom' örvendem, —
 Szeretni, szenvedni,
 Kinlódni s meghalni,
 Te éretted életem.

15

20

4.

Dühösködjék bár az fatum,
 Szerencsétlenné tehet:
 De hogy hitetlenné tegyen,
 Tőle soha nem lehet;
 Illy szépért, édessért,
 Kegyessért, kedvessért,
 Virtus följebb nem mehet.

25

5.

Elhitessed s meg ne vessed,
 Hogy én hóltig óhajtlak,
 Hiv szivemben s kebelemben
 Béveszlek és szoritlak,
 Árnyékomban s holtomban,
 Hamvamban és poromban
 Szeretlek és imádlak.

30

35

XXII.

Isten hozzád! szivem . . .

1.

Isten hozzád! szivem
 Mert tőled távozik,
 Zokog s kinez, hivem,
 Hogy érted lángozik;

Mert az nélkül köll lennem,
 Kit hóltig köll szeretnem :
 Ez a legnagyobb kin,
 Szivem már nem enyim.

2.

Engedd, had csókoljam
 Szép s kegyes kezedet,
 Lássad (Szánjad), mint folytatom
 Zálogúl könyvemet;
 Igaz, s hozzád hív szivvel
 Ki szeret gyötrellemmel,
 Vedd én végső csókom'!
 Mert már meg köll válnom.

3.

Kényes óráidban
 Rólam emlékezzél;
 Ha látsz árnyékomban,
 Ki szeretett, nem él :
 Akkor magad isméri,
 Hitetlennek nevezed,
 De már késő lészen, —
 Midőn sírban lészen.
 (vagy) téssen.

XXIII.

Ámbár vadnak sok irigyim . . .

1.

Ámbár vadnak sok irigyim,
Érted ezer ellenségim,
De azokat contemnálom,
S az hol lehet, confundálom:
Jobb, legyenek irigyink,
Mintsem szánakodóink.

6

2.

Mindenképpen agyarkodnak,
Mint az kigyók, követ fújnak,
Egy szívükből kettő legyen,
És szerelmünk véget végyen, —
Mind azon munkálkodnak:
De héjában fundálnak.

10

3.

A köszál erős s állandó,
Sok szél s vész közt nem hajlandó,
Tudjuk már mink szerelmünket,
Nagy hitünket, hívségünket,
Ez hóltig maradandó:
Nincs mibennünk mulandó.

15

4.

Dévajság az, mint késértnek,
 Hízkelnek, és mást értnek,
 Obligálják mindeneket,
 S majd kipökik ők sziveket,
 Hogy hálóban kerítnek,
 S azután kinevetnek.

20

5.

Éljünk azért egy hivségben,
 Próbált hivem! egy szívünkben;
 Ne gondoljunk mindezekkel,
 Rózsát szedjünk tövisekkel,
 Csak bizzunk Istenünkben, —
 Meg is áld ő mindenben.

25

30

XXIV.

Állhatatlan én reményem . . .

1.

Állhatatlan én reményem
 Mert kétséges szerelmed;
 Mért óhajtom kegyességed',
 Ha nincs benned kegyelmed?
 Örölsz én gyilkos gyötrelmimnek,
 Mérget adsz halálos sebeimnek, —
 Vallyon van-e még szived?

5

2.

Majestasnak tartod, látom,
 Rabságát hiveidnek ;
 Triumphusnak, ha hív szívek
 Lábaidnál hevernek ;
 Ez még kinlódjék, azt akarod,
 Az meghaljon, úgy parancsolod ;
 Illenek-e ilyenek ?

3.

Adj még egyszer annak élni,
 Ki holt érted ezerszer ;
 Kétség nélkül még remélni,
 Ha nem többször, csak egyszer !
 Megérdemli állandósága,
 És szívbéli hosszú rabsága,
 Szánd meg szegényt már egyszer.

4.

Dicsekedjék én szerelmem
 Szerelmed mértékjében,
 Két szívünket vedd egy latban,
 Egyenlők nehézségben ;
 Te szíved nehéz sok kinzástúl,
 Szívem nehéz sok kinlódástúl,
 Párok vagyunk ezekben.

5.

Élek mégis reménységgel,
 Talám lesz még kegyelem;
 Bár aczél vagy, csak megemészt,
 Mivel tűz a szerelem:
 Nincs szebb dolog, mint az valóság,
 Rabság után arany szabadság, —
 Így imádlak szüntelen.

80

85

XXV.

Édes kincsem, kell nevetnem . . .

1.

Édes kincsem, kell nevetnem,
 Reménységed hogy van bennem,
 Hogy részt végy én lángomban,
 Ne szeress, mert csak héjában!

2.

Bátor táplál az reménység,
 Tanúld meg, mit tesz a kétség,
 Midőn ha öröm helyett
 Látsz lehetetlenséget.

5

3.

Ne szeress, én azt javaslom,
 Mert előttem csak árnyék s álom,

10

Melly tovább nálam nem lehet,
Csak még az napfény rá mehet.

4.

Mások előtt téged intlek,
Azért is én nem nevezlek,
Igy mutatván hivségem',
Mondok most s mindenkor: *nem!*

15

XXVI.

Ámbár szerettem . . .

1.

Ámbár szerettem,
Néked szentöltem,
Te tudod, az én életemet:
De már megbántam,
Hogy így megcsaltam
Hiv és állandó szívemet;
Bogár után hogy így indultam,
Reád azért én nem szorúltam,
Erdő egy fáért,
Tavaszi egy fűcskéért
Nem sánlódik, azt tanúltam.

5

10

2.

Mért érdemlettem,
Hogy így szenvedtem,

Türtem, mint eb az árnyékért ;
 Érted ontott vérem !
 Álnokság az bérem,
 Mert szenvedtem én ezekért ?
 Ha te próbáltál, próbáltalak én is,
 Ha *confundáltál*, azt miveltem én is,
 Így ne gondolkodjál,
 Társra nem találtál,
 Ha te tréfáltál, úgy én is.

15

20

3.

Arra emlékezzél,
 El se felejtkezzél,
 Melly képtelen bántál vélem ;
 Engem megnevettek,
 Reád figyelmeztek,
 Meg is ítéltek, itélem :
 Akkor engemet megvetettél,
 De másoknak azzal tetszettél ;
 Az nem mesterség,
 Az ki hamissan ég,
 Az bánja, kinek kárt tettél.

25

30

4.

Drága a szabadság,
 Ez legelső jószág,
 Ezt két szív jól meggondolja :
 Egybül kettőt tenni,
 Kettőbül egy lenni,
 Kiki ezt jól megfontolja,

35

Mert ez nem egy vagy két napi rabság, 40
 Hanem hóltig való állandó fogság;
 Ez nem bolondság,
 S nem is mulatság,
 Ez az igaz állandóság!

5.

Ezt tudtodra adnom, 45
 Magam declarálnom
 Hiv s igaz szívből kívántam,
 Engem ne késérgess,
 Más is mesterséges,
 Illyet én nem most próbáltam, 50
 Azért is várom választodat,
 Mutassad hiv s igaz vóltodat;
 Tudjam, kiért égjek,
 És miért szenvedjek,
 Ird avagy mondd meg voxodat. 55

XXVII.

Van-e valaki éltében . . .

1.

Van-e valaki, éltében, szívében
 Ki nem szeretett?
 Szerelmnek hevétül s tűzétül
 Ki nem gerjedett?

Nincsen olly méltóság,
Nincs oly hatalmasság,
Kit Amor
Törben nem ejtett.

5

2.

Incselkedik tegzével s törivel
Az vak *Cupido*,
Ólálkodik, kit sértsen s megejtsen,
Sziveket kinzó ;
Mind addig késérget,
Még szivet megejthet,
Rabbá tött
Álnok hódító.

10

15

3.

Vagyok én is titkossan, kinossan
Ennek szolgája,
Kit gyilkossan meggyötört, öszvetört
Sok praktikája ;
Olly szivre vezérlett,
Ki már is rabbá tett
Megkötött,
Vagyok praedája.

20

4.

Szenvedném is, ha vólna jutalma,
Ennek sérelmét ;
Ha lehetnék kedvében, szivében,
Halálos sebét ;

25

Ámbár nem gyógyúlna,
S mindenkor újúlna,
S nem múlna,
Gyilkos gyötrelmét.

80

5.

Tudod, Isten! nem élni s úgy élni
Melly nagy kin legyen,
Remény nélkül szenvedni, úgy tűrni
Bár isten legyen:
Melly kegyetlen kin az,
Azért hogy ki igaz,
Igaz az,
Halált szenvedjen.

85

40

6.

Eztet tudod én szívem, melly régen,
Kiért kesergem;
Életemet szentöltem, föltettem,
Illy nagy hűségem!
Szánd szegényt, mert el-ég,
Tudod azt, igaz ég!
S lészen vég
Szegény életében.

45

7.

Érted azért ha estem, s elestem
Amor tőriben,
Példát ezzel miveltem, követtem,
Mások szívében;

50

Ha erted elestem,
 Azzal nem vétettem,
 Bár tettem,

55

Szegtem
 Sebet szivemben.

8.

Minthogy nehéz dolgod is, nekem is,
 'Türjük esendessen ;
 Tudod az irigység ellenség, nagy inség

60

Az szeretetben ;
 Megáld így az Isten,
 Ha két szívet egyben
 Mértékben,
 Lát hűségessen.

65

XXVIII.

Ingyen azért kinlódni . . .

1.

Ingyen azért kinlódni,
 Kitül köll távúl lenni,
 Ritkán megudvarolni,
 Lehet titkon szemlélni,
 Kedvét soha nem élni.

5

2.

Ugy van nekem is sorsom, —
 Tűz, víz közt vagyon dolgom,

Bár eleget titkolom,
Meg nem változtathatom,
Tudom ez lesz koporsóm.

10

3.

Isten! engedj nem élnem,
Átkozott szó: remélnem,
Mi haszna csak szemlélnem,
Vele soha nem lennem,
Még félve is beszélnem.

15

4.

Sorsod néked is nehéz,
Meg van kötve szív és kéz,
Sok szem reánk vigyáz s néz,
Fémlik arany helyett réz,
Másé már az lépes méz.

20

5.

Bálványképet imádni
S az igazat elhadni,
Nehéz másra akadni,
Édes viznek fakadni,
Hol szokott kiszáradni.

25

6.

Az ez, az, kit kesergek,
Kiért égek s epedek,
Hogy én ott nem lehetek,
Vele nem végezbetek,
Kedvemre nem élhetek.

30

7.

Lassú viz partot mosni
 Szokott s titkon törödni,
 A nád széltül ingadni
 S az által erősödni,
 Méregbül is méz lenni.

35

8.

Kétségem azért még nincs,
 Enyim lesz még az az kincs,
 Kin van nagy zár és bilincs,
 Lesz szívem hozzá kilincs,
 Csak szív- s szemmel hiven ints.

40

XXIX.

Ámbár nincsen, drága kincsem, előtted érdemem . .

1.

Ámbár nincsen,
 Drága kincsem,
 Előtted érdemem:
 Csak kétségben,
 Reménségben
 Ég érted én szívem;
 De én ezt mért érdemlettem?
 Azért talám, hogy szerettem?
 Bennem hibát nem találtam,
 Mert hiven szolgáltam.

5

10

2.

Mindenképen,
 Tisztán s épen
 Hozzád folyamodtam;
 Nem most érted,
 Hogy csak érted,
 Egyedül kinlódtam:
 De ha így bánsz ily hiveddel,
 Mit mivelsz ellenségeddel?
 Ah szivednek nincs hűsége,
 Gyémánt keménysége.

15

20

3.

Alkalmassint
 Mért ennyi kint
 Szenvedek, itélem;
 Hízlekedni,
 Mert változni
 Nem tudok, azt vélem;
 Nincs érdeme az hűségnek
 Kik tisztán s igazán élnek;
 Módi, látom, az álnokság,
 Tetszik az ravaszság.

25

30

4.

Dobog szívem
 Régi hivem,
 Ha ezt meggondolom,

Kit már ismérsz,
 Mert máshoz térsz,
 Sirva tapasztalom :
 Annyira hogy megvetettél,
 És majd porrá elégettél,
 Nem gondoltam, ezt megérem,
 Ez bizony szemérem !

35

40

5.

Érted mégis,
 Bár holtig is
 Szivessen kinlódom ;
 Bár mint olaj, —
 Nem kevés jaj ! —
 Ingyen elolvadom :
 Legyek szerelmed példája,
 Gyilkosságodnak praedája,
 De mégis szánj, szállj magadban
 Adj részt jutalmodban.

45

50

XXX.

Ah nehéz egyet szeretni . . .

1.

Ah nehéz egyet szeretni,
 Sok ezer közt egynek hinni,
 Mikor sokan kedveskednek,
 Van is oka : mért tessenek ;

Egyet én mért szeressek?
Egyért ezret megvessek?

5

2.

Mint lehessen egyre nézni,
Két ép szemnek egyet látni,
Egy' kedvéért mást nem látni,
Igy akartva megvakúlni,
Egyért élni s meghalni,
Egytől soha nem válni.

10

3.

Akárki ezt meggondolja,
Mi legyen ez, megfontolja;
Ha egynek múlik kedvében,
Frigye törik egy hitében,
Minden lesz ellensége,
Soha más reménsége.

15

4.

Drága kincs így az szabadság,
Bolondság egy állandóság,
Csak ki többnek van szívében,
Bátrabb az reménségében,
Mert bizhatik többekben,
Sokaknak ereiben,

20

5.

Ez, kit megbánt páros Páris, —
Sok más példánk erről már is —

25

Hogy az arany almát egynek
 Osztogatta s nem többeknek :
 Így kinek van több szive,
 Többeknek is lesz hive !

30

vagy :

Igy ki szeret többekben,
 Remélhet is többekben.

XXXI.

Én már nem szeretek . . .

1.

Én már nem szeretek,
 Mert csak kétség !
 Azért is megvetlek,
 Már nincs hűség ;
 Te istentelen,
 Átkozott hitetlen,
 Szivem gyújtója,
 Cupidója !
 Ezt jól megfontoljad,
 Gondoljad,
 S megtudjad,
 Vagy kinzója !

5

10

2.

Miképpen esküdtél	
Tudom, tudod ;	
Gyilkos hitegettél,	15
Nem tagadod !	
Már szívem bággyadott,	
Hóltig ellankadott,	
De nincs jutalma,	
Nyugodalma ;	20
Ezt bánom, miveltem,	
Szenvedtem,	
Szerettem,	
Semmi haszna !	

3.

Végy azért más szívet	25
Szerelmedben,	
Nálomnál hivebbet	
Gyötrelmidben :	
Én már ezt megúntam,	
Magamról tanúltam,	30
Ámbár sajnállom ;	
Oh fájdalom !	
Hogy eztet mint bánom,	
Távozom,	
Búcsuzom,	35
Most megvallom.	

XXXII.

Bajt v́nak ohajtásim . . .

1.

Bajt v́nak ohajtásim kesergő szivemben,
 Harczolnak affectusim sebesűlt mellyemben,
 Amornak nyilait
 Most érzem, kinjait,
 Elhagyott s mert megfosztott,
 Ki v́olt frigy hitemben.

5

2.

Bátor mint fohászkodom, csak némák az egek,
 És azzal nagyobb sebet szivemben csak szegek :
 Elmúlt én reményem,
 Ki v́olt napom s fényem,
 Titkossan és gyilkossan
 Szüntelen kesergek.

10

3.

A sziven nem nagy munka erőszakot tenni,
 A sok virágok között válogatva szedni,
 De csak egy lehetett,
 Kit el nem felejteth
 Én szivem, mert méltó is
 Azért sirban menni.

15

4.

Csak látom : már meggyőzött az búknak tengere,
 Nem apad, sőt mind árad sok habja fejemre : 20
 Én rólam tanulhat,
 És kiki sajnálhat,
 Mi haszna, s mi jutalma,
 Van nagy hívségemre ?

XXXIII.

Érted, érted, már éretted . . .

1.

Érted, érted, már éretted
 Ah, mennyit köll szenvednem !
 Erőszakkal, sok kinokkal
 Titkossan köll győtrődnöm ;
 Midőn kinez s halált okoz, 5
 Mosolyognom s nevetnem,
 Szívlángomnak, bánatomnak
 Szikráját is ejtenem.

2.

Minap, tudod, nem tagadod,
 Vóltam mint ösméretlen,
 Úgy szolgáltam, udvaroltam,
 Véle vóltam kintelen, 10

Tetszettetem jó kedvemet,
 Ámbár voltam kedvetlen :
 De ellenben te is éltél
 Fortélyoddal, kegyetlen !

15

3.

Observáltam miként égtek
 Rád tüzei szemeknek,
 Mint harczoltak affectusi
 Érted ezer sziveknek ;
 Hivségemet nem sebhették
 Mind nyilai ezeknek,
 Gondolván, hogy csak próbái
 Lesznek ezek szivednek.

20

4.

Már föltettem s megesküdtem,
 Többet így nem szeretlek,
 Hogy sem lárva, inkább árva
 Lészek, így nem szenvedek.
 Mások lessék, — ámbár tessék —
 Álnokságát szivednek,
 Így megválom, — s már mint álom
 Tetszik régi hivednek.

25

30

XXXIV.

Méltó bizony azért . . .

1.

Méltó bizony azért
 Szenvedni,
 S kinlódni,
 Kiben vagyon viszont kegyelem;
 Azért éjjel s nappal 5
 Gyötrődni
 S fáradni,
 Kitül van jutalmas serelem:
 De mindenkor csak remélni,
 Jobb úgy inkább nem élni: 10
 Mert szeretni,
 S gyűlölteni
 (vagy) Elzárt lenni,
 Jobb ma inkább meghalni!

2.

Oh melly nehéz ilyen 15
 Szemeknek,
 Tűzeknek
 Lángját szívben titkolni!
 Magaviselését
 Illy szépnek 20
 Termetnek

Csak sandalva szemlélni ;
 Az kinek kellenék áldozni,
 És borúlva imádni ;
 Meg kell lenni,
 Nincs mit tenni,
 Másnak kell ezt engedni.

25

3.

Van-e, az ki érted
 Bánkódni
 S epedni,
 Olly sziv, ki nem ohajtaná ?
 Uralkodás s élet
 Szolgálni
 S meghalni,
 Ámbár semmi jutalma ;
 Benned van szépségnek formája,
 S az egeknek munkája,
 Szerelemnek
 S kegyelemnek
 Vagy eleven példája.

30

35

4.

Boldog az, ki ilyen
 Édesnek,
 Kegyesnek
 Lett zálogja szivének !
 Kedve- s kebelében
 Múlatoz,
 S bággyadoz,

40

45

Hatalmában hívének!
 Nem kell annak már remélni,
 Lehet véle mert élni;
 Bár irigye,
 Vagyon frigye,
 Ösztönt ád szerelmének.

50

5.

Bár nincs, látod s tudod
 Mód benne,
 Hogy lenne
 Contentumom szivemben;
 Vegre mégis hozzád
 Borúlok,
 S ájúlok,
 Bizony hív reménségben,
 Tiszta és szűz tiszteletben,
 Csak így végy bé kedvedben,
 Szegényt szánjad,
 És sajnáljad,
 Ha nem látod életben.

55

60

65

XXXV.

Itéld meg aztat . . .

1.

Itéld meg aztat, ha hogy szerencsétlen
 Remélhet valaha tőled kegyetlen!

Nines reménnyem immár,
 Van szívemen nagy zár,
 Halál vár.

5

2.

Ollyan vagyok, mint hajó az tengerben,
 Elborétott szél, vész, víz s hab az örvényben,
 Most emel egekre,
 Most temet örvényre
 Szerelmem.

10

3.

Szeléd vagyok, mert szenvedek árnyékért,
 Most is véres sebem köd- s reménységért,
 Nem gyógyúl: csak újúl,
 Szived meg nem hódúl
 Hívségért.

15

4.

Örömet eltünném, bár nem gyógyúlhatna,
 Újúlna s nem múlna kínja; csak jutalma,
 Még egyszer ha vólna,
 S bár csak egy szót szólna,
 S hódúlna.

20

5.

Próbáltam én mindent, mindent elkövettem,
 Szívem szerelemnek kockájára tettem;
 De ez mind mullandó,
 Soha sem állandó,
 Hajlandó!

25

6.

Hogy már legyen, többször nincs győzedelmed,
 Mert a kit akartál, rabbá tett szerelmed;
 Bizony nem mesterség,
 Ha szived csak így ég,
 Úgy véljed.

30

7.

Azért szegénynek engedj panaszolkodni,
 Mint hattyúnak halálára énekölni,
 Engedj leborúlni,
 Hűséget kódúlni,
 S úgy múlnyi.

35

8.

Sokaknak lészek én gyilkos nagy példája,
 Bár így ártatlanúl vagyok is példája;
 De még úgy is égek,
 Mint lámpás enyészek
 S szeretek.

40

XXXVI.

Bár gyászos én életem . . .

1.

Bár gyászos én életem,
 Kegyetlen' az egek,
 Csendessen azt szenvedem
 És hóltig epedek :

De biztat egy csillagom
 Bár borult fölhöben,
 Reménlett is ez nagyon
 Szerencsém röjtökben.

5

2.

Boldog így mégis sorsom,
 Kétségben nem ejtett,
 Ha kész vőlt is koporsóm,
 Haláltúl megmenthet,
 Olly kincset köll titkolni,
 Kinek olly érdeme,
 Hogy életet tud adni,
 S nem kinez gyötrelme.

10

15

3.

Ez csillag, és fénnnyemet,
 Tagadva követem,
 Titkolom reménnyemet,
 De módját megvetem ;
 Ha szikra is bár tüzem,
 De lehet gyúllasztó,
 Ha bár bús is még szívem,
 Lehet contentáló.

20

4.

Cupidó' már töreit
 Ámbár megvetettem,
 És bégyógyúlt sebeit
 Többet nem szenvedem :

25

De kínos hív szívemet
 Még el nem temetem,
 És régi jó kedvemet
 Csak gyászban is éltetem.

80

XXXVII.

Távozzon olly szerelem . . .

1.

Távozzon olly szerelem,
 Az ki nem állandó,
 Az melly csak gyötreme
 És kínra hajlandó,
 Hol szívért,
 Hűségért
 Álnokság,
 S csalárdság
 Megvetve adandó.

8

2.

Most érzem már magamban
 Hogy midőn szerettem,
 Hogy hív szívre talállok,
 Erősen elhittem;
 De végre,
 Csak színre,
 (Titkossan v.) Hamissan
 S gyilkossan
 Látom, kedveltetem.

10

16

3.

Azért már elvégzettem,
 Többé nem szeretem,
 Hitetlenség meggyőzvén
 Ámor pártol tőlem;
 Adio
 Kegyetlen,
 Addio
 Hitetlen!
 Végső végét vetem.

20

XXXVIII.

Én angyalkám, szép madárkám . . .

1.

Én angyalkám,
 Szép madárkám,
 Ime hozzád repültem;
 Te kedvedre
 S kezeidre
 Mint a sólyom megjöttem.
 Már miveljed,
 Cselekedjed,
 Mint szívemet
 Úgy ítéljed,
 Edessem,
 Kedvessem,
 Rabod vagyok, kegyessem!

5

10

2.

Addig jártál,	
Vesszőt hánytál	15
Még megfogtad hitemet ;	
Lépre kértél,	
Édesgetté,	
Törben tetted szívemet ;	
Már hálódban,	20
Kalitkádban	
Zárva vagyok,	
Rabságodban.	
Ne neved,	
Meg ne ved,	25
Azon kérlek, csak szeress !	

3.

Már így éljünk,	
És szeressünk,	
Mint egy pár galambocská ;	
Mord bú nélkül,	30
Gondon kívül,	
Mint fészékben madárka ;	
Egymást értsük	
S már ne féltsük,	
Az eget azon kérjük, —	35
Hum, ham, hum,	
Hum, ham, hum,	
Bőv áldását hogy vegyük.	

XXXIX.

Ah, ah, ah! ha nem élhetek . . .

1.

Ah, ah, ah! ha nem élhetek
 Távúl személyedtől,
 Égnem szerelmedtől,
 Engedj közel meghalnom;
 De jól tudom,
 Nem tagadom,
 Istentelen
 Én szerelmem,
 Mégis ne hagyj megválnom.

5

2.

Már vár bár végső veszéllyem,
 Hívségemben károm,
 Azért halált várom:
 Engedd mégis, had éljen,
 Rabod lenni
 Nem szégyenli,
 Társnak vészen,
 Ez nem leszen,
 Ah melly nagy kin így élni!

10

15

3.

Az igaz, boldog olyan szív
 Ki magyarázhatja
 S bátrán kimondhatja,
 Az ki álnok avagy hív;
 Szólj: egy remény,
 Hallgas: kökemény,
 Én állandó,
 Te változó,
 Talám még lesz minden jó.

20

26

4.

Drága kincs, ha tekéntened
 Vörös sebeimet,
 Végső gyötrelmimet,
 Talám még megmentened;
 Mit tesz vallyon?
 Csak meghaljon,
 Ez én bérem;
 Azt égérem,
 Kész én szívem meghalni,
 Te vagy kincsem! köll élni.

30

36

5.

Elég vég az én pályámnak
 Ajakid rózsái,
 Szemeid' fáklyái
 Illy bért adtak átkai;

40

Már, jaj, vége!
 Ah gyászige!
 Én gyilkosom,
 Élj hív párom (*vagy* : pajzsom) !
 Ki szeret, köll szenvedni.

45

XL.

Bár az kit szeret . . .

1.

Bár az kit szeret
 Szivem téged illet,
 Abban mást nem vehet;
 Titkossan
 Érted kinlódik,
 Bátrán nem aggódik,
 Azért nem változik
 Így okossan.

5

2.

Orczám pirúljon,
 Azzal ujúljon,
 Kedvem vidúljon,
 Nem bánom :
 De legyen miért,
 S annak kedvéért,
 Az ki igaz bért, vért
 Ád hivségért.

10

15

3.

Ráró bár légyen,
 Észre ne végyen,
 Téged nem szégyen
 Szeretnem,
 Ha meg nem válom,
 S másoknál álom,
 De nem tagadom, csak
 S gondolom,
 Mert tudom.

20

25

4.

Czukor bár az szív,
 De hogy ha nem hív,
 Csak emésztő nyiv
 Szolgádnak;
 Így ne emészszed
 Kér olly kedvesséd,
 Kinél nincsen hivebb
 Te rabodnak.

80

5.

Zárj kebeledben,
 Titkos kedvedben,
 Csak egy szívedben;
 Sajnáljad,
 Hogy csak kinjában
 S szív árnyékában
 Eped hejában, ah
 Azt bánjad!

85

40

6.

Azért végtére
 Kér csak ő erre,
 Hogy minden szélre
 Ne engedd
 Szived bárkáját
 És vitorláját,
 Ő hozzá czélját így
 Fordítsad.

45

XLI.

A szép fényes katonának arany, gyöngy élete . . .

1.

A szép fényes katonának
 Arany, gyöngy élete,
 Csillog, villog mindenfelől
 Jó vitéz fegyvere;
 Szép élet!
 Vig élet!
 Soha jobb nem lehet!
 Hopp hát jöjjön katonának
 Illyent ki szeret! — Szép élet sat.

5

2.

Az zöld mezőn megpuskázik,
 Nyer az ellenségtül,

10

Az kvártélyban mulatozik,
Nyér az menyecskéktül.
Szép élet! sat.

3.

Szikrát üt az paripája,
Nagy városon nézik,
Hogy jó lovas és vitéz is
Mindenütt dicsérik.
Szép élet! sat.

15

4.

Mind ország mind az hazája
Félnek és szeretik,
Az szép dámák és leányok
Sokszor ágyát vetik.
Szép élet! sat.

20

5.

Kótyavetye az vásárja,
Nincsen ottan kalmár,
Fele árán mindent megvesz,
Valahol maga jár.
Szép élet! sat.

25

6.

Közemberbül káplárt, hadnagy',
Kapitánt is tészen,
Obersterség, generálság
Várja ottan készen.
Szép élet! sat.

30

7.

Kockáz, kártyáz sátor alatt
 Pipa a szájában,
 Markotányos háta megett
 Nem szolgál héában.
 Szép élet! sat.

35

8.

Ha jön order, frissen nyergel,
 Elmegy az portára,
 Fölbiztatja maga társát,
 Jól megjön az ára.
 Szép élet! sat.

40

9.

Minden nemzet ohajt sohajt
 A fájában kapni,
 Vajas kalács pogácsával
 Tarsolyját megrakni.
 Szép élet! sat.

45

10.

Mint tűz meggyúlt pipájában :
 Úgy ég a szerelme,
 Ellenségen és sziveken
 Vagyon győzedelme.
 Szép élet! sat.

50

11.

Megjön pályafutásából,
 Itt letelepedik,
 Jószágot vesz, kölcsön pénzt ad,
 Avagy kereskedik.
 Szép élet! sat.

55

12.

Nem parancsol ott vezispány,
 Sem a szolgabíró,
 Robotára senkit nem hajt
 Ispány vagy tisztartó.
 Szép élet! sat.

60

13.

Prókátor függ az oldalon,
 Szerencse bírója,
 Böcsület az törvényszékje,
 Nincs apellátája.
 Szép élet! sat.

65

14.

Kényén-kedvén házasodik,
 Nem fizet az papnak;
 Nem bí senkit bizonságnak,
 Mert fia ő Mársnak.
 Szép élet! sat.

70

15.

Menjünk azért seregessen,
Tartsuk meg hazánkot,
Vérrel bérrel oltalmazzuk
Szent, szent koronánkot.
Szép élet! sat.

75

16.

Itthon rajtunk eret vágnak,
Kiontjuk vérünket,
Nincs böcsüllet, fizetnünk köll,
Érezzük sebünket;
Rosz élet!
Gaz élet!
Gazabb ennél nem lehet!
Hopp hát jöjjön katonának sat.

80

85

17.

Ne gondoljunk az sirással
Sem az pityergéssel,
Üljünk lóra, marsérozzunk
Az több vitézekkel.
Szép élet! sat.

90

18.

Isten hozzád apám, anyám!
Én édes szerelmem!
Húgom! bátyám! sógor! komám!
Avagy jertek velem!

95

Szép élet!
 Vig élet!
 Soha jobb nem lehet!
 Hopp hát jöjjön katonának,
 Illyent ki szeret.

100

XLII.

Lángozik bár lángom . . .

1.

Lángozik bár lángom hiv tűzeben,
 De mégsem olvad el szerelmében ;
 Mert vár hűségül,
 Mint vas magnestül,
 Vagy pedig az hajnal
 Piros égtül.

8

2.

Azt gondolod talán, hogy kedvezek,
 Éretted meghalok, úgy szeretlek ;
 Mint arany tüztül
 Vár nyólez próbátul,
 Próbálok és várok
 Előbb attul.

10

3.

Czifra bár az égen a szivárvány,
 Sok füstök s ér benne, oly mint márvány ;

Nem kedvem sinlés,
 És a rézfinlés,
 Bár álnok s ravasz szem
 Sandalon lés.

15

4.

Sokszor ugyan, sokszor már föltettem,
 Többször nem cselekszem, kit miveltem :
 Hogy légyek ködben
 S hamis fölhőben
 Éljek, s mint eb türjek
 Reménségben.

20

5.

Nem köll már engemet kósérgetni,
 Mint ebet nyúl után köll kergetni,
 Hidd meg, hogy való
 S bizony állandó,
 Ez végső s múlt esső
 Nem változó.

25

30

6.

Így azért s ezekért meg köll lenni,
 Szivemnek más tüztül köll hevülni ;
 Már legyen elég,
 Azért is van vég,
 Kintelen voltam ezt
 Elkövetni.

35

XLIII.

Te vagy életem, reményem, fényem . . .

1.

Te vagy életem, reményem, fényem,
 Te vagy én szívem, próbált hivem,
 Hozzád borúlok, ájúlok, húllok, —
 Elöttem már nincs
 Olly drága kincs!

5

2.

Ez volt érdemem! én vérem bérem!
 Ezt volt megérnem, ah szerelmem!
 Confundáltál, próbáltál, megcsaltál,
 Azért szenvedtem,
 Mert szerettem!

10

3.

Szeretett Dido, mert az Cupido.
 Szívét sértette, megejtette:
 De az volt kétség, és nem volt hűség,
 Én, hivem, égek
 S megepedek.

15

XLIV.

Ah mit kinzod én szívemet ...

1.

Ah, mit kinzod én szívemet,
 Mikor nem vagy állandó,
 Sebeséted bús lelkemet,
 Ki csak hozzád hajlandó ? !
 De nincs haszna szerelmének,
 Nincs szünete gyötrelmének,
 Engeszteljed,
 Ne engedjed,
 Szegény legyek romlandó.

5

2.

Majd megepeszt, mind el is veszt
 Szívemnek nagy fájdalma,
 Szépségedért, hívségedért
 Nincsen semmi nyugalma;
 Nem kétséges, szerelmedért
 Meg is halni, személyedért,
 De nincs haszna,
 Ennyi kinja,
 Nincsen semmi jutalma.

10

15

3.

Ambár szeretsz, ámbár megvetsz,
 De én mégis szeretlek ; 20
 Hogy ha gyülsz, ha meg is ölsz,
 Mind egyaránt szeretlek.
 Nem változom hivségemben.
 Nincs álnokság én szívemben,
 Ha nem élek, 25
 Mégsem félek,
 Soha el sem felejtlek.

4.

Dicsekedjék én szerelmem,
 S legyen példa mindennek,
 Az ki legyen, versfejekben 30
 Vagyon neve szegénynek :
 Nem is kíván így szeretni,
 Nem is akar gyűlöltetni.
 Mégis bánjad
 És sajnáljad 35
 Illy gyötrelmét szívének.

5.

Emlékezzél mégis arrúl,
 Az ki hiven szeretett,
 Érdemedért és nevedért
 Mindeneket megvetett ; 40
 Vedd bé nevit kegyelmedben,
 Ámbár maga nincs kedvedben,

El is higyed,
 Ne is véljed,
 Hogy mást soha szeretett.

45

XLV.

Már gondolok sziveddel . . .

1.

Már gondolok sziveddel,
 Igaz és hiv lelkeddel,
 Mit mondtál, jól tudod,
 S már nem is tagadod !
 Szeretni meg nem úntam,
 Hiv szív után indúltam.

5

2.

Meggyónom, nem vétettem,
 Hiv szivet mert szerettem,
 Akartva rabságot
 S azzal szabadságot
 Magamnak hogy szerzettem,
 Meggyónom, nem vétettem.

10

3.

Másnak nem tudsz kedvezni,
 S egy hajóban evezni ;
 Én már nem habozom,
 S parttúl sem távozom,

15

Hogy eztet megérhettem,
Jó hóltig így szeretnem.

4.

Tudom már, hogy nem nehéz
Sok fullánk közt lépes méz,
Akadtam olly méhre,
Ki szállott szívemre,
Mézét is nékem adta,
De mérgét másnak hagyta.

20

5.

Akartam, hogy így történt,
Már szívem nem szenved kint,
Bár más is próbálja,
Szíve így elállja;
Lehet már így szeretnem,
Soha sem mondom már: nem!

25

30

XLVI.

Mondják mások: nem szeretlek . . .

1.

Mondják mások: nem szeretlek,
Sőt esküsznek, hogy gyűlöllek,
De én aztat csak nevetem,
S így titkolom, kit szerettem;

Noha bizony szeretlek,
S tiszta szivbül kedvellek!

5

2.

Itéltetem szerelmemről,
Dicsértetem gyűlölségről,
Rosz nyelveknek csudáld dolgát,
S e világ tudatlanságát,
Rontom conceptusokat
Ezer prætextusokkal.

10

3.

Tekints ottan, mit susognak,
Itten pedig mosolyognak,
Pillongatnak szemeikkel,
Követ fújnak sziveikkel,
Azt gondolják, úgy lesznek,
Kit magoknak föltesznek.

15

4.

Nincs olly hires győzedelem
Mint triumpháló szerelem,
Bár olly légyen, mint az Didó,
Meggyőzi azt az Cupido:
Csak az a vár, a ki szüz,
Kit nem éget az hiv tűz.

20

5.

Igy, szerelmem, egyet értsünk,
Irigy nyelvet úgy megvessük,

25

Egy szívünknek, azt ígérem,
Contentumát, hogy megérem :
Csak szenvedjünk okossan
És szeressünk titkossan.

XLVII.

Lehetetlen mivel néked...

1.

Lehetetlen mivel néked kinjaimat számlálnom,
Csak hamuban és szikrában köll szivemben gyul-
Megérdemli ohajtását ladnom.
S csak egy könyved hullajtását
Hiv szivednek s szemeidnek, bár érted köll meghal-
nom.

9.

Aztat érted, hogy én érted csak árnyókban szenvedek,
Ámbár tudom, köll tagadnom, hogy én régen szeretlek.
Rab sorsomnak ez igája, Hiv titkoknak ez példája!
Dupla kin ez, ki is végez, hogy tür türve epedek. 10

3.

Szegény ügyem s szerencsétlen s egész mese életem,
Mert kergetni s el nem érni soha célját, azt értem :

Csak habokat köll ölelnem
 És árnyéktúl reménlenem,
 Meg sem lehet menekednem s partomat sem elrő-
 nem. 15

4.

Bánjad azért s bár csak szánjad ártatlan sziv rab-
 ságát,
 Ne szeress, csak szerethessen, engedd szüz kíván-
 Megelégszik reménséggel, ságát;
 Egy-két kegyes tekintettel,
 Keresd mássát néki társát, csudáld állandóságát. 20

5.

Próbáld hóltig, így fogytaig, soha sem lesz változó!
 Ne kéméljed, sőt gyötörjed, léssen mégis áldozó.
 Hogy sem másnak rabja légyen,
 S azzal szabadságot nyerjen,
 Inkább léssen rabszijaodon örökössen állandó. 25

Vers fejek:

Liskay András, szegény báári pap!

XLVIII.

Ama volt szándékom, de nem végezhettem . . .

1.

AMA vólt szándékom, de nem végezhettem,
 Szivem vitorláját későn ereszthettem,

Sok habok tódúltak,

Mások nem hódúltak,

Szenvedtem ! 5

DE mégis az hiv ég egyszer kegyelmezett,

Hogy Venus az Marstól érdemet nyerhetett,

Neptunus mezein,

Lefolyó vizein

Megjöttem. 10

2.

Méltó vala ugyan egy szivért sietnem,

Egy jó kedvéért is hegyeket emelnem,

Azt megtekintenem,

Magamat szentölnem,

Megtérnem ; 15

Kegyes lábaihoz fáradva borúlnom,

Utazásim után lehúllnom s nyugodnom,

Történt ügyeimet,

Ezer veszélyimet

Szóllanom. 20

3.

Affectusim ugyan szivemben harcztak,

Ha az régi frigyek vajha el nem múltak,

Vagy pedig vidúltak,

Tünt szikrák meggyúltak,

Újultak. 25

Nem köll ugyan bennem másnak kételkedni

Távulról is mert tud én szivem szeretni,

Nem tud az változni,
 Az hivatul távozni,
 Másolni.

30

4.

Duplán lehet azért előtted érdemem,
 Hogy árnyékban is úgy, mint jelen, szerettem,
 Noha felejtettél,
 Ritkán emlegettél,
 Elgyőztem;

35

Noha nem tagadom, sokan késérgettek,
 Szivek pöcsétjével majd el nem jegyzettek,
 De vóltam állandó,
 Senkihez hajlandó,
 Ez való.

40

5.

Értsed ebből, távúl hogy mért nem lehettem :
 Mert te nálad nélkül tovább nem élhettem ;
 Vedd, hivem, szivedre,
 Melly nagy a szerelem ! —
 Így végzem.

45

XLIX.

Szép Cziczerkém . . .

1.

Szép Cziczerkém,
 Szelíd birkém,

Már hozzád hódúltam ;

Hiv szerelmet,

Vidám kedvet

5

Tetőd kódúltam ;

Csócsi, csócsi szivem !

Aj, aj, édes lelkem !

Him, ham, hum, hum !

Him, ham, hum, hum, !

10

Csak ezért vidúltam.

2.

Szép Cziczerkém,

Szelid birkém,

Engedd gyapjacskádat,

Emlőcskédből,

15

Tejecskédből

Nyomjam sajtocskádat ;

Magam megőrizlek,

Farkastúl megmentlek

Öbölemből

20

Kebelemből

Jászlocskúdban tézlek.

3.

Sok juhászok

És pásztorok

Érted ellenkeznek ;

25

Irigylenek

És tört vetnek,

Sokakat ígérnek ;

Mert fehér vagy mint hó,
Bodross, kövér és jó.

80

Eb eb kérjen,
Eb eb nyerjen,
Nem adlak senkinek!

4.

Szép Cziczerkém,
Édes birkém!
Tudom édesgettek;
Kerten hágtam,
Minap láttam,
Mikép késérgettek;
Én szegény csak sirtam,
Jaj! jaj! ah jajgattam,
Fütyty! fütyültem,
Süvöltöttem,
Talán meg is kértek, *vagy*:
Érted verekedtek.

85

40

45

5.

Tudom itthon
Az Koridon,
Lessegetnek, várnak!
Élek én is,
Hiv Alexis,
Bár utánnad járnak;
Nem engedlek másnak,
Bár sok vermet ásnak, —

50

Vagy menyecske,
Mint szép kecske,
Már magamnak tartlak.

55

L.

Én kesergek és epedek . .

1.

Én kesergek és epedek
Mint remeteszív,
Jut eszemben, tűn szívemben,
Volt-e vajha hív ? !
De reménlem, hogy megéri,
Hogy az Isten ott megveri,
Az hol nem vólt hív.

5

2.

Bár vas szívem vólua nékem,
Mégis hajlandó,
Más szive ha magnes vólna ;
Néked áldozó ;
Desperálni s elpártúlni
Bizony csak annak való,
Ki nem állandó — *vagy* :
Ki maga sem jó.

10

15

3.

Ha próbát tett s pártuló lett,
 Közöm hozzá nincs,
 Koczkát veteit, azért mit nyert,
 Övé az az kincs;
 Én is vélem s úgy itélem,
 Az ég megáld trucczára
 S boszúságára.

20

4.

Az örököt az zálogért
 Munka elhadni,
 Az állhatatlan föcskével
 Csak csak távozni;
 Minden szinet kigondolni,
 S álmokból is valót tenni,
 Hitit megszegni.

25

5.

Még is kész én mindenekre,
 Kész az készségre,
 Olajágra és fegyverre,
 Engedelemre,
 Inkább én irgalmassággal
 Vétek, mintsem igazsággal,
 Halál életre.

30

35

LI.

Gyöngyéletre s az mezőre . . .

1.

Legény: Gyöngyéletre s az mezőre

Jőj és késérj el,

Ott mint gondolsz és parancsolsz,

Kedved mit kedvel:

Lauruság arany hajadat

Tisztel s rózsá ajakidat,

Marsch, marsch, ah jőj el!

5

2.

Leány: Mit miveljek, ah mint menjek,

Véled táborban?

Lovagolni s vándorolni

Soha sem szoktam;

Ritka szűz laurus-mezőben,

Hervad rózsá ott hévségben, —

Itthon én dolgom. *vagy:*

Semmi humorom.

10

15

3.

Legény: Mars Venusnak hív barátja,

Egyetértenek,

Két istenség egymásért ég,

Példák sziveknek;

Melly szerelmes sziv az vitéz,
Parola itt sziv és az kéz,
Minden lépes méz. 20

4.

Leány: Bár úgy légyen s bármit tegyen
Az két istenség,
Competálni és követni 25
Ezt, nem emberség:
Mert én vagyok egy gyarló szüz
Légyen távúl tőlem az tűz
És az vitézség.

5.

Leány: Félve megyek az utczára,
Ritkán ablakra; 30
Szüleim is ellenzenek,
Zárnak lakatra:
Meg is vallom nem szeretlek.
Hogy bujdossam s véled éljek; 35
Én nem követlek.

6.

Leány: Teljék azért minden kedved,
Már nem késértlek;
Ha nem kedvelsz és nem szeretsz,
Én sem kedvellek! 40
Isten s emberek példája,
Még megtör Amor igája,
Már nem szeretlek!

LII.

Állandó az én hiveségem . . .

1.

Állandó az én hiveségem,
Vak és gyors hozzád készségem,
Hajlandó

Rozsdát nem szenvedhet
Az régi szeretet!

Tiszta, mint arany, szivem, 5
Mélto is azért, hogy megkedveljed,
Tovább is ismérld meg, hogy ezt érdemeljed;
Vólna mód benne,
Két sziv egy lenne,
Boldog sorsban még tenne. 10

2.

Nézz reám azon szemekkel,
Gyújtogass azon tüzekkel,
Kik most is kegyessek,
Szikráznak s fónyessek,
S még küszkednek szivemmel. 15

Talán csak színre vagy olly szemérmes,
Mint ha nem vólnál velem ismeretes.

Jó az okoss szín,
Noha titkos kin,
De légyen mértékletes. 20

3.

Noha bár van vas szivemen,
 De még is nincs reménnyemen, —
 Szabad még szeretnem,
 Tisztán s szüzen égnem,
 Mérget s mézet izlenem; 25
 Lehet még olyan csillag, az ki vezér,
 Vizzé nem válik az igaz régi vér:
 Azért még élek,
 Titkon remónlek,
 Még tégedet szemlélek. 30

4.

Az fatum ámbár kegyetlen,
 A várás kinoz szüntelen,
 Igér s hizelkedik,
 Majd majd teljessedik,
 Azzal biztat képtelen; 35
 De én magamban csak azt föltettem,
 Olly lesz halálom az mint vólt életem,
 Szivem nem kér bért,
 Bár ont érted vért,
 Veled mindent jóra ért. 40

LIII.

Gaz Cziczerkém . . .

Ennek notája mint: *Szép Cziczerkém*, de értelmé ellenkező.

1.

Gaz Cziczerkém!
 Koszos birkém!
 Tőled már távoztam;
 Bár szerelmet,
 Vidám kedvet,
 Valaha koldúltam;
 Czo ki, czo ki szívem!
 Marsch, marsch hamis lelkem!
 Puff, puff üssed!
 Ne kéméljed!
 Régen azt akartam.

5

10

2.

Rosz Cziczerkém,
 Te vad birkém,
 Tartsd meg gyapjacskádat;
 Más emlődbül,
 Kevert tejdbül
 Nyomja sajtocskádat;
 Én már nem őrizlek,
 Farkastúl nem mentlek,

15

Sem öblömbül
 Sem keblembül
 Jászlodban nem tézlek.

20

3.

Bár pásztorok,
 Sok juhászok
 Érted ellenkeztek,
 Irigylettek,
 S tört vetettek,
 Sokakat ígértek;
 De már nem vagy, mint hó,
 Sovány, koszos s régi jó, —
 Eb ne kérjen,
 Eb ne nyerjen,
 Eladlak mindennek.

25

30

4.

Hamis birkém
 Röst Cziczerkém
 Tudom édesgettek,
 Szerecsenyek
 S cigányképek
 Érted könyörögtek:
 De azt már nevettem,
 Ha, ha! megvetettem,
 Boszúságra,
 S titkos truczra
 Kiadtak s megkértek.

35

40

5.

Sem pásztorra	45
Sem juhászra	
Szegény nem akadtál;	
Ebnek orra	
Az asztalra	
Érjen, nem akarták.	50
Sok ebek morognak	
Ha egy csontot rágnak,	
Heja huja	
Szél elfújja,	
Azért javaslották.	55

6.

Van Koridon	
Most is otthon	
A ki piszkálódott;	
Hogy ott legelj,	
S kedvet nevelj	60
Titkon ólálkodott:	
Azért másra bizta,	
Maga légyen tiszta;	
Vagy menyecske	65
Mint búss főcske	
Azért így hóditott.	

LIV.

Ámbár tűz, viz közt van . . .

1.

Ámbár tűz, viz közt van
 Én búss szerelmem,
 Így bajt vivok kinos szívemmel;
 Nyughatatlan tündér
 És vak reménségem, 5
 Mert habozik nagyon kétséggel;
 De mégis szenved,
 Bár heában eped,
 Édes,
 Kegyes, 10
 Ékes,
 Szép személyedért!
 Tűr és gyötrődik
 Búsúl és törődik
 Azért, 15
 Miért?
 Semmiért, szivedért.

2.

Nincs sebhelye már sok
 Számos fájdalomnak,
 Nincs már módja tovább élhessen;
 Nincs szünetje tenger 20
 Bokros bánatjinak,

Ennek vége hogyan lehessen ;
 Habár ez úgy lén,
 Illy sorsban szegén
 Bágyad,
 Lankad
 S árad
 Végső könyveivel.
 Gyilkos tyránna !
 Ah, ki kívánna ?
 Így bánasz,
 Nem szánsz,
 Mit hánsz szememre ?
 3.
 Ne bánjad, mint hattyú,
 Ha végórám előtt,
 Ha éneklek és így kesergek,
 Ha kinos és elszánt
 Nagy affectusimtól
 Desperálok s éppen elégek ;
 Isten ! melly nehéz
 Az arany, ha lesz réz,
 Ha az
 Igaz,
 Mint gaz
 Így hal s megvettetik ;
 Ingyen halálra,
 Illy sententiára
 Szörnyen,
 Könnyen
 Így ítéltetik !

25

80

35

40

45

50

4.

Ah miképp élsz,
S vallyon valld, hogy ha nem félsz
Az villámló igaz egettül?

Ha bár tűz vagy

55

S mint láng is így emésztesz.
Az nyilas emésztő tüzeztül?

Hány szívek átkoznak,

Éretted meghalnak,

Bérek,

60

Vérek

Néked

Nyájas áldozatok:

Mégis egyszer kérlek,

S utolszor nevezlek:

65

«Nagy szív,

Légy hív!»

Már nem szólhatok.

LV.

Argus ugyan nem vagyok . . .

1.

Argus ugyan nem vagyok,
De két szemmel jól látok,
Ámbár vak a tüzszerelem,
Boldog vagyok, nem bánt engem,

Vak után nem indulok,
Igy veremben nem húllok.

5

2.

Ha másokat vizsgállok,
Szánom s majd elájúlok,
Ennek, látom, nincs nyugalma,
Annak pedig hosszú álma,
Emez — szenved árnyékért,
És ez — épen semmiért.

10

3.

Ki elégszik reménynyel,
Ki csalárd tekintettel,
Kire ha néz a sandal szem,
Azt sem tudja, úgy-e vagy nem,
Arra int, itt mosolyog,
Melly nagy kinok olyanok!

15

4.

Némely ingad, mint a szél,
Másik csak mesét beszél,
Ez hitt szivét contemnálja,
Amaz félti s confundálja, —
Isten mentsen ezektől,
Mást várok én egektől!

20

5.

Van némellyben olyan tűz,
Hogy szivére mindent fűz,

25

Mindeniknek mert tetszeni
 És akarna kedveskedni:
 De két úrnak szolgálni
 Nehéz, és contentálni.

30

6.

Az igaz s hiv szeretet,
 Soha társat nem szeret,
 Úgy gondolom, nem próbáltam,
 De másoktól ezt hallottam;
 Bizony én is úgy vólnék,
 Ha valaha szeretnék.

35

7.

Vólt ugyan indulatom,
 Igaz és hiv szándékom,
 Egyhez fogok hogy hódúlni,
 Szüz szivemből leborúlni:
 Úgy is nem lesz viz a vér,
 De nincs benne igaz ér.

40

8.

Szökött rab habár vagyok,
 Csakugyan szabad vagyok,
 Égett gyermek fél a tüztől,
 Szikrától s csak még a füsttől,
 Félek a vasesörgéstől,
 Nem hogy a rabinségtől.

45

9.

Okát ugyan nem adom,
 Senkinek is nem mondom,
 Csak magamban eltitkolom,
 Szivem latjában fontolom,
 Csak távúlról mutatom,
 Kitalálja, gondolom.

50

10.

Egy kevésbé hosszabban,
 Hogy irtam és bátrabban,
 Megbocsáss, hogy ha vétettem,
 Róla bizony nem tehettem,
 Nem akarát, más egyéb
 Vitt rá, — az kintelenség.

55

60

LVI.

Ah mit kinzasz engem, óh kegyetlen!

1.

Ah mit kinzasz engem, óh kegyetlen!
 Hét fájdalmat okozsz szüntelen,
 Látod, hozzád vagyok engedelmes,
 S tűzben majd elégek, olly szerelmes;
 Kérlek tégedet,
 Ismérd hívedet,
 Ne légy változásban állandó.

5

2.

Nincs már bennem helye kétségnek,
 Mert ezer próbákat mutattam;
 Látod, hogy kész vagyok mindenekre 10
 Megesküdtem néked istenekre, —
 Azért légy kegyes,
 Vagy sírban temess,
 Itéld meg, nékem melly keserves!

3.

Néked hagyok minden szabadságot, 15
 Engedj csak nékem rabnak lenni;
 Légyen bár örökös vas szivemen,
 Lánczbékó is édes reményyemen;
 Ezek nem nagyok,
 Erre kész vagyok, 20
 Mind halálig csak így maradok.

4.

Azért engeszteljed köszivedet,
 Légy egyszer mint viasz hajlandó;
 Megérdemli illy nagy szenvedésem,
 Halálos türésem, esküvésem; — 25
 Benned reménlek,
 Nagyon szeretlek,
 Veled halok és élek!

LVII.

Nincs rendesebb mulatság . . .

1.

Nincs rendesebb mulatság,
Mint az színes barátság,
Mivel az sem szerelmesség,
Sem pediglen nem gyűlölség:
Nehéz is kimondani,
Mindkettőből valami.

2.

Magamnak köll nevetnem,
Ha kívül így köll élnem;
Noha nékem nem szokásom,
Hiv én minden pillantásom,
Ohajtásim igazak,
Fogadásim is azok.

3.

Mint az, ki néz tükörben,
Magát látja csak ebben,
Én is vagyok mert kintelen,
Ha mást látok, hogy hívtelen;
Bánom, hogy meg köll lenni,
Egy mértékkel fizetni.

4.

Boldog Isten, azt kérem,
 Mit köllött még megérnem ! 20
 Azt gondoltam, lehetetlen,
 Színes szívet, hogy szintelen :
 De igazán próbáltam,
 Magamról tapasztaltam.

5.

Előbb hittem, tűz hogy jég, 25
 Földdé lészen az kék ég,
 Minden csillag eloltódik,
 Egész tenger kiszáradik :
 Mint szíved csak habozzék,
 Nem hogy így megváltozzék. 30

6.

Csuda, könyved nem csordúl,
 Hiv hozzád, ha így borúl,
 Azért is vagy olly mint márvány,
 Mert színes vagy, mint szivárvány :
 De megbánod véletlen', 35
 Reménlem és ítélem.

7.

Én magamnak nem irok,
 Nem könyvezem, nem sirok,
 De másokat mivel szánom,
 Szegényeket nagyon bánom : 40

Megbocsásd, ezt miveltem,
Néked úgy sem születtem.

8.

Egy pillantást nem nyertem,
Soha jó szót sem vettem,
Titkon ugyan elszenvedtem,
És magamban emésztettem;
Legyen azért végső szó:
Színes lélek, addio!

45

LVIII.

Én babácskám, nyílt rózsácskám . . .

Nótája: Szép Csécszermék . . .

1.

Én babácskám,
Nyílt rózsácskám,
Éretted epedek;
'Töviseket,
Hegyeseket
Éretted szenvedek:
Kukuk! én kukueszkám!
Had! had! én madárkám!
Farsang farkán
Csúsz a fa szán,
Azért is szeretlek!

5

10

2.

Én babácskám,
 Hiv foglyocskám,
 Én is foglyod vagyok ;
 Irigyeid
 S ellenségid
 Mivel látod, nagyok :
 La, la, la ! hadd légyen,
 Mégis véghez mégyen,
 Bár így dúlnak,
 De elmúlnak,
 Végtére pirúlnak.

15

20

3.

Azt gondolják,
 Majd megtudják,
 Mi vagyon közöttünk ;
 Kitalálják,
 Fölöldozzák
 Ketten mit kötöttünk :
 Ha, ha ! csak nevetség,
 Nem egyéb, csak kétség,
 Nem, nem szánják,
 Hanem bánják,
 Tőlek elpártúltunk.

25

30

4.

Én babácskám,
 Alakocskám,

35

Ne tartsunk ezektől,
 Hajócskánkra,
 Bárkácskánkra
 Habozó szelektül;
 Tiszták vagyunk, szívem,
 Tudja az ég, hivem,
 Rá, rá, fogd rá!
 Eborrokra
 Ne kössük, édessem.

40

5.

Hozzám ne juss,
 Tőlem hogy fuss,
 Mondja az Tityrus;
 Másra szorúlj,
 Tőlem pártúlj,
 Mint ebnek mondja: kuss!
 Trucz, trucz csak azért is,
 Messe bármit ért is,
 Uj! ju! éljünk,
 És szeressünk,
 Tisztán csak
 Okossan azért is!

45

50

55

LIX.

Vadnak ugyan, vadnak . . .

1.

Vadnak ugyan vadnak

Kaján irigyek,

Az kik fujtogatnak

Mint az mirigyek :

De te vagy reménnyem,

Állandó kegyesem,

Én édessem !

5

2.

Nincsen más mód benne,

El köll szenvedni,

Hogy két sziv egy lenne,

Azért epedni ;

Rosz nyelvek szóllása,

Gaz képmutatása,

Ravasz tanácsosa.

10

3.

Bátor gyászos légyen

Tőled vállásom,

Mert utánnad járni

Soha szokásom ;

15

Lépre jön az madár,
Ha vadász reá vár,
Bizonyság Báár.

20

4.

Nem tagadom, érted
Hogy megváltoztam,
Magamat éretted
Igy megaláztam:
Sokak csudájára,
Másoknak trucczára
Hozzád hódúltam.

35

5.

Bizony csak nevetség
Az kik ítélnek,
Tréfa nyájasságból
Kettőnkre vélnek,
Hideg bennem az tűz,
Mert vagy apáca szüz,
Bármit hirdetnek.

30

35

6.

Szenvedjünk egymásért,
Isten meg nem vér,
Hív ártatlanságunk
Hív érdemet nyer:
Megvallom, kedvellek,
De hogy szeresselek,
Próbát tőled kér.

40

LX.

Hadd késértsen, édesgessen . . .

1.

Hadd késértsen, édesgessen,
 Hízkelkedjen reménség:
 Biztat, úgy lesz, és el sem vesz
 Érdeme,
 Jutalma kiért szivem ég;

De nem, nem, nem!

5

Nem, nem, nem

Hiszek immár,

Ámbár tűz, víz, jég, vas,

Érez halálomra jár,

Átkozott szó az: bár, bár!

10

2.

Az melly szivet porrá tettél,
 Meg kívánod gyujtani!
 Kit hamuvá elégettél,
 Újra föllobantani!

Ah, távozzál kegyetlen,
 Istentelen!

15

Ravasz, csalárd, hamis,

Pogány és hitetlen,

Orczátlan és szemtelen!

3.

Még megbánod és megszánod 20
 Zokogva megsiratód,
 Hogy így bántál s meg nem szántál,
 Gyászszelmédben juttatod :
 Csak, csak legyen minden, 21
 Az mit föltettél,
 Csak csak gyülölj s megölj !
 Gyilkos mit követtél,
 Többet még sem hódítod !

LXI.

Bárha ellenzenek . . .

1.

Bárha ellenzenek,
 Hogy téged szeretlek ;
 De én aztat nem bánom, —
 Annál jobban kívánom.

2.

Ezren ólálkodnak, 5
 Kémeket tartanak ;
 De én azt csak nevetem,
 S igen könnyen megvetem.

3.

Áskálódnak, bújnak
 Kigyókövet fújnak,
 Konkolyt hintnek közinkben:
 De nem ártnak szivünkben.

10

4.

Ezek irigylenek,
 Azok pedig féltnek,
 Hazugsággal üldöznek,
 Kurva az anyja ezeknek.

16

5.

Úgy szokott az lenni,
 Jónak véghez menni;
 Mert ki akar szeretni,
 Kell is annak szenvedni.

20

6.

Ezek végét várom,
 Bár nyerek, bár károm,
 Megpróbálom, hiv Bárom!
 Szivem néked elzárom.

7.

Bár sorsunk szomorú,
 S reményünk homorú,
 Irigyink ravasz örve
 Üdövel lesz megtörve.

25

8.

Szeret édes izet
 Medve lépes mézet;
 Ki hág uborkafára?
 Bizzák körmes maeskára.

80

9.

Bár némely goromba,
 Töretlen otromba,
 Truczra mind el köll türnyi,
 Préssel jó szőlőt szűrni.

85

10.

Jó dolga némelynek,
 Mint kalmár ebének;
 Van némelynek nagy gőzi,
 Még is konezát más főzi.

40

11.

Bár szórjam s rád hintsem
 Mindenemet, kincsem;
 De csak egy ennek czélja,
 Kemény szived aczélja!

12.

Néked csak az héja,
 Hogy nem vagyok héja;
 Mert vagyok engedelmes,
 Soha sem győzedelmes.

45

13.

Bagolynak sólyomja
 Van különös fia, 50
 Mint kakuknak más költi,
 Mégis fészket bétölti.

14.

Ez nyájasság s mese,
 Kiki fejtegesse;
 Én magamban titkolom, 55
 És, mint értem, gondolom.

15.

Azért megvizsgálja,
 Böles ha kitalálja:
 Senki magára ne vegye
 És hallgasson s légyen vége. 60

LXII.

Azt gondoltam, nincs már kétség . . .

1.

Azt gondoltam, nincs már kétség,
 Föllobbant az igaz hűség,
 S mind én bennem tisztán ég:
 De elolvadt fáklája,
 Meghűlt legkisebb szikrája, 5
 Vagyok szegény példája.

2.

Mint az hajó, úgy habozom,
 Noha én mégsem változom,
 Még is tisztán áldozom;
 Nincs is búss szívemnek ezélja,
 Mert kemény szived aczélja,
 Nincs érdeme s jutalma.

10

3.

Ah, mi haszna így kinlódni,
 Mint hó naptúl elolvadni,
 S új új kinra születni;
 Csak remélni és úgy élni,
 Mindeneket csak csak vélni,
 Csak mesében szeretni.

15

4.

Dobog szívem és szemem sir,
 Mert előttem kész az gyászsír,
 Kiben hived temeted!
 Módi, látom, az álnokság,
 Kénnyen él az gaz ravaszság,
 Meghal az állandóság!

20

5.

Eztet tőlem, ha kívántad,
 Végoxomat ohajtottad,
 Én szívemet próbáltad;

25

Azért magam' declárálom,
 Hogy megválom, ez nem álom,
 Szivem másnak ajánlom!

80

LXIII.

Jaj mit kinlódom . . .

1.

Jaj! mit kinlódom
 Érted olvadom,
 Árnyékért folyamodom!
 Mint tűz lángozom,
 Vérrrel áldozom;
 Nincsen semmi jutalmom;
 Sok ígéreted'
 Ingyen temeted,
 Ártatlan szenved hived;
 Mégis igaz vagyok,
 Ámbár ezek nagyok, —
 Lankadok.

5

10

2.

Tenger habozik,
 S ámbár változik,
 De mégis partot ígér;
 Szolgád kinlódik,
 Érted aggódik,
 De még remélni sem mér.

15

Amor' példája,
 Szivem' bárkája
 Mint nyughatatlankodik;
 Nincs vezérfáklyája,
 Eltört vitorlája
 Borítja.

20

3.

Ha meg köll lenni,
 Nincs már mit tenni,
 Erőszakkal pártúlok;
 Van más több is szép,
 Nem mind lárva kép,
 Soha reád nem szorúlok;
 Tudjátok egek,
 Melly sebet szegek
 Állandó hív szivembe!
 Verd meg oh nagy Isten,
 Miért oly kegyetlen
 Éltiben!

25

30

35

4.

Acteon módra
 Akadtam sorsra,
 Kell gyötrődnöm azoktól,
 Kiket szerettem,
 Magam szentöltem,
 Magam saját nyájomtúl.
 Többször nem érem,
 Így fizess bérem,
 Bizony szégyen, szemérem!

40

45

De mégis megszanod,
 Meg siratod s bánod,
 Megérem —
vagy: Szerelmem!

LXIV.

Bár tied az diadalom . . .

Ad notam: Had kétsérsen. édesgessen

1.

Bár tied az diadalom,
 Mondják, hogy szerettelek,
 Harcz volt érted s viadalom,
 Csupán hogy ismértelek:
 Ah, ah, ah, ah, hagyján,
 Bárha ez úgy lén is;
 Jaj tűrjük, szenvedjük,
 Bárha titkos kin is,
 Mégis truczra kedvellek!

5

2.

Zárt pöcsétjit szüz szivünknek
 Véltek fölszakasztani,
 Lánczos frigyét vashitünknek:
 Agyarkodtak bontani;
 Had, had, bátor ollykor
 Még meg is nevetnek,
 Szánom, nagyon bánom,
 Illyent elkövetnek:
 Még meg fogják siratni.

10

15

3.

Irigy mérgek, gyilkos férgek,
 Titkon, mint szu emésztnek, 30
 Fullánkokkal, nyelvlanokkal
 Majd majd éppen elvesztnek;
 Te vagy szívem, hivem,
 Mégis, én édessem,
 Gyöngyöm, kincsem, fényem, 35
 Reményem, kegyessem:
 Vagy halál vagy életem!

4.

Változással s kedvmulással
 Folytak el az esztendőik,
 Törrel, pörrel, vérrel, bérrel 30
 Az hiv szerelmes üdők:
 Most bágyadok, húllok,
 Lankadok s borúlok,
 Most érted opedek,
 Égek és szenvedek, 35
 Fátum, hogy így történnek!
 vagy: Most nehezek ezek
 S éppen kegyetlenek,
 Fatum, hogy így történnek.

LXV.

Kukuku, kukucskám . . .

1.

Kukuku, kukucskám !
 Szállj én hozzám madarkám !
 Szivem hozzád hódul,
 Ha lát, ugyan újúl,
 Készen vár már kalitkám.

5

2.

Áj, áj, én reményem !
 Ne bánj vélem keménnyen,
 Áj, mint simogatlak,
 Sipocskámra hílak,
 Szelídülj hozzám, én kincsem !

10

3.

No, no, no, ne siessél,
 Vagy szivemet is vidd el,
 Véled elreptülök,
 Szárnyocskádra kelek,
 Tőled nem pártolok el !

15

LXVI.

Te állhatatlan lélek . . .

1.

Te állhatatlan lélek,
 Árnyékodtúl is félek!
 Nincs már benned reményem,
 Bár gondoltam: vagy fényem;
 Jéggé vált már az tűz,
 Csalárd lárvád elűz,
 Te rád nem is szemlélek.

5

2.

Minden dolgod már kétség,
 Ámbár szived majd elég,
 Rozsdát már nem szenvedhet
 Az régi hív szeretet;
 Gyászsorsom ezt nyerte,
 Életem remete,
 Csak így tűröm, míg lehet!

10

LXVII.

Szenvedéssel s az üdövel . . .

1.

Szenvedéssel s az üdövel
 Egeket meggyőztem,
 Ohajtásim s kívánságim'
 Teljesítettem;

Kit gyors fatum nem engedett,
 Rozsda s üdö megemésztett,
 Nem kinoz már az kétség,
 Való lett az reménység :
 Mert szivem már gyúl és ég
 Kiben nem lesz vég.

10

2.

Nehez volt sok fullánk s nyíl közt
 Lépes mézet nyerni,
 Halál, mirigy és irigy közt
 Az édeshez férni :
 De az kedves és édesebb,
 Kiért vérezett sok ezer seb,
 Kiért volt hét fájdalom,
 Kétség baj és siralom ;
 De már mind örökre ujult,
 Mert hozzám hódult.

15

20

3.

Az kit régen meggyűlöltem,
 És szivbűl üldöztem,
 Agyarkodtam s megvetettem
 Soha sem szerettem ;
 Az egeknek planétája,
 Elvégzett sententiája
 Örökös rabságban tett,
 Szivemre békót vetett,
 Szivem neki rendeltetett,
 Társnak tétetett,
 Megesküdtetett.

25

30

4.

Mivel mert minden hatalom
 Vagyon az egetül,
 Alázatos s engedelmes
 Szivem is ezektül;
 Bár életre, bár halálra
 Esik sorsom, hat- vagy vakra,
 Kész már szivem azokra,
 Jobb, akár balsorsokra:
 Ugy legyen! csak ezen ige
 Szerelmemnek vége.

35

40

LXVIII.

Az mint megmondottam, tőled pártulok . . .

1.

Az mint megmondottam,
 Tőled pártulok,
 Miért megvallottam,
 Máshoz hódulok;
 Mert megszegted sok hitedet.
 Máshoz hódultál,
 El is törted nagy frigyedet
 Engem megcsaltál,
 Azért is hitetlen
 Tőlem távozzál!

5

10

2.

Jégre irtad szíved,
 El is olvadtott,
 Mint üveg eltörtél
 Gyarlón kinlódott;
 Bizvást azért minden szélre
 15 Ereszd szivedet,
 Bár éczakra avagy délre
 Mágneskövedet:
 Többször nem ellenzem,
 20 Töltsd bé kedvedet!

3.

Én kakuk nem vagyok,
 Ugy bánj fészkemma!
 Szivem nem kártyaszív,
 Jádzál szivemmel!
 Mint az kalmár hiv ebinek
 25 Az légyen bérem?
 Velem többször, hogy így bánjál
 Megbocsásd, kérem:
 Orczátlan csak pirúlj!
 Elég szemérem.
 30

4.

Ki aranyt nem ismer,
 Rezet kívánja,
 Mert tűznek próbáját
 Szenvedni bánja;

Kénnyón, kedvén akar élni,
 Mégis hiv lenni,
 Halálseb- és sérelemre
 Színes zsirt kenni
 Az sima fejekre
 Szarvakat tenni. 85 40

5.

Én tudom, te érted
 Miket szenvedtem,
 Hány fényes csillagot
 Árnyékban tettem,
 Hány szenvedett és epedett 45
 Ravaszságodért,
 Epét, mérget és üldözést
 Színességédért!
 Tündér reménységért
 És nem egyébért. 50

6.

Elég legyen azért
 Kiért adtam bért,
 Ha más bár szivedhez
 Előbb hozzá fért;
 Számot adok könnyen arrul 55
 Az mit követtem,
 Vámot adok könnyen arrul,
 Az mi kárt tettem,
 Ha csak tövist —, rózsát
 Bizony nem szedtem. 60

LXIX.

Azért bár üldöztél . . .

1.

Azért bár üldöztél,
Hogy hívnék itéltél,
Gondoltad, hogy annál kedvessebb
Ha vérzik érted sok ezer seb :
Kinokban mégis él.

5

2.

Mivel már ismertél,
Igy próbával éltél ;
Szabad voltál mivel szivemmel
Jádzottál ides reményemmel,
Mint hajó szelekkel.

10

3.

Alázott s engedelmes
Szivem, töredelmes,
Bár próbálsz aranyot az tűzben
Magnes az vasnak erejiben,
Tisztul sziv ezekben.

15

4.

Drága kincs, csak így bánj,
Érdemire megszánj ;

Hadd tudjam, hogy ezek csak szívből
Történnek és nem csalárd szívből
És titkos hívségből.

20

5.

Ezeket mesében
Panaszalom, röjtőben,
Megbocsáss, hogy ha így könyvezem;
Mert majd kétségben hogy nem estem,
Kintelenítetttem.

25

LXX.

Ki béborult az folyhőben . . .

1.

Ki béborult az folyhőben
Megtért napom fénnye,
Várás és nemjövés után
Édes szivem kénnye;
Az kit ingyen sem reméltem,
S hogy megvetett, attul féltem,
Most ölemben bággyadoz,
Tűzszivemben lángadoz,
Halálbul életet okoz,
S mézet nyujt ahhoz.

5

10

2.

Tekints reám és kegyelmezz
 Azon két szemekkel,
 Kik bajt vának és küszködnek
 Az égi tüzekkel,

Kikkel az szabad sziveket 15

Rabbá teszed s az hiveket:

Szólj hozzám olly igékkel,

S tégy boldognak ezekkel;

Contentáljad ohajtásim'

S özvegy várásim'! 20

3.

Mivel kisdéd s még mint viasz

Igaz hogy hajlandó,

Mint jó gyermek engedelmes,

Érzem, az Cupido,

Az kit mindenek üldöznek, 25

Az kit gyilkosnak neveznek,

Nem igaz, mert kegyelmes,

Édes, kegyes, (Hív, édes és) szerelmes;

Az kit soha nem gondoltam,

Ugy tapasztaltam. 30

4.

Talán nem egy, több irigyink

Voltak, ugy gondolom,

Bár titkoltad, kitalálnám,

És titkon fontolom;

Vizet a szomjuhozónak,
Csontot az ebugatónak
Azért nyujtsunk és vessünk.
És így bátran szeressünk:
Meg is szánja hűségünket
Az ég, szívünket!

35

40

LXXI.

Bár érted sokan ítélnék...

1.

Bár érted sokan ítélnék,
Hogy társod legyenek nevetnek:
De azért mégis szeretlek,
És soha el sem felejtlek.

2.

Hogy hozzám páros bár nem vagy,
Hogy te vagy kisebb és én nagy:
Elég, két szívünk egyenlő,
Megmutatja az jövődő.

5

3.

Ha titkon ketten mosolygunk,
És hiv szívvél nyújaskodunk,
Majd mint az kigyók emésztnék,
Irigy szivekkel elvesztnék.

10

4.

Csudálják, hogy mit szeretünk
 Egymásban, hogy mit kedvellünk,
 Bátor, azzal ne gondoljunk,
 Azért is truczra szeressünk.

15

5.

Öszveád minket bárri pap,
 Ki ezüst és aranyon kap,
 Lészen is uri vőfényünk,
 Ki hiv reményünk és fényünk.

20

6.

Nem is köll három hirdetés,
 Csak légyen pár tallérvetés,
 Kivántatik majd böcsőcske
 Ha lesz egy páros gyermecske.

7.

Nincsen is már más mód benne,
 Hogy két szivünk egygyé lenne:
 Hanem hogy szónknak megálljunk,
 Egymással éljünk és haljunk!

2

8.

Mert az ki valakit szeret,
 Soká az nélkül nem lehet,
 Volna is egyszer ideje,
 Hogy lenne mellyednek teje.

30

9.

Azért ha ámbár később
 Adom tudtadra mesében,
 Add ki már végső voxodat,
 Ne kinozd tovább szolgálát!

85

LXXII.

Ha köszivem, mondod, hivem . . .

1.

Ha köszivem, mondod, hivem,
 Azért meg ne vettessem :
 Mert szived is szikla az is,
 Engedd, hogy megtörhessem ;
 Magnest a vas idesgeti,
 Vizesöpp követ meggyőzheti, —
 Próbált dolgok előtttem.

5

2.

Nincsen száma, sokadalma,
 Kik ostromolják szivedet,
 Nincsen elme, ki' értelme
 Föltalálná kedvedet :
 Ez kétséges s már találja,
 Az reménli s nem számlálja
 Tündérszeretetedet,
 Szivárványos szivedet.

10

15

3.

Bár kóstolva, ha kóstoltam
 Az Jónással kis mézet,
 De epével s sok méreggel
 Keseritted az izét:
 Most czukorral reméntettél, 20
 S mint gyászlépre édesgettél,
 S mint rabodat (foglodat) gyötröttél.

4.

Lesz olly üdö még jövendő
 Ki boszút áll sziveden,
 Lesz állandó, nem hajlandó, 25
 Ki fog kapni hiveden;
 Egy rózsáru pók szí mérget
 S az méhecske lépes mézet,
 Ebbül kiki érthessen.

5.

Még meglehet, véghez mehet, 30
 Kit magamban föltettem,
 Hogy melly törrel engem sértél
 Téged megöl helyettem:
 Mert gyilkosnak az az béri
 Az vér vér' boszúját kéri, 35
 Mert ártatlan (szenvedtem) ölettem.

6.

Elég legyen ennyi szígyen,
 Kit eddig is szenvedtem,
 Hogy' vexáltál és megcsaltál,
 Mégis mind megengedtem;
 Magamat így megvetettem,
 És tenéked csak szentöltem,
 Utolszor ezt miveltem.

40

LXXIII.

Bolond, ki szenved . . .

1.

Bolond, ki szenved,
 És olyan szivért eped,
 Ki nem állandó;
 Azért gyötrődik
 És majd porrá törődik,
 Szinre hajlandó;
 Kinek lárva élete,
 Van ideig kelete,
 Végre mulandó.

5

2.

Szárnyon jár s röpül,
 Édesgetett és örül,
 Biztat az remény;

10

Nemcsak arany fénylik,
 De agyag is tündöklük,
 Ha szolgál napfény :
 Nem minden édes szó jó,
 Melly megmar, mint az kigyó,
 Mégis szív kemény.

15

3.

Ki szokott árnyékhoz
 Az fény tetszést nem okoz,
 Inkább ebben él ;
 Ki örömet ingadoz,
 És mindenért lángadoz,
 Elég kevés szél ;
 Hogy hasonlót csak szeret,
 És így minden mást megvet
vagy : Ád illy gyarló mentséget,
 Illy gazt jóra vél.

20

25

4.

Kinek van értelme,
 És magához szerelme,
 Kiván nagyobbra ;
 Kiben van hűség,
 Mint szalmatűz úgy nem ég ;
 Kiván nagy lángra ;
 Kinek hamu szikrája,
 Volt tüze csak pazdorja,
 Akad reváncsra.

30

35

5.

Bármint átkozza
 Magát és mást okozza,
 Nincsen hitele;
 Mondja, hogy ő szent
 És minden szeplőtül mentt,
 Ugy is van jele —
vagy: Hir vele tele;
 Más is érti ezeket,
 Ki próbált sok sziveket,
 Nem gondol véle!

40

45

LXXIV.

Te bár légy hiv . . .

1.

Te bár légy hiv,
 Mégis vagy nyiv,
 Ki emésztí szivemet;
 Bár esküdjél
 És kedvezzél,
 Nem találod kedvemet:
 Mert az tüzet viznek mondog,
 Rád szorultam, azt gondolod,
 És hogy féltesz, tagadod.

5

2.

Nem kis méreg
 Ollyan féreg,
 Az ki titkon halált nyujt.
 Pillantással
 Ohajtással
 Csalárd kötéllel megfűjt;
 Erre sohajt s arra tekint,
 Ezt késérti és másra int,
 Így mutat kétféle szint.

3.

Ezt szorétja,
 S azt buritja
 Mint a szélvész az remént;
 Ezt késérti
 S másra érti,
 Árnyékra is a napfényt;
 Eztet, mondja, boldogétja,
 Aztot álnokul hódétja,
 Így szerez sok ezer kint.

4.

Igy figyelmezz,
 Ne kegyelmezz,
 Tovább nem is akarom;
 Csak gyilkos légy
 És sirban tégy;
 Magam is azt kívánom;

Bátor, más sziv érted égjen,
 És halálos sebet szegjen,
 Nem irigylem s nem bánom.

85

5.

Eztet végre!
 Én már többre
 Nem érkezem: bággyadok;
 Mert borullok,
 Földre hullok
 S mint az lámpás olvadok;
 Ezek végső ohajtásim
 S halálra vált bucsuzásim,
 Ezek hiv affectusim!

40

45

LXXV.

Hogy megsértettél ...

1.

Hogy megsértettél,
 Sebesítettél,
 Ne gondoljad, meggyőztél!
 Még meggyógyulok,
 És fölgyulladok,
 S mint phœnix megújulok;
 Az sebes vitéz
 Mind boszura néz,
 Bátor (v. Kész is) nála sziv és kéz.

5

Magadat ne bizd el,
Sziv keménységeddel,
S engesztelj!

10

2.

Légy kevély páva,
Én pedig gyáva,
De tüled mégsem félek;
Az igaz hivség
És együgyűség
Böcsöss, az hív sziv s lélek;
Elbiztad magad',
És ne is tagadd,
Hogy tenéked kedveztem;
Hagyján! illy oltárnak,
Ha csalárd bálványnak
Szentöltem.

15

20

3.

Hajó háborog
Büszkén tántorog,
Még megemészti szél, víz,
Addig főzsz mérget
S étető kérget,
Még keserű lesz az iz;
Kilőtt törődben
S más hív vérében
Gyilkos szived táplálod:
Vérrel elégedjél,
S csak kegyetlenkedjél,
Megbánod!

25

30

35

4.

Jól meggondoljad,
 És megfontoljad,
 Ki gyilkosságod' czélja;
 Kérlek így ne üzz,
 Van tapló és tűz,
 Másnak is van aczélja;
 Nem minden mérték
 Egyenlő s érték,
 Nem minden szív egyenlő:
 Eztet úgy kedvelje,
 Hogy mást meg ne ölje
 Te szived!

40

45

LXXVI.

Hogy gyulladom, nem tagadom . . .

1.

Hogy gyulladom,
 Nem tagadom,
 Nem is lehet titkolnom;
 De megvallanyi,
 S még csak mutatnyi,
 Nincs szabadság tudatnyi:
 Mert az ki gyötör,
 És ki porrá tör,
 Éles, titkos, hegyes tör;

5

Isten, melly nehéz
 Árnyékban áldozni,
 Vélnyi, remélnyi
 És véle nem élnyi,
 S csak mesében,
 Sötétben
 Szeretnyi!

10

15

2.

Gondolatok,
 Ohajtások
 Másképp vámtúl szabadok :
 De én szívemnek
 És hiv szerelmemnek
 Ettül nem mentek azok ;
 Egy tekintet
 Úgy megejtett,
 Most is azért szenvedek ;
 Egynek kedvéért,
 Noha semmiért
 Vélekedésért,
 Semmi egyébért,
 Nem háláadó szívért.
 És tudatlan nevéért.

20

25

30

3.

Lesz még ily fény,
 Bizom szegény,
 Fényes lesz titkos remény ;

Ha vastűrőssel,	35
Aczélszenvedéssel	
Meglágyodik az kemény ;	
Arany üdövel	
S tűz hévségivel	
Hét próbát megszenvedi :	40
Az én hivségem, —	
Semmi kétségem,	
Kész lesz készségem,	
Semmi mentségem, —	
Mind ezeket meggyőzi.	45

LXXVII.

Csak azon vagy . . .

1.

Csak azon vagy,	
Miként az fagy,	
Hogy az tűzből jeget tégy ;	
Praktikának,	
Szin (És) lárvának	5
Hogy gyilkos szülője légy :	
Igaz, egek, megvettetik,	
Szeretett nem szerettetik,	
S czégérnek kitétetik	
vagy : Ah, s még megnevettetik !	10

2.

Nincs igaz ér,
 Igaz csöpp vér
vagy: Nincs hív csöpp vér
 Istentelen szivedben;

Fene vadság
 S csupa vakság
 Volt egész életedben;
 Egyhez soha nem hódultál,
 Mivel mindenhez kész voltál
 Így mindentül kimultál!

15

20

3.

Gondolatra,
 Pillantásra,
 Nem tagadom, kész voltam;
 Személyedért
 S vélt szivedért

25

Csak alig meg nem holtam;
 Legkissebbre is vigyáztam,
 Egy punctumban sem hibáztam,
 Így megbabonáztattam —
vagy: Így megjutalmaztattam!

30

4.

A mit nyertél
 Kereskedjél,
 Tied az győzelem;

Dicsekedjél
 S kevéldkedjél,
 Hogy triumphálsz sziveken,
 • Illyen laurus koronáját
 Nem kívánom, vitéz (dieső) ágját,
 Csak kérkedjél illyekben!

85

5.

Már elhittem,
 Annyit tettem,
 Soha nem lesz változó;
 Én szívemtül
 Csak szived füll,
 Léssz egyedül áldozó:
 Kit olly hívnek megismértél,
 Hajszállal is megköthettél,
 Láncz nélkül rabnak tettél.

40

45

6.

Igy ne átkozz,
 És ne okozz,
 Magad ismérđ bünösnek;
 Bátor bánom,
 De akarom
 Illy revancsát szivednek;
 Tanulj rúlam mást szeretnyi,
 Egy hív szivet megböcsülnyi,
 S olly könnyen nem változnyi —
 vagy: S azt földhöz le nem vernyi!

50

55

LXXVIII.

En szivedet megkérem . . .

1.

En szivedet megkérem
Nékem legyen vezérem,
Mert mint hab ingadoz,
Mert nem juthat parthoz,
Mert ha ez nem lesz bérem,
En holnapot nem írem!

5

2.

Nehéz téged szeretnyi,
S bár azért ítéltetnyi;
De mégis megvetem
S ezeket nevetem:
Csak légy hozzám hajlandó
S örököszen állandó.

10

3.

Nincs én bennem változás,
Hanem igaz áldozás;
Nem tudok mutatni
Szint, s szivet árulni,
Tudok szivet tisztelni,
Szivet szívnek szentölni.

15

4.

Drága kincs szived nálom,
 Kitől soha sem válom,
 Bár tetszik, hogy álom;
 Mégis declarálom;
 Ha azt hívnek találom,
 Hivséggel meghálálom.

20

LXXIX.

Hogy megválom, nem csudálom . . .

1.

Hogy megválom,
 Nem csudálom,
 Szived mert már mint álom!
 A mint bánom,
 Declarálom,
 Nincsen annyi hajszáloom:
 De jól esett, oka voltam,
 Mért másokrul nem tanultam? —
 Magam' így contentálom.

2

2.

Olly kegyesnek
 Olly idesnek
 Szerelmedet gondoltam,

10

Nem méregnek,
 Tiszta méznek,
 Meddig meg nem kóstoltam ; 15
 Szabadságnak az rabságát,
 Vig örömmek az fogságát,
 Noha bár szabad voltam.

3.

Elhitettél,
 Mert esküdtél 20
 Az földre s az egekre ;
 Késérgettel
 S édesgettel
 Kész voltál mindenekre :
 Hogy én lárvát adjak másnak, 25
 Az kik nékem vermet ásnak,
 Így vezettél ezekre.

4.

Bár itéltem
 S jövendöltem,
 Hogy illy gyász vége leszen ; 30
 Szinképzésed
 S tetszetésed
 Hogy illy gyászsorsba téssen ;
 Azt gondoltad, szerettelek,
 Azért hogy csak szenvedtelek, — 35
 Különbséget ez téssen.

5.

Bolond voltam,
 Hogy hódultam,
 Szinre még is titkolom;
 Bár nem pirulsz, 40
 S el nem ájulsz,
 Magadban szállsz, gondolom.
 Mindenhez, hogy kész volt szived:
 Kérlek, ah (v. mondd) mi hasznát vetted?
 Itéld, lássad, nem bánom! 45

LXXX.

Szánom gyászos éltemet . . .

Régi ének még 1740. esztendőből Szenczi Jánosnak csinálva.

1.

Szánom gyászos éltemet;
 Ki adja meg kedvemet,
 Ki győzi irigyimet?
 Bizom csak istenemet,
 Meg is szánja szívemet;
 Bokros bumnak habjai
 Sok bánatom árjai
 Föl nem dulják szívemet.

2.

Zárva vagyok, mint madár,
 Tudom Charon már is vár, 10
 Irigy tengeriben jár,
 Parthoz juthat egyszer már
 Vitorlája messze néz,
 Nem burétja azt szélvész,
 Méрге lészen lépes méz. 15

3.

Él még az igaz Isten
 Ki volt ottan, az itten,
 Reménségem más sincsen,
 Szeginynek ez egy kincsem,
 Ezt egyedül tekintsem, 20
 Hadd mulassák magokat,
 Contemnálom azokat,
 Fogják magok orrokat!

4.

Nézze kiki tükörben
 Maga titkát sziviben, 25
 Légyen bíró ügyemben,
 Ugy mást tégyen szégyenben;
 Nincs jobb mód mindezekben,
 Bogár után indulnak,
 Agyarságok elmúlnak, 30
 Így az üdők elfolynak.

5.

Czukornál, hogy idessebb
 Hiv szeretet, kegyesebb,
 Mások tudják, kedvesebb,
 Nincsen kellemetesebb;
 Azért irigylí az eb,

35

Egy csonton hogy rágódnak,
 Egy konczon vonyakodnak,
 Mint az ebek ugatnak.

6.

Zúg a szélvész ellenem,
 Mint Aeolus képtelen',
 Hajócskámra szüntelen :
 De megtartja istenem,
 Mindaddig köll eveznem,
 Végre hozza czélomat,

40

45

Közelitti partomat,
 Fölhozza csillagomat!

7.

Igy próbálta ezeket,
 Ki írta ez verseket,
 Próbált sok irigyeket,
 Sokat szenvedt illyeket,
 Hamis csalárd sziveket,
 De mégis talált egyre,
 Irigyi' szégyenire,
 Contentáló szívére.

50

55

LXXXI.

Távozzál istentelen!

1.

Távozzál istentelen,
Átkozó és hitetlen!

Bánom, magam' majd megcsaltam
És majd gyilkos horgot faltam,
Jól esett, meggondoltam,
S előbb (v. jókor) tüled távoztam.

5

2.

Észrevettem minden szint,
Kit tudtam alkalmasint,
Titkon is megjövendöltem,
És szivemben úgy ítéltam;
Valóban úgy is történt,
Meggondoltam valamin.

10

3.

Ritka példa is lettem,
Ellenségem' szenvedtem;
Boldog vagyok, nem szerettem,
S csak mutattam, hogy kedveltem,
Bezzeg volna esetem!
De most könnyen megvetem (v. nevetem).

15

4.

Ezerszer is áldott légy,
 S együtt ezer átkot végy :
 Hogy bár színre is kedveltél
 És ellenben hamis (v. gaz nép) lettél,
 S egyben voltál hajlandó,
 Másikban nem állandó.

20

5.

Szabad vagy most, mint madár,
 A mi tetszik, miveld bár,
 Ugy is zárt soha sem voltál,
 Mert mindenhez szabad voltál ;
 Szép dolog ki úgy élhet,
 De szebb, ha ki zárt (v. hiv) lehet.

25

30

6.

Köszönjed ezt magadnak
 S az gyilkos barátságnak
 Egy hajóban, hogy evezteél,
 S így kintelen rabbá lettél,
 Köszönd viz-ész fejednek
 És bolond hívségednek.

35

7.

Áldott vagyok én azért,
 Hogy gyötrődnöm nincsen mért ;
 Köszönd meg, hogy ismértelek,
 S hogy méltán megvetettelek,

40

Ezt ítéltem szivedrül,
Emlékezzél nevedrül!

LXXXII.

Isten hozzád! illy áldást ád . . .

1.

Isten hozzád!
Illy áldást ád
Hived (v. Szolgád), az ki szeretett;
Sir, aggódik,
És (v. Ah) bucsuzik
Tüled, az ki kedvellett;
Mivel tülem hiven pártulsz,
Megkölléssel messze távulsz,
Még meg sem térsz, ugy indulsz.

5

2.

Csak távozzál
És utazzál (v. habozzál),
Mivel máskép nem lehet!
Csak azt bánja,
És fájdolja
vagy: Sorsát szánja,
Véled maga nem mehet;
Mégis késér ohajtással,
Szörnyű sok fohászkodással, —
Róla szegény mit tehet?

10

15

3.

Könyve csurdul
 És így borul
 Láбайдhoz végtére ;
 Próbált hivat
 S igaz szívet
 Látván, mégyen messzire ;
 Bátor ezt nem mutathatja
 És csak alig titkolhatja,
 Ez hoz nagy kint szívére.

4.

Ég kedvezzen
 S kegyelmezzen,
 Isten légyen vezéred !
 Mert szolgádat
 És árvádat
 Többször, lássad, nem éred ;
 Minden szerencse késérsen,
 S legkisebb meg se sórtsen ;
 Neked légyen ez (v. hív) béred.

5.

Ha vétettem,
 Azt nem tettem
 Gyűlölségből, elhiggyed :
 Mert jó kedvvel
 S szenvedéssel

Jár szerelem, ítéljed ;
 Pálmafa annál erősebb
 Mennél hajlóbb és terhesebb,
 Bennem is azt szemléljed.

43

6.

Már hallgatok
 S nem szólhatok,
 Zokogásim ellenzik :
 Mert egy-két szív
 És frigyes hiv
 Már egymástul távozik :
 Kérlek, arrul emlékezzél,
 Kit sirban téssz s tovább nem él,
 S ki még ott sem változik !

50

55

LXXXIII.

Bolond ki ítél . . .

1.

Bolond, ki ítél
 S más szivérül olyant vél
 Kiben ártatlan,
 Aztot vizsgálja
 És fortélylyal próbálja,
 Kire méltatlan.
 Magát meg nem tekénti
 Mindent csak másra hinti,
 Noha hibátlan.

5

2.

Másnak irigyje, 10
 Bár mutatja, hogy frigyje, —
 Így olálkodik.
 Fénlik, de csak réz
 És sandalva másra néz,
 Úgy inceselkedik. 15
 Nevet, mégis siratja,
 És álnokul mutatja,
 Hogy ő bánkodik.

3.

Hirhordással (v. : Csak pletykával) él,
 És gyilkos mesét beszél. 20
 Gaz természet,
 Susog s húnnyorgat,
 Mást mikép elárulhat
 Egész élete.
 Más módját nem találja, 25
 Magát így reváncsolja,
 Így van kelete!

4.

Hagyján! hadd legyen!
 Az igaznak nem szégyen,
 Hahogy bár szenved. 30
 Nem tart sokáig,
 Rövid idő- s óráig
 Habár tür s eped.

Más hírét úgy áskálja,
 Hogy magát confundálja.
 Illenre ered.

85

LXXXIV.

Szivem, hivem, légy édes reményem . . .

1.

Legény. Szivem, hivem,
 Légy édes reményem !
 Szeress, ne vess,
 Édes napfényem !
 Bár mások szerettek,
 És előbb kedveltek,
 Mégis
 Ég is
 Érted szerelmem.

5

2.

Leány. Bocsáss, mert más
 Már néked kegyessed ;
 Megvess s ne vess,
 Voltam idesed ;
 Tenéked, hogy hittem,
 S tieddé nem lettem,
 Szánom,
 Bánom,
 Neked szentöltem.

10

15

3.

Legény. Ha bár van zár,
 Azt veted szememre,
 Hagyján! megszán
 Más is még erre;
 Mert szabad szeretni,
 És mást nem gyűlölni,
vagy: S többet is kedvelni,
 Bátor
 Ollykor,
 Ha meg köll lenni.

20

25

4.

Leány. Légyen! végyen
 Bért szívem szivedben;
 Ne csalj és vallj,
 Vagyok kedvedben;
 Engemet úgy szeress,
 Hogy mást is meg ne vess,
 Topp! topp!
 La! la!
 Légyen parola!

30

35

LXXXV.

Muljék minden el . . .

1.

Muljék minden el
 Álnok sziveddel,
 Nem gondolok szerelmeddel !
 Már boldog vagyok,
 Hogy alább hagyok, 5
 S nem szoréthatsz köteleddel.
 Elég volt árnyékra szorulni,
 Illy csalárd bálványhoz borulni,
 Most bágyadnyi,
 Most ájulnyi, 10
 S mindentül elpártulnyi ! —
vagy : S olly sokáig szenvednyi !

2.

Sokszor megváltam,
 Magamban szálltam,
 Hozzád voltam még is irgalmas ; 15
 Sokszor esküttem,
 Mégis epedtem,
 S voltam hozzád jutalmas :
 Bánom, magam így megaláztam,
 S illy hitetlen szívvel gyaláztam ; 20

Meg köll lenni,
Nincs mit tenni,
Egyszer meg köll nyugodni.

3.

Elgyün az óra,
Csak egy-két szóra 25
Szabadon fogsz mehetni (v. eveznyi)
Keserves jajra
S örökös bajra
Tölem ha fogsz távozni.
Akkor magadban megisméred,
Ha azon pillantást megéred, 80
Álnok véred,
Hogy illy béred,
Megbánod s megkönyvezed,
Magad' sirban temeted!

LXXXVI.

Megpróbálom, hogy nem álom . . .

1.

Megpróbálom,
Hogy nem álom,
Kiért szived' sajnálom;
Ha vizsgálom,
Föltalálom,
Miért tüled megválom:

Hol azokat confundálom,
 S ha hallgatom (v. titkolom), contemnálom,
 S többször nem is számlálom.

2.

Már jól (v. Messze) látok 10
 Bár sok átok
 Pöcsétölte szívedet;
 Már nem vélem,
 S most szemlélem
 Sok hitetlen hitedet: 15
 Csalárdságod elég fényes,
 Légy már azért másnak kényes,
 S tartsad másnak kényedet,
vagy: kedvedet!

3.

Alacsony gond
 Ki sokat mond, 20
 Néki legyen hitele;
 Kit ismérnek
 S utólrének,
 Nem gondolnak már vele:
 Ámbár sirjon s bár nevéssen, 25
 Bár aczélt s köveket messen,
 Haszontalan', van jele.

4:

Mennél jobban
 A tűz lobban,

Annál kevesb láng lobog, 80
 Bárha fénlík
 És tündöklik,
 Az ég inkább háborog:
 Jobb kerekét szerencsédnek
 Mennél többet kentem ennek, 85
 Annál jobban csikorog.

5.

Légy kevély strucz,
 Mégis lesz trucz,
 Ki boszut áll szivedben;
 Olly ez világ 40
 Mint az világ
 Ki most fémlík s megy ködben:
 Azért ugy higgy kevélységnek
 És az tündér fénylő fénynek,
 Így üdvözülj hitedben! 45

6.

Illyen vége,
 Kiért ége
 Szivem hív reménnyében;
 Ez az bére,
 S illyent ére 50
 Sok ezer érdemében:
 Azért tőlem holtig pártulj,
 Soha vissza ne is indulj,
 Légy átkozott szivedben!

LXXXVII.

Azt megkönyveznéd . . .

1.

Azt megkönyveznéd,
 Ha csak neveznéd,
 Nem hogy még ha megismernéd! —
 Az ki gyötrődik
 S majd porrá törődik, 5
 S titkon érted emésztődik,
 De egy pár szívnek
 És két pár szemnek
 Nincsen nálad jutalma:
 Mert vagy színes s állhatatlan 10
 S egy szívhez éppen szokatlan,
 S így mint az vak légy,
 Bátor olyan légy,
 Könnyebb szívem fájdalma.

2.

Magnest követtem, 15
 Vasat szerettem,
 De nem vonszott ő magához;
 Annál keményebb
 Mennél reményebb,
 Soha ujlást nem hoz; 20

Magát mutatja
 Szivem untatja,
 Biztat mivel bár lehetetlen ;
 Tovább azért, így lássad,
 Csak csak magad mulassad :
 Immár megvetem
 S én is nevetem,
 Bár történik véletlen'.

25

3.

Az mit szenvedtem,
 Bár nem vétettem,
 Mégis tűröm csendes szívvel ;
 Csak térj meg s bevégy,
 S eretnek ne légy
 Nagy istentelenséggel :
 Mert más mulandó,
 Csak én állandó,
 Próbát szenved én szivem.
 Megmutatta, bár titkossan
 Mert szeretni kell okossan,
 Szű s rozsa s üdő
 Emészt s jövendő,
 Mégis lesz vajha hivem !

30

35

40

LXXXVIII.

Ugyan egyszer szállj szivedben . . .

1.

Ugyan egyszer szállj szivedben,
S ne változzál hivségedben,
Ki mégis szenvedhet,
Bár úgy nem szerethet.

3.

De vallyon mi ennek oka?
Mert meggyőzte már a soka
Hitetlenségednek,
S sokféle szinednek.

5

3.

Mert most szent vagy, most tetszetes,
Most világi, most szerzetes,
Most édes s izetlen,
Most kedves-kedvetlen,

10

4.

Hogy magadat mint menthessed
S azzal szívem meggyőzhessed.
De ezeknek örve
Elszakad s van törve.

15

5.

Emlékezzél szavaidról
 Ég s földnek tett átkaidról,
 Ha szabad (v. Ha haszna) még, kérlek,
 S arra kényszerítlek.

20

6.

Ha akarod, fogadj még szót,
 Mert kíván néked minden jót,
 Az kinek nincs mássa,
 Ez világon társa.

LXXXIX.

Ah én ugyan mért kinlódom . . .

1.

Ah! én ugyan mért kinlódom,
 S olyan szivrül gondolkodom,
 Az ki másnak rabja
 S szivbárámnak habja?!

2.

Ki ezreket hitegetett,
 Méz-méreggel megetetett.
 Gyilkossága' béri
 Végét mégsem éri.

5

3.

Van szivének hány árvája!
 A kit megesalt sziv-lárvája, 10
 Áldását hogy várja,
 Mert ebben nincs párja.

4.

Jobb, másokrúl ha tanúlok,
 Bár éltembül így kimúlok,
 Szabadon szenvedek 15
 Inkább, mint rab legyek.

5.

Eleget is elmélkedtem,
 Kimondjam-e kit föltettem,
 Hogy hozzá hódulok
 S lábához borulok. 20

6.

Tusakodtam s titkon főztem,
 De magamat csak meggyőztem,
 Hogy nem declárálok
 S csak így contentálok.

7.

Boldog Isten, melly nagy kin az, 25
 Azért hogy valaki igaz,
 Kell néki titkolnyi
 S tovább megfontolnyi.

8.

Mivel egész világ tele,
 Hogy néki nincsen hitele,
 Mégis megpróbálom
 S magam fölhalálom.

30

9.

Hogy titkon fogom szeretni,
 S senkivel sem esmértetni,
 Így megcsal, nem félek,
 Bátron halok s élek.

35

XC.

Szivem csöngetője . . .

Szivem csöngetője,
 Lelkem pengetője
 Kinomat megszánya
 Drága Mazolánnya,
 Éltemnek földője,
 Ágyom lepedője,
 Karmazsin csizmája,
 Kedves bodzafája,
 Pengő sarkantyuja
 Tüzeckémet fujja,
 Kesztyűben öt ujja,
 Alle-, Alleluja!

5

10

Gyöngyöm szép pártája,	
Piros pántlikája,	
Arany hosszú haja,	15
Édes hazám' fája,	
Mézem' édes lépe,	
Minden szépség' képe,	
Mindeneknek szépe,	
Ezrek között épe ;	20
Szemei ragyognak,	
Mint arany agyagnak,	
Ajaka mint kláris,	
Haja mint vér már is,	
Csücsös két almája,	25
Kegyes mellye tája,	
Katonás lépése,	
Gyöngyös egy pár kösse,	
Dereka szép merő,	
Kalapács az verő,	30
Tánczos, könnyü, deli,	
Boldog, ki ezt leli !	
Ránczos a szoknyája,	
De nem zubbunkája,	
Gyöngyös, csinos nyaka,	35
Csókoló ajaka ;	
Minden tekintete	
Egy ember élete ;	
Hajnal mosolygása,	
Ha nevet nyilása,	40
Személye elpirúl,	
Hó az vérrel újúl,	

Ha hallgat, úgy felel,
 Apró falatot nyel. —
 Dinom azért dánom,
 Szeretlek, nem bánom,
 Jó kövér szalonnám,
*Illyen**) szép Ilonám!

45

XCI.

Adjad szivedet hiv szivemért . . .

1.

Adjad szivedet hiv szivemért,
 Csak ketten tudjuk, melly hivségért!
 Szánj meg, mert tudok bizony hallgatnyi,
 Vélem magad' nem fogod megcsalni,
 Élünk csak ketten,
 Hiv- s kedvessen!
 Akarsz szeretnyi? Úgy, úgy
 Meg köll mutatnyi!
 És nem köll félnyi? Nem, nem!
 Tudok titkolnyi.
 Enyhítsed olly ollykor,
 Olly ollykor
 Gyötrelmimet,
 Olly ollykor,
 Némellykor
 Gyötrelmimet!

6

10

15

*) Más hagyomány szerint: *Éljen*.

Adjad szivedet hiv szivemért,
Csak ketten tudjuk, melly hiveségért,
Melly hiveségért,
Melly hiveségért!

2.

Légy hiv s állandó! Véghez mehet!
Ki tudja, rövid nap mi lehet?
Elmés légy, tűrő és békességes,
Igy irigységen lesz győződelmes.
Vigyázzunk előre
Mindenekre.

Ha megtörténik, meg, meg!

Akkor jó leszzen!

Nem köll mondani: Nem, nem!

Csak szived értsen!

Ha ámbár szinessen

Ha ámbár szinessen,

Mást késértek —

Szinessen

Szinessen

Mást késértek:

Légy hiv s állandó! Véghez mehet!

Ki tudja, rövid nap mi lehet?

Még mi lehet?

Még mi lehet?

3.

Ez mellett éljünk! Vedd kezemet!

Vass hivek légyünk! Vedd frigyemet!

Ha magunk vagyunk, (akkor, v.) bizvást mutassad,
Ha mások látják, titkold s hallgassad.

Igy egy értelemmel,

45

Lész szív szemmel.

Te vagy én éltem, te, te!

És nincsen mássa!

Meg sem engedem, nem! nem!

Hogy ellophassa.

50

Te tüled egyedül,

Te tüled egyedül

Szívem ég s hűl,

Egyedül!

Egyedül

55

Szívem ég s hűl.

E mellett éljünk! Vedd kezemet!

Vass hivek légyünk! Vedd frigyemet!

Vedd frigyemet!

Vedd frigyemet!

60

XCH.

Nincs mód benne, tied lenne . . .

1.

Nincs mód benne,

Tied lenne

Azon szív, kit gyűlölsz,

S titkossan sírban ölsz;

Nincs mód benne,
Tied lenne!

5

2.

Mind próbáltál,
Még megcsaltál,
Mint madárt az lépre,
S hamis bálványképre;
Mind próbáltál,
Még megcsaltál.

10

3.

Példa lettem,
Hogy szerettem
Olly igaz olly ravaszt,
Egyedül bánom azt;
Példa lettem,
Hogy szerettem.

15

4.

Teljék kedved
S csalárd szived,
De bizony megbánod,
Valaha megszánod;
Teljék kedved
S csalárd szived.

20

5.

Szép hired lesz,
Ha (vagy : Ki) példát vesz

25

Én rólam más sziv is,
Állandó és hiv is;
Szép hired lesz,
Ha példát vesz.

30

6.

Ha álnokúl ég,
Nem mesterség
Valakit megcsalni,
Mézes horgot falni;
Ha álnokúl ég,
Nem mesterség.

85

7.

Átkozott légy,
Áldást se végy
Soha is éltedben,
Te színes szivedben;
Átkozott légy,
Áldást se végy.

40

8.

Találok még,
Ki sebet ség,
Olly hivet, szivemen,
Lesz nála érdemem,
Találok még,
Ki sebet ség.

45

9.

Igy bucsuzok
 És pártulok
 Utolszor tetűled,
 A mint érdemletted,
 Így búcsuzok
 És pártúlok!

50

XCIII.

Csak azt szigyenlem . . .

1.

Csak azt szigyenlem,
 Hogy a szerelem
 Kínzotta hív éltemet!
 Mert nincs már hívség
 S minden álnokul ég:
 Porrá törte szívemet.

5

Mindenben gáncsa,
 Semmi reváncsa;
 Nemcsak megvetett,
 Még megnevetett,
 Így fizette béremet!
 Így fizette béremet.

10

2.

Mindent követtem,
 Mindent szenvedtem,

Reménlvén, lesz jutalma ;	15
Minden kint s esigáját	
És kilencz próbáját :	
De tüze volt csak szalma.	
Csak édesgetett,	
Még megejthetett,	20
Tett ígéretet,	
Rabszíjat vetett, —	
Illyen az parolája.	

3.

Bolond az olyan	
Az ki haszontalan'	25
Tűr, mind eb az árnyékért,	
Az hajó járásán	
S kigyó nyoma után	
S az bogarat követi :	
Ezt nem gondoltam,	30
Még megpróbáltam,	
Vagyok meseje	
És szenvedője,	
Mért kinlódtam ezekért ? !	

4.

Habár megtörtént	35
Szenved ezer ként,	
S pirulok, megcsalattam ;	
Ki nagy hittel szóla,	
Mit tehetek róla,	
Bálvány volt, kit imádtam.	40

Káromrúl tanulok,
 Másokat tanítok,
 Példát vegyenek —
 Hiv szív szegények, —
 Bánom, hozzá hódultam!

45

5.

Bátor ez utólsó,
 Még sír és koporsó
 Eltemeti életemet!
 Nem lesz soha többszer,
 Habár történt egyszer,
 Jégre vigye hitemet;
 Másként gondolom
 És megfontolom,
 Hogy hív és épnek
 S nem lárvaképnek
 Pecsételem hitemet,
 Feláldozzam szívemet!

50

55

XCIV.

Angyalom, alakom, szép gyöngy galambom . . .

1.

Angyalom,
 Alakom,
 Szép gyöngy galambom!

Röpülj hozzám kebelemben,
 Verj hiv fészket hiv szivembe';
 Angyalom,
 Alakom,
 Szép gyöngy galambom!

2.

Jó lesz,
 Ha lesz,
 Ha szived bevész;
 Folyó órák mennyit perczen,
 Szivem hozzád annyit serken;
 Jó lesz,
 Ha lesz,
 Ha szived bevész!

3.

Ne ne vess,
 Meg ne vess,
 Hanem egyszer már szeress;
 Tottem méltó érdemeket,
 Tűrtem halálos sebeket;
 Ne ne vess,
 Meg ne vess,
 Hanem egyszer már szeress!

4.

Ámbár
 Nagy kár,
 Reményem csak Bár;

Czukorral ugyan édesget,
Üveg által nyalat mézet;

Ámbár

30

Nagy kár,

Reményem csak Bár!

5.

Légy hiv,

Légy hiv,

De hiv titkos sziv;

35

Tudod, kaján az irigység,

Több a rossz, mint jó emberség;

Légy hiv,

Légy hiv,

De hiv titkos sziv!

40

6.

Erre

Többre

Nem megyek végre;

Elég légyen végpanaszom,

Magadban szállj tanácsolom;

45

Erre

Többre

Nem megyek végre!

7.

Him hum

Ham hum

50

Tim, tum, tim, tam, tum,

Szánd már, hogy majd megnémulok,
Azért már egy szót sem szólok ;

Him, hum,

Ham, hum,

'Tim, tum, tim, tam, tum !

55

XCV.

Neptunus népe . . .

1.

Neptunus népe,

Választott szépe

Neked jöttünk áldozni,

Kit tűzszerelem

S heves gyötrelem

Eddig szokott lángozni.

Enyhítsd hiveid',

Forró sziveid',

Légy hozzánk kegyes.

Itten kegyelmes,

Téged fogunk áldani.

Téged fogunk áldani.

5

10

2.

Látod, borúlnak

Hozzád hódulnak

Serege sok nympháknak,

15

Mondják: betegek,
 Szívtől epednek,
 Nincsen száma azoknak;
 Légy sziveknek
 S szegényeknek
 Orvos istene s enyhítője,
 Illyen beteg raboknak,
 Illy szivbeteg raboknak!

20

3.

Ezek lankadnak,
 Azok bággyadnak,
 Ezt sérti hét fájdalom;
 Ennek fáj szive,
 Azt csalta híve,
 Gyötri sok aggodalom;
 Igy könnyebbségét
 És egészségét
 Oltsa tüzeit,
 Orvos vizeit, —
 Ohajt szivdiadalom

25

30

4.

Nincs is nagyobb kin,
 Mind a szives szin,
 Ha nem meri mutatni;
 Ezer mesterséget
 Keres s szinességet,
 Hogy tudhassa titkolni:

35

40

De ha kedvesse,
S igaz szivesse,
Van hamujában
S bár szikrájában,
Föll köll annak lobbanni.

45

5.

Eztet próbáltuk,
Azért alig álltuk,
Hozzád ide jöhessünk ;
Szánd sebeinket,
Tűzszeveinket,
Nálod megjelenhessünk :
Rád borúlnunk
És hódulnunk
Mind reménlnünk
Néked szentöljünk, —
Könnyebbséget vehessünk.
Könnyebbséget vehessünk.

50

55

XCVI.

Tied vagyok . . .

1.

Tied vagyok,
Mert már nagyok
Szerelmidnek gyötrelmi ;

Bár irhatom	
Nem birhatom	5
Olly szivednek sérelmit;	
Bár próbáltam,	
Alig álltam,	
Eddig is mit szenvedtem ;	
Megismérem	10
Gyarló vérem,	
Tovább már nem türhetem !	

2.

Azt itéltem,	
Én úgy véltem,	
Hogy tréfa csak szerelmed ;	15
De valóság	
S állandóság,	
Azért rajtam győzelmed ;	
Megvetettem	
És nevettem,	20
Maskarának gondoltam ;	
De nincs gáncsa,	
Sőt reváncsa,	
Midőn jól megfontoltam.	

3.

Kik ismérnek,	25
Bár késérnek,	
Nincs hitele másoknak ;	
Tekingetnek	
S integetnek,	
Vagy meséje azoknak ;	30

Kezeidet
 Ha szoritják,
 Jajt mondanál, gondolom:
 De titkossan
 Elszenveded,
 Én érettem, jól tudom!

35

4.

El nem érnek,
 Bár ígérnek
 Néked arany hegyeket,
 Mentegetnek
 S fenyegetnek,
 Zománczozzák sziveket;
 De te mivel
 Vagy szintelen
 Nem tudsz semmi színeket,
 Megneveted
 És megveted
 Kincsem, minden kincseket!

40

45

5.

Az hív köszál
 Erőssen áll,
 Nem mozditja viz' habja,
 Haboztatnak
 Sanyargatnak,
 Vagy mégis egynek rabja!
 Ezt dicsérem,
 Még azt érem

50

55

Hogy hív sirba temetnek,
 Jéghamvamban
 És poromban
 Affectusim égetnek.

60

XCVII.

Nincs mód benne, másé lenne . . .

(Felelet.)

1.

Nincs mód benne,
 Másé lenne
 Eggy szívem, csak egyhez hív,
 Ne higjy mindent,
 Nem vagyok szent
 Ugyan, de vagyok hív szív!
 Pillantásid,
 Gondolatid
 Mindenben megfogadom;
 Hogy tisztellek,
 És szeretlek,
 Mi haszna már tagadom?

5

10

2.

Bár az halál
 Elöttem áll,
 Azért én nem változom,

15

Habár elek,
 Szegény lélek,
 Ugyis híven áldozom;
 Sem föld, sem ég
 Hogy ebben vég
 Légyen, azt meg nem éri:
 Ellenben azt,
 Nem hív s ravaszt
 Az Isten is megveri!

20

3.

Próba lettél,
 Próbát tettél,
 Mert régen próbáltalak:
 Jól is tetted,
 Megszenvetted,
 Mostan azért áldalak!
 Vélekedtem
 S kételkedtem,
 Aztat recognoscálom;
 Néked ezzel
 Hogy vétettem,
 Már holtig revocálom.

25

30

35

4.

Bátor sorsunk
 Nehéz dolgunk,
 De egymásért tűrjük el;
 Szenvedéssel
 S az üdövel
 Kelhet olyan csillag fel:

40

Eggy öröme
 Lesz két szívnek,
 Eggy nyugalma, eggy czélja!
 Eggy élete,
 Eggy értelme, (*vagy* : Itélete)
 Nem lesz semmi fortélyja!

45

XCVIII.

Mit volt már mit tennem . . .

1.

Mit volt már mit tennem,
 Álnok hivtelen?
 Tovább nem szeretnem
 Gyilkos hitetlen!
 Mert négy szemnek és két szívnek
 Annyira hittem,
 Hogy egy szív lesz és két szem lesz,
 Meg is esküttem:
 Kegyetlen tyranna!
 Mért érdemlettem?

5

10

2.

Egy-két szóval szóltam,
 Mit? megérthetted;
 Ha bár titkos voltam,
 Megitélhetted;

Titkossan lőtt egy pillantás

15

Eleget mondott,

Titkossan tett fohászkodás

Adhatott gondot:

Ezzel mit akartam,

Észrevehetted!

20

3.

Nincs az irigységnek

Bizony hív czélja,

S az hirtelenségnek

Ezer fortélyja;

De ez nálad csak mind mentség

25

És színes szentség!

Úgy van, az ki hamissan ég

S nincs benne hiveség,

Nincsen minden szívnek

Olly kő aczélja.

30

4.

Kiért szívem ége,

Lett ilyen vége,

Isten hozzád már, már!

Illy gyászos ige

Ezt valaha nem gondoltad,

35

Én sem ítéltam,

Jól esett m[i]ért nem fontoltad?

Mert hiven éltem,

Az csalárd szív' bére,

Ha nincs hivesége.

40

XCIX.

Lila moja Lila . . .

1.

Lila moja Lila
 Rosto mila. Rep.
 Lásé, gásé, Burenda
 Hipp, hopp sza sza merenda,
 Reverenda.

5

2.

Csiri, csáré, lá, lá,
 Falala
 Hochus pochus Effeta!
 Hajsza csáré staffeta
 Pekna beta.

10

3.

Hej sza sza hopsza
 Hopszasza!
 Czinczi, finczi zaicsek,
 Kacsó csacsó szlovacsek
 Búm ! búm ! Noscsek.

15

4.

Dinom dánom Babcsek,
 Húm noszcsek.

Lirum lárum Húszlicska,
Hundér Bunder dudicska
Pi vinecska.

20

5.

Dini dini Mimi,
Rimini,
Terczi, ferczi en-ó-nó,
Glágla, glúglú palenó,
No koleno.

25

6.

Heje, húja, moja!
Luluja!
Striki, straki fióki
Tri vitri articsóki
Csiki csóki.

30

7.

Mivel ezt senki ne értse,
Igy senki szívét ne sértse,
Mivel tiszta bolondság,
És csupán csak nyájosság,
Csak úgy vélje.

35

8.

Ki pedig eztet megfejtí,
Bizony elméjét megejtí.
Az mint curiosus lesz,
Olyan jutalmat is vesz —
Rossz munkát tesz.

40

C.

Amor, mit akarsz én szivemmel . . .

1.

Amor, mit akarsz én szivemmel?
Meg nem elégszel gyötrelmimmel?
Olly vagyok, mint habok közt az hajó,
Kinek nincs habja, nincs szele jó:

Most emel egekre,
Most temet örvényre,
Nem állandó.

5

2.

Eltörött igaz vitorlája,
Elmerült szivemnek bárkája,
Kapk az hamis habokhoz is,
Kik nem segítnék, azokhoz is;

10

Hiv párom már nincsen,
Elpártúlt szép kincsem,
Jaj már nékem!

3.

Ha már partomat el nem érem,
Nincs már semmi csillagvezérem,
Bár szerelmemet csak okozom,
Hogy így szegény, csak, csak habozom;

15

Többen így eveznek,
 Az kik így elvesznek,
 Ez volt bérem!

20

4.

Az ki szívét szélnek ereszti,
 Így jár; hamis szél-vész elveszti;
 Bár az magnest hiven követi,
 Mégis a szélvész hányja s veti;
 Béborúl napfényre,
 Temeti örvénnyre
 És reménnyre!

25

CI.

Nem hiszek már, nem, nem!

1.

Nem hiszek már, nem, nem!
 Nem hiszek, nem!
 Mi haszna olyanért
 Így szenvednem;
 Akár mikép integetsz,
 Bár ezerszer késérgetsz,
 Nem hiszek, nem!

6

2.

Gaz hireddel már már
 Világ tele,
 Pirúlhatsz, s elmehetsz,
 Mehetsz vele;

10

Csak távozzál én tőlem,
Takarodjál mellőlem,
Semmi kedvem!

3.

De én tégedet 15
Én szeretlek,
Mindenhová is
Én követlek:
Csócsi, jőj hozzám, szívem,
Áj, áj, csócsi, én lelkem, 20
És mindenem!

4.

Te — teéretted
Élek, halok,
Bár jól, jól lakom,
Bár koplalok, 25
Epedek és szomjazok,
Ázok, fázok, izzadok,
(Igy v.) Hiv maradok!

CII.

Édes Dudi Duduskám . . .

1.

Édes Dudi Duduskám,
Szép Babuka Babuskám,

Alakom, angyalkám,
Szép rabom, madarkám!

2.

Tubám, tőlem ne röptülj,
Hanem hiv fészkedben ülj,
Lankadj s ölemben dülj,
Nékem örömet szülj!

3.

Oszlozzál egy szívemmel,
Lelket végy egy lelkemmel,
Ne vess beszédimmél,
Könyvezz szemeimmél!

4.

Vannak kik reád vásnak,
Nem engedlek én másnak,
Sem az gaz szokásnak,
Bár sok vermet úsnak.

5.

Téged, téged szeretlek,
Téged, téged kedvellek,
Tégedet késérlek,
Meddig el nem érlek.

6.

Csin csillagom, kegyessem,
Lépes mézem, édessem,

Egy szóval mindenem,
Tudod én Istenem!

7.

Szép képed szeplőtelen. 25
Szived pedig szintelen,
Jőj, szívem, én velem,
Van rólad hitelem.

8.

Pipacs piros ajakid,
Kökény egy pár szemeid, 30
Pár citrom mellyeid,
Sólyom tekintetid.

9.

Engemet megkötöztek,
Mind halálig meggyőztek,
Izre porrá törtek, 35
Örökre gyötörtek.

10.

Termeted merősége,
Testednek keménysége,
Telyes egészsége, 40
És minéműsége.

11.

Bizony minden hibátlan,
Csinos, deli, ártatlan,

Minden porezikája,
Sziv remek munkája.

12.

Azért mivel méltó vagy,
Tüzem hozzád ég és nagy,
Enyhíts harmatoddal,
És úgy bánj raboddal.

45

13.

Nyitom minden eremet,
Föláldozom véretem,
Igaz életemet,
Tűz — fagy — hív szívemet!

50

CIII.

Tallalla, fallalla, jókedvem vagyon . . .

1.

Tallalla, fallalla,
Jó kedvem vagyon
Mert iszket és viszket
Igen nagyon;
Ki légyen
Mi légyen?
Him, hum, ham, hum!
Van heve, nincs neve,
Lim, lum, lam, lum!

5

2.

Hejszasza, hopszasza, 10
 Tíz kávé oka,
 Mindennek van oka,
 Fejszefoka;
 Az Tátra,
 Az Fáttra, 15
 Ez magos Mátra;
 Az gaznak kevésbé
 Tessék hátra.

3.

Hej, hej, hej! te fej az
 Szarva között, 20
 Bika alatt borjút
 Ki kötözött?
 Csak dinom,
 Csak dánom,
 Gaznépet szánom; 25
 Szemben áll s competál,
 Csak azt bánom!

CIV.

Mindeddig biztatott gaz reménység . . .

1.

Mindeddig biztatott gaz reménység,
 Az ki csak szalmatűzzel gyúl és ég!

Mint madárt sipra édesgetett,
 De kalitkában bérekesztett,
 Mindenben megvetett,
 És szememre vetett,
 Megnevetett!

2.

Rólam tanuljon, kinek higgyen,
 (Szivinek titkában) *vagy* :
 Szive tárházában kit végyen ;
 Hiteget kényessen egy csöpp mézzel, 10
 De rabját táplálja, jaj, eczettel,
 Czukkorral színletti,
 Végre megéteti,
 Így keréti!

3.

Nincs száma, mennyi praktikája, 15
 Sok tündérség közt mennyi lárvája ;
 Most a szélvész közt partot ígér,
 Vélvén : majd majd elérí, veszélyt nyér,
 Üveg által mézet
 Nyal és halálkérget 20
 Kóston és nyér!

4.

Nincs boldogabb : az ki nem remél,
 És minden gaz reménység nélkül él ;
 Kit remény pribéki nem lesik,
 Az soha kétségben nem esik, 25

Bátran mindent szemlél,
 És semmitül sem fél:
 Ugy hal és él.

CV.

Lála, lala, Dalila . . .

1.

Lála, lala, Dalila !
 Te vagy Pannus szívem,
 Habár volnék Sámsom is,
 Nincsen erőm, hivem :
 Ha akarod, lángozom,
 Rajtad áll hévségem,
 Ha nem, — fázom ; huss huss,
 Pannus én szerelmem.

5

2.

Oh Jehova ! már hova
 Menjek illy kétségben ?
 Két ut vagyon előttem
 Igyekezetemben :
 Balra szegény, ha megyek,
 Ki lép ösvényemben :
 Jobbra pedig nem lehet
 Ezer irigyemben,

10

15

3.

Dinom dánom, azért is
 Desperátus vagyok;
 Dura, dura, erára,
 Bár gyötrelmim nagyok,
 Tala, lalla, falalla,
 Mese ez másoknak,
 Szemrehányják és bánják,
 Kurvanyja azoknak!

20

4.

Pannus, Pannus, -nus, -nus, -nus,
 Mi közü ezekhez?
 Fügét mutat, mi köze
 Az hamis szivekhez?
 Kinek módja, zavaros
 Vizekben halásznai,
 Tetszett szívet fog az ki,
 Mivel tud horgásznai.

25

30

CVI.

A, A, A, te vén törzsökfa . . .

1.

A, A, A,*)
 Te vén törzsökfa,

*) E versben a szakok elején s végén álló hármas betűket ki kell mondani; az így kimondott három szó-

Mért nem emésztett az tűz,
Mikor még voltál nyál fűz?

Repet. A, A, A.

'Te vén törzsökfa.

5

2.

B, B, B.

Bújj az kéménybe,

Onnénd ülj a pemetre,

Röpülj Gellér (v. Hamburg) hegyére. 10

B, B, B.

Bújj az kéménybe.

3.

C, C, C.

'Te ördög becze,

Akkor is a lidércz járt,

Tett benned legelső kárt. 15

C, C, C.

'Te ördög becze.

4.

D, D, D.

Eleget fedde

Téged minden hasznos szó,

De mégis nem lettél jó. 20

D, D, D.

Eleget fedde.

tag első sorát teszi a szaknak, melylyel a második sor rimel, pl. EM, EM, EM.

Nem elég, nem, nem.

A szak végén ismételni kell a hármas betűt, s a vele rimelő sort,

5.

E, E, E.

25

Vallyon ki? ki e?

Nincs neve, de jól tudják

És ujjal is mutatják.

E, E, E.

Vallyon ki? ki e?

30

6.

F, F, F.

Te boszorkány sneff,

(Te vén disznó nyeff!)

Boszorkány halálmadár,

Ki, mint bagoly, éjjel jár.

35

F, F, F.

Te boszorkány sneff.

7.

G, G, G.

Minden elhigyje,

Hogy, hogy: rosszabb mindennel

40

Vén kofa az ördögnél!

G, G, G.

Minden elhigyje.

8.

H, H, H.

Neveß : ha ! ha ! ha !

45

Még ő legjobban röhög,
Mikor részeg, mint a dög.

H, H, H.

Ne vess : ha ! ha ! ha !

9.

I, I, I.

50

Asszony vagy férfi ? —

Nem tudja, hogy ha részeg,
Szuszog magában s rettyeg.

I, I, I.

Asszony vagy férfi ?

55

10.

K, K, K.

Rút Du Du káka,

Varjuk fészke, étele,

Hollóknak, eledele.

K, K, K.

60

Rút Du Du káka.

11.

L, L, L.

Pokolban menj el ;

Az bak immár készen vár,

Kantáros arzság egy pár.

65

L, L, L.

Pokolban menj el.

12.

M, M, M.

Nem elég, nem, nem
Nyolcz tiz icze borocska,
Ahhoz egy pint pálinka.

70

M, M, M.

Nem elég, nem, nem.

13.

N, N, N.

Nálad nincs szegyen!
Funtos talp az orczája
Ránczos részeg pofája.

75

N, N, N.

Nálad nincs szegyen.

14.

O, O, O.

Meg-, megállj, hó, hó!
Ne menj a poczitában,
Hanem csak éjféltájban.

80

O, O, O.

Meg-, megállj, hó, hó!

85

15.

P, P, P.

Te méreg-epe!
Nem tudsz egyebet tennyi,
Hanem konkolt hintennyi.

P, P, P.

Te méreg-epe!

90

16.

Q, Q, Q.

Huj disznó hu hu !

Csak az ördöggel görög,

Mint disznóval az görög.

95

Q, Q, Q.

Huj disznó hu hú !

17.

R, R, R.

Régi Uzli per.

Jég csappal bagoztatott,

100

Sárkánytejjel szoptatott.

R, R, R.

Régi Uzli per.

18.

S, S, S.

Eb, eb légy, hess, hess !

105

Sátánynak vén bogara,

Ördög lova kan fara.

vagy : Boszorkány rút bakfara

S, S, S.

Eb, eb légy, hess, hess !

110

19.

T, T, T.

Te vagy, te, te,

Kit mindnyájan ismérnek,
S régen tüzre ítélnék.

T, T, T.

Te vagy, te, te!

115

20.

[Ü, Ü, Ü.

Mely igen szép gyűrű
Szeretődnek ujjában,
Tündöklik az utczában.

120

Ü, Ü, Ü.

Mely igen szép gyűrű.]

CVII.

Atkozott óra, mely arra perczent . . .

1.

Atkozott óra, mely arra perczent,
Első gondolatom, midőn hozzád ment,
Hogy megismértelek,
Majd megszerettelek,
Az nap átkozott!
Hogy választottalak
S szivben foglaltalak,
Ki illy kint hozott!

5

2.

Mint szélvész közt habzik ártatlan bárka,
Mint sok lép s tör között szegény madárka,

10

Ugy vagyok s habozom,
Csak magam' okozom,
Hogy ezt szenvedem;
Másra már nem vetek,
S éppen nem nevetek,
Mert ezt kesergem.

15

3.

Azt gondoltam, hited erős, mint köszál,
Tántorithatatlanúl, mint erős tölgy áll,
Nem hajlik szelektül,
Nem fél veszélyektül,
S annál erősebb;
Egyenlő mértéke,
És minden értéke,
S még hivségesebb.

20

4.

De megcsalt reményem, hamis napfényem,
Beborult napfényem, nincs már reményem,
Annyi kegyes szóknak,
Ezer édes csóknak,
Illyen érdeme,
Sok szives jeleknek
S szerelemjegyeknek
Illy bére s neme!

25

80

5.

Én légyek az példa, ámbár példátlan,
Tudod, hogy ezekre vagyok méltatlan,

Tudod, de tagadod, 85
 Mert azt nem akarod,
 Kit az igaz szív!
 Tudod istentelen,
 De hogy vagy hitetlen,
 Átkoz minden hiv. 40

CVIII.

Az az igaz kegyes . . .

1.

Az az igaz kegyes
 Ki egy szívtől jegyes,
 Más- s többhöz nem hajlandó ;
 Csak egy sebtől véres,
 S több másnak nem béres, 5
 Mint köszál olly állandó ;
 Egytől érzi baját
 S szöpögeti jaját,
 S egytől nem változandó.

2.

Ámbár ezer módja,
 Légyen többtől zsoldja 10
 Minden kincsét megveti ;
 Semmi hízelkedés,
 Furcsa elmélkedés
 Szívét el nem hiteti ; 15

Milliom reménység
S szivárvány tündérség
Hivségét nem temeti.

3.

Kihánya az orbáncz,
S itélteti zománcz 20
Az hamis sziv lárváját;
Bár titkon él kényre,
Kijön az napfényre,
Szégyenli hamisságát (v. álnokságát);
Mindenekhez borúl, 25
S habokra is szorúl,
Kesergi szív vakságát.

4.

Már későn keserge,
Az melly tinó kerge 30
Hogy mindennek néki megy,
Soha meg nem őszül,
Teljessen (v. egészen) megbőszül,
Mindegy néki völgy és hegy;
Szintén az bőszült sziv!
Mert bent (v. Benne) az kerge nyiv, 35
Néki ezer olly, mint egy.

5.

De ki egynek rabja
Nem fél; ezer habja
Ezreknek tántorétsa;

Bátor szívbárkája, 40
 Bátor vitorlája,
 Nem fél, szélvész borítsa;
 Nem fél az egettől,
 Napfény- s fellegettől,
 Ha örvényben (v. veszélyre) szorétsa. 45

6.

Láttam én egy szívet,
 Ki egy szívet hivet
 Sok hittel meg csábított;
 Tudom, s jól ismérem,
 Bár néki szemérem, 50
 Hogy pribékül hódított;
 Megkinzott, megvetett,
 Rászedett s nevetett,
 Még másokhoz hódított.

7.

De szájában ize, 55
 Rám sandalon níze,
 (Látja v.) Érzi már most mit szenved;
 Tömjénnyel szentelne,
 Hegyeket emelne,
 Tudja kiért, mért eped: 60
 De későn ismeri,
 Végbúcsuját éri,
 Bár majd (v. most) szíve megreped!

CIX.

Áldott az óra, melyben születtem . . .

1.

Áldott az óra, melyben születtem,
Azon minuta, melyben megértem,
Szived megismertem !

Már magamban tértem,

Áldott az óra !

Már nem kételkedem,

Hiven elmélkedem.

Mert fordúlt jóra.

2.

Mind addig habzik szegény hiv bárka,
Sok tört s lépet kerül boldog madárka,

Még jut hiv partjához,

Kivánt kalitkához,

Akkor nyugalma ;

Áldja az habokat,

S vadászförtélyokat,

Mert van jutalma.

3.

Áldott erős szived, hogy nem változik,
Mint köszál és tölgy áll, hiven áldozik,

A szélvészt megveti,
 Habokat neveti, 20
 Magnest követi,
 Éjszakra vagy délre,
 Nem tántorog félre,
 Hivét követi (*vagy*: Mást nem kergeti).

4.

Dicselkednem lehet már hívségedben, 25
 Földertült napfényem, nincs tündérségben,
 Van szívemnek béri,
 Boldog ki ezt éri,
 Boldog vagyok én!
 Fohászkodásimnak 30
 S hiv ohajtásimnak
 Mert érdeme lén.

5.

Érted ebből, érted, hogy melly hiv vagyok,
 Mint ellenben voltak kétségim nagyok;
 Mindent revocálok, 35
 Mindent contemnálólok,
 Ki irigyed volt;
 Légy szive szívének,
 És kegyes nevének,
 Ki így él és holt. 40

CX.

Mennyi kinzást ád egy szem . . .

1.

Mennyi kinzást ád egy szem,
Nem gondolná senki, nem !
Annak minden tekintete
Egy szívnek halál s élete ;
Oh szegény szív és mártyr,
Kivel a szerelem bir.

5

2.

Ezrek ! én is próbáltam,
Ellene nem állhattam,
Bár egekre is esküttem,
Ellene mégsem tettem :
Engedek erejének
S erős győzedelmének !

10

3.

Kegyetlen az kegyesnek,
Ki lesz méreg édesnek,
Ellensége az szivesnek,
Engedetlen az mágnesnek,
Paráncsol az egeknek,
Tehetője ezeknek !

15

4.

Egy édes és kegyes szó
 Melly kegyetlen és kinzó!
 Hó az keze, melle márvány,
 Hiv szüntelen, nem szivárvány,
 Minden érzékenysége
 Szelíd s tej édessége. —

20

5.

Ezek már megelőztek,
 S mindenképen meggyőztek,
 Lánczra tettek és békóra
 Egy pillantás s egy félóra;
 Szabad voltam s úgy éltem:
 Rabon élek s enyésztem.

25

30

6.

Fatum hatalmassága
 S annak nagy méltósága,
 Kegyelmes vagy és kegyetlen,
 S épen elkerülhetetlen;
 Nagy meséjét sziveknek
 Ki fejtí meg ezeknek?

35

7.

Azért csak töredelmes
 Leszek, vak engedelmes,
 Félre teszem ohajtásom',
 És sok szíves fogadásom',
 Egeket nem kövezem, —
 S így az parthoz evezem.

40

CXI.

Szabad legyen egyszer szívem . . .

Ad notam: *Felix ille* . . .

1.

Szabad legyen egyszer szívem,
 Bátrabb legyen szivedhez,
 Bizvást vérmes s nem szemérmes
 Már annyira, kedvedhez;
 Már eleget
 Jég s meleget,
 Ha éretted szenvedt bár:
 Vigasztaljad
 S ne biztassad,
 Hogy ohajtson csak Bár, Bár!

5

10

2.

A rem zénség pusztá mentség
 Az régi rab sorsának,
 Láncz' csörgése és zöngése
 Nem ád erőt lábának;
 Megszabadúl
 S élte újúl,
 Ugyan úgy hizelkedik,
 De az ollykor,
 S vajha mikor,
 Tömlöcztül menekedik?

15

20

3.

A szabadság és az rabság
 Egymás között küszködnek,
 Mindkettő bűt híven ígért,
 Az kik ebben sinlődnek;
 Az szabadság keménységgel
 Izlett, de nem állandó,
 Szegény rabság az üdövel
 Adja, ki nem mulandó.

25

4.

Azért inkább még rab leszek,
 Léven bérem állandó,
 Mint kényemre és kedvemre
 Legyek szabad s mulandó;
 Az üdövel s jövőddel
 Még az vas is arany lesz,
 Szenvedéssel s senyvedéssel
 Még szívem is hív bért vesz.

30

35

5.

Egy tekintet reám intett
 Minap, majd elpirúltam;
 Egy bolongott, száj mosolygott,
 Majd mentségre szorúltam.
 Mások mind engem itiltek,
 De én bátran nevettem:
 Meg ne tudják az irigyek,
 Hogy azzal én sérttettem!

40

6.

Noha jajt mondhattam volna, 45
 Mert érzettem hiv czélját,
 Tekintetnek, szívmeséknek
 Érzettem nyil aczélját:
 De mint az, kit nem fog fegyver,
 Sebeim nem vérzetek, 50
 Elállottam, eltitkoltam,
 Talánd Isten meg nem ver!

7.

Ezzel néked, én tenéked
 Tündérségben áldozom,
 Szabadságnak s az rabságnak 55
 Mázsás súlyját borítom:
 Itilletet s igazságot
 Tégy és add ki voxodat,
 Mindenekben engedelmes,
 Tapasztalod szolgálót. 60

CXII.

Dira dura la la la!

Ad notam : Édes Dudi Dudieskám etc.

1.

Dira dura la la la!
 Hejsa, hajsa fa la la!

Him hum én kegyesem,
Te érted, édesem.

2.

Encze, Bencze, medencze,
Szép, kemencze, Velencze,
Kurvanya, ki szánja,
Hogy szívem vagy, bánja.

3.

Ihar ágom, rekettye,
Körtvély gyöngyöm berettye,
Rózsám, tulipányom,
Égi szivárványom.

4.

Rundi, bundi, lamore,
Kure, rágyi gomore,
Czancsi, Banczi, fanczi
Kuku hopsa tanczi.

5.

Szép személlyed bálványom,
Szived ezüst-aranyom,
Két szemed gyémántom,
Ajakid rubintom.

6.

Czedrusfa szép termeted,
Hó és alak két kezed;

Alabástrom mellyed,
Sólyom tekinteted.

7.

Többet már nem szólhatok,
Néma nem is mondhatok,
Azért is hallgatok,
Mu mu mu mu vagyok.

25

CXIII.

Testem, lelkem már megúnt . . .

1.

Testem, lelkem már megúnt
Annyi szív, szem hozzád sunt;
Mivel benned nincs jó lélek,
Valahova csak szemlélek,
Távozzál maskaráddal,
Ezer színes lárváddal.

5

2.

Azt gondolod, csak semmi,
Sőt még azt, hogy valami,
Kezeidet ha szorétják,
Tagadom, ha megcsókolják,
Vállaidat ölelik
S készségedet így lelik.

10

3.

Az többeket tagadod,
 S bagatella, azt mondod,
 Nem tartod illetleneknek
 S bagatellák neveztetnek,
 Böcsülettel történtek; —
 Átkozott illy mentségek!

15

4.

Sőt ha valaki ítél,
 Átkozott hogy ha beszél;
 Ha pribékséged nem tartja,
 S veled nincsen akaratja,
 Az jó végét nem éri,
 De az Isten megveri.

20

5.

Minden dolgod csempesség,
 Gázságodban nincsen vég,
 Akár magad' mikép mented,
 De magad mindenhez fented, —
 Melly eb minden nyulra megy,
 Egyet sem fog, nem lesz egy!

25

30

6.

Szemeidet lehunyod,
 És orzádat lesunyod;
 Hogy apácza vagy, gondolják,
 Szeplőtelen hittel tartják:

De megesalt hiv reményem,
Kétségtelen piczinyem
(*vagy: napfényem*).

35

7.

Egeket csak kövezzed,
S mint kőszál ne könyvezzed;
Eljön az keserves üdő
És az siralmas jövő,
Magadat megátkozod:
De így helyre nem hozod!

40

8.

Hogyha más valamit mond,
Előtted legkisebb gond,
Mert büszke vagy, mint az páva,
Én pediglen, igaz gyáva, —
Bízd el magad így élnyi,
Szégyent akarsz vallanyi?

45

9.

Semmi dolgod, — szokásom,
És utolsó gyónásom:
Módid, látom, volt ezelőtt,
Minden szivért hogy hideg lőtt; —
Soha sem volt humorom,
Sem pediglen szokásom!

50

CXIV.

Ha gondolom bus sorsom . . .

1.

Ha gondolom bus sorsom,
Múltán gondolkodhatom,
Szerencsétlen voltomat —
Sírva rivom káromat,
Ugy emészttem magamot;
Csak gyötrődés életem,
Hová légyek, Istenem!

5

2.

Ó szerencse, mit tettem,
Hogy tetőled ezt vettem.
Másoknak mint kedvezől,
Engem csak így öldözöl,
Hegyes nyíllal lödözöl.
Bús gyászban én szívemet,
Hoztad árva életemet.

10

3.

Nem kívánom már tovább,
Hogy életemet nyujtsd odább,
Inkább Plutó ollóját
Várom, nyujtsa ki karját,
Hogy elmesse fonalát,
Mert szeretőm változik,
Szíve másnak áldozik.

15

20

4.

Téged egyet, nem többet
 Vélttem eddig hivebbet;
 De már látom, más határ
 Van szivedben, te tatár,
 Szivem gyászban borult már.
 Siratlak én míg élek
 Fris és jeles szép lélek.

25

CXV.

Sokan vadnak, kik sirnak . . .

1.

Sokan vadnak, kik sirnak,
 Hogy kénokkal nem bírnak;
 Könnyebb szivek, ha keservét
 Csöpögeti, titkos mérgét:
 De jaj a ki szenved ként,
 Mégis ugyan mutat szént!

5

2.

Oh kifajult a szivem!
 Nem érzi önnön ügyem',
 Mások mondják, jaj életem!
 Magammal azt elhitetem:
 Mert látom, ők mint élnek,
 S felőlem mint ítélnék.

10

3.

Fáj, de már nem sirhatok,
 Hanem fohászkodhatok,
 Hogy ki oka gyötrelmimnek,
 Vegye mássát keservimnek,
 Éljen, de kinok között,
 Kikre engem kötözött.

15

4.

Igy ha néha könyvezek,
 Nem egyéb könyvek ezek,
 Hanem midőn tusakodok,
 Gondjaimbán megizzadok,
 A verejték képemet
 Elborítja, szememet.

20

5.

Az halált is szenvedhet,
 Ki kínok közt így türhet,
 Mert az száraz, titkos jajok
 Szoktak lenni kettős bajok:
 Könnyebb az szív, ha sirhat,
 Vagy magáruul így írhat.

25

30

6.

'Tündérpróba életem,
 Mellybül azt remélhetem,
 Hogy azt a sok kénok után
 Jutalmazni fogja nyomtán
 Az ur, ki megalázza,
 Végre megkoronázza!

35

CXVI.

Sionnak leányi, engem meghalljatok . . .

1.

Sionnak leányi, engem meghalljatok,
Beteget nézzétek, kedvesnek mondjátok ;
Szerелем sebesít,
Kénom halálosít !

2.

Szerелем, sérelem, sérelem, szerелем ! 5
Mindkettőt nem tudom, csak azt tapasztalom :
Vég oly kén s gyötteleм,
Ha ez mind szerелем.

3.

Mit kénzol szerелем ! légy inkább kegyelem,
Lassan kegyetlenkedsz s így véghetetlenkedsz, 10
Késedelmes sirod
A te ajándékod !

CXVII.

A szem mihelt szépre tekint . . .

Világi magyar ének.

1.

A szem mihelt szépre tekint,
Szív ott szívben szerelmet hint,
Noha ugyan egyik sem int
De titkon lát mindenik kint.

Forr benne a vér,
Szólni mégsem mér,
De a ki nem kér,
Semmit nem is nyer.
Ez a szerelemnek ő titka.

2.

Némely szeret tudatlanúl,
Mint ki mit lát, látatlanúl,
Sok járt már így hasztalanúl,
De más kárán ritka tanul.

Nem minden ész
Szerelemre kész,
Mert az olyan rész,
Kin sok ész megvész, —
Azért okos szívet kíván ez.

3.

Jó szeretni, de okossan,
 Nem mindenkor játékosan, 20
 Mert úgy nem volna hasznossan,
 Ha szeretnél világossan.

Tagadj kit szeretsz,
 Frigyet kivel vetsz,
 Ebben ha követsz, 25
 Irigy nyelv nem metsz.
 Így szerelmedben előlmehetsz.

CXVIII.

Szerelem, gyötrelem hol együtt jár . . .

1.

Szerelem, gyötrelem hol együtt jár:
 Szíveket lánczolja keserves zár,
 Fárasztja elméket,
 Fonnyasztja szíveket,
 Újítja s nagyítja 5
 Újítja s nagyítja
 A sebeket. Rep.

2.

Nincs csalárd világban semmi öröm,
 Abban mindenfelül terem üröm,
 Változnak mindenek 10
 Elfogynak jó kedvek,

Nincsen állandóság,
 Szíves jó barátság,
 Van ravaszság. Rep.

3.

Irégylek, rossz nyelvek feltámadtok, 16
 Mint konkol búza közt szaporodtok,
 Másokat gyaláznak,
 Rossz nyelvek mocskolnak,
 Végre ítéletre,
 Keserves életre 20
 Okot adnak. Rep.

4.

Ezzel nem gondolják meg magokat,
 Hijában koptatják a szájokat,
 Istennek haragját,
 Várando ostorát 25
 Semminek állítják
 Magokat elbízták,
 Embert szólják . . . Rep.

CXIX.

Már nem tűrhethén kínjait . . .

1.

Már nem tűrhethén kínjait,
 Szívemnek nagy fájdalmit:

Kíntelen vagyok előtted
 Kijelentenyi titkait,
 Szívem árnyékatúl
 Szerelem lángjátúl
 Hirtelen veszedelmit.

R.

5

2.

Ah virágoztató rózsám.
 Jelentsd ki te szerelmed',
 Ne titkold el én előtttem,
 Mutasd hozzám víg kedved!

10

Hozzád szívvel hajlok,
 Érted majd meghalok.
 Mutasd hozzám víg kedved!

R.

3.

Reád tekintvén a szemem,
 Szívemben is változom,
 Érted szüntelenül
 Éjjel nappal kínlódom,

15

Néked hogy tetszhetnék,
 Kedvedben eshetnék
 Azon úgy munkálkodom.

R.

20

4.

Isten látja az égen
 Hogy élek tisztán és híven,
 Isten látja az égen
 Hogy élek tisztán és híven,

25

Mert szép viselésid
 És szép kvalitásid R.
 Megszerettem én igen.

5.

A személyem ha tetszik,
 Kérlek tartsd meg magadnak, 80
 Szívemet a szívedben
 Zárd hogy megmaradhasson,
 Azt is mondd meg, ha nem,
 Többé ne gyötrődjem, —
 Tüled veszem kedvesen. 85

CXX.

Tudod, mely igazán szerettelek . . .

1.

Tudod, mely igazán szerettelek,
 Szívemből kedveltelek.
 Istenasszony gyanánt tiszteltelek,
 Mint kincset böcsültelek.
 De mi haszna állandóságomnak, 8
 Ritka példa hív barátságomnak
 Nem más csak keserűség.

2.

Hívségemért csalárdul fűzettél,
 Engemet megvetettél,

Helettem magadnak mást kerestél, 10
Szívedből rekesztettél.

Ezt érdemlették én fárodságim,
Érted fölvelt nyughatatlanságim
Ítéld föld és az ég.

3.

Emlékezzél mézes szavaidra, 15
Kemény fogadásidra,
Színes, csalárd fohászkodásidra
És könnyhullajtásidra.

Ámítottál kegyes beszédekkel,
Rabbá tettél sok ígéretekkel, 20
Ah vétettem, mert hittem.

4.

Ezeket eddig mind elszenvedtem,
Panaszimat sem tettem,
Mert a mely szívtől sebeket vetem, 25
Ígén nagyon böcsültem.
De az egek, hogy hagyják büntelen,
Bizonyára épen lehetetlen,
Mert ugyan oda vittem.

CXXI.

Elj vígan már . . .

1.

Élj vígan már,
Nem köllesz már,

Mert te álnok szíved
 Így megcsalt engemet.
 Élj vígan már,
 Nem köllesz már.

5

2.

Találok én,
 Noha szegény,
 Mind szebbet, mind jobbat,
 Nálad igazabbat.
 Találok én,
 Noha szegény.

10

3.

Én pediglen
 Érted épen
 Kész voltam meghalnyi
 Véremet ontanyi.
 Én pediglen
 Érted épen.

15

4.

De mely hamar,
 Ily gyorsasan
 A szép sejtes mézből
 Lett méreg ezentúl.
 De mely hamar
 Ily gyorsasan.

20

5.

Oh én árva
 Mint bezárva
 Vagyok kalitkában,
 Eped szívem abban.
 Oh én árva,
 Mint bezárva!

35

30

6.

Vale immár
 Álnok madár,
 Ki voltál szívemnek
 Gyilkosa lelkemnek.
 Vale immár,
 Álnok madár!

35

7.

Utolsó vers:
 Otthon lehetsz,
 Míg én hozzád jövök
 Ajtódon bélépek.
 Utolsó vers:
 Otthon lehetsz.

40

CXXII.

Szüntelen bánkódnom . . .

1.

Szüntelen bánkódnom,	
Érted fohászkodnom,	R.
Szomorú szívemet,	
Igaz hiveségemet,	
Elbúsult elmémet,	
Mulandó életemet	5
Mi haszna kínoznom ?	

2.

Panaszoló óráim	
És szempillantásim,	R.
Kivánt örömimben,	10
Majd mintegy kedvemben,	
Mért vagytok eszemben,	
Emlékezetimben	
Elmúlt vig napjaim ?	

3.

Látom, hogy eszemben,	15
Midőn jár elmémben	R.
Itt szomorúságom	
Ott szíves vigságom,	

Régi barátságom
Mostanyi rabságom
Mikép fáj a szívem.

20

4.

Édes szép termeted,
Angyali szépséged
Kínozza lelkemet,
Epeszti szívemet,
Rontja víg kedvemet,
Víg természetemet,
Tőled távol lévén.

R.

25

5.

Nem vigasztaltatom
Inkább kínoztatom
Szomorúságomtúl,
Régi vígságomtúl;
Nagy szeretetemtől
Vidám szerelmemtől
Éltemet fogyasztom,

R.

30

35

6.

Igy tehát mit tegyek,
Búmban hová legyek?
Kínozzam lelkemet,
Sértsem én szívemet,
Fogyaszszam éltemet
Igaz hívségemet?
Inkább árván élek.

R.

40

CXXIII.

Titkosan szeretek . . .

1.

Titkosan szeretek,
 Csak egyet kedvelek ;
 Ki légyen,
 Hol légyen,
 Én jól tudom. 5
 Akárki mit mondjon
 Ámbátor megszóljon,
 Nem félek,
 Így élek
 Ezt megtartom. 10
 Sokan beszélnek
 És megítélnek,
 Engem kevélynek,
 Elhiszem, vélnek,
 De a ki híven él, 15
 Nem csapdos, mint a szél,
 Mint kőszál,
 Bátran áll
 A nyelveknek.

2.

Az tudja s én tudom,
 Másnak nem is mondom,

5

10

15

20

Mi közü,
 Bár főzi,
 Másnak ehhez?
 Megelégszem véle,
 Mert kedves személy(e),
 Elég az,
 Ha igaz
 Ő szívéhez.
 Ezt dobra ütöni
 Vagy megtudatni,
 Mással közleni,
 Vagy kibeszélni,
 Mert ilyes dolgokban
 Hamisan gyakrabban
 Szolgálnak és ártnyak
 El köll hinnyi.

3.

Lehetne találöni,
 Nem egyet számlálöni,
 Hívségben,
 Szívedben
 Kik kárt tettek.
 Jól meg nem vizsgálták,
 És meg nem fontolták,
 Hogy bátran
 És nyilván
 Csak szerettek.
 Mert ebben sok árt,

Szem, nyelv tehet kárt,
 Így immár sok járt,
 Egymástúl elvált,
 Végtére megbánták,
 De későre hagyták,
 Nem hitték,
 Szenvedték
 Az ilyen kárt.

50

55

4.

Igaz, most is vannak.
 Kik engem vizsgálnak,
 Akarnák
 Hogy tudnák,
 Kit szeretek.
 Némely már kérdezte :
 Azt mondtam : Quid ad te ?
 Pirúltak,
 Némúltak
 Az ilyenek.
 Így más is járhat,
 Ebből tanulhat,
 Az csak hallgathat.
 Ki nem szolgálhat.
 Nem jó vizsgálódnyi,
 Más titkát nyomoznyi,
 Okos az,
 Boldog az,
 Ki hallgathat.

60

65

70

75

CXXIV.

Jól tudod, kincsem . . .

1.

Jól tudod, kincsem,
Minap hogy estem

Én véled szép ismeretségben,
Hogy szívem sértve
Van, de elröjtve

5

A te kegyességében.
Adtam én azt néked nyilván tudtadra
Számot tartván a te fogadásaidra,
Melyet vártam én vigasztalásaimra,
De mindedig hallasztva.

10

2.

Jusson eszedben,
Beszédjeidben

Miket szóltál jelenlétemben ;

Hogy árva sorsod

És jászos voltod

15

Gyámolát te nem tudod.

Hogy ha tetszik a szép személednek,

Kész gyámola szívem a te szívednek

Ád az Isten áldást mind a kettőnknek,

És élhetünk Istennek.

20

3.

Azért reményem
 Egyetlen egyem,
 Tekints kérlek, szívem fájdalmít;
 Kegyesen gyógyítsd,
 De meg ne újjítsd
 Annak az ő sebeit.

23

Mert ég érted szívem minlta ismér,
 És ha tőled kegyes választot nem nyer,
 Nem frissíthet rajtam akármely nagy dér,
 Kegyetlen ájulás ér.

80

CXXV.

Ki Bazinban, ki Modorban . . .

1.

Ki Bazinban,
 Ki Modorban
 Utánam sietnek, R.
 Boldogok azok, kik oda mehetnek R.
 Zum, zum, már szívem vár,
 Kétségem nincsen már.

5

2.

Add csacsódat
 Szép kacsódat
 Én nékem kezemben, R.

Szép személyedet engedd öbelemben. 10

Zum, zum, már szívem vár,
Zum, zum, légy szívem, légy.

3.

Szép violám,
Galamb tubám,
Ölelj meg engemet, 15
Hadd érezhessem édes szerelmedet.

Zum, zum, már szívem vár,
Kétségem nincsen már.

CXXVI.

Bár gondolod és tagadod . . .

1.

Bár gondolod
És tagadod,
Hogy én sohasem szerettelek,
Hogy titkosan
És okosan 5
Túrtem, nem kedveltelek :
Rosszra ne véld,
Jóra íteld ;
Az nagyobb kín,
Ha titkos szín. 10
Most is bágyadok, lankadok,
Elolvadok !

2.

Ah úgy bánom,
 Ha kívánom,
 Hogy jaj! más szívet szeressél; 15
 De megbánod
 És megszánod,
 Hahogy híved éri veszély.
 Kit átkoztál?
 Mit fogadtál? 20
 Tőled nem vál
 Élet halál;
 Engem így próbáltál, vexáltál
 S confundáltál.

3.

Csak kérkedjél 25
 S dicsekedjél,
 Van ezer rabja szivednek;
 Nem kísértlek,
 Úgy is értlek:
 Nincs már érdeme hívednek; 30
 Mégis borul
 Hozzád hódul,
 Meglángozik,
 És áldozik
 Igaz szívének, 35
 S hív reménye.

4.

Szép volt Dido,
 De Cupido
 Egyért egy szívét sértette,
 Egyért epedt 40
 És szenvedett,
 Mert többét nem, nem szerette.
 Ne légy többnek,
 És csak egynek
 Szív kegyese 45
 S hív jegyese,
 Édese s egyes kedvese,
 Szerelmese.

5.

A vér nem víz,
 Benned van íz, 50
 Ki még érettem él és ég;
 Van még oly ér,
 Kiben csöpp vér,
 Ki pulsusodban ver már rég:
 Ha pedig nincs, 55
 Egy csöpp vér sincs,
 S így bánsz vélem,
 Úgy ételem
 Lesz az egekben igazság, irgalmasság
 És boszúság 60

6.

Ki ez legyen,
 Ámbár szégyen,
 Hogy nekie kell ezt írnom,
 Már nincs neve,
 Mert nincs heve; 65
 Így kell könyeznem és sírnom.
 En mindenre,
 Tűz és vízre
 Vagyok készen;
 Bármi lészen, 70
 Bízom magamat szívedre
 S nagy hitedre!

CXXVII.

Mi haszna csodálom . . .

1.

Mi haszna csodálom,
 Hogy nincs édes álom
 Nyughatatlan szívemben!
 Mert attól megválom,
 A kiért sajnálom, 5
 Hogy voltam hív hitemben,
 Meg kell ennek lenni,
 Nem lehet mást tenni,
 Bár hét tört üt lelkemben!

2.

Ezt megjövendöltem,	10
Még mikor szenteltem	
Legelsőbbben szivének:	
Gyilkos végét éri,	
S ily gyász lészen béri	
Ily páratlan hívének.	15
De nem gondolt véle,	
Nem rettent, nem féle;	
Ösztönt adott kedvének.	

3.

Ütött már az óra	
Azon bucsúszóra,	20
Ki parancsol távozni.	
Valamennyi perczent	
Talál engem ébrent,	
Tőlem el fog pártolni.	
Legkisebb minuta	25
Serkent, a mióta	
E pillantást kell érni.	

4.

A ki szót nem fogad,	
Lép- s horogra akad,	
Rabságát kell szenvedni;	30
A ki engedetlen,	
Bánik kiméletlen,	
Természetét kell túrni;	

Ki vesztésnek oka,
 Fejszének a foka
 Ha tér, megelégedni!

85

5.

Ki itt hizelkedik,
 Ottan incselkedik,
 Szive annak álnokság!
 Itt eretnekséget
 Kohol, s ott szentséget
 Káros ájtatosság;
 Ki ég minden lángra,
 Nem gondol a rángra,
 Hevessége csak hívság!

40

45

6.

Miként veted ágyad,
 Szerelem úgy bágyad,
 És úgy lészen nyugalma.
 Nem mind azé, ki szebb,
 De jó erkölcsösebb,
 Azé az aranyalma.
 Ki magában bízik
 És méreggel hízik,
 Méreg annak jutalma!

50

CXXVIII.

A mit megmondottam . . .

1.

A mit megmondottam,
Sokszor javaslottam,
Kérlek vedyed szívedben;
Ha többet szólottam,
Híven tanácsoltam,
Éljen mégis elmédben;
S te is mit ígértél,
S hittel pecsételtél
Tartsd meg igaz hitedben.

5

2.

Mindent elkövettem,
Mást szívbe nem vettem,
Melyeket megfogadtam;
Sokan kísértettek
S tőled térítettek,
De még jó szót sem adtam;
Sőt meg is ítélték,
Mindenfélét véltek,
Azért mégsem változtam.

10

15

3.

Azért bár távol vagy,
Lá . . án árván ne hagyj,

20

Gondold meg, mit szenvedtem !
 Mindenféle átkot,
 S majd épen csodákat —
 Mindent én elkövettem ;
 Érted más sziveket,
 (épen szépeket)
 S csupán mindeneket
 Egy szóval megvetettem.

25

4.

De hív vagyok, gondold,
 Bár hozzám olykor told
 Másokat az irigység ;
 Nincs bennem változás, —
 Vagyon tűz s áldozás !
 Van páratlan nagy hívség,
 Van szív, van szerelem,
 Van kedv, van gyötrellem,
 Van értelem, egyesség !

30

35

5.

Ezért im küldöttem,
 Néked kedveskedtem,
 Mi tőlem kitelhetett ;
 Vedd tőlem jó névvel
 És háladó szívvel ;
 Reméld, mi nem lehetett !
 S állandó bért vegyen
 Az, akárki legyen,
 Ki valaha kedvellett !

40

45

CXXIX.

Oly vagy már, mint madár . . .

(Enthusiasmus indifferens.)

1.

Oly vagy már, mint madár,
Kinek már nyitva zár,

Hogy vagy távol tőlem ?

Örölsz minden ágnak

S a vak szabadságnak ;

5

Nem is gondolsz felőlem ? !

Most éled étedet

És szokott kedvedet,

Mivel pártolsz mellőlem.

2.

De jól megfontoljad

10

S mélyen meggondoljad :

Nem mind igaz, a ki szép !

Mert arra, ki szabad,

Csak egyedül akad

Titkon hányott enyves lép ;

15

Vadásznak sok célja,

Halásznak fortélya

Préda után furcsán lép !

3.

Nem mind szabad, kin nincs
Rázárva a kilincs;

20

Bár zárva nincs, rab lehet.
Számptalan a fortély:

A midőn nem is vél,

Szívén, lábán láncz lehet;

Akkor veszi észre,

25

Midőn várják készre;

Róla szegény nem tehet.

4.

Engedelmeskedni

Jobb, mint szabad lenni

Annak, ki megérdemli,

30

Jobb hív kalitkában

Mind csalárd pusztában,

Maga sorsát ki leli;

Minek kedv éltéért

S minden szükségéért,

35

Gondját úgy más viseli.

5.

Mi haszna madárnak,

Kire annyin várnak,

Hogy szabadon röpül s jár?

Szabad vízben a hal,

40

De mégis horgot fal,

Örvényben is veszélyt vár;

Prédája vadásznak
 Nyereség halásznak,
 Szabadon kerülje bár.

45

6.

Nézd, paripa lónak,
 Mint szabad csikónak
 Szabad mezőn élete;
 Vas vezérli száját,
 Harapja zabláját,
 Akkor vagyon kelete;
 Már nem tartja jónak,
 Örül istállónak
 Nyerit, siet mellette.

50

7.

A szabad, gyors vitéz
 Ellenséget ver s néz
 Soha prédát nem nyerne,
 Ha nem volna törvény,
 Szabad volna kedv s kény,
 Még próbálni sem merne;
 De van regulája
 S Marsnak iskolája
 Ellenséget nem verne.

55

60

8.

Szerelem s vitézség,
 Van köztök szövetség,
 Egyenlők sok dolgokban;

65

Szabadok, gondolják,
 De ha megfontolják
 Mégis rabok sorsukban;
 Mindkettő rab inség,
 Szerelem s vitézség:
 Mind ezekben s azokban.

70

CXXX.

Ambár tőlem elment...

1.

Ámbár tőlem elment,
 Mégis szívem nem ment,
 Erzem titkos sebeim.
 Mivel távolléte
 S velem sok jótéte
 Ujítja gyötrelmeim;
 Soha ki nem véte
 Ruházott szépére,
 Lángban hagyta tüzeim.

5

2.

Isten hagyott árván!
 Szíve lett kő-márvány
 Tőlem csak eltávozott;
 Vértólvány szemeim,
 Árvíz sok könnyeim
 Nem használtak, bucsúzott;

10

15

Szívére nem vette,
 Aczél teremtetten!
 Maga elment, itt hagyott.

3.

Mind, mind csak igérte
 Meg az üdőt érte, 20
 Hogy ütött végső óra,
 Szóval édesgetett,
 Bízvást reméltetett;
 Rózsám vált csak kóróra.
 Eleven sirt ásott 25
 (Erkölcse) }
 Nagy hite } megvásott,
 Temetett koporsóra.

4.

Hitem volt hitének,
 Frigyetlen szivének,
 Nem gondoltam, hogy megcsal. 30
 Köteles volt s lánczos,
 De hamis zománczos,
 Sorsom nem jobb, csak mint bal;
 Hasztalan áldozom,
 Mivel csak habozom, 35
 Még mint hal horgot is fal.

5.

Hagyján, ha itt hagyja!
 Benőtt feje-agya, —

Bizony, bizony megbánja;
 Még még eszére tér, 40
 Pulsusban oly vér vér,
 Tett szándékát megszanja;
 Ezer szív-inségim,
 Édes, szép kérésim
 Forgó szélnek nem hányja! 45

6.

Ki megveti társát
 És elbízza magát,
 Szégyent szokott vallani;
 Ki mint tinó kerge
 Senkinek keserge, 50
 Nem nem tud tanácsolni:
 Mindennek neki megy,
 Nem, nézi völgy vagy hegy,
 Kárával észretérni.

7.

Rólam példát végyen 55
 Talán nem lesz szégyen,
 Hogy ha még szívébe száll;
 Maga magát intse,
 S sorsomat tekintse:
 Csordulóban könyem áll! 60
 Érte mit szenvedtem,
 Hányszor elszenvedtem,
 Soká, ha tőlem nem vál! . . .

CXXXI.

A régi megrögzött szerelemnek lángja . . .

(Szép, új ének.)

1.

A régi megrögzött szerelemnek lángja,
 Megvallom, meggyőzött, vagyok ennek rabja ;
 Megrontotta én szívemet
 S bússá tette víg kedvemet
 Óh ! vajha kegyetlen ő tüzes fű-lángja !

5

2.

Csak igaznak tartom a példabeszédet :
 Meg nem rozsdásodik a régi szeretet ;
 Vagyok élő bizonyosága :
 Esztendőknek hosszasága
 Szerelmemben gátlást nem tehetett soha.

10

3.

Már sok esztendeje titkosan szerettem,
 S iszonyú kínokban szívem epesztettem ;
 Módom benne nem lehetett,
 Hogy kit én szívem szeretett,
 Hozzá viselt szerelmemet néki jelenthessem.

15

4.

Sok esztendőktől fogvást, hogy szívem gyötrődik
 S kegyetlen kínokban halálig aggódik,

Csakugyan bizonyíthatom,
 Igaz szívemből mondhatom,
 Hogy régi szeretet meg nem rozsdásodik ! Amen. 20

CXXXII.

Búsult szívem éretted . . .

1.

Búsult szívem éretted,
 Hogy nem lehet melletted,
 Tőled távol lakása,
 Bizony nagy búm forrása,
 Elmém csak változása. 5

2.

Nincs elmém nyugodalma,
 Mert szerelmed hatalma
 Minden tagját ellepte,
 Erősen megkötözte,
 Gyötrellemmel befödte. 10

3.

Hol vannak most tréfáim,
 Hol most nyájas szavaim ?
 Eltűnt öröm s vidámság,
 Eljött nagy nyomorúság,
 Gyakor nyughatatlanság. 15

4.

Békességes álmom nincs,
Mert távol van drága kincs ;
Félek: el ne lopassék,
Máshoz ne kerítettessék,
Szívem meg ne fosztassék.

20

5.

Mit kell tennem hát róla,
Hogy ez forduljon jóra,
Sok nyughatatlanságom
Lehessen vidámságom
És ne szomorúságom.

25

6.

Futok kegyességedhez,
Térdet hajtok szívedhez,
Ott kegyelmet koldulok,
Szintén szívvel hódolok,
Oly nyertesen fordulok.

30

7.

Tudom, hogy nem változó,
Máshoz most sem csapdozó,
Tovább is lesz állandó,
Igaz szívhez hajlandó,
Hívségben nem romlandó.

35

8.

Melyet mihelyt megértem,
 Már minden bűm felejttem,
 Véghez munkám boldogság,
 Fáradtság és mulatság,
 Nagy nyereség fáradtság.

40

CXXXIII.

Ah! átkozott színes szív . . .

1.

Ah! átkozott színes szív!
 Ki nem voltál igaz, hív,
 Édesgettel, hódítottál,
 Hívsegedet ajánlottál,
 Hogy léssz hívem állandó
 Soha máshoz hajlandó.

5

2.

Mért élsz hát ravaszsággal,
 S tele vagy hamissággal,
 Minden dolgod, mert csalárdság
 Szó, tekintet csak álnokság;
 Kár: személyed nemes vér,
 De nincs benned igaz ér!

10

3.

Azt hogy eddig szenvedtem,
 Mert igazán szerettem ;
 Remélgettem, magadba szállsz, 15
 Ártatlanságomban megszánsz,
 Látván, épen semmiért
 Epedek csak kedvedért.

4.

De látom, nincs mód benne,
 Szíved hozzám hív lenne ; 20
 Látod könnyeim, mint hullnak,
 Nagy fájdalmim is újulnak ;
 Vagy pogány s nem könnyörülsz,
 Sőt inkább annak örülsz.

5.

Én hát már nem szenvedek, 25
 Ingyen már nem epedek ;
 Tudom, mért vagy oly kegyetlen,
 Annak oka csak egyetlen,
 Legyen azért végső szó :
 Gyilkos lélek, adio ! 30

CXXXIV.

Hogy eztet kívántam kezedhez juttatni . . .

1:

Hogy eztet kívántam kezedhez juttatni,
 Tudom, nem fogod azt rosszra magyarázni ;

Isméred szívemet, mely nem tud változni,
Ezért ezzel kívánt téged köszönteni.

2.

Azon örvendezvén, hogy végét érhettem,
Régi szándékomnak örömét vehettem.
Hogy kívánságodat beteljesithettem.
Haláltól sem félek, csakhogy ezt érthettem.

5

3.

Engedje az Isten, hogy sokkal feljebbre
Léphess, de könnyebben, minden szerencsére, 10
S éltesen sokáig az én örömömre,
Hogy szivből kívánom, esküszöm Istenre !

4.

Ha gondolod tovább, miben szolgálhatok,
Mutass módot arra, elhigyed, kész vagyok
Mindent elkövetnem, valamit tudhatok ;
Éltemet sem féltem, ha néked szolgállok.

15

5.

Ha ezzel kedved tölt, kérlek ne felejtsd el,
Sőt háláld meg aztat hív szeretetteddel,
Kit régen fogadtál nagy esküvésekkel,
Azért légy állandó, szánj meg és ne hagyj el ! 20

6.

Éltemben elhigyed utolsó órámig
Hív állandósággal szeretlek holtomig,

Szívemet, éltetemet néked adom addig.
Ha kívánod, lészek csak tied mind végig.

CXXXV.

Hát eltávozol már tőlem én életem?

1.

Hát eltávozol már tőlem én életem?
S csak úgy árván marad lélek nélkül testem.
Hogy élhessek én már, ha aztat elvesztem,
A kiben egyedül van gyönyörűségem?!

2.

Élnem ugyan csak kell, de elhidd, félhalva, 5
Nagy keserűséggel szívem lesz megrakva,
Sok fohászkodással fog rázni ohajtva,
Ha ismét meglátod, úgy élhet vígadva.

3.

Ha csak hűségemben bizonyos lehetek,
S távollétedben is felejtve nem leszek, 10
Úgy én is éretted mindent elkövetek,
Élj, jőj, vigasztalj meg, másképp nem élhetek.

CXXXVI.

Én elmégyek, hová légyek . . .

1.

Én elmégyek, hova légyek, barlangokban élek,
Istent félek, véget érek, senkit sem szemlélek,
Imádkozom, nem is mondom,
Ha kérdezik, hogy nem tudom,
Velem bántál, mint akartál, gyalázatban hagytál. 5

2.

Kalastromban, búbanatban végzem életemet;
Engem nem látsz, tudom nem szánsz, sem szen-
Isten áldjon és maradjon, [védésimet,
Szerencséidben úgy hagyjon.
Mint árvával, mostohával bántál sokszor . . . 10

CXXXVII.

Mint páva jártam, nótán tánczoltam . . .

Ad notam: *Síralmas hattytü.*

Férjhez menését meglánó
Ujabb ifjukur kívánó.

1.

Mint páva jártam, nótán tánczoltam,
Mikor akartam, akkor vígadtam,

Bizvást sétáltam : ha megfáradtam,
Szűz ágyacskámban bátran nyugodtam.

2.

— — mint szép szivárvány 5
Fénylett, tündöklött, szembe ütközött;
Gyöngy fűzte nyakam, kláris ajakam,
— mellemen, kövek fejemen.

3.

Drága gyémántok, onyik rubintok 10
Ragyogtak rajtam, zölde smaragdok,
Pereczek karomon, gyűrűk ujjamon,
Portér supotlyát puha ágyamon.

4.

Csak válogattam ; kopott : nem bántam,
Atyámhoz jártam, anyámtól vártam ; 15
Késré virradtam, jól is nyugodtam,
Ifjakkal olykor s olykor álmodtam.

5.

Magam is ékes és tekintetes, X
Nemes, nemzetes, fris, kellemetes ;
Hírem, nevemet, viselésemet
Vármegyék tudták gyengeségemet, 20

6.

Mellem dagadott, olykor apadott,
Fehérségével ifjat hódított ;

Szemem ragyogott, ajkam mosolygott
Vidáman játszott, sőt kívánságot.

7.

Oh mely nagy szépség az ily szüzesség! 25
Nem is kevélység, sem magahittség;
Bizony boldogság, ha állandóság,
De romlandóság, állhatatlanság.

8.

De jaj! hova lett? engem mivé tett!
Egy óráskában tőlem elesett; 30
Egy kis jó izért, gyönyörűségért
Éppen örökre tőlem elveszett.

9.

Hozzád Domokos, mentem, nem okos,
Gondoltam tudós, avagy lesz módos;
Látom, somfánál nőttél, parasztnál, 35
Botos juhásznál, csákós kanásznál.

10.

Cserepes bőröd fekete ördög,
Mint medve-kölyök melleden szöröd;
Más ki szeretne s ki kedvellene,
Nyertes az lenne, ki kerülhetne. 40

11.

Jársz mint jó örlött (?) azt mondák Györött:
Jól tudod, Isten akkor menydörgött,

Hogy szüzességem, drága épségem
Megszakasztottad kis szeplőségem.

12.

El nem válhatom, bizony jól tudom,
Gyöngé testemet jobbaknak adom :
Nincs gyönyörűség veled, csak inség,
Te benned holtig nincsen reménység.

45

13.

Most van az üdö, készen a tüdő,
Várja (a) meddő, ne mondd ; jövődő !
Megsült, hát mesd el, gyümölcsit szedd el ;
Fogadd szíveddel, vegyed jó kedvvel.

50

CXXXVIII.

Szegény Sándor, szegény Bubrik . . .

1.

Szegény Sándor, szegény Bubrik,
Mikor f m, iszik, ugrik ;
Akármikép ingom, bingom,
Neked Bubrik sz . . . m, f m ;
Tied Bubrik, szép Sándorom,
Még tied is az mőringom !

5

2.

Volt egy rongyos, ó mentéje,
Volt Váczon egy szeretője ;

Mondja : néki csináltatta,
De megcsalta az ebadta. 10
Szegény Sándor, szegény Bubrik,
Mikor f . . . om, iszik, ugrik !

3.

Megjárta Magyarországot,
Mégis nem talált jószágot ;
Még Rómába ment ásitott, 15
De ott is pápát nem látott.
Szegény Sándor, szegény Bubrik,
Mikor f . . . om, iszik, ugrik !

4.

Mert angyalt nem szerethetett,
Ördöggel is közöt vetett ; 20
Már neki egy : menyországba,
Akár menjen ő pokolba.
Szegény Sándor, szegény Bubrik,
Desperatus a mint ugrik.

5.

Mondja most secretarius, 25
Mostan cubicularius,
Adjon Isten neki áldást
S mint a légynek, szabad szállást ;
Még lehet a Bubrik Sándor
Sorsát győző vagy Nagy Sándor. 30

6.

Sok méhkast nyelt, mint a medve,
 Mézet is nyerhet szenvedve,
 Árúban vannak mindenek,
 Azt árulják az istenek;
 Van a Bubrik reménységben,
 Még is nem esik kétségben.

85

CXXXIX.

Tiszta Geniusát csalárd Cupidónak, . .

1.

Tiszta Geniusát csalárd Cupidónak,
 Mulatságít küldöm neked, mint hugomnak;
 Megérthedd ezekből ravaszságát annak,
 S gyilkos késérgését sok praktikájának.

2.

Ha megunod magad; vedd drága kezedben
 Olvasván, és ezzel tarts emlékezetben;
 Noha egy punctumban sem vagy részes ebben,
 Mert még nincs makula tiszta s hó szivedben.

3.

A böjti napokhoz apropo is lészen;
 Mert lelki tanítás helyett ez jót téssen,
 Kitől tiszta szived sok újulást vészen,
 Hogy ő rab szíjjára nem kötött s nem vészen.

10

4.

Boldog vagy jó hívem, hogy élsz szabadságban,
 És még Istennek is nem vagy rabságában,
 Kinek egész világ van méltóságában, 15
 S úgy bánik mindennel, mint van hatalmában.

5.

Eztet nem itélném (megbocsáss) magadtól,
 Hogyha nem érteném, nem hinném, másoktól ;
 De mivel különb vagy mint ember, angyaltól,
 Magános virtusid minden alkotmánytól. 20

6.

Éled e világot kényen és kedvesen,
 Tisztelsz minden embert szép- s becsületesen ;
 Nyájas és kegyes vagy, szólasz jól s eszesen,
 Magadat viseled módosan s rendesen.

7.

Két szemeid égnek s mint kláris tündöklik, 25
 Vagy midőn a hajnal csillag égen fénylik,
 Midőn a szép hajnal-reggel hasad s nyílik,
 S abból az ragyogó fényes nap születik.

8.

Én is gyilkosságát ezeknek érzettem
 Valaha s sebeit szivemben szenvedtem ; 30
 De mivel egektől másnak rendeltettem,
 Enged meg, ha eztet titkosan emlitem.

9.

Egynek is úgy égnek, hogy sokat égetnek,
 Hegyesek és nincsen kegyelmesség benne :
 Örülnek sebein sok szegény szíveknek, 35
 S azzal triumphálnak, a kit emészthetnek.

10.

Nem is láttam soha én ezeknek mását,
 Mint Baziliskusnak oly gyilkos látását,
 Mint égő szikrának fényes villámlását;
 Boldog, ki kerüli ezek pillantását. 40

11.

Ugyan agyarkodnak, a kire tekintnek,
 Mennyi tekintetet, annyi szikrát hintnek ;
 Erőszakot tesznek a szabad szíveknek,
 Majd istentelenség, a mit elkövetnek.

12.

Édes asszony-anyád eztet mosolyogja, 45
 Szemeinek mását, hogy benned találja,
 És hogy minden ember ezeket imádja.
 Boldog az az anya, hogy minden azt mondja.

13.

Nem is lehet sasnak másféle magzatja,
 Egy mind a kettőnek naphoz indulatja, 50
 Kinek fényessége szemeit újítja,
 S merő nézésével őket vidámitja.

14.

Többet sem nem írok, sem nem szólok errül,
 Valóban igen szép s ritka termetedrül,
 Melyről álmélkodván a vér bennem meghül 55
 Áldott az a szülő, ki ily magzatot szül.

15.

Érdemes személyed cirkalomra vennem,
 S aztategy punctumban s csekélységben tennem:
 Vénussal először kellene küszködnöm,
 S minden istenasszonyt ellenséggé tennem. 60

16.

Tudom, a természet minden mesterségét
 Benned megmutatta s teljes tehetségét,
 S látszik, mintha bánná, hogy itt érte végét
 Minden munkájának, és minden szépségét.

17.

Nem is lehet tőlem tudod, régi hívem 65
 Ámbár mint húgomhoz ég bennem én szívem,
 Kiért nem ítélhedd, ha ámbár irigyem,
 Teérted halálos ellenségem légyen.

18.

Mert mindenkor engem fölöttébb becsültél
 Minden érdem nélkül tiszteltél s kedveltél, 70
 Ha ámbár azt vallod: valaha szerettél
 Tisztán, mint véredet, azzal nem vétettel.

19.

Kit ha elkövettem, nem vétettem én is
 Kegyes személyednek, ámbár ez úgy lőn is,
 Nem alszik mindjárt el az eleven szén is, 75
 A háládatlanság mert nem kevés kén is.

20.

Azért én hívemnek és véremnek tartlak,
 Tökéletességet mindenkor imádlak,
 Egész világ előtt nagyon magasztallak,
 És ha megengeded, meg is udvarollak. 80

21.

Nem építek semmit gaz nyelv harangjára,
 Sok hiába való s nem ártó pletykára,
 Mint az magas egek eb ugatására,
 Orrát fogja kiki, vigyázzon magára.

22.

Tudva vagyok bennem a szív és nemes vér, 85
 Teljes becsülettel én bennem minden ér,
 Rólam emlékezzél, szolgál csak azon kér,
 Kiért a jó Isten megáld és meg nem vér.

23.

Meg is mutatom azt, hogy tudlak becsülni,
 Ámbár némely gaznép másra fogja vélni 90
 De nem tudtam soha én ezektől félni,
 Mert kész vagyok érted mind halni, mind élni.

24.

Tapasztalni fogod ezt minden időben,
 Kivánok szolgálni minden szerencsédben,
 Ha lehetek eszköz néked valamidben; 95
 Ha nem cselekszem, verjen meg az Isten!

25.

Eztet nyilván írom, mert nem is titkolom,
 Teljes becsülettel magam declarálom;
 Ezt mindenek előtt beszélem s ezt szólom,
 Kötelességemet ezekben próbálom. 100

26.

Köszönöm minapi megalázásodat,
 Köszönöm s becsülöm jó kedved voltodat,
 Sok irigyem között [hiv] állandóságodat,
 Nyájas tréfáidat, sok fáradságodat.

27.

Ohajtom is többször ezen szerencsémét, 105
 Kit ha nem cselekszel, megölöd éltemet,
 Confundálván ezzel sok ellenségemet,
 Obligálván holtig állandó szívemet.

28.

Jó s kegyes anyádnak mondd szolgálatomat,
 Alázatossággal szolgálai voltomat, 110
 Igaz, tökéletes atyafiságomat,
 A miben vétettem, kérd bocsánatomat,

29.

Ritka úri asszony, méltó becsületre,
Kinek jó hírneve terjed az egekre,
Becsés és érdemes minden tiszteletre, 116
Kíért mind halálra kész vagyok, életre.

30.

Kit is véled együtt köszöntet kegyesen,
Tökéletes szívvel szívbéli hitvesem;
Többször tisztelhetne, azt várná szívesen,
Kiben a hűségnél nagyobb virtus nincsen. 120

31.

Isten hozzád! ezzel utolsó szólásom,
Engem el ne felejts, csak az óhajtásom;
Meg is udvarollak, még lesz távozásom,
Isten hozzád szívem, szívbéli pajtásom! —

CXL.

Mint a leesett hó, olyan fehér teste . . .

1.

Mint a leesett hó, olyan fehér teste,
Kit a véres bibor itt is, ott is feste;
Fényes nappal láttam, nem volt akkor este;
Boldog, ennek szívét a ki hiven leste!
(S akkor megtalálta, a mikor kereste.) 6

2.

Fekete kláristól mocskosak szemei,
 A nap sugárral küszködnek nemei;
 Egy élet élete, egy tekintetei;
 Mindene csak kicsiny, kicsinyek kezei.

3.

Mint galambok fészke, olyan melle tája, 10
 Cirkalommal megmért azok karimája,
 Mint olaszországi citromok formája;
 Boldog az, ezekkel a kit szoptat szája!

4.

Elefánt csontjához hasonlít a nyaka:
 India irigyli, hogy ide szakada; 15
 Bibor piros kláris hasadott ajaka;
 Hol ennek személye fénylik, nincs éjszaka.

5.

Ehhez ő szemérmes alázatossága,
 Sokféle virtusok temérdek soksága!
 Boldog oly szabad szív, ha nála fogsága, 20
 S örökön örökké hívséges rabsága!

6.

Bár ámbár szivéről akármit ítéljen,
 S a kaján irigység akármit beszéljen,
 Sokféle lárvákat, maskarákat véljen,
 Csak az ő szívében bátran haljon s éljen! 25

7.

Megvagyon a szándék, mert bizony szeretem,
 S nyughatatlanokodik érette életem;
 Noha mások előtt én azt nem tétetem,
 De másnak nem hagyom, ha szerét tehetem.

8.

A ki azt tiszteli, nincsen annak baja, 30
 Boldog atyák azok, kiknek ez a faja;
 Csodálatra méltó hosszú s ritka haja
 Rajta a sok szívek, mint méheknek raja.

9.

Szép czedrus derkának (így!) merő delisége;
 S a viaszt meggyőző szíve szelidsége, 35
 S mint hajlandó nádnak engedelmessége,
 S az egész testinek hibátlan épsége!

10.

Ki tudja, piczinynek mért oly gráciája?
 Hogy a nagyobbaknak nincs oly planétája?
 Ékeőbb, kedvesebb azoknak formája: 40
 Rajtam is egeknek ily szententiája.

11.

Makula nélkül van, nincs makula benne;
 Ha deles napnál is itt kereső lenne,
 Ebben irigység is dicséretet tenne,
 Bátran azok előtt bizvást megjelenne. 45

12.

A ki utána jár, nincs annak késése :
 Egy-egy aranyat ér szép, módos lépése ;
 Éhes, szomjú szívnek, mint manna, élése . . .
 Szivemen ő mely nagy sebet vésve vése !

13.

Legdicséretesebb benne a jó szándék, 50
 Nem tántorítja azt sem kincs, sem ajándék,
 Nincs benne semmi szín, melyért nem kedvelnék ;
 Vannak-e valakik, kik ezt nem szeretnék ?

14.

Mindene gömbölyű, mint muskatály alma,
 Szerencsés, a kinek ettől van jutalma ; 55
 Igaz tűz ég benne, nem olyan mint szalma,
 Ez csupa kegyesség, mindenhez irgalma.

15.

Muzsáknak beszéde nyelvének szólása,
 Minden jóságoknak hív szíve szállása,
 Mindenhez köszöntő, s viszont ajánlása, 60
 Mindenhez illendő színe újulása.

16.

Egy szóval hibátlan minden ékessége,
 Bár sok országot járj, nincs mása szépsége ;
 Ahhoz deli módos, tánczos frissesége,
 És mintha nem volna, olyan csöndessége. 65

17.

Nem fér ehhez rossz szó s fullánkja nyelveknek,
 Vagy ártalmas nyila gyilkos beszédeknek.
 S ravasz pribéksége a gaz irigyeknek,
 Bizvást fügét mutat ártatlan ezeknek.

18.

Csak summa summarum : csinos, rendes, deli, 76
 Maga tetszetését naponkint neveli,
 Minden kérdéseket okosan feleli,
 Boldog oly szív, kinek szíve szivét loli.

19.

Egyetlen egy szivét bár ezer kisértse,
 Szív titkos meséit akármiként értse, 76
 Azoknak nyilai s fegyvere ne sértse,
 Igaz uton járjon s lépését ne vétse.

20.

Voltak ugyan, voltak sokféle szólások,
 Háborgó egekben gyilkos villámlások;
 De az irigyeknek irigy a szokások, 80
 Történtek is ettől ezer változások.

21.

Szive affectusi hültek és hevültek,
 Szeme csatornái gyöngyösen gördültek,
 Fényes szemvilági felhőbe merültek,
 S alig és csak alig uj napra derültek. 85

22.

Van a síró szívnek bizonyos ereje,
Mint kemény gyémántnak szelid kecske-teje ;
Bár sok átkainak hitetlen veleje,
De mégis továbbra halasztja ideje.

23.

A könyező szemnek ügye is siralmas ! 90
Könyörületségre kényszerít irgalmas ;
Egy könyhullatása olykor oly hatalmas,
Istennek szívéen is lészen diadalmas.

24.

A míg tétovázhat, vagyon ezer mentség,
A sok hamis átok ájtatos és szentség, 95
Ámbár némely, mint a lobogó tűz úgy ég,
Mely csal embert, Isten nincs benne soha vég.

25.

Sajnálom magamon, máson nem próbáltam,
Sőt hogy eztet írom, ájulásra váltam ;
Csodálom eddig is, hogy eddig elálltam, 100
Immár tizenhét-szer ezeket számláltam.

26.

Én eztet nem írom sem száznak, sem egynek,
Hanem halálra vált szívek szegényeknek ;
Sem sok ezereknek, sem pedig egyeknek,
Ugy a gazdagoknak, mint a szegényeknek ; 105

27.

Mégis írtam eztet egynek, de nincs neve,
 Sem nála, sem nálam nincsen jege s heve,
 Értse rá mindenik, kinek van hív szive,
 Űsse meg a mennykő, hogyha nem lesz szive.

CXLI.

Van egy, kinek neve nincs, de mégis kegyes . . .

(Töredék.)

1.

Van egy, kinek neve nincs, de mégis kegyes,
 Hibátlan szépséggel s érdemekkel jegyes,
 Hízkelkedik neki sok bolond és legyes,
 Nem kell ennek gyöngye, ki nem erős s szegyes.

2.

Nem mondom : boszorkány, nincsen babonája,
 Egy szabad szív mégis reá tekint : rabja;
 Ritka természetnek ebben a munkája,
 Istenasszonyoknak van ilyen csodája v. formája.

3.

Mosdatlan pár kláris két fekete szeme,
 Napkeleti gyöngyház mellének pár neme,
 Sok ezernek nála nincs semmi teteme,
 Becs és vétek nála senkinek érdeme.

4.

Nem mondhatom mégis, hogy épen senkinek;
 Ez mese, de mégis találd ki, hogy kinek?
 Változtatnak egy szít sok szivárvány színek, 15
 Kiteszik a fehér zászlót valakinek.

5.

Nincs most becsülete az öreg napoknak,
 Honnét van bölcs tanács, okosság azoknak,
 Hanem csak a délczeg, korhely pajkosoknak,
 Nem igazmondóknak, csak a hazugoknak. 20

6.

Van ebben szem, van száj, van termet és jóság,
 Kegyesség, szelidség és vas állandóság,
 Czukornál édesebb nyelv, szó és nyájasság, —
 Ez nem hízelkedés, mert csupa valóság.

7.

Ninesen ebben kétszín, nincs tökéletlenség, 25
 Nincs epe, nincs méreg, nincs festék, csak épség;
 Hibátlan szívében nincs gyilkos pribekség,
 Nincs egy szikra kétség, tiszta hív reménység!

8.

Vajon ha vallhatja ezt ki ismeretlen,
 Mit szóljon ismerős, kihez nem kedvetlen, 30
 Ki próbálta szívét, humorját szüntelen, —
 Bánja, volt valaha ehhez érdemetlen, — — —

CXLII.

S mi haszna ha volna tétovázó álom . . .

(Töredék.)

1.

S mi haszna ha volna tétovázó álom,
Ha csendességemet sehol sem találom;
Nincsen egy-rendében legkisebb hajszálom,
Sok forgolódásban fáj mind a két vállom.

2.

Nyughatatlankodom mind a két oldalra,
Most jobbra fordulok, most pediglen balra,
Hol karéról fekszem, most ütközöm falra,
Bármerre fordulok, fordulok csak jajra.

3.

Hogy már aluszom is, magamat tétetem, (szeme-
met hitetem)
Morpheus mákjával magamat étetem, (már úgy
képzeltetem)* 10
És hogy már aluszom, magamat tétetem,
Befödöm szememet s azzal kényszerítem.

* Újabb írás. — Pintér Kálm. jegyzete.

4.

De nincs nyughatatlan szívnek nyugodalma,
 Mert nincsen bérének béressen jutalma,
 Sok bánkódásinak ezer sokadalma, 15
 Ámbár kívül piros, belül férges alma.

5.

Mindenfelé vetem kezem s lábaimat,
 Keresem nyugalmát, bágyadt tagjaimat,
 Majd ide, majd oda fáradt tagjaimat,
 És nem is panaszló néma szavaimat. 20

6.

Ilyen az idő is, ilyen a szerelem,
 Ilyen az időtől vett ezer gyötrelmem!
 Még Salamon sem volt ezektől mentelen,
 Engem se csodáljon senki is képtelen.

7.

Megvallom, hogy én is voltam szerelmes, 25
 Sok ezrek közt én is egy-egy kellemetes,
 Nem tagadom azt is, hogy voltam tetszetes,
 S revancsló szivekre én is figyelmetes.

8.

Sok nagy, sok kicsiny volt, a kiket szerettem,
 Szívemnek zablóját nekik eresztettem; 30
 Ellenben sokaktól meg is menekedtem,
 Én tudom s ők tudják, miként vezérlettem.

9.

De még is akadtam egy olyan piczinyre (valakire)*
 A ki is akadott bennem olyan ínre,
 Hogy ninesen szivárvány benne semmi szíure, 35
 Most is kihez szivem vonz ilyen kicsinyre (vala-
 mentire).

10.

De kicsiny Cupido, mégis nagy ereje,
 Ninesen oly monarcha, a ki fér melléje,
 Megkisérti aztat, bár tündér a feje,
 S Venus emlőiből folyt szájába teje. 40

11.

Szerelem gyümölcse a nyughatatlanság,
 És kedves is ennél. Daró (?) álmatlanság,
 Ellensége ennek a vigyázatlanság.
 S egy pár igaz szivnek az állhatatlanság.**

12.

Mivel két sziv egy lesz, nem szereti párja, 45
 Nehéz ösvényének hol pora, hol sárja;
 Csak a fátumoktól történetét várja,
 Ninesen rakonczája, törvénye, határja.

* Újabb írás. Pintér jegyz.

** Újabb írás: Mint piros [bizonyynyal: páros N. L.]
 sziveknek az állhatatlanság. (Pintér jegyz.)

13.

Csoda dolog bizony, ki jól meggondolja,
 A szerelem dolga, s bölcsen megfontolja, 50
 És aztat hegyesen szívében pontolja
 És e sajtolóba pár szívet srófolja.

14.

De ha megérdemli, könnyű ezt szenvedni,
 Egymás érdemiért kinlódni s szenvedni,
 Fázni és izzadni, éhezni, epedni, 55
 Még a gályákon is örömmel evezni.

15.

Oh, mely gyöngy dolog az, a ki egymást érti,
 És egymás szívének egyszer megismérti,
 Egynek ha sebe van, másikat is sérti,
 Habár egy' pillant is, más már reá érti. 60

16.

Egész új teremtés: két szívnek egy lenni,
 S bár távol vannak is, mint egy célra menni,
 Gondolatot egyet s fohászkodást tenni,
 El nem hagyni soha egymást s felejtetni.

17.

Úgy hogyha egy jajgat, a más is kinlódik, 65
 Távol lévén: mint van? hogy van? is aggódik,
 Hol van, kivel vagyon, törődik, bánkódik,
 Vele nem örülhet, azon szomorkodik.

18.

Ha tövist hoz ennek, másnak is rózsája,
 Egy értelmet, egy szót mond kettőnek szája, 70
 Ennek is ottan fájt, a hol másnak fája,
 Ez a szerelemnek capella-próbája.

19.

De meg kell gondolni, ki az érdemlője, 75
 Ki volt oly érdemes anyának emlője,
 Ily szülöttet szülni kinek nincs szeplője, 80
 Mint Penelopenak ártatlan szövője.

20.

Nem közönséges ágy, kiben ez született,
 Becses, bölcs bölcső volt, a kibe tétetett,
 Ambrózia, a kit szopott s neveltetett,
 S Lucina csillagja neki fényeskedett. 80

21.

Személyét rajzoljam? Apelles nem vagyok, —
 Mert tulajdonsági benne igen nagyok.
 Nem emberi munka, azért alább hagyok:
 Arany a partban is, fényesek angyalok.

22.

Először felveszem, mily ritka személye, 85
 S mit szenvedni tőle én szívemnek mélye,
 Kicsoda, ki ilyen éltét soká élje,
 És hogy desperatus ne legyen, azt vélje — — —

CXLIII.

Már szabadon pártolj . . .

(Töredék.)

1.

Már szabadon pártolj, többet én rám ne vess,
Nem gondolok, akár gyűlölj, akár szeress,
Mindegy már énnékem bár könyezzel s neved,
Mivel színes szíved belől álnok s eves.

2.

Régen megmondottam, hogy szabadon mehetsz, 5
S a hol kényed s kedved, ottan bizvást lehetsz.
Hozzád tartozóknak látogatást tehetsz,
És azoktól minden jobb tanácsot vehetsz.

3.

Hogy én ellenzettem, csak aztat sajnálom,
Mások azt gondolták, és nagyon csodálom; 10
De ilyen pletykáknak még boszúját állom,
S hogy ártatlan vagyok, nekik megpróbálom.

4.

Tudod, én nem egyszer, hogy ösztönöztelek,
És most nehezteltem, most pedig kértelek,
Sőt bizonyos napon el is rendeltelek, 15
Szíved vitorláját hogy vezérliék szelek.

5.

Alkalmatosságom nem egyszer készen várt,
S tegnap is kértelek, hagy el egyszer Fel-Bárt,
Hogy ittléteddél magadnak ne tégy kárt,
Férjhez menésedre ne csukj örökös zárt.

6.

Mivel úgyis sokat utánad irkáltak,
Goromba igékkel hivattak s firkáltak,
Sokféle kémek is nem egyszer czirkáltak,
Mint jól letett rosszat büdösen piszkáltak.

7.

Sőt útitársat is tenéked kerestem,
Mikor fogsz búcsúzni, a pillantást lestem,
Mert bizony megvallom, megunt lelkem s testem,
Ily soká, azt bánom, mint egy bakot nyestem.

8.

Ne gondold, hogy reád azért is szorúltam,
Mert hogy elmégy, tudod, hogy kihez borúltam, 30
És hol szépen szóltam, hol dúltam és fúltam,
S eddig hogy nem történt, epével ajúltam.

9.

Ne tagadd, hogy hányszor volt neked ordered,
Hányszor volt befogva és készen szekered,
Hogy más udvarban is keressed kenyered, 35
Úgyis a dologban fel nem tör tenyered.

10.

Szinre is nem egyszer, ezerszer készültél,
 Mivel hirtelen vagy, hol hültél, hol fültél;
 De magadban szálltál, megint felderültél,
 S megbánt álnoksággal minket megkerültél. 40

11.

Egyfelől, jól láttam, szorgosan készültél
 S minden portékáddal a ládádba gyültél,
 S mintha már mennél is, sok affectust szültél,
 S mint egy hív búcsúzó, könyezve eldültél.

12.

Alattomban mégis ravaszsággal éltél, 45
 Engem hogy megszánna, mert mindenkor féltél;
 Azért alattomban sandalva könyeztél,
 És hogy végső órád, mindenkoron féltél.

13.

Nincsen elég tollam, hogy aztat leírja,
 Nincs annyi papiros, hogy magán elbírja, 50
 Sem annyi zokogás, más szeme kisírja,
 Sem minden kenésnek nincsen annyi írja.

14.

Nincs haszna, már látván, hogy mennyit könyeztél,
 Könyhullatásidban majd mintegy evezteél,
 Hogy el ne hagyjalak, a mennyit neveztél, 55
 Leborulásoddal magadhoz szegeztél.

15.

Minden mentségidet akkor elő vetted,
 Minden óhajtásid egy fűzérbe szedted,
 És holt-elevennek magadat úgy tetted,
 Csak egy két napig is, hogy légyen még, tetted. 60

16.

Egyfelől mint harmat, könnyekkel hintettél,
 Más felől a földre s egekre intettél,
 Hogy engemet soha, sohasem szinlettél,
 És hogy nekem soha semmi színt nem tettél.

17.

Minden vétkeidet törekedve bántad, 65
 S gondolatodat is vámom alá hánytad,
 Valamint kettőnk közt, azt másokra hánytad,
 Úgy szintén nyilván is azt szemekre hánytad.

18.

Mostan hogy miattam téged megítélnek,
 És hogy hatszáz félét személyedről vélnek, 70
 S értem másokbélid hogy akarni félnek,
 Azért szerencsédől téged megkimélnek.

19.

Most hogy udvaromhoz régen hozzászoktál;
 Ha elmégy, gondolják, hogy valamit loptál,
 Vagy pedig valahogy titkos kérget szoptál 75
 S minden gráciából egészen kikoptál.

20.

Vagy hogy már háromszor hogy el kellett menned,
Most pedig negyedszer nálunk nélkül lenned,
Nagy oknak kell lenni, hogy eztet kell tenned,
Ily szívtelenséggel végbucsúdat vened! — — 80

CXLIV.

A házasság által elvesztett szabadságnak
megsiratása.

(Nőtelen és házaselet.)

1.

Még nőtelenségben folytattam öltemet,
Szabadságnak szele táplálta szívemet,
Kócsak-tol strázsálta nyusztos süvegemet,
Mindaddig búbanat nem érte fejemet.

2.

Mindenféle czifra úri fegyverekkel,
Farkas-, medve-, párducz- szép prémes bőrekkel
Teli vólt fogasom füredi nyergekkel
S több más ilyen csengő-pengő eszközökkel.

3.

Bővelkedett házom gyakran muzsikával,
Szép egy pár hegedű ébán vonójával 10
Fogasomon függött flauta furuglyával,
Ugyan újult szobám ezeknek hangjával.

4.

A jó paripákból soha ki nem fogytam,
Ezt lépésre, amazt futásra tartottam,
Emezt nyergeltettem, ha parádéoztam, 15
A mint szükségem vólt, rendre változtattam.

5.

Fekete paripám vólt Spanyolországból,
Szürke Erdélyből jött, pej pedig Móldvából,
Aranszörű farkút vettem egy basától
Többi vólt az magyar lovaknak javából. 20

6.

Szerszámim ezüsttel aranyjal kivarva,
Vagy ötves-munkával boglárossan rakva,
Sok színű szírommal vóltanak tarkázva,
Vagy bagariából csak czifrán csinálva.

7.

Czifra ezer gombos szolgálím valának, 25
Kik éjjel és nappal híven strázsálának,
Pillantásomra is ébren vigyázának,
Kiért pirúlása nem is vólt orezámnak.

8.

Kinek-kinek kard vólt s tarsoly az oldalán,
 Bogláros pantallér lódinggal a vállán,
 Ezekre függesztett karabén az hátán,
 Fél-arasznyi hosszú sarkantyú esizmáján.

30

9.

Midőn azért néha történt indulásom
Cum commoditate vólt minden járásom,
 Olykor barátságért két-három pajtásom
 Vélem jött, hogy vigabb légyen utazásom.

35

10.

A hová szállottam, kedvesen is láttak,
 Jó szívet, víg kedvet bővebben mutattak,
 Ha búcsúzni kezdtem, tovább marasztottak,
 Csak az héja volt, hogy kézen nem hordoztak.

40

11.

Madamojzellák közt gyakran vigadoztam,
 Ezzel diskuráltam, amazt megcsókoltam,
 Amarra titkosan néha pillantottam,
 Valamint szerettem, úgy karazéroztam.

12.

Mulatságnak napja hogyha rendeltetett,
 Táncz és muzsikának vége nem lehetett,
 Péntek vasárnapkal együtt tiszteltetett,
 Ünnepek tartottam néha egész hetet.

45

13.

Nem sok haszna vala plébános szavának,
 Ámbár napja vólt is hamvazó-szerdának, 50
 «Vonjad reá javát alföldi nótának!» —
 Kiki csak azt mondja Lévai Miskának.

14.

Messzire távozott tőlem szomorúság,
 Csak másoktól hallám, hogy van nyomorúság,
 Másfelé célozott nálam az ifjúság, 55
 Vezetője lévén a kényes szabadság.

15.

Szántásra, vetésre nem is iparkodtam,
 A helyett játékról inkább gondolkodtam,
 Vigadni, mulatni jónak állítottam,
 Hogy így lészen dolgom mindég, azt tartottam. 60

16.

Nem tudtam én akkor, mi légyen az éhség,
 Távol vólt házomtól mindenféle szükség,
 Tudván, erszényemben hogy vagyon reménység,
 Közel sem mert jönni hozzám a szegénység.

17.

De bépraktikálta magát alattomban, 65
 Uralkodik immár egész udvaromban,
 Mióta feleség jár a kamarámban,
 Azóta szegénység terjed el házomban.

18.

Hegedűmet immár fogasról levette,
 Flautát furuglyával pad alá vetette,
 Szoknyáját, strikrokját oda függesztette,
 Sok dib-dáb subáját rendre helyhez tette.

19.

Egyik sarkantyúját letörte csizmámnak,
 Az egész szerszámát kidobta pipámnak,
 Mondván, nem szenvedí füstjét a dohánynak, 75
 Ottkin dohányozni kell, mint a kutyának.

20.

A mikor haragszik, bőrében alig fér,
 Fogát csikorgatja, dúl-fúl s mérgében sír,
 Akkor a cselédem megmozdúlni sem mér,
 Sőt magam is ollykor attól félek, megvér. 80

21.

Véghetetlen hosszú a praetensiója,
 Hol tiszta lisztje nincs, hol pedig borsója,
 Elkölt fűszerszáma, elfogyott a sója,
 Most fazeka törött, elveszett korsója.

22.

Lisztet szárítani nincs elég teknyője,
 Levest s más mit főzni nincsen serpenyője, 85
 Sír kisebbik gyermek, nem jó a bőcsője
 A nagyobbinak pedig rossz a czipellője.

23.

Már lent parancsol, már kendert vásárolni,
 Már búbot, czipellőt, csipkét kell hozatni, 90
 A mennykő sem tudja, mind előszámolni,
 Miket a madámé szokott praetendálni.

24.

Nincs pénzem, nem merem magamat menteni,
 Akár bőrem alól ki fogom metszeni,
 Vagy más jámboroktól *per furtum* szerzeni, 95
 Praetensiójának mégis meg kell lenni.

25.

Mert ha nem cselekszem, lészen mitszenvednem,
 Az alsó dupéját fordítja ellenem,
 Sok kóldust, gazembert kelletik elnyelnem,
 Mintha nem hallanám, csendesen fülelnem. 100

26.

Előkerül ama régi história,
 Hogy *Ihr Gnaden* nemzetség, régi familia,
 Nem vólt disznó-pásztor semmi attyafia,
 Valamintha vólna Mária Terésia.

27.

Bezzeg ráakadtam most az oskolára, 105
 Mint az muskatéros eb harminczadjára,
 Úgy már reá szoktam sok czifra nótára,
 Hogy bizvást mehetek labancz-istrázsára.

28.

Vetett törbe esett kényes ifjúságom,
 Búbánatra fordult öröm- s vigasságom, 110
 Elmúlt már jó napom, oda nyájosságom,
 Meghatározott régi szabadságom.

29.

Megritkúlt már száma karmasin csizmámnak,
 Lekopott a rojtja parádés ruhámnak,
 Resten jár már lába kedves paripámnak, 115
 Még ez is jelenti bánatját urának.

30.

Hervad kócsak-tollam lefűg süveg mellől,
 Kényes jó lovam is alig hogy fel nem dől,
 Nem fénylik fegyverem, pókhálóban merül,
 Jaj be szép hasznom van a feleségemről. 120

31.

Az egész életem siralomra fordul,
 Keserves sorsomon könyvem ugyan esordúl,
 Ollykor az elmém is csuda meg nem bódúl,
 Mivel a sok fátum halmonként rám tódúl.

32.

Jobb lett volna nékem a Tatárországban 125
 Elbújdosnom épen alsó Indiában,
 Csontomat letennem a szép szabadságban,
 Mintsem nyomorognom így az házasságban.

33.

Mert vajmi keserves illyeket szenvedni,
 Egy hitván asszonynak kedvéért epedni, 130
 Az ő s . . . e mellett így megöregedni,
 Talán jobb lett volna disznókat őrzeni.

34.

Requiem aeternam azért szabadságom,
 Nyugodjál békével meghólt nyájosságom,
Vale, jó éjtszakát édes ifjúságom, 135
Adio, megbocsáss kedves pajtáságom.

35.

Azért felesége, hogy ha van is kinek,
 Jobb lesz, ha eladja aztat valakinek,
 Hogyha pedig pénzen nem kelne senkinek,
 Úgyis odadhatja bizvást akárkinek. 140

36.

Mondám, a mit mondám, mások példájára,
 Hogy kiki vigyázzon jövőendő sorsára,
 Valaha ne jusson vélem egy nótára,
 Bóldog, a ki vigyáz más ember kárára.

37.

Verseimet pedig hogyha bolondságnak 145
 Tartaná valaki, és nem vakóságnak,
 Próbálja meg dolgát a szent házasságnak,
 Nem fogja mondani azt históriának.

There is a great deal of
 work to be done in the
 way of the new
 and the old.

There is a great deal of
 work to be done in the
 way of the new
 and the old.

There is a great deal of
 work to be done in the
 way of the new
 and the old.

There is a great deal of
 work to be done in the
 way of the new
 and the old.

There is a great deal of
 work to be done in the
 way of the new
 and the old.

ISTENES ÉNEKEK.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

I.

Imádlak Jézusom . . .

1.

Imádlak Jézusom,
Itt áldlak Krisztusom!
 Kenyér színben.
Földig leborúlok,
Nagy bűnös, ájúlok,
 E szentségben.
Égkarokkal,
Angyalokkal.
Mert szánom és bánom,
Fájdallom, sajnálom,
 Estem bűnben.

5

10

2.

Ha lángban élhetnék,
Mint olaj éghetnék
 Szerelmemben;
Semmivé lehetnék,
Bűnömtől ment lennék
 Szégyenemben:

15

Elkövetném,
Cselekedném,
Mert Jézus, szeretlek,
Mint bírómtúl félek
Én lelkemben.

20

3.

Megváltóm bocsáss meg,
Teremtőm, engedj meg,
Szívbul kérlek.
Örök érdemedért,
Ige test-létéért,
Igy reménlek!
Végý kedvedben,
Kebeledben,
Választott közidben
Égi seregidben,
Ah könyörgök!

25

30

4.

Ha égre emelsz is,
Pokolra temetsz is,
Csak Isten vagy,
Azzal te fölséged
És te dicsősséged
Nem kisebb s nagy!
Irgalmasságot
Nem igazságot
Borúlván könyörgök,
Reménlek, rettegek,
Mert Isten vagy.

35

40

5.

Szivem ohajtásit,	45
Lölköm kívánságit	
Bémutatom	
Hozzád ez ostyában,	
Uramnak árnyékban	
Ajánlottam.	50
Oh, nagy szentség!	
Én szívem ég	
Te hozzád Jézusom,	
Lángozik Krisztusom!	
Igy áldoztam.	55

II.

Imádlak óh szent ostya! . . .

Az oltári szentségről ének.

1.

Imádlak óh szent ostya!	
Kivel test-, vérét osztja	
Bűn (Bús) lelkemnek	
Mennyei irgalmasság,	
Végzetetlen nagy jószág	5
Én szívemnek!	

2.

Ah hogyan érdemlettem,
Hogy erre méltó lettem,

Bünös lélek ?
 Kinek annyit vétettem,
 Halálra feszétttem :
 Azért élek.

10

3.

Az szent testével táplál,
 Ki' bére örök halál,
 Melly kegyesség !
 Szent vérével harmatoz,
 Így szelédét magához
 Ez Istenség.

15

4.

Üdvöz légy, örök manna !
 Ennél többet ki anna ?
 Nincs mód benne !
 Sem teljes Szentháromság
 S égi mindenhatóság
 Nem tehetne !

20

5.

Jöjj hozzám égi kenyér,
 Óh, ártatlan drága vér,
 Szánd lelkemet !
 Bár hajlékom nem méltó
 S elég tőled csak egy szó,
 Vedd szívemet.

25

30

6.

Irigylik az angyalok,
 Kilencz mennyei karok
 Ez szentséget,
 Azoknál méltóbb lettem,
 A ki annyit vétettem, —
 Test- véredet.

35

7.

Soha többet nem véték,
 Ez égi ital s éték
 Lész paizsom,
 — Fogadom leborúlva,
 Sűrű könyveim hullva —
 Lész oltalmom.

40

8.

Azért, édes Istenem!
 Légy mindenkor én bennem
 Én Krisztusom!
 Buzgón ütöm mellyemet,
 Porrá töröm szívemet —
 Légy Jézusom.

45

III.

Hadd lankadjak és olvadjak . . .

Az Úr testéhez való.

1.

Hadd lankadjak és olvadjak
Éretted én szerelmem !
Hadd borúljak s imádjalak
Test-ige én Istenem !
Itt vagy kenyér-színben,
Igaz Isten s vérben
Én mennyei jegyesom !

5

2.

Nincs olly elme, ki értelme
Ámbár ezt megfoghassa,
Elrejtve nincs azért oly kincs,
Ki eztet megláthassa.
De én mégis látlak,
Hit után imádlak,
Istenemnek itt vallak.

10

3.

Bűnös lélek már nem félek,
Értem vagyon olly nagy bér ;
Szent karokért s angyalokért
Nem lett ige test és vér.

15

Azért is lelkem él,
Külömb mind ezeknél,
Csak kegyelmet ezért kér.

20

4.

Szánom, bánom és fájdallom
Azért is vétkeimet,
Tisztán gyóntam és megmondtam
Törődve bűneimet;
Bár nem vagyok méltó,
S ámbár elég egy szó:
Hajlékomban jőjj nagy Jó!

25

IV.

Ah! jaj! mit szemlélek . . .

Az Úr koporsójához való.

1.

Ah! jaj! mit szemlélek,
Én nagy bűnös lélek,
E gyász sirban?
Istenem hogy megholt,
A ki teremtetett volt,
Koporsóban
Temettetett s rekesztetett.
Kinoztam, szegeztem,
Fára feszéttetem,
Mert vétettem.

5

10

2.

Zsidóknál keményebb,
 Sokkal kegyetlenebb,
 Bizony vagyok,
 Mert én megesmértem,
 Test- vére én bérem,
 Oh melly nagyok!
 Én árultam, ostromoztam,
 Gyilkossan megöltem!
 Vajjon m[i]ért születtem,
 Teremtettem?!

15

20

3.

Itt fekszik rőjtőkben,
 Árnyék kenyér színben
 Szent testiben,
 Ide helheztetett,
 Kövel rekesztetett,
 Temettetett.
 Sirj én hóhér szívem,
 Illy gyilkos mért lettem,
 Az ártatlan báránt
 Mint bünöst egyaránt
 Ugy üldöztem.

25

30

4.

Hogy szenvedj így értem,
 Ah mért érdemlettem,
 Én Istenem!

Hogy mennyekbül leszállj,
Fölségedtől megválj

Én Istenem!

Csupán azért,
Szerelmedért,
Alkotott férgedhez,

Pártütő népedhez

Én Istenem!

5.

Oh Jézus, még se hagyj,

Bár értem sírban vagy,

Esedezem!

Sebeid csókolom,

Bűnömet megvallom

És könyvezem.

Már nem vettek s nem feszítlek

Igazán ígérem

Fogadom s esküszem,

Engedj, kérem.

V.

Szüz Máriához . . .

1.

Édes anyja

Nagyasszonya

Az igaz magyaroknak,
 Patronája
 S pártfogója
 Régi magyar hazánknak!
 Hozzád folyamodunk!
 Zokogva borúlunk!
 Légy anyja fiaidnak.

2.

Reánk tekints!
 Mert senki sincs
 Ki sorsunk boldogítsa
 Igaz szívét
 És jó szemét
 Más reánk ki fordítsa.
 Véres sebeinket
 Panaszló ügyünket
 A ki előbb mozdítsa.

3.

Mindenfelé
 Nyomorúság
 Szorongatja népünket,
 Majd döghalál
 Mind lekaszál
 Kevesétti éltünket.
 Viz ároszt, emészt tűz!
 Pogány rabszijra fűz!
 Így szegényétt bennünket.

4.

Nincs mód benne,
Hogy más lenne,
 Ki minket vigasztalna,
Nagy inségben
 És éhségben,
 A ki minket megszánna.
Majd sáska megemész, 30
 És nem hágy semmi részt
 Kevesünkből: ki bánna. 35

5.

Majd jeles ég,
Majd zápor jég,
Elveri termésünket !
Üstök csillag,
Sokszor villag
Dobogtatja szivünket ;
Most szivünk szomorú,
Fél hogy lesz háború,
Kétségben ejt bennünket.

6.

Békességben
Csendességben
Tartsd meg hiv szolgálodat,
Böcsületben
És bővségben
Örökös országodat,

Szánd meg óh nagy Anya!
 Örökös Asszonya!
 Örökös jobbágyidat.

7.

Áld meg igaz
 Királynénknak
 Győzödelmes fegyverét!
 Gyűjtogassad,
 Lángoztassad
 Hozzánk anyai szívét;
 Nékünk is érdemet
 Adj és segedelmet,
 Érdemeljük kegyelmét.

55

60

8.

Jó hírnévnek
 Magyar vérnek
 Gerjeszsed buzdulását,
 Királyjáért
 S hazájáért
 Hiv vitéz kiontását;
 Vitéz legyen karja!
 Hogy a mint akarja
 Tegye pogány rontását.

65

70

9.

Így zokogunk
 És borulunk

M A R I A ! kegyelmedhez,
Így reméllünk
Halunk s élünk

75

Nagy anyai szivedhez.
Angyali koronát
S apostoli hazát
Áldozd föl az egekhez.

80

VI.

Nagy szentsége . . .

1.

Nagy szentsége, reménsége
A kétségben esteknek,
Dücsössége, fényessége,
Óh csillag légy népednek.

2.

Hozzád kiáltlak, mert ohajtlak
Számkivetésnek fia,
Bízzán látlak, szivbül áldlak,
Ez lesz szeretet díja.

5

3.

Oh pátronám ! az én óráim,
Engedd, tudjam, melly korán,
Igaz anyám ! kegyes dajkám,
Szükségben vigyázz reám.

10

4.

Neked élek s neked halok,
 Benned bizom éltemet,
 Téged egyedül tisztelni :
 Ez vigasztal engemet.

15

5.

Oh nagy anya, hogy fullánkja
 Kígyónak ne írthasson :
 Csalárdsága, hamis szava
 Engedd, ne vádolhasson.

20

6.

Kegyes szent Szűz, im te hozzád
 Sirva bűnös borulok,
 Csak könyörülj, mert egyedül
 Hiv szivedhez fordúlok.

7.

Végre halál ha megtalál,
 Bátorétsad szolgálodat,
 Éltem folyta, gonosz volta,
 Mert rossz, kérjed findat.

25

8.

Rendelt órát s vig minutát
 Lelkem hogy bátran várja :
 Légy pártfogóm és biztatóm
 Oh üdvösség asszonya !

30

9.

Látod : sirok, túled város,
 Hogy könyörögj bűnömért
 Az báránynál, szent fiadnál,
 Ki szenvedett éltémért.

35

10.

Kegyes anya, óh *Mária* !
 Nézd szívem nagy bánatját,
 Így halálom, hamum s porom
 Vegyed nagy áldozatját —
vagy : Vedd végső áldozatját.

40

VII.

Oh szent János! te bizonyos . . .

Nepomucenus sz. Jánoshoz. (I.)

1.

Oh szent János! te bizonyos
 Hirnév bajnokja!
 Böcsületnek s jó hirnévnek
 Nagy pártfogója!
 Ments meg a rossz nyelvektől.
 Gyalázó emberektől,
 Kisebbségtől
 Rövidségtől,
 Ments meg ezektől.

5

2.

Szent gyónásnak, szivtitkoknak	10
Hiv megtartója,	
Szentegyháznak s martyroknak	
Vagy uj példája!	
Nepomukban virrada	
Csehországnak csillaga.	15
Még nem törtint,	
Titkokért kint	
Ki (v. Így) szenvedt volna.	

3.

Az király bár minden kint már	
Rajtad követett,	20
Mindenekre s ígéretre	
Semmit ki nem vett;	
Végre az Moldva vize	
Volt halál kinos ize;	
Bevettegetett,	25
Ölettegetett	
És temettegetett.	

4.

Megmutatja s bizonétja	
Ártatlanságod	
Öt csillagja, vizen lángja	30
Állondóságod.	
Gyalázatot szenvedtél,	
Mégis így tündöklöttél,	

Szent titkokért
 És hiveségért
 Nagy szentté lettél.

35

5.

Pátronusom! légyen jussom
 Nagy érdemidben!
 Őrizz kérlek, meddig élek
 Böcsületemben.

40

Kigyó nyelvek fullánkja,
 Ne ártson gonosz lángja!
 Légy vezérem
 Még azt érem,
 Látlak egekben!

45

VIII.

Óh sz. János én héjános bűnös hozzád borúlok . . .

Nepomucenus sz. Jánoshoz. (II.)

1.

Óh szent János!
 Én héjános
 Bűnös hozzád borúlok,
 Mert éltemben,
 Hir- s nevemben
 Oltalmaztál mindenben.
 Oh szent János paissa
 Jó hír s név pátronussa
 Böcsület pártfogója.

5

2.

Itt szemlélek

10

Bűnös lélek!

Tisztelem szent képedet,

Bár ájúlok

Ugy borulok

Gyalázottul pirulok.

15

Oh szent János paissa!

Jó hír név pátronussa

Böcsület pártfogója.

3.

Szent gyónásért

Hiv titkáért

20

Lettél martir, ontál vért,

Tüzet s vizet

Megpróbáltál

Életedtől így váltál.

Oh szent János paissa,

25

Jó hír s név pátronussa,

Böcsület pártfogója!

4.

Királynénak

Atyja voltál

Gyónásáru nem szóltál,

30

Azért minden

Kint szenvedtél,

Az haláltúl sem féltél.

Oh szent János paissa,
 Jó hír s név pátronussa,
 Böcsület pártfogója!

85

5.

Király azért,
 Hogy lángozott
 És halálnak áldozott,
 Moldván tüzi
 Öt csillagnak
 Bizonságúl lángoznak.

40

Oh szent János paissa,
 Jó hír s név pátronussa,
 Böcsület pártfogója!

45

6.

Mennyi szivek
 Annyi tüzek
 Mennyi könyvek vagy vizek,
 Itt lángoznak,
 Szemből hullnak,
 Te éretted áldoznak,
 Oh szent János paissa,
 Jó hírnév pátronussa,
 Böcsület pártfogója!

50

7.

Nyelvek lángja,
 Tűz fullánkja,
 Ne engedd, hogy ártthasson;

55

Kissebbétnek,
 Bár üldöznek
 Rágalmaznak, gyűlölnek.
 Oh szent János paissa,
 Jó hirnév pátronussa,
 Böcsület pártfogója!

60

8.

E kiss köznek
 Csallóköznek
 Légy bizonyos gyámola,
 Tüzet vizet,
 Ki meggyőztél,
 Tűz árvizet meggyőzzél.
 Oh szent János paissa,
 Jó hirnév pátronussa,
 Böcsület pártfogója!

65

70

9.

Így oh nagy szent!
 Éltünk lesz ment,
 Minden rossz hír híréből,
 Vagy igazság!
 Az hazugság
 Távul lesz érdemedtől.
 Oh szent János paissa,
 Jó hirnév pátronussa,
 Böcsület pártfogója.

75

80

10.

Tekint reánk
Édes Atyánk!

Kik nálad essedezünk,
Mind e földön
Mind egekben

85

Benned dicsekedhessünk.
Oh szent János paissa,
Jó hírnév pátronussa
Böcsület pártfogója.

90

IX.

Oh sz. János, én héjános bűnös hozzád fordúlok ..

Nepomucenus Sz. Jánoshoz. (III.)

1.

Oh szent János
Én héjános

Bűnös hozzád fordúlok!

Mind isteni,

S mind világi

5

Jókat tőled koldúlok.

Patronussom!

Hozzád jussom

Légyen az jó hírnévben!

2.

Te oltalmazz, 10
 Te igazgass,
 Ne maradjak szégyenben !
 Sokak között
 Megütközött
 Az én jó hírem s nevem ! 15
 Mocskoltatik,
 Szaggattatik,
 De te segélj meg engem.

3.

Te sokakat,
 Sok százokat 20
 Sokszor megoltalmaztál,
 A kik bíztak,
 Benned híztak,
 Hírekben megtartottál,
 Reményemet, 25
 Jó híremet
 Te benned helyheztetem.

5.

Segéts, ne hagyj !
 De erőt adj
 E világot nevetnem ! 30
 Cselekedjed
 S ne engedjed
 A jó hírt konzultatni.

Fondor nyelvvel
Mint egy enyvvel
Nevünket mocskoltatni.

35

6.

Ha az rosszak
És gonoszak
Jó híremet mocskolják.
Szent nevedért,
Szerelmedért
Engedd hogy visszaadják,
Tied vagyok,
Reád hagyok
Mindent böcsületemben.

40

45

7.

Pártfogója,
Szószollója
Légy szolgáltnak mindenben.
Azon lések,
Példát tések,
Hogy téged böcsüljelek.
Szentségedben,
Életedben
Holtomig tiszteljelek.

50

8.

Jelül légyen
Példát tégyen
Hogy téged lelkelem kedvel,

55

Téged dicsér
 Áld s igen kér
 Dicsekedhessem ezzel.

60

Életemet,
 Jó nevemet

Csak tenéked ajánlom!
 Megszóllástúl,
 Mocskolástúl
 Oltalmazd kívánom.

65

JEGYZETEK.

THE
JOURNAL OF THE
ROYAL ANTHROPOLOGICAL INSTITUTE
OF GREAT BRITAIN AND IRELAND
VOLUME 19
PART 1
1889
LONDON
PUBLISHED BY THE
Royal Society of Great Britain
at the Royal Society's Office,
1, BEDFORD SQUARE, W.C.

AMSTERDAM

Amade verseit a következő forrásokból ismerjük:

1. A főcodex. Így jelölöm azt a 342 negyedréti lapra terjedő, sárga félbörkötésű eredeti kézirat-kötetet, mely a Nemzeti Múzeum kézirattárában 141. quart. Hung. jel alatt őriztetik, hova Jordánszky kanonok adományából került. A könyvtárban kapott czíme a szöveg elé kötött üres lap belső oldalára van jegyezve s így hangzik: *Várkonyi Baro AMADE LÁSZLÓNAK Énekei — Manuscriptum autographum — Possidet Bibliotheca Musei Hungarici ex dono RR. D. Canonici Jordánszky.* A versek a szöveg 1. lapjától a 334-ig bezárólag egyfolytában következnek, csak itt következik néhány üres lap (335—339), melyek után, a végső három lapon, ismét vannak énekek (*A szem mihelt szépre tekint . . . és a tót ének*). Úgy látszik, hogy az eredeti tulajdonos legföljebb a mostani üres lapokig folytatta a leíratást, s a kötet végére, a többtől külön iktatott két darab verset más valaki később jegyezte be, a mint hogy a kézírás is különbözik az előbbiektől mindegyikétől. — A gyűjteményhez hátul egy négy lapra terjedő missilis levél van kötve, mely e kézirati kötet származását minden kétségen fölül helyezi.

E levél a Csallóközben, Sárosfán, 1804 januárius 30-án kelt. Bittó Manczi írta egy ismerősének, a kit «Kedves jó barátom Berczi»-nek szólít, a levél szövegében pedig «az úr»-nak nevez. Mi volt a vezetéknéve

ennek a Berczinek? — azt nem tudjuk, de akkor Pesten tartózkodott s előléptetés folytán épen Nógrádba volt költözendő; alkalmasint a Csallóközbe való volt, nénje Sárosfán élt, ugyanott laktak számos jó ismerősei, közöttük a levél írója is, «igaz szívű barátnéja». Az aláírás csak a két kezdőbetűből áll: *B. M.*; de a negyedik lap felső szélére valamely illetékes kéz odaírta a teljes nevet: *Bittó Manczy*; egyébként a levél szövege is «Bittó Jónás bátyám»-ot említ. A levél érdekes magánvontatkozásain kívül, melyekből megtudjuk, hogy Csallóközben az 1804-iki farsang nem volt jó, tán a rossz utak miatt is, aztán, hogy némelyek a pozsonyi redoutban mulattak, de Bittó Mancziék nem, — a mi tárgyunkra vonatkozólag igen fontos közlések olvashatók. A levél illető része így hangzik:

«Az Amadé versei, avagy igazábban mondván énekei, a melyek nálunk vannak, ugyan csak az öreg Amadé László munkái, én és az testvéreim nem ismertük őtet, de az atyám s anyám, a kik sokat jártak az Amadé házához, bizonyították, hogy ezen énekeket, sokszor ebéd felett, a mint ebédlett, bleibeiszt kért s étel közben szaporán úgy leírta az gondolatit; némely énekek az maga saját kezeírása, némely az secretariussáé; az atyám, avagy legjobban mondván az Eszter* ajándékban kapta. Az öreg Amade halála után egy tisztartónéja, a ki igen kedves volt az Amade előtt, s a ki sokat bójárt az udvarában, ezen énekes könyvet magához vette s ezen asszony meghalván, vélünk az ura ismerős volt, az Eszter öcsémnek ajándékozta. Voltak Amadénak igen szép versei, a melyeken dolgozott s nem futva munkálta, de ezek világosságra nem jöttek, elégették véletlenségből holmi írásokkal együtt; ezt sokszor hallottam az atyámtul. Az Eszter tehát az énekes könyvet szívesen elküldi az urnak, oly móddal, hogy irattassék le s megént az párja küldessék fel. Ha érdemet tehet az

* A levélíró testvére.

úr magának véle, ezzel is megmutatja barátságát. De mely módon s kitől lehessen elküldése? — mert postán ezt nem lehet, sokban jönne. Az Amadé kezeírását megjegyezném, hogy melyikek, mivel jól tudom, az atyám sokszor mutogatta nékem, mivel az olyassokban én gyönyörködtem, az fejemben maradott. Így tehát ha az úr módot nyújt, hogy mely uton küldhetjük el, szívesen a mind fellebb is irtam, irassa le az úr s az párját küldje vissza.»

Talált-e Bittó Manczi valami alkalmatosságot, melylyel a könyvet elküldhette? Hogy került aztán könyv is, levél is a Jordánszky kanonok birtokába? Mindezt nem tudjuk. A könyv sorsa csak Bittó Manczi és Jordánszky közt homályos, vándorlása ezen kivétellel Amadétól fogva mostanig föl van derítve. A levél hangja oly meghitt és megbízható, hogy jóhiszeműsége iránt egy pillanatig sem lehetünk kétségben, s az előadott tények olyanok, hogy róluk a levélíró pontos tudomással birhatott.

Megállapítotttnak vehető tehát, hogy e kézirati kötet Amade udvarában, Amade intézkedéséből, az ő felügyelete alatt, sőt részvételével készült. Egy részét titkára, egy részét maga írta le. Épen ez okból tekintjük főcodexnek. A többi gyűjteményeknél teljesebb és a nagyobb gyűjtemények közt az egyetlen, melynek eredeti volta mai nap hitelesnek bizonyítható. Szövegünk első sorban e főcodexre támaszkodik.

Nem csekély érdekű a levél azon adata sem, hogy Amadenak voltak egyéb, igen szép s gonddal kidolgozott versei, de ezek véletlenségből holmi írásokkal együtt tüzre kerültek. Ezt sokszor hallotta atyjától. Meglehet s nagy kár, hogy úgy történt. De a mennyiben a levél azt véli, hogy e kötet a rögtönzettek tartalmazza s a jobb versek mind elégtek: az ellen több körülmény szól. E kötet nem látszik afféle első fogalmazványi könyvnek, melybe a költő nagy sebesen leírta volna gondolatait, legfőlebb a vége felé vannak sietőbb

kézzel írt lapok. E kötet egy tisztázott gyűjtemény, melybe a költő vegyesen összegyűjtötte csiszoltabb verseit és rögtönzéseit egyaránt. Szóval eléghettek ugyan Amadenak számos szép versei, de ránk nemcsak a rögtönzések maradtak. — Mindenesetre érdekes adat azonban az ebéd fölött sebtiben való versszerzés. Amade talán nem mindig csak hiúságból, verselői könnyűségének fitogtatása végett produkálta ügyességét vendégei előtt; lehet, hogy — néha legalább — a valódi ihlet perczét nem akarta elszalasztani, sietett, hogy az eszébe ötlő gondolatot ép oly fogékony, mint változékony szelleméből más gondolat ki ne törülje.

Kár, hogy Bittó Manezi meg nem jelölte a kötetben Amade kezeírását meg a titkárét. Mert valóban nem egy kéz írása az egész gyűjtemény, talán nem is kettőé. Az első kéz írása a legtöbb, a 178 első lapot ez írta tele, azaz felénél többet (a 71 első darabot). A második kéz írása szintén jókora helyet foglal, a 179. lap-tól a 241-ig. Ezután látszólag még néhány kéz dolgozott, a vége felé elhanyagoltabban, — még a dialektus is többféle. Hajlandó vagyok azt hinni, hogy az első kéz volt az Amadeé, — ez a legcsinosabb és legpontosabb írás, s noha ezen kéz a LX. vers fölé ezt a jegyzetet írta: „Neque hæc est Illrmi Dni Baronis Compositio”, a leíró minden valószínűség szerint maga a báró volt; — a második kéz pedig a titkáré. A gyűjtemény hátralevő részét különböző kezek hébe-korba apródonként írták; az eddigi rész egyfolytában, rövid idő alatt készült. (Vesd össze még az 555. lapot.)

Mikor szerkeszthette Amade a gyűjteményét? — e kérdésre csak annyit tudunk válaszolni, hogy nem fiatal korában, a leginkább verstermő években, hanem legkorábban élte dele táján. Még a második kéz írása az a vers, mely fölött ez a megjegyzés olvasható: „Régi ének még 1740. esztendőből”. Pedig Amade már 1740-ben is

37 éves volt, a gyűjtemény szerkesztésekor tehát jóval több lehetett.

E gyűjtemény tehát egykor az Amade saját példánya volt; de voltak még Amadenak egyéb verses füzetei vagy könyvei is. Például a válogatott versek ama collectiója, mely, Bittó Manczi értesítése szerint, holmi frásokkal együtt véletlenül elégett; azután a szerelmeiről szóló lyrai regény, a nőtlen és házaseséletről írt vers; végre a Véghely birtokában levő vegyes kéziratcsomó, állítólag szintén Amade kezeírása, noha másolás, vagy 28 darabot tartalmaz, melyek közül hat a főcodexben is előfordúl. Sőt azt merném mondani, hogy nemcsak egymást kiegészítő, hanem egypár parallel gyűjtemény is készült még a költő életében, az ő ügyelése alatt. Verseit keresték, bizonyynyal többször is kellett másoltatni — hiszen a Véghely gyűjteménye is másolás — hol egyes darabokat, hol az egész gyűjteményt. Ezt abból is következtethetjük, hogy a Nagy-féle másolat legtöbbször hibáiban is vakon követi ugyan főcodexünket, sőt egyes betűk alakjának a félreértésével követ el hibákat, úgy, hogy egyenest ebből másoltnak látszik, — de némely esetben a főcodex hibás és értelmetlen alakjaival szemben ő adja a helyes formát; e körülmény — tekintetbe véve, hogy máskor a legegyszerűbb hibát sem javítja ki s okoskodni nem szokott — arra mutat, hogy az illető darabra nézve másik eredeti példány is állt előtte. Hasonlókép van az eset az 1836-diki kiadással is, mely szintén néhol a főcodex másolatának látszik, néhol egészen független tőle. Különben, hogy volt egy alapgyűjtemény, azt legjobban bizonyítja az, hogy a versek sorrendje némi csekély eltérésekkel általában egyforma. Hogy főcodexünk volt-e ez az alapgyűjtemény? — azt kétségtelenül nem állapíthatni meg.

A főcodex magában foglalja mind az 1836-iki kiadás, mind a Nagy-féle másolat összes verseit, sőt néhány darabbal többet is, de a Véghely gyűjteményének vagy 22—23 darabja nincs meg benne. A darabokat

2-től 79-ig számozza, azontúl nem; a strófákat mind számozza. Czíneket a daraboknak nem ad, czím gyanánt az illető római szám szolgál, a hol van. Az első kéz a római szám meg az első strófa közt rendesen igen nagy hézagokat hagy, majdnem féllapnyi szélesek. — Valamennyi lap felső szélén (a 297-ig) ugyanaz a chiffre látható (egy soklábú, 5—12 szárú *m* betű, mely közepén egy hosszú vízszintes vonallal át van húzva), a mely Amade leveleinek felső szélein is látható. — A codex csak újabban van ideiglenesen lapszámozva. Egy lapszámozás vörös czeruzával 337 lapot jegyzett meg, kihagyván a közbeeső öt üres lapot, ez régibb; egy másik, fekete czeruzával, legújabb, a leveleket számozza meg, hozzá véve a szöveg elé s után kötött üres leveleket, valamint a Bittó Manczi levelét is. Ez 175 számig megy, a miből levonva a B. M. levelére s a két borítéklevélre eső négyet, marad 171 levél, azaz 342 lap. — Ezt a kézirati kötetet ismerte Toldy Ferencz is (4-r. 340 lap-pal említi), és használta Szilády Áron Balassa kiadásához. Alkalmasint ebből készült az a másolat is, melynek nyomán Abafi a *Pályelőben* közölte Amade néhány kiadatlan versét «a nemzeti múzeumban levő eredetiek-ből», pedig az eredetit nem használta, hanem csak bizonyos másolatot.

2. A Nagy István-féle másolat. Jelenleg a Nemzeti Múzeum könyvtárában 965 Quart. Hung. jel alatt. Volt borítéklapján ez a fölírat olvasható — állítólag Mátray Gábortól —: *Várkonyi báró Amade László istenes és világi magyar énekeinek eredeti gyűjteménye. Autogr. Cod. Sec. XVIII. — A Széchenyi országos könyvtárnak szentelé mtgos Nagy István ur, a cs. k. urbéri törvényszék elnöke Pesten 1858. Január 19-én.* E borító ív most le van véve a kéziratcsomóról, melynek azelőtt különálló íveit 1890-ben könyvkötővel összefűzték s az egész így könyvalakot nyert. Ez alkalommal a volt borítéklap fölíratát a kötet első üres lapjára lemásolták,

de mellőzték a téves «Autogr.» adatot, mert a kézirat valóban nem az Amadeé. A gyűjtemény alakja negyed-rét, a jelenlegi kötésben czeruzával újonnan számozott 154 levélből, azaz 308 lapból áll, de ezek közül 19 lap üres. A gyűjtemény eredetileg 304 lapból állt, az új be-kötéskor négy lap járult hozzá, az első ív köré alkal-mazva, hogy a kötet címlapot nyerjen; e négy lap közül három üres. Egyébként üres lapok a csonka tar-talomjegyzék után, az *Istenes énekek* után s a *Világi énekek* után maradtak. — A gyűjtemény tartalma: Legelől van egy befejezetlen mutató tábla, külön íven, újabb kéz írása, mely a költeményeket kezdő soraik szerint nevezi meg; föl vannak benne sorolva az *Istenes énekek* mind s a *Világi énekek* 37 első darabja, a lajstrom itt megszakad, a 31. sz. vers címe után oda van írva: *Balassa*. Az ív többi lapjai üresek. Ezután következik hat db. istenes ének, terjedelmök 15 lap; ismét ezek után 116 világi ének. A gyűjteményben tehát 122 darab vers van. A vallásos darabok nincsenek számozva, a világiakat római folyószámmal látta el az író, de csak I—C-ig, azontúl újabb czeruzás jelzés van az utolsó darabig, a CXVI-ig.

Az egész gyűjtemény egy kéz írása, igen rendes és tiszta írás, a múlt századból való, de korántsem auto-gramm, hanem csak másolat. Úgy látszik, hogy a másoló a főcodexből dolgozott. Nincs e kötetnek egyetlen da-rabja sem, mely a főcodexben elő ne fordulna, a költe-mények sorrendje tökéletesen az, a mi a főcodexé, csak annyiban tér el ettől a másoló, hogy a főcodexben a világiak közé vegyített istenes énekeket külön választotta (de ezek sorrendje is azonos a főcodexével), a latin verseket is egy külön füzetbe írta le (melyeket alább bemutatunk), a német verseket, valamint azokat, me-lyekre a főcodex megjegyzé, hogy nem Amade munkái, kihagyta, azonkívül nem másolta le az utolsó négy da-rabot. Ha valaki a főcodexből mindezen felsorolt kivé-teleket kihagyja, megkapja a *Nagy-codex* sorrendjét.

Egyébiránt a főcodex tollhibáinak majmolásából vagy egyes czifra betűalakjainak félreértéseiből is látni, hogy a másoló előtt okvetetlen ez a példány volt. Némely esetben mégis helyesebb szöveget ad, mint a főcodex és koránt sincs kizárva, hogy az illető helyes variánst egy másik eredeti kézirat nyomán adta. E kézirat szövegkritikai értéke tehát csak másodrendű. Helyesírási vagy tájéjtési eltéréseit nem is soroljuk föl; de szövegbeli különbségeit, főleg a hol a főcodex és az 1836-iki kiadás ellenkeznek, mindentűt idézzük.

3. Az 1836-iki kiadás. *«Várkonyi báro Amade László versei. Kiadatta várkonyi gr. Amade Thaddé. Pesten, 1836.»* Kis 8-r. hat és 260 l. A magyar nyelven írt világi énekek közül 109-et tartalmaz (egy Balassi-félével együtt 110-et). Toldytól tudjuk, hogy e kiadás «Szalay László ügyelése alatt, a család levéltárában meglevő eredeti kéziratokból» készült. A helyszínen, Böösött kelt rövidke bevezetés csak Amade vázlatos életrajzát adja, a szöveg forrásaira nézve nem nyújt fölvilágosítást. Mennyiben voltak az 1836-iki kiadás alapjául szolgáló s a család levéltárában megvolt eredeti kéziratok a mi főcodextünktől különbözők vagy tán vele azonosak? — nem lehet megállapítani. Lehetséges az is, hogy Szalay használt a családi levéltárból való iratokat is, meg a mi főcodextünk is kezében volt. De általában véve az 1836-iki kiadás sokkal függetlenebb a főcodextől, mint a Nagy-féle másolat. Ha szövegbeli eltérés van, rendszeren a két kézirattal szemben áll az 1836. E kiadás a versek sorrendjét sem a kéziratok szerint adja egészen. A strófa külső alakja a két kéziratban rendszeren egyforma, az 1836-ban gyakran eltérő. Egy konkrét esetet idézve: a XXXVII. dal 22. sorában a kéziratokban egy szó helye üresen volt hagyva, az 1836-iki kiadás tudja az illető szót: *pártol*. Nem tudhatná pedig máskép, ha előtte egy külön, a főcodex-szel talán egyenrangú kézirat nem lett volna. Ezeknél fogva az 1836-iki kiadás variánsait nagyon to-

kintetbe kellett venni, de szövegünket erre még sem alapíthattuk, mert forrásait nem ismerjük eléggé, előttünk pedig egy más, egészen autentikus forrás volt. Az 1836-iki kiadás különben modernizálta a helyesírást s még a hangtani sajátosságokat is megszüntette; ezért is vissza kellett térnünk a kéziratokhoz.

A források viszonya tehát a következő: a Nagy-féle másolat a főcodex után készült, de más eredeti kéziratokat is használhatott. Az 1836-iki kiadás alkalmasint egy külön eredeti kéziratcsomó után készült, de a mi főcodexünket is használhatta. — Bemutatunk itt néhány érdekesebb eltérést:

V. 23, 24. E két sor 1836. így van: «Jól tudom, hogy mely nehéz A hullám közt lépes méz». A kéziratok egyaránt jól írják: *A fullánk közt...*

XLIX. 28. Az 1836. kiadásban: «Csókokat ígérek». E helyre jobban illik a kéziratok variánsa: *Sokakat ígérek*. A főcodex írása megadja a nyitját annak, hogy lett a *sok*-ból *csók*: A főcodex kezdő nagy *S* betűjének oly hatalmas kezdő kacsaringója van, hogy könnyen *C*-nek vehetni. Ilyen előcizfázatos *S*-et nézhetett az 1836-iki kiadás leírója *Cs*-nek; talán e versre nézve éppen főcodexünk volt a forrása.

LV. 27—28. A főcodexben: *Mindenkinek mert (= mivel) tetszeni És akarná, s kedveskedni*; 1836-ban: *És akarna s kedveskedni*. Itt csak a Nagy-cod. szövege lehet a helyes: *És akarna kedveskedni*.

LXII. 8—9. Ismét a Nagy cod.-nek van igaza: *Noha én mégsem változom, Mégis tisztán áldozom*. A főcod. és 1836. együtt tartanak, de szövegük nem látszik helyesnek: *meg is tisztán áldozom*. (A *noha* is mégist kíván.)

LXXI. 31—32. *Volna is egyszer ideje, Hogy lenne mellyednek teje*. Csak ennek a szövegnek van értelme; a főcodex és 1836. tévesen első személyt írnak egyezően: *mellyemnek teje*. Amade e kissé ízléstelen szavakat — mint az egész verset — nem magához, hanem egy nőhöz intézi.

LXXVI. 34. E sor 1836: *Fényes lesz titkos remény.* Ez helyes a versforma szerint is; de a kéziratok egyezően meghosszabbítják a sort: *Fényes világos lesz titkos remény.*

LXXVIII. 1. *Én szivedet megkérem.* Az összefüggés ezen szöveg (1836) mellett szól. A főcodex — nyilván tollhibából — ezt írta: ...*még kérem, s a Nagy-cod.* követi. — De ritka hely illusztrálja annyira a Nagy-cod. ragaszkodását a főcodexnek még szeszélyeihez is, mint a következő eset, úgymint:

LXXVIII. 7—8. A főcodex az infinitivust *-nyi*-vel írja: *szeretnyi, ítélteni.* A Nagy-féle másolat szintén írja *-nyi*-vel. Kevéssel alább, ugyan e versben, a 15—18. sorban már csak mutatni, árulni, tisztelni, szentolni. Itt már a Nagy-cod. is mutatni, árulni stb.-t ír. Ez az aprólékos egyezés nem lehet véletlen találkozás műve.

LXXXII. 8. Itt a főcodex és 1836. egyeznek: *Megkölléssel messze távulsz; a Nagy-cod. pedig önállóan ír: Meg köll lenni.*

XCII. 44. *«Ki sebet ség.»* Ez alakra nézve a főcodex és 1836. egyeznek, ismételten is határozottan *ség*-et írnak; a Nagy-cod. külön véleményen van s éppen így ismételve *ség*-et ír.

CII. 52. Ismét a főcodex és 1836. tartanak együtt: *Tűz-fagy-hív szívemet.* A Nagy-cod. oly nagy eltérésre bátorodik a főcodextől, hogy ezt írja: *Holtig hír szívemet.* Nyilván más kézirat is állt előtte.

CVI. E vers utolsó szakát a főcodexbe később szúrta be más kéz. A Nagy-cod. nem vette át e stróftát, alkalmasint azért, mert a másoláskor még nem volt a főcodexbe iktatva. (1836-ból az egész vers hiányzik.)

A főcodex abban is teljesebb a többi forrásoknál, hogy benne igen sok szó vagy kifejezés két változatban van meg, melyek közül az ember tetszése szerint választhat. A Nagy-cod. és 1836. rendszeren csak egyiket s többnyire azt választották, a melyiket a másik elkerült. Ez erős archetypusi vonás a főcodexben.

Egyébiránt a szöveg eltérései a jegyzetekben kimerítően össze vannak állítva, s a variánsok segítségével könnyen ellenőrizhető a szövegünk helyességét.

E három forráson kívül, melyek Amade verseinek zömét magokban foglalják, még a következő kisebb terjedelmű forrásaink vannak:

4. Amade Istenes énekeinek 1755-iki kiadása: *«Buzgó szívnek énekes fohászkodási»*. A ránk maradt kilencz istenes ének közül hét darab van benne. Néhány sajtóhibáját leszámítva, mint a költő életében megjelent kiadás, eredeti kéziratok értékével bír. Bővebb leírása a részletes jegyzetek közt.

5. Amade latin verseinek Nagy István gyűjteményéből való másolata. 20 negyedréti lapra terjedő füzetke, de verssel teleírva csak 14 lap van. Ugyanaz a kéz másolta le, mely a fent 2. sz. alatt bemutatott Nagy István-féle kézirati gyűjteményt leírta; papiros, tinta, betűk ugyanazok, bizonyosan az alkalom is ugyanaz volt. A másolás a főcodexből történt; a leíró a főcodexben elszórt latin verseket e füzetbe külön szedte, de sorrendjüket megtartotta. Csak a mi II. sz. latin versünk nincs benne. E füzetke a múzeum kézirtattárában 1962. *Quart. Lat.* jel alatt van elhelyezve. Első üres lapjára állítólag Mátray Gábor a következő címet írta: *«I. B. Ladislai Amade hymni ex cantilenae. MS. autogr. Sec. XVIII. — Bibliothecae Széchényianae — Regnicolari dictatum ab Illmo Dno Stephano Nagy Praeside Tabulae judicariae Caes. Reg. Urbarialis Pestin. 19. Januarii, 1858.»* — Az «autogramin» jelzés, mint fentebb kimutattuk, téves.

6. A Véghely-féle gyűjtemény. Véghely Dezső veszprém-vármegyei alispán birtokában több — állítólag eredeti — Amade-féle kézirat van, nagyjából levelek, köztük versek is. E kéziratcsomó a b. Üchtritz-család

marczaltói levéltárából való s hozzá Véghely a család szivességéből jutott. Ebből közölte Véghely 1877-ben a *Figyelő* III. kötetében a Somogy vármegyéről szóló idyllt, mely aligha lesz az Amadeé. A Véghely-gyűjtemény többi darabjait aztán, mivel Véghely maga nem ért rá, Pintér Kálmán tette közzé a *Figyelő* XV. és XVI. kötetében. Pintér a kéziratcsomó többi részét nem látta, Véghely csak a verses részt engedte át neki közlés végett. A bevezetésből átveszszük a következő részt:

«A kéziratok nagyobb része tiszta, esinos és egyforma írás; egyik-másiknál a látszólagos eltérést a sietősebb leírás okozhatta. Javítás csak itt-ott fordul elő, s a legtöbb — úgy látszik — másolás, de az Amade kezeírása; némelyiknél az is kivehető, hogy különböző időből való. A kisebb rész negyedréti ívre, a többi egész ívre van írva. Némelyik íven eme collectiv megjegyzések olvashatók: Verses Énekek, Vig magyar ének, Magyar Versek, egyen: Mindenféle Miscellaneus Versek; egy másikon: Német és (e két szó törölve) Magyar énekek. Mellyeket B. Amade László componált. — A kiadatlanok száma, két latin verssel együtt, mindössze huszonnégy.» A közlő megjegyzi még, hogy a kis gyűjtemény négy darabja, ú. m. a mi számozásunk szerint a 98., 100., 116. és 55., az 1836-iki kiadásban is megjelentek már, kettőt pedig (nálunk 91. és 106. sz.) Abafi közölt volt a *Figyelő* XII. kötetében a múzeumi kéziratok után. E szerint a Véghely gyűjteményében levő, Amadenak tulajdonított versek összes száma 31 lehet, ide számítva az idyllt is. Minthogy Pintér szerint az akkor (1884-ben) kiadatlan Amade versek száma Véghely kéziratcsomójában 24-re rugott s ebből a két latin verset leszámítva, 22 kiadatlan magyar versezet marad, Pintér pedig csak 18 darabot közöl: még négy darab közlésre vár e gyűjteményből.

Én a Véghely-féle gyűjteményt autopsziából nem ismerem, kértem ugyan a tulajdonostól, de nem küldte el. A jelen kiadás illető darabjainak szövegét másod-

kézből, a *Figyelő*ből vettem s hitelességökért nem vállalom kezesseget. Ide tartoznak kiadásunk 126—143. sz. darabjai.

7. Bizonyos »eredeti kéziratok» a Nemzeti Múzeumban. Abafi a *Figyelő* XII. kötetében Amade László versei gyanánt néhány darabot közölt, mint akkor jelző, »a Nemzeti Múzeumban levő eredetiekből». Egy magánlevélben azonban azt vallja, hogy nem közvetlen az eredetiekből, hanem kétségtelen hitelű másolatukból közölte. A *Figyelő* e közléséből vettük mi át kiadásunk 118—125. darabjait, melyeknek szövegéért ismét nem kezeskedhetünk. Mi e bizonyos kéziratokat nem találtuk a múzeumi kézirattárban. Talán előkerülnek valamikor.

8. A Martonfalvay Elek birtokában levő kézirat. Martonfalvay Elek (győri lakos?) a *Vasárnap* *Újság* 1866. évi 9. számában mint ismeretlent közli Amade *Nőtlen és házaselet* czímű versét, előrebocsátván, hogy: »Nem régiben e mult századbéli költőnk egyik kiadatlan költeményének jutottunk birtokába, mely az Amade grófi család marczaltői uradalma volt ügyviselőjének, néhai Simonfalvay János úrnak, hátrahagyott iratai között kéziratban találtatott». A közlő úgy van értesülve, hogy a marczaltői uradalom levéltárában Amadenak több műve van kéziratban, jó lenne — úgy mond — kiadni. (Valószínűleg ezek kerültek Véghelehez.) Noha a *Vas. Újs.* szerkesztője megjegyzé akkor, hogy a kérdéses verset már kiadta Sándor István is, mindazáltal 1879-ben és 1884-ben újra meg újra megfordult a lapokban, mint eddig ismeretlen irodalomtörténeti emlék, láthatólag ugyanazon forrásból. Erre nézve l. a részletes jegyzeteket. — A kéziratot én nem láttam s nem tudom, eredeti-e? Egyik közlés »az eredeti kéziratból» vettnek állítja magát. Némi tünődést ébreszt az a körülmény, hogy az 1879-iki s 1884-iki közlések olyan biztosan tudják a kézirat évszámát is: 1741, holott

1866-ban még így írt Martonfalvay: «S most halljuk b. Amade 100—130 év előtti humoristicus hangját».

9. Sándor István közlése. Sándor István a *Sokféle* IV. darabjában, 1796-ban, szintén közölte már az előbbi versezetet, megjegyezvén, hogy Amadénak hátrahagyott szerelimes és világi énekei egy jó nyalábot tesznek. A Sándor-féle közlés a Martonfalvay-féléekkel szentben fontosabb eltéréseket mutat a egyik kiegészíti a másikat. A Sándoré teljesebb.

10. Kulcsár István és Toldy Ferencz közlései a *Hasznos Mulatságok* 1817-iki évfolyamában, illetőleg a *Költői Régiségekben* s a *Handbuch der ungr. Poesie*-ben (1828)). Ezek mind a Kulcsár-féle gyűjtemény 130 nyájasa énekéből valók, mely gyűjtemény — fájdalom! — eltévedt. Kulcsár három darabot közölt (nálunk 8., 10., 44. sz.), Toldy a *Régiségekben* négyet (nálunk 20., 22., 35., 66. sz.), a *Handbuchban* pedig hatot (8., 10., 38., 41., 70., 94. sz.), de az utóbbiak közül kettőt már Kulcsár is kiadott. Így a Kulcsár-féle gyűjteményből összesen tizenegy darab került még az 1836-iki kiadás előtt napfényre. Kulcsár e darabokat figyelemgerjesztésül közölte s közöltette, mert szándéka volt Amade összes verseit kiadni, de közbejött halála e terve kivitelében megakadályozta. Különben e tizenegy darab közt egy sincs, mely egyéb forrásokból ismeretes nem volna.

A mi magát, e közlések alapjául szolgáló Kulcsár-féle gyűjteményt illeti, észrevettem, hogy számozása megögyez a mi főcodextünkével. Toldy a *K. Régiségekben* így jelöli a közölt négy darabot: XX. dal, XXII., XXXV., LXXIV. dal. Az illető versek számai ugyan ezek a főcodexben is.

Ezek a gyűjtemények foglalják magokban Amade-nak eddig ismert verseit, s ezek voltak e kiadás forrásai is.

Amade-féle verseket tartalmaz még:

11. A Jankovich-féle múzeumi dalgyűjtemény is, melyben — a szerző megnevezése nélkül — Amadénak sok verse van. Én a következőket találtam meg: 1., 2., 3., 5., 6., 8., 13., 16., 21., 34., 39., 43., 44., 49., 57., 60., 65., 73., 82., 84., 85., 88., 90., 93., 98., 99., 100., 102., 103., 117., 118., 120., 121., 122., 123., 125., összesen 36 darabot. Lehet több Amade-féle vers is e collectióban, de versfejek s a szerző neve híján nem lehet az illető darabokat kiválasztani. Ezeket is azért állapíthattam meg, mert egyéb forrásokban is megvannak. Különben e változatok a szövegkritika céljaira nem alkalmasak, mert láthatólag sokszoros közletés után vannak másolva; inkább abból a szempontból tanulságosak, hogyan módosultak, koptak, idomultak az illető versek a kézről-kézre adás közben.

Tudomásom van még a következő gyűjteményekről, de nem láttam őket:

12. Amade válogatott verseinek eredeti gyűjteménye. Lásd fönt 1. szám alatt Bittó Manczi 1804-iki levelét. Állítólag Amade legszebb és kidolgozottabb énekei voltak benne, de véletlenül holmi írásokkal együtt elégették.

13. Kultsár István gyűjteménye. Ez volna a legnagyobb Amade-féle versgyűjtemény, ha ismernők. Csak első kötete is fölért a ma ismert gyűjtemények legnagyobbikával, egész második kötete oly verseket foglal magában, melyeket ma nem ismerünk. E gyűjteményről Toldy következőleg tájékoztat bennünket: „Az általam nála (Kultsárnál — *N. L.*) látott gyűjtemény két kötetből állott; az elsőben *Amade László Nyájás Énekei* foglaltattak, szerelmes tartalommal, számra százharminc (v. ö. az alábbiakkal — *N. L.*), melyek közül régi kézikönyvemben (a *Handbuchban* — *N. L.*) hatot

közlöttem, másodikban Szerelmei, egy nagyobb terjedelmű lyrai leíró költemény Zrínyi-féle négysoros versszakokban, melyben szerelmi kalandait a személy- és helyviszonyok pontos előadásával beszéli el. (*M. Költők Élete.*) — A *Költői Régiségek* előszavában (1828) pedig azt írja, hogy Kultsár «nemcsak Amade minden munkáit közlé vele, hogy a jeles költővel közelebbről megbarátkozhassék: de több darabokat ki is hagyott válogatnia, hogy addig, míg a már megboldogult (t. i. Kultsár — *N. L.*) maga adhatta volna által a hazának egész Amadét. Ez iránt ezeknek kiadója (t. i. Toldy — *N. L.*) által gerjesztessék a méltó figyelem». — Mikor Amade 1836-iki kiadása megjelent, Toldy ismertette a *Figyelmezőben* (1837, 385—388. l.), a hol többek közt így ír: «Maga a kötet (t. i. az 1836-iki kiadás — *N. L.*) száztíz dalt ad s így húsz s néhány nyal kevesebbet, mint a mennyit Kultsár kézirata foglal magában, melyet az elhunyt nagyérdemű férfi szíveasságából ezelőtt tizenkét évvel kézikönyvemhez használtam; de nincsenek benne Amade «Szerelmei» is, egy, Zrínyi-stanzákban írt hosszabb poetai elbeszélés, melly nem annyira költői, mint inkább a múlt század első felebéli házi s társai viszonyok némi kitüntetése tekintetéből nem volt volna érdek nélkül». «Dies enthält» — írja a *Handbuch*ban is, 1828 — «die sämmtlichen Liebesabentheuer des Dichters, doch so, wi sie sind, minder zur Publizität geeignet, wegen den zu genauen Angaben der Personen und Ortsverhältnisse.»

Megjegyezzük itt, hogy míg Toldy a *Költők Élete*-ben a Kultsár-féle gyűjtemény első kötetének százharmincz nyájas éneket tulajdonít, addig 1837-iki ismeretetésében százharmincz és egynéhányat. Ez utóbbi adat lesz a pontosabb, mert Toldy régebben írta, a mikor még Kultsár gyűjteményének használata óta kevesebb idő telt el. Tekintve, hogy fõcodexünk összes darabjainak száma százharmincz és egynéhányra (139-re) megy, továbbá, hogy Toldy a *Költői Régiségekben* 20., 22., 35.

és 74. sz. alatt ugyanazon dalokat közli Kultsár gyűjteményéből, melyek a főcodexben is épen ezen számok alatt találhatók: sok valószínűséggel következtethetjük, hogy a Kultsár gyűjteményének első kötete s a mi főcodexünk tartalmukra nézve azonosak. Tehát csak a második kötet tartalmazott olyan verseket, melyeket ma nem ismerünk. Ez különben elég baj, mert a költőnek épen azon életviszonyaira vetne ama hiányzó lyrico-epikai költemény világát, melyekből dalköltészete főleg táplálkozott. Ha azonban nem csalódunk, kötetünk néhány Zrinyi-strófás darabja e mű töredékének tekinthető. — E gyűjtemény vagy elveszett, vagy legalább lappang; hollétéről Kultsár halála óta nincs tudomásunk. Ha kiderül, hová lett Kultsár irattára, talán még Amade Szerelmei is előkerülnek. — Kultsár és Toldy e gyűjteményből közöltek 1817-ben, illetőleg 1828-ban néhány darabot (v. ö. fentebb 9. sz.). — Hogy azonban minden tartalmi egyezés mellett is a mi a főcodexünk nem azonos a Kultsár-gyűjtemény első kötetével, azt némi szövegbeli eltéréseken kívül az a körülmény is kétségtelenné teszi, hogy Toldy, nyomban a Kultsár-féle gyűjtemény leírása után, mint külön példányt említi a múzeum azon kéziratot, melyet mi főcodexnek nevezünk. (*Magyar Költők Élete.*)

14. Kazinczy Gábor hagyatékában levő gyűjtemény. Abafi a *Figyelő* I. kötetében a mi 117. számú versünket ezen jelzéssel mutatta be: «Kazinczy Gábor másolatából közli Abafi Lajos»; 114. sz. versünket pedig a III. kötetben azon megjegyzéssel, hogy: «Kazinczy Gábor gyűjteményéből». Mindkét vers megvan a főcodexben is, és úgy látszik, hogy a Kazinczy Gábor gyűjteménye nem volt régi kézirat, hanem egészen új keletű másolat, melyet a főcodex után K. G. készíttetett. Erre mutat az is, hogy a *Figyelő* I. k. 54. lapján Abafi szintén «Kazinczy Gábor hagyományában levő másolat után» közli Bittó Manczinak főt ismerte-

tett leveléből az Amadéra vonatkozó részletet, már pedig, mint említők, Bittó Manczi levele a főcodexhez van kötve. Kazinczy Gábor, mint nagy műbarát, lemásoltatta Amade verseit s a rájuk vonatkozó levelet is a főcodexből. E gyűjteménynek tehát nem tulajdoníthatunk nagyobb fontosságot.

Lehet több kézirat is még egyes családi könyvtárakban. Toldy a *Handbuch*-ban azt jegyzi föl Amade verseiről, hogy: „Handschriftlich werden sie in mehreren Privatbibliotheken aufbewahrt”. Alkalmilag, némi utánjárással, még egy néhány másolati kötet napfényre kerülhet, sőt lappangó versek fölfedezése is várható.

Az alábbi jegyzetek főleg a szövegkritikára vonatkoznak s a források eltéréseit adják. Szövegünk, mint fontosabb említők, első sorban a főcodexre támaszkodik s azért a jegyzetekben idézendő változatok leginkább az 1836-iki kiadás, meg a Nagy István-féle kézirat eltérései. A hol azonban nem a főcodex valamely alakja került a szövegbe, az ily eset külön meg van jelölve.

Alig kell mondanunk, hogy a szöveget mai helyesírással közöljük; a kéziratok pusztán ortographiai sajátosságait tehát nem tartottuk meg. Ha azonban a kéziratok eltérő szóalakja valóságos kiejtésbeli vagy alaktani különbséget jelent, az ily eltéréseket híven föltüntettük. E szerint átírtuk az ily eseteket: *kitt metzsettél*, így: *kit metzsettél*; *hailandó*, így: *hajlandó* stb. De nem írtuk át: *Jusson eszelben*, az *hírség*, *kénzó*, *köll*, *-túl*, *-bül*, *-rül* stb.

A források bizonyos állandó eltéréseit fölöslegesnek tartottuk minden esetben újra fölemlíteni s megokolni; az offélók szükség nélkül megszaporitották volna a jegy-

zetek terjedelmét. Jelesül mellőztük mindazon eseteket, mikor az 1836-iki kiadás láthatólag modernizált, például: *volt, hamissan, titkossan, mássa, édessen, fáklája, még* (dum), *képpen, talám, reménység, reménlek, össze, köll, az ki, az hírség, -túl, -búl, -rúl, -ben* (illativus) helyett: *volt, hamisan, titkosan, mása, édesen, fáklája, míg, képen, talán, reménység, reménylek, össze, kell, a ki, a hírség, -tól, -ból, -ról, -be* alakokat írt. Mellőztük továbbá a hosszú és rövid magánhangzók ingadozásainak felsorolását is.

Ha azonban szövegünk is egy és ugyanazon szót más-más helyen különbözőképen ír, ez onnan van, mert a főcodex maga is ingadozik s még ugyanazon kéz is hol *ként*, hol *kínt*, egyszer *halnyi-t*, máskor *halni-t* ír. Teljes egyöntetőséget akkor sem lehetett volna elérni, ha a főcodexben megállapíthattuk volna Amade keze írását s ennek szokásához alkalmaztuk volna a többi kezektől írt szöveget, mert némely alakokra nézve mindegyik kéz elég következetlen s épen az a kéz, melyet Amadeénak gyanítok, kissé hanyag helyesírással él. Így nem tettünk egyebet, mint ragaszkodtunk mindenütt a főcodex illető helyéhez. — A Nagy István-féle másolat pusztán hangtani eltéréseit nem emlegetjük föl.

A központosásra nézve nem követhettük a főcodexet, hiszen akkor minden *ha* után kérdőjelt s minden *de* után kettőspontot kellett volna tennünk s a kötet teli volna fölkiáltó jelekkel. Inkább csatlakoztunk nagyjában az 1836-iki kiadáshoz, mely első tett ez irányban kísérletet s eljárása ránk nézve tekintetbe veendő hagyomány. Némely fontosabb esetben eltértünk tőle, a miről a jegyzetek számot adnak; de eltértünk néha kevésbé fontos esetekben is, a mit mind főlemlíteni annál szükségtelebb, mert Amade verseinek sem az 1836-iki kiadásban, sem e mostaniban látható központosása nem olyan végleges, hogy egy vesszőt vagy pontot más helyre ne lehetne mozdítani. Amade sorainak összefüggése sokszor olyan különös, a helyes értelem megállapítása oly nehéz, hogy valami határozott központosás erősza-

kolása egyrészt az egyéni önkény tévedéseire vezetne, másrészt nagyon hálátlan fáradság is lenne. Ezért leg-
többször a vonást, ezt a nagyon közömbös írásjelt hasz-
náljuk s ezzel meghagyjuk az olvasónak azt a jogot,
hogy maga is csoportosíthassa a mondatsor részeit és
talán helyesebben értelmezhesse a költőt, mint ha mi
saját szorosabb interpunctiókkal megkötnők a szabad
szövegmagyarázatot. Egyébiránt a föltűnőbb esetek föl-
vannák említve a jegyzetekben.

A szöveg magyarázatába is ritkán bocsátkozom.
A hol Amade érthető, ott mindenki érti, a hol pedig
homályos, rendesen nem a mélyebb értelem miatt,
hanem technikai okokból az, s hiú munka volna gyak-
ran a rímek kedvéért összehordott szóhalmozait erőnek
erejével értelmesen kimagyaráztatni.

A strófák számozása Amadetól ered; a kéziratok-
ban a szakok közepe fölött mindig ott áll: 1°, 2° stb.
A sorokat mi számoztuk meg.

A világi dalok számozásában szerettem volna meg-
tartani az 1836-iki kiadás számait, mert ezeket már
nyomtatott hagyomány szentesítette s czólszerű lett
volna úgy intézni a dolgot, hogy ha valaki Amadenak
pl. XC. dalát idézi, minden kiadásban ugyanazon költe-
ményt jelentse e szám. De ez több ok miatt nem volt
lehetőséges. Az még kisebb akadály, hogy az 1836-iki
XXXI. sz. darab úgy sem Amadeé, tehát ha a folyó-
számozást nem akartuk volna megszakítani, ennek he-
lyére a XXXII. sz. költeményt kellett volna soroznunk
s minden következő darab egygyel kisebb számot kapott
volna mégis, mint 1836-ban; — ezen még segíthetett
volna az, hogy a XXXI. szám helyét egyszerűen üresen
hagytuk volna. Fontosabb az, hogy Amadenak két írott
codexe jelentékenyen bővebb, mint az 1836-iki kötet;
míg ennek minden darabja megvan amazokban, azok-
nak sok darabja nincs meg ebben. S mivel az 1836-ban
hiányzott darabok a kéziratokban nem végül együtt
vannak, hanem el vannak szórva a többi közt: e költe-

ményeket nem lehetett szomszédságukból kiragadni s a közös száztíz dal után egyesíteni. Végre a *sorrend* is fontos, még fontosabb, mint a számozás. Mivel pedig a két kéziratban a világi magyar dalok sorrendje teljesen azonos (különben nagyjában az 1836-ikival is megegyez), én ezt a sorrendet fogadtam el. Ez is hagyomány, még pedig kétségtelenebb, mint az 1836-iki, mert a főcodexről bizton tudjuk, hogy a költő fölügyelete alatt rendeztetett. Számot a költemények *ezen hagyományozott sorrend alapján* tőlünk kaptak a jelen kiadásban. A két kézirat számozását sem vehettem át, mert először egyik sem folytatja végig, másodszor idegenektől való versek is vannak mindkét kéziratban Amade dolgozatai közé vegyítve s velők együtt számozva, harmadszor pedig a főcodexben Amade latin, német és vallásos magyar énekei szintén a többi közé vannak elegyítve és számozva, mi pedig ezeket külön választottuk. A világi darabok elrendezésének alapja tehát e kiadásban a következő: 1—117-ig a főcodex sorrendje határoz; 118—125-ig az Abafitól múzeumi kéziratokból kiadott versek következnek, a mennyiben vagy az eddigiek, vagy az istenes énekek közt elő nem fordultak volna, azon sorrendben, a mint Abafi közölte őket; 126—143-ig a Véghely-gyűjteményből Pintér Kálmántól közlött darabok szintén a közlés sorrendjében, de az epikus jellemű darabok a sorozat végére téve. Végre 144. sz. a. a terjedelmesebb *Nőtelen és házasság*.

A következő táblázat számot ad arról, hogy Amade világi magyar énekei melyik forrásban minő szám alatt fordulnak elő.

A jelen kiadás számai	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1836	1	2	3	4	5	6	7	9	8
Főcodex	1*	2	3	4	5	6	7	8	9
Nagy-codex	1*	2	3	4	5	6	7	8	9
A jelen kiadás számai	25	26	27	28	29	30	31	32	33
1836	25	26	27	28	29	30	32	33	34
Főcodex	25	26	27	28	29	30	32	33	34
Nagy-codex	25	26	27	28	29	30	32	33	34
A jelen kiadás számai	49	50	51	52	53	54	55	56	57
1836	50	51	52	53	43	54	55	56	58
Főcodex	52	51	55	56	57	58	61	62	64
Nagy-codex	51	52	53	54	55	56	58	59	60
A jelen kiadás számai	73	74	75	76	77	78	79	80	81
1836	73	74	75	76	77	78	79	80	81
Főcodex	81*	82*	83*	84*	85*	86*	87*	88*	89*
Nagy-codex	76	77	78	79	80	81	82	83	84
A jelen kiadás számai	97	98	99	100	101	102	103	104	105
1836	95	96	—	97	98	99	100	101	102
Főcodex	113*	114*	115*	116*	117*	118*	119*	120* 121*	122*
Nagy codex	100	101*	102*	103*	104*	105*	106*	107*	108*

A csillagok azt jelentik, hogy az illető darab az illető kézirat-

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
10	11	12	13	14	17	16	15	18	19	20	21	22	23	24
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
35	37	36	38	39	40	41	42	45	44	46	47	48	—	49
35	$\begin{cases} 36 \\ 63 \end{cases}$	37	38	39	40	42	43	44	45	46	47	48	50	51
35	36	37	38	39	40	42	43	44	45	46	47	48	49	50
58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72
57	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72
66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80*
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96
82	—	83	84	85	86	87	88	89	—	90	91	92	93	94
90*	91*	92*	93*	94*	95*	96*	97*	98*	100*	104*	108*	109*	110*	112*
85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99
106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120
—	103	104	105	106	107	—	108	—	110	109	—	—	—	—
123*	125*	126*	127*	129*	130*	131*	133*	136*	137*	138*	139*	—	—	—
109*	110*	111*	112*	113*	114*	115*	116*	—	—	—	—	—	—	—

ban nincs megszámozva, de ha volna, ezt a számot kapná.

A 117. szám után következő darabjaink nincsenek meg a három egybehasonlított forrás egyikében sem. A 118—125. sz. darabokat a *Figyelő* XII. kötete után nyomatjuk le; Abafi állítólag a nemzeti múzeumban levő eredetiek-ből közlé őket, azonban újabb valómása szerint nem közvetlen a múzeumi eredetieket használta, hanem csak hiteles másolatukat; egyébiránt a versek stílusa Amade egyéb darabjaival megegyez. A 126—143. számú darabokat pedig a Véghely gyűjteményéből való közlések után iktattuk ide, a *Figyelő* XV. és XVI. kötetéből. A 144. sz. darabra két forrásunk van: Sándor István közlése, a *Sokféle* IV. darabjában, 1796-ból, mely a teljesebbik, és Martonfalvay Elek kézírata, melynek nyomán a darab több ízben megjelent (1866. a *Vasárnapi Újságban*, 1879. *Győri Közl.*, 1884. *Garabonczids Diák és Egyetértés*).

A 8., 10., 20., 22., 35., 38., 41., 44., 66., 70. és 94. sz. darabokat a Kultsár István gyűjteményéből is ismerjük, a mennyiben Kultsár a *Hasznos Mulatságokban* (1817), Toldy a *Handbuchban* s a *Költői Régiségekben* (1828) közölték őket. A 114. és 117. számú darabokat Kazinczy Gábor másolatából közlé Abafi a *Figyelő* I. és III. kötetében. A 91., 99. és 112. sz. darabokat szintén közzétette Abafi is múzeumi kéziratok után. (*Figy.* XII.) Azonkívül a Jankovich-féle dalgyűjteményben is megvan a kiadás 36 darabja, melyeket főntebb (a forrásoknál 10. sz. a.) felsoroltunk.

A strófák technikai alakjára nézve inkább közeledtem a régi kéziratokhoz, mint az 1836-iki kiadáshoz. Ez utóbbi a strófák valamennyi sorát egyaránt kint kezdi, úgy, hogy a kezdő betűk egyetlen függőleges vonalba esnek. Énnél a módnál a régi szokáshoz lívebb, de a versszakok ritmikai tagozódását is jobban föltűnteti a soroknak hosszabb és rövidebb voltak szerint kintebb vagy bentebb való kezdése. Így jár el mind a két régi kézirat s ehhez ragaszkodtam én is. Csak annyiban tértem el a kéziratoktól, hogy ezek gyakran a hosszabb

sort kezdik bentebb s néha egész rövid sorokat, ha a szak kezdetén állnak, a lap széléig előre rugtatnak; e kiadásban pedig minél rövidebb a sor, annál bentebb esik a lap közepére; — azt hittem, így formásabb lesz a szakok képe. Abban pedig egészen az 1836-iki kiadás-hoz csatlakoztam, hogy némely versek összetett sorait, melyeket a kéziratok egy sorban írnak, alkotó rendjeikre törtem el. Például a kéziratokban, helykínélésből, ennyi van egy sorban:

A szép fényes katonának arany, gyöngy élete.

Ezt (s néhány más verset) mi így bontottunk szét az 1836-iki kiadással együtt:

A szép fényes katonának
Arany, gyöngy élete.

Ilyen kis változtatásra annál több jogunk volt, mert magok a kéziratok is olykor ugyanazon költeményben sem egyformán törik el a különböző strófák sorait, sőt néha az egész szakot egyetlen kikezdésbe, azaz a szak sorait egyfolytában írják.

I.

Megvan mind a két múzeumi codexben s az 1836-iki kiadásban, egyaránt első helyen. Alkalmasint egyike volt Amade elterjedtebb dalainak, mert a múzeumi kézirat-tárban őrzött Jankovich-féle dalgyűjteményben is előfordúl, a szerző megnevezése nélkül (A. 172). A versefejekből *Julianna* név jön ki. A szöveg eltérései:

1. sor: az 1836-iki kiadásban: kell. — A két kéziratban felejtetni, de ez alak nem látszik igazának, másutt csak egy *n*-nel van, pl. V. 3, 4. Szokásuk e kéziratoknak, bizonyos szókban minden ok nélkül kettőztetni a mássalhangzót, pl. *ell*, *kitt*, továbbá az infinitivusban is gyakran.

3., 4. sor: az 1836-iki kiadásban: *eszedbe*, *szivedbe*.

8. sor: a Nagy-féle codexben: szerelmiben.

- 11., 13. sor: a Nagy-féle codexben: szegénnek.
 20. sor: az 1836-ikiban: Cupidótól.
 21. „ 1836-ikiban: mingyárt; a kéziratokban
 mindigárt, de a mai ortogr. ugyanezt fejezi ki; szük-
 ségtelen az eltérés.
 22. sor: Nagy-codex: mihelest.
 24. „ a főcodexben s a Nagy-félében: Pryamusra,
Tysbe; 1836: Priamusra, *Thysbe*.
 33. sor: a Nagy-féle codexben: borullok; 1836: borulok.
 34. sor: az 1836-ikiban: és nem szólok.

A magánhangzók (nevezetesen az *i*, *u*, *ü*) hosszúsá-
 gának eltéréseit nem tartottam szükségesnek felsorolni.
 A főcodex a dunántúli ejtéshez, vagyis a rövid hangzók-
 hoz hajlik, de nem következetes; az 1836-iki kiadás
 pedig hosszú hangzókat ír szívesebben. Mi csak ott írtuk
 a közös hangzókat hosszan, a hol a főcodex is hosszút ír.

II.

Megvan, másodikúl, mind a három helyen, továbbá
 a Jankovich-féle dalgyűjteményben is (A. 161). A vers-
 fejek *Balogh* nevet adnak. Eltérések:

2. sor: Nagy-féle codex: irégység; 35. sor: irégye.
 5. „ 1836: Hagyl. . .
 9., 10. sor: 1836: kell. Ez később is sokszor.
 10. sor: 1836: édesem.
 15. „ 1836: A' gazok; 31. sor: a' köszál stb.
 18. „ Nagy-féle c.: végtire.
 21. „ 1836: okuk.
 22. „ 1836: szívőkben.
 27., 28., 32. sor: 1836: ezektől, nyelvektől, szelektől.
 28. sor: Nagy-c. áméttó. A *szirek'* hiányjelét 1836-ból
 vettük.

III.

Mind a három helyen harmadik. Megvan a Janko-
 vich-gyűjteményben is (A. 98), de csak a négy első versszak.
 Versfejek: *Amade*. Eltérések:

1. sor: 1836: *egészen*.
 4. " 1836: *nincsen*.
 5. " 1836: és a Nagy-codexben: *talán*.
 7. " 1836: *léssz*.
 11. " a Nagy-codexben: *szoréthatlak*.
 18. " 1836: Dobog *már*.
 23. és 24. sor: Nagy-c. és 1836: *reményem; fényem*.
 24. sor: a kéziratokban: *elhúnt*.
 27., 28. sor: a főcodexben megvan mind a két változat, a Nagy-codexben az első, 1836-ban a második.

Mint a mottó is jelzi, ez a darab *echós* vers, Amade főmmaradt versei közt az egyetlen e nemben. Az echós szótagokat technikailag csak mi tűntettük ki. Különbösen visszhangjai nem elég pontosak. Érdekes, hogy a 21. sorban a *szíre* szó a főcodexben képirással van jelezve: *re*, a mi még egy párszor előfordúl.

IV.

Mind a három helyen negyedik. Versfejek: *Kristina*.
 Eltérések:

9. sor: a főcodexben s a Nagy-féle kéziratban: *S*:
 mi az 1836-iki kiadás szerint visszaállítottuk az *Ést*, a mit a vers is kíván.

12. sor: 1836: *szenteljed*.

23. " A főcodexben, nyilván tollhibából: *megtartad*.

28. sor: mind a három forrásban *éltedet*.

V.

Mind a három helyen ötödik. Megvan a Jankovich-gyűjteményben is. (8° D. 72.) Eltérések:

1. és 15. sor: 1836: *hűjában*; a Nagy-féle kéziratban *hejában*.

3. sor: Mind a három helyen: *mindeneknek*; pedig a vers egy szótaggal kevesebbet kíván.

5. sor: Nagy-c. *gondollok*.

7. sor: 1836: *Mint* mondtál.
 9. „ Nagy-c. Kénlódni.
 12. „ „ mert.
 13. „ következetesen: akartva.
 24. „ 1836: A' *hullám* közt. (!) V. ö. XLV. 20.
 27. „ 1836: hagyta.
 30. „ Nagy-c. ként.

A Jankovich-gyűjtemény szövegéből hiányzik a harmadik versszak. Eltérései még: 8. sor: Megcsaltál, tagadod; 11: megvallom; 12: Szivedet mert szerettem (meny nyire egyszerűsítve van itt Amade mesterkelt sora!); 23: Mért én tudom, melly nehéz; 24: Sok fullánk; 25: *egy* méhre; 26: Melly szállott; 29: Akarom; 34: mondom.

VI.

Mindentűt hatodik. Megvan a Jankovich-féle dalgyűjteményben is. (A. 164.) Versfejek: *Amade*. Eltérések:

8. sor: 1836: *sajnálom*, főcodex: *sajnálom*.
 12. „ 1836: *hasznam*.
 15. „ 1836: *hódolni*; Nagy-c. *hódulni*.
 22. „ 1836: *hódolni*; „ *hódulni*; főcodex: *hódolni*. V. ö. VIII. 18. és 30.
 27. sor: Nagy-c. *hevéttett*.
 44. „ 1836: *szenvednem*, s a rím rá: *kinlódni*; világos a hiba.
 45. sor: Nagy-c. *kénlódni*.

VII.

Mindentűt hetedik. Versfejek: *Amade*. Eltérések:

1. sor: 1836: *Igen* sok szenvedés.
 4. „ 1836: *Mért*, és a hatodik sor végén kérdőjel van.
 6. sor: Nagy-cod.: *Az* ki.
 19. „ 1836: *Míg*.
 21. „ a főcodexben: *acszélyra*.

31. sor: 1836: revangera (a két kéziratban egyaránt revántsra).

35. sor: 1836: Elolttad; a főcodexben: ell ólttad; a Nagy-félében: eloltád. A főc. írása lehet összevont alak is e h. eloltottad, de lehet eloltád is; Amadénél különben az elbeszélő múlt elég ritka.

42. sor: 1836: vél.

44. " Nagy-cod. irégység.

46. " 1836: fortélyát.

VIII.

Megvan mind a három helyen, az 1836-iki kiadásban IX. sz. alatt. Megvan — némi változtatásokkal — a Jankovich-féle dalgyűjteményben (A. 151.), valamint a Toldy 1828-iki *Handbuchjában* is, hol *Kérlelő* címet visel. Ide Kultsár gyűjteményéből került. Először Kultsár adta ki a *Hasznos Mulatságokban* (1817. 21. l.) a következő bevezetéssel: „... Nekünk is vannak több énekeink. Nevezetesen a múlt század közepe táján b. Amade Lászlónak énekei a Csalóközben mindenek kezében forgottak. Ezekből most egy példát mutatok elő. — Ez volt az első darab azok között, melyeket Kultsár közzé tett; még kettő követte. Versfejek: *Amade*. A strófaalak a két régi kéziratban hat sorú, a mennyiben a mi szövegünk négy első sora ott két hosszú sorba van írva. Mi csatlakoztunk az 1836-iki kiadás és a Toldy közléséhez, a hol a két első periodus rendjeire van törve s így az egész versszak nyolcz sorú. A szöveg eltérései:

5. sor: Toldy *Handbuchjában*: csak bár egy pontban is.

7. sor: Toldy *Handbuchjában*: Tekintsd; Nagy-c. és Kultsár: Tekénts.

10. sor: Toldy *Handbuchjában* és 1836: koldulnom.

13. " A főcodexben s a Nagy-félében és 1836-ban: Én szívemet, szerelmemet. Kultsárnál és Toldynál: Én szívemet szerelemnek koczkájára tettem. Ez érthetőbb,

s noha csak egy három ellen és Kultsár szövege olykor változtatva van, mégis ezt fogadjuk el, v. ö. XXXV. 21. és 22.

18. sor: 1836: Hódulj.

20. „ Toldynál: *megapadnak*. Egy szótaggal több a kelletinél.

23. sor: 1836: *Enn* szívem is. (Félreértés. A főcod: En szívem; de a főc. nagybetűk fölé ritkán tesz ékezetet. Másutt mindenütt: *En*.)

25. sor: Toldynál: immár.

26. „ 1836: fáklyájához.

29. „ 1836: Igéretre.

29. „ 1836: complimentre.

31. „ Toldynál: hűségemet.

33. „ „ és állandó. Egy szótaggal több.

36. „ 1836: kényszerítlek; Nagy-c. kényszerítlek.

37. „ 1836: értsed, végyed. A többi helyen mind a mi szövegünk szerint.

38. sor: a kéziratokban: *mért*. A versforma szerint: miért, 1836 is: miért.

40. sor: 1836: mint. Mi e hangváltozási adatot megtartottuk: mind.

IX.

Megvan mind a három helyen, az 1836-iki kötetben VIII. sz. alatt. Versfejek: *Amade*. A strófaalak a két régi kéziratban hat sorú; mi az 1836-iki kiadással tartunk, mely a két első periodust rendjeire törvén, a versszakból nyolcz sort csinált. Eltérések:

11. sor: 1836: *hijában*; Nagy-c. *hejában*.

14. „ a kéziratokban: *reá szállnál*.

30. „ 1836: *Gustusát*.

34. „ a főcodexben s a Nagy-félében: *czukrot*.

38. „ 1836: *ennyit*. Főc.: *gyötrödtél*, 1836: *gyötrödtél*, Nagy-c. *gyötröttél*; a főcodex másutt is ír így: *ohajtodtad*; LXXXII. 27.

X.

Mind a három helyen X. sz. alatt van meg. Először Kultsár adta ki a *Hasznos mulatságokban*. (1817. 36. l.) Rövid bevezetéséből idézzük e pár sort: «Csak azon tekintetből is méltónak tartom B. Amade László Énekeinek közlését, hogy új bizonyossága legyen a magyar főrendnek a nemzeti nyelvhez való vonzódásának. Ime tehát ismét egy ének». Benne van a Toldy *Handbuch*-jában is «Kifakadás» cím alatt. Versfejek: *Amade*.
Eltérések:

- 9. sor: 1836: Mindenképen.
- 13. « Toldynál: *Szű-versedelem*.
- 18. « Kultsárnál: Jaj *most* nékem . . .
- 18. « Főcodex: nyilla; alig több orthogr. szokásnál.
- 19. és 44. sor: 1836: fáklýája.
- 37. sor: 1836: személyed.
- 40. « Nagy-c. illent.
- 45. « 1836: talán.
- 49. « Kultsárnál és Toldynál: *keseredett* szívemben. Talán az idegen szó kerülése végett Kultsár igazította meg így.

XI.

Mind a három helyen ez a száma. Versfejek: *Éva*.
Eltérések:

- 3. sor: 1836: Híjába'; Nagy-cod.: Hejában.
- 10. « főcodex: *búss*.
- 30. « 1836: sajnálom. Ezután ez eltérést nem jelezünk.

XII.

Mind a három helyen ugyan e szám alatt. Eltérések:
1. sor: a főcodexben ugyan «Búsúly szívem!» van írva, de ez tollhiba lesz. A Nagy-codex *Búsúll*-t ír. Az összefüggés a főcodex ellen szól.

- 5. sor: 1836: Mint miveljen.
- 18. « 1836: játszom.
- 20. « a főcodexben kétfélekép: Ha bádgyadok s

bár meg halok. A Nagy-féle codexben az első változat (s bár meg halok), az 1836-ikiban a második maradt meg.

21. és 22. sor: a főcodexben mind a két változat megvan, közben e szócška: *rel.* A Nagy-codex csak az első, az 1836-iki szöveg csak a második változatot tartá meg.

23. sor: 1836: mását.

29. " 1836: kínját.

42. " 1836: szeretlek.

XIII.

Ez a száma mind a három helyen. Megvan még a Jankovich-féle dalgyűjteményben is. (A. 143.) Versfejek: *Károli.* Eltérések:

A főcodexben s a Nagy-féle másolatban a strófák öt sorúak; mi az 1836-iki kiadást követjük, mely a két első periodust rendjeire törten írja.

22. sor: mind a három helyen *miért*, pedig ez hosszabb egy szólaggal.

23. és 25. sor: 1836: szeretasz, késérgetasz.

XIV.

Mind a három helyen megvan, ugyane szám alatt. Versfejek: *Balogh.* Eltérések:

2. sor: 1836: *elhiggyed*, a codexekben: *elhidgyed.*

9. " 1836: *másad.*

49. " A hiányjel a tárgyragot pótolja. Az 1836-iki kiadásból vettem. A főcodexben is van valami elmosódott jel.

68. sor: 1836: *elrejtettél*; a Nagy-codexben is.

A főcodex s a Nagy-féle másolat a harmadik versszaknál kezdve a strófa 9—10. és 11—12. sorát egy-egy sorba vonja össze.

XV.

Megvan mind a három helyen, az 1836-iki kiadás-ban XVII. sz. alatt. Versfejek: *Amade*. A főcodex és a Nagy-féle másolat hat sorba írja a strófát, a mennyiben az első sort a másodikkal, a harmadikat a negyedikkal, a hatodikat a hetedikkal s a nyolczadikat a kilenczedikkel egy sorba foglalja. Mi ebben az 1836-iki kiadást követjük. Eltérések:

22. sor: a kéziratokban: *hadtdl*.

23., 24. és 25. sor: a főcodex szerint:

Állandó ha lenni nem
Nem akartál.

A Nagy-féle másolatban hiányzik a felső sor végéről a *nem*, mely alkalmasint úgyis csak tollhibából került oda; a leíró önkéntelen folytatni akarta a szöveget ebben a sorban és csak akkor vette észre a hibát, mikor már le volt írva a *nem* szó, ekkor azonban már nem akart törölni. Az 1836-iki kiadás így közli: Állandó | Ha lenni | Nem, nem akartál. Pedig az egyik *nem* fölösleges épen verstani szempontból is.

11. és 44. sor: 1836: míg.

XVI.

Mind a három helyen tizenhatodik. Jankovich dalgűjteményében is előfordúl. (A. 155.) Versfejek: *Amade*. Eltérések:

13. sor: a *Szivek'* hiányjelét az 1836-iki kiadás alapján írtuk.

41. sor: a főcodex s a Nagy-féle másolat szerint: Te pedig N. N. rabodra.

44. sor: a főcodex s a Nagy-féle másolat szerint: szivemben.

47. sor: 1836. és Nagy-c.: hatalmamban.

A kéziratokban a strófák csak tizenegy sorúak,

ugyanis a 9—10. és 11—12. sorok egybe vannak foglalva. Mi az 1836-iki kiadáshoz tartottuk magunkat.

XVII.

Megvan mind a három helyen; az 1836-iki kiadásban XV. sz. alatt. Versfejek: *Amade*. Eltérések:

7. sor: mind a három helyen: és élek; pedig a vers kevesebbet kíván egy szótaggal.

A két kézirat az első és második sort, valamint a harmadik és negyedik sort egybe írja. Mi az 1836-iki kiadáshoz alkalmazkodtunk.

XVIII.

Mind a három helyen 18-ik. Versfejek: *Scillessi* (Szilassi?). Eltérések:

9. sor: 1836: kémé/etlen.

14. „ a főcodexben világosan elár/mitott s ezt megtartottuk a másik két variáns ellen (Nagy-cod.: ár/étott, 1836: ár/ított).

18. sor: Főcod. és Nagy-cod.: hidgyen, 1836: higyen.

19. „ 1836: fénylik. Ez eltérés később is sokszor.

33. „ 1836: hódítani, Nagy-cod.: hódéttani.

XIX.

Megvan mind a három helyen, ugyan e szám alatt. Eltérések:

9. sor: A kéziratokban: mert.

10. „ főcodex: kén, 1836: kín.

21., 22. sor: kit: valakit helyett.

XX.

Mind a három helyen e számot viseli. A Kultúr gyűjteményéből Toldy is kiadta 1828-ban a *M. Költői Régiségekben*. Versfejek: *Amade*. Eltérések:

17. sor: a főcodex s a Nagy-féle másolat egyaránt kegyesemért alakot ír, 1836: kegyesemét; hasonlók később is sokszor.

20. sor: főcodex: *mértében*, Nagy-féle másolat és Toldy: *mértékben*, 1836: *mértéken*.

24. sor: 1836: *Lángát*; Nagy-féle másolat; *lángját*; főcodex és Toldynál: *lángát*.

29. sor: 1836: *Érted*. De ennek nincs értelme. A többi forrásokban mindenütt *Értel* (= érted).

XXI.

E szám alatt megvan mind a három gyűjteményben, továbbá a Jankovich-féle collectióban is (B. 4.) némi változtatásokkal. Versfejek: *Amade*. Eltérések:

1. sor: Nagy-c. és 1836: *reményem*. Ez eltérést ezután nem jelezzük.

12. „ 1836: *összekötözve*.

14. „ 1836: *Egytől*.

26. és 27. sor: 1836: *édesért*, *kegyesért*, *kedvesért*.

28. sor: 1836: *főlebb*; a kéziratokban: *föllyebb*, ill. *fellyebb*.

XXII.

Mind a három helyen ez a száma. Először Toldy adta ki Kultsár gyűjteményéből a *Magyar Költői Régiségekben*, 1828. Eltérések:

1—4. sor: Ezt a központozást választjuk, mert a főcodexé s az 1836. kiadásé kevésbbé érthető (Isten hozád, szivem! Mert: tőled távozik, Zokog, s kinoz hivem! Hogy érted lángozik). A Nagy-féle másolat is velünk egyformán értelmezi a mondatot, valamint a Toldy-féle szöveg is.

11. sor: A kéziratokban az első szóra két variáns van: *Lássad*. *Szánjad*. A régi nyelvben kevésbbé jártasak kedvéért megjegyezzük, hogy 11. és 12. sor nem azt teszi, hogy

a költő verses könyvét tovább folytatja, hanem hogy könyveit hullatja.

24. sor: A főcodexben az utolsó szó variánsokkal van kifejezve: *lészen*. A Nagy-féle másolat a *tészen-t*, az 1836-iki szöveg a *lészen-t* választotta. Toldynál is: *lészen*.

XXIII.

Megvan mind a három gyűjteményben, a szám is ugyanaz. Versfejek: *Amade*. Eltérések:

12. sor: 1836: *híjjában*, Nagy-cod.: *hejában*; a főcodex: *héjjában*, de a második *j* újabb és feketébb tintával van bejegyezve; írtam tehát a főcodex többi helyei szerint.

14. sor: 1836: *szélvész*.

22. " a kéziratokban: *kipökik*, 1836: *kiköpik*.

XXIV.

E szám alatt megvan mind a három helyen. Versfejek: *Amade*. Eltérések:

7. sor: 1836: *Valyon*.

8. és 10. sor: A kitüntetett idegen szók a kéziratokban nagyobb betűkkel vannak írva.

13. sor: 1836: *még haljon*; nyilván hiba, a főcodex ugyanis gyakran írja az *e-t* egy kacsával, mely jobbra fölül van rajta, de különbözik az ékezettől, — ezt néhették 1836-ban ékezetnek.

20. sor: 1836: *S*.

23. " 1836: *mértékben*.

27. " 1836: *hiányzik a sok*.

XXV.

E szám alatt megvan mind a három helyen. Jelenlős eltérés nincs.

XXVI.

Mind a három helyen ugyane szám alatt. Versfejek:
Amade. Eltérések:

- 2. sor: 1836: szentöltem.
- 10. „ 1836: fecskéért.
- 11. „ 1836: sínlődik.
- 35. „ 1836: jószág.
- 51. „ 1836: válaszodat.
- 55. „ 1836: voksodat.

A kéziratokban a mi első és második sorunk egybe, negyedik és ötödik sorunk is egybe van írva. Mi az 1836-iki kiadáshoz tartottuk magunkat.

XXVII.

Mind a három helyen megvan és száma ugyanez.
 Eltérések:

- 3. sor: Az *s* kötőszócska a 36-iki kiadásban hiányzik.
- 9. „ 1836: és törével.
- 19. „ 1836: gyilkosom; meggyötrött.
- 30. „ 1836: hiányzik az *S.* A Nagy-codexben az egész sor hiányzik.
- 43. sor: 1836: feltettem, szentöltem.
- 45. „ A két kézirat külön írja: el ég, ezért tettünk mi is kötőjelt (el-ég), hogy megkülönböztessük az *elég*-től.

XXVIII.

Mind a három helyen ugyan e szám alatt. Eltérések:

- 12. sor: Nagy-c.: remélném; 1836: reménlem.
- 32. „ A főcodexben változatok: törődni, gyötrődni.

XXIX.

Mind a három helyen e szám alatt. Versfejek:
Amade. Eltérések:

11. sor: A főcodexben nincs kiírva: Mindenképen, a középső *en* betűket az előttük levő *d*-nek kétszer kanyarított szára helyettesíti; épen azért a Nagy-féle másolat fölbontja e rövidítést és kiír minden betűt; az 1836-iki kiadás azonban félreérti s csak ennyit ír: mindképen.

21. sor: 1836: alkalmasint.

22. „ Főcodex: Mert.

30. „ 1836: jutolmadban. Nagy-cod. is így.

A kéziratok a három első szakot úgy írják, hogy a strófa három első és három második sorát egy-egy sorba foglalják össze. A két végső szakban csak az 1. és 2., s a 4. és 5. sort fogják úgy össze. Mi az 1836-iki kiadás-sal tartunk.

XXX.

Mind a három helyen megvan ugyan e szám alatt. Versfejek: *Amade*. Eltérések:

6. sor: 1836: ezert.

24. „ 1836: erejében.

25. „ 1836: Páris; a Nagy-codexben: Pár is, mert a főcodexben az *r* s az *i* közt némi hézag van. Ez is egyik jele, hogy a Nagy-féle kézirat a főcodexből van másolva.

29., 30. és 31—32. sor: a főcodexben megvan mind a két változat, a Nagy-féle másolatban csak az első, az 1836-iki szövegben csak a második.

XXXI.

E szám alatt mind a két kéziratban Balassi Bálintnak egy költeménye van, mely így kezdődik: *Bár ne tudtam volna, mi legyen a szeretet?* Noha a versfejekből világosan kiolvasható a BALASSA név, még az 1836-iki kiadás is fölvette e darabot, mi arra mutat, hogy a szerkesztő nem nézte a versfejeket; különben a jóhiszemű tévedést elősegítette az alapúl szolgáló kézirat is (talán épen a főcodex), mert a főcodex is elmulasztja

e darabnál megjegyezni, hogy mástól való, holott egyéb idegen szerzőtől való versek fölé vagy alá odairja, hogy «ez nem ide való gyümölt» stb. — A Nagy István-féle másolat (újabbkori) indexében e vers czíme alá oda van jegyezve: BALASSA. De az irodalomban általában Amadénak tulajdoníták e költeményt; csak újabban szólalt föl nyilvánosan Imre Lajos (*L'Égypte* IV. 47. l.) s vitatta e darabot Balassinak. Mikor aztán a Balassi-codex napfényre került, kétségtelen lett a szerzőség, és Szilády Áron a Balassi-kiadásban megállapította, hogy a költemény a XVI. század híres lyrikusától ered.

A mi XXXI. számunk a kéziratokban s az 1836-iki kötetben a XXXII. számot viseli. A kéziratokban a második és harmadik strófa külseje egészen olyan, mint az 1836-iki kiadásé, de az első strófa csak hat sorú, a mi első négy sorunk ott kettőbe van összevonva. Eltérések:

13. sor: 1836: Miképen.

17. „ 1836: bágyadott.

27. „ 1836: Nálamnál.

28. „ 1836: Gyötrelmedben.

31. „ 1836: Sajnálom.

XXXII.

Mind a három helyen megvan, száma: 33. Eltérések:

1. sor: 1836: *vijnak*, de ez ismét a hosszú *i*-t jelentő kéziratbeli *ij* félreértése lehet. A főcodexben: *vijnak*, Nagy-cod.: *vinak*.

2. sor: 1836: mellemben.

10. „ főcodex: fönnyem (de előző sor: remónyem).

14. „ 1836: a sor elejéről hiányzik a névelő, mely mind a két kéziratban megvan.

XXXIII.

Mind a három helyen 34 a száma. Eltérések:

15. sor: főcodex: ellemben; Nagy-codex: *elleyenben*.

18. sor: a kéziratokban: Reád; de a vers az 1836-iki kiadás alakja mellett szól.

22. sor: a kéziratokban: Mint nyilai. De ez a főcodexben tollhiba lesz, a mit a Nagy-kézirat pontosan másol. Mi az 1836. mellé állunk.

XXXIV.

Száma mind a három helyen 35. Megvan a Janovich-féle dalgyűjteményben is. (B. 5.) Eltérések:

8. sor: főcodex: sérelem; Nagy-c. és 1836: szerelem.

9. „ a kéziratokban: a csak kétszer.

12. és 13. sor: a főcodexben megvan e két változat; a Nagy-codexben csak az első, 1836-ban csak a második: Elzárt...

46. sor: 1836: bágyadoz.

65. „ 1836: éltedben.

XXXV.

Megvan mind a három helyen, sőt a főcodexben kétszer is (másodszor 63. sz. a.), az előbbi verset a két kéziratban ez követi, tehát száma 36; az 1836-iki kiadásban pedig a *Bár gyászos én életem* kezdettől verssel föl van cserélve s így száma 37. Kultsár gyűjteményében is megvolt a 36. számot viselt; onnan közölte Toldy a *Költői Régiségekben* XXXVI. Dal. czím alatt, 1828. (Versfejek: *Josepha S...*!) Eltérések:

6. sor: 1836: tengeren.

7. „ 1836: Elborított.

11. „ 1836: Szellő.

13. „ 1836: a sorrend ez: Csak újúl, Nem gyógyúl. A kéziratokban és Toldynál úgy, mint nálunk.

14. „ a kéziratokban: Még nem hódúl.

18. „ Toldynál: Már egyszer.

23. „ Nagy-c. mulandó, 1836: mulandó.

31. „ Toldynál: Engedj panaszolni.

32. „ 1836: énekelni.

35. sor: 1836: *múlni*.

A főcodex 63. sz. alatti szövegének külön eltérései:

1. sor: *azt*; 5. sor: *halált*; 11. sor: *szelíd*; 12. sor: *reménységért*; 15.: *hűségért*; 18.: *Bár még egyszer ha volna*; 19. és 20.: *hiányzik az S*; 22.: *szerelnének*; 26.: *Hogy még többször legyen nincs győzedelmed*; 27.: *Mert a kit szerettél*; 35.: *S így*; 37.: *Bár illy ártatlan vagyok is . . .*; 40.: *hiányzik az S*. — A mi strófáinkból ott kettő van egy-egy szám alá véve. — Látnivaló, hogy a főcodex írója maga sem volt következetes s a második szöveg rosszabb az elsőnél.

XXXVI.

Mind a három gyűjteményben megvan, de az 1836-ikiban az előző vers helyén; száma itt 36, a kéziratokban 37. Eltérések:

15. sor: főc.: *túd*.

16. „ a kéziratokban *hiányzik az S* kötőszócska.

22. „ 1836: *gyúlasztó*.

32. „ E sorban *vagy a csak*, vagy *az is* fölösleges, pedig megvan mind a három helyen.

XXXVII.

Mind a három helyen 38. sz. a. Eltérések:

16. sor: a kéziratokban mind a két változat, 1836-ban csak a második.

22. sor: a «*pártol*» szó helye a főcodexben s a Nagy-féle másolatban tiúsen van hagyva. Az 1836-iki kiadásban a *pártol* szót találtam. — Ez világossá teszi a kéziratok összefüggését is. A Nagy-codex egyenest a mi főcodexünkől van másolva; ellenben az 1836-iki kiadás alapjául szolgált kézirat nem a mi főcodexünk

volt, hanem más, ezzel egyenrangú kézirat, illetőleg ily kézirat másolata.

23—24. és 25—26. sor: Mind a kéziratokban, mind az 1836-iki kiadásban egy-egy sorba vannak írva; mi, a fentebbi szakok mintájára, különtörtük őket.

XXXVIII.

Megvan mind a három gyűjteményben, 39. az. a., s megvolt a Kultsáréban is, honnan Toldy 1828-ban kiadta *Handbuchjában* «A kegyeshez» cz. alatt. Eltérések:

2. sor: Toldynál: inadarkám.

A 8. és 10. sor Toldynál hiányzik.

7—12. sor: Toldynál: Már miveljed Hő szívemet
Édesen, Kedvesen.

11. és 12. sor: a főcodexben: Édeasem, kedveasem;
a Nagy-félében: Édeasen, kedvessen (félreértés).

11—13. sor: 1836: kegyesem stb.

15. sor: a főcodexben: hántál.

22. és 23. sor: Toldynál hiányzik.

34. sor: a főcodexben: félytalik.

36. és 37. sor: Toldynál hiányzik. A főcodexben:
Húm, hám, húm. Mi az 1836-iki kiadással s a Nagy-
codexszel tartva, elhagytuk az ékezeteket.

XXXIX.

Száma mind a három helyen 40. Megvan a Jan-
kovich-gyűjteményben is. (A. 158.) Eltérések:

10. sor: 1836: veszélyem.

13. « 1836: hadd.

21. « Nagy. és 1836: bátran; épen így XL. 6.

28. « 1836: tekéntenéd.

32. « 1836: téasz; Nagy-cod.: téaz.

32. « 1836: valyon.

34. « 1836: Az.

35. sor: 1836: ígérem.

38. és 39. sor: E sorokat az 1836. kiadás így központozza, illetőleg értelmezi: «Elég! vég' (= vége) az én pályámnak; Ajakid rózsái . . .» De a kéziratokból más értelem tűnik ki: «Elég vég (= cél, eredmény) az én pályámnak Ajakid rózsái».

45. sor: A kifejezésbeli változat megvan mind a két kéziratban; az 1836-ban csak ez: *pajzsom*.

XL.

A kéziratokban most XLI. sz. alatt egy oly vers következik (*Ha engem szivedből ki nem zártál*), melyről a főcodex is följegyzí: «Ez más munkája». Az 1836-iki kiadás nem is vette föl.

A mi XL. sz. darabunk mind a két kéziratban 42., az 1836. kiadásban pedig 41. számot visel. Eltérések:

10. sor: 1836: *nyúljon* (újúljon helyett!).

16. « 1836: *hívségért*.

23. és 24. sor: *csak S gondolom* — e szók az 1836-ban nincsenek meg; a kéziratokban találtam, így írva.

31. sor: 1838: *kedvesed*.

41. « 1836: *híjjában*.

XLI.

Száma 1836-ban 42, a kéziratokban 43. Először Toldy közölte *Handbuchjában* (1828) s azóta igen sok kézikönyv átvette. Egyike Amade legértékesebb és legnépszerűbb darabjainak. Eltérések:

2. sor: 1836: *Arany gyöngyölete*.

3. « 1836: *mindenfelül*.

9. « 1836: *nincs ismétlés*, de a kéziratokban újra kezdődik: «Szép élet &c». —

13. sor: a főc.: *menyetsktül*, a *k* fölötti vonás egy másik *k*-t jelent; a többi forrásban csak: *menyecskétül*.

20. sor: Toldynál: Mind az ország, mind hazája.

25—34. sor: Toldynál e két versszak (5. és 6.) hiányzik.

30. sor: *hadnagy*, a főcodexben is van ilyen hiányjel-féle; mi az 1836-iki kiadásból vettük.

31. sor: 1836: kapitányt.

32. „ 1836: és Nagy-féle kézirat: obesterség.

38. „ 1836: híjjában; Nagy-féle kézirat: hejában.

40–49. sor: E két strófát is elhagyta Toldy (8., 9.).

40. sor: 1836: ordre.

48. „ 1836: tarsolyát.

60. „ a kéziratokban vice ispány, de mi az 1836-iki-
val tartunk; a vers azt mutatja, hogy maga a költő is
viceispánynak mondta ki, csak az orthographia kedvéért
iratott vicé-t.

65. sor: 1836: oldalán; Toldynál: bal oldalán.

67. „ 1836: törvényszéke.

70. „ 1836: kényén.

72. sor: Az 1836-ban *híj*, de ez félreértés lesz, mert
az alapúl szolgált kéziratban — mint a mi főcodextünk-
ben is — *hý* lehetett írva s a pontozott *y* két ágát *i*-nek
és *j*-nek olvasták. — Nagy-c. és 1836: bizonyoságnak.

73. sor: 1836: Marsnak.

75. és 77. sor: A Nagy-féle kéziratban s 1836-ban
hazánkat, koronánkat.

80–87. sor: E 16-ik strófát Toldy *Handbuchja* nem
hagyta ki, mint a főt hiányzó szakokat, hanem színet-
jelekkel fejezte ki. Bizonyosan a censura nem engedte
e strófa szövegének közlését. Nem volt szabad az itthoni
civil-életet a terhekért gaz életnek tartani.

82. sor: Nagy-c. és 1836: böcsület.

90. „ A «marsározzunk» szó helyett Toldy «költöz-
ködjünk»-öt ír. — 1836: marsfrozzunk.

100. sor: 1836: jöjön.

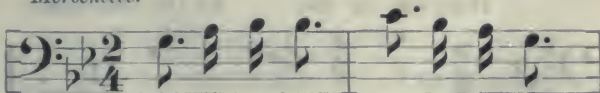
A strófa külső alakjára nézve az 1836-ot követtük.
A kéziratokban a strófák refrain-előtti része két hosszú
sorba van írva, s a «Szép élet, víg élet» is egy sort
alkot, valamint az utolsó két sor is, úgy, hogy az egész
szak csak öt sor. A végső strófa után a refraint a kéz-
iratok nem ismétlik egész terjedelmében, mi itt is az
1836-iki kiadáshoz csatlakoztunk.

E darab igazi költői inspirációval készült. Több

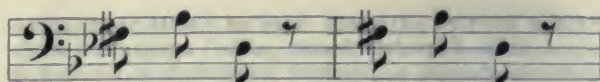
strófája annyira pittoreszk, hogy az induló szinte genréképpé válik. Képzelete frissen szökell egy pontról a másikra, megtalálja a jellemző vonásokat, s találóan és élénken tudja kifejezni. Kissé hosszás, egynéhány strófa kihagyható, mert csak szomszédjainak paraphrasisa; némelyik (pl. a 11.) nem költ æstnetikai benyomást. De viszont egyes versszakok kiválóan sikerültek s a gondolatot epigrammái tömörséggel fejezik ki (pl. Prókátor függ az oldalán, Szerencse bírja, Böcsület a törvényszéke, Nincs apellátája). Komponálva is jól van, noha egyes strófák áthelyezése hasznára válnék a gondolatmenetnek (pl. a 15. szak helye a 17. mellett volna). De be van fejezve a költemény, a mi nem minden akkori darabról mondható, s be van fejezve igen csinosan, a mi épen ritka darabról mondható. A hangulat épen a befejezés előtt veti legnagyobb és ellentétesebb hullámain, egy lelkes (15. szak) és egy keserű hang (16.) után ismét a kedélyes alaphangban nyugszik meg s egy elmés fordulattal végződik a költemény. Az egésznek hatását nagyban emeli az alkalmas versalak, mely a megszólásig híven tükrözi az induló rithmusát. — A költemény nemcsak az anthologia-szerkesztők figyelmét vonta magára, hanem Arany Jánosnak is annyira tetszett, hogy dallamot szerzett hozzá, értékesítve a verszet rithmusában annyira kínálkozó zenei erőt. E dal-lam megjelent *Toborzó* cím alatt, Bartalustól énekhangra és zongorára letéve, *Arany János Dalai* közt, 1884-ben, a honnan mi is közöljük:

Toborzó.

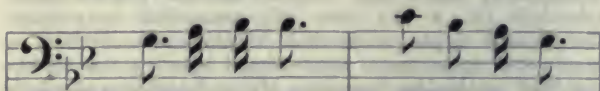
Mérsékelve.

Énekszó. A szép fé-nyes ka-to-ná-nak

gyöngy a - ra ny é - le - te,

Csil - log, vil - log min - den - fe - lől

jó vi - téz fegy - ve - re,

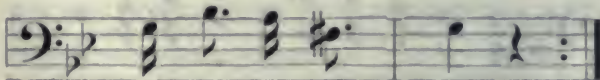
Szép é - let, Víg é - let,

So - ha jobb, so - ha jobb nem le - het,

Hopp hát jőj - jön ka - to - ná - nak,

I - lyet ki szo - ret.

XLII.

Megvan mind a három helyen, a kéziratokban 44., 1836-ban 45. sz. alatt. (Versfejek: *Lacsni?*) Eltérések:

16. sor: 1836: rézfénylés.

18. « 1836: Sandalom lesz, a kéziratokban: Sandalom léss. Az 1836 nyilván nem értette a kifejezést, azért csinált a *léss*-ből *léssz*-t. Én így magyarázom: (Álnok s ravasz szem) Sandalon *lés* (= les). A *sandal* szó Amade-nál másutt is előfordúl. A főcodex a sandalon szó végén tévedésből *m*-et írt, a mit a Nagy-cod. csak utánzott.

29. sor: a Nagy-féle kéziratban és 1836: eső.

35. « 1836. s Nagy-cod.: kéntelen.

XLIII.

Száma 1836-ban 44., a kéziratokban 45. Megvan a Jankovich-féle dalgyűjteményben is. (A. 157.) Eltérések:

1. sor: Nagy-cod. és 1836: reményem, fényem.

3. « főcodex: húlok; másutt: hullók.

7. « « *Ezt volt*; Nagy-c.: Ezt köll; 1836: Ez volt.

Az 1836-iki kiadás négy sorban írja a strófákat. Mi a kéziratokat követtük.

XLIV.

Száma mindenütt 46. Megvan a Jankovich-féle dalgyűjteményben is (Coll. in 4° A. 63.) némi változtatásokkal, s megvolt Kultsárnál is. Épen Kultsár adta ki először 1817-ben a *Hasznos Mulatságokban* (174. lap) «B. Amade László éneke» cz. alatt. — Versfejek: *Amade*. Eltérések:

1. sor: 1836: hiányzik az *én*.

3. « 1836: sebesítéd.

5. és 6. sor: Kultsárnál: szerelmemnek, gyötrelmemnek.

9. sor: Kultsárnál: legyen.

10. " " Majd megepeszt, majd meg is veszt.

10. sor: Nagy-cod.: Majd megepeszt, majd el is veszt.
1836. és a főcodexben egyformán, mint nálunk.

14. sor: Kultsárnál: Nem kétes ő...

16. és 17. sor: Kultsárnál: De haszna csak a kinja.

19. sor: Kultsárnál: Ámbár szeress, ámbár megvess.

21. " " Ha gyűlölsz is, ha megölsz is.

22. " " kedvellek. (Egyik érdekes példája Kultsár önkényes változtatásainak; itt ugyanazon szó rímelésének elkerülése végett.)

22. sor: főcodex: egyarányt.

28. " Kultsárnál: Dicsekedjél én Szerelmem! —
Másként egyformán.

29. sor: Kultsárnál: S legyen *tudra* mindennek.

32—36. sor: Kultsárnál: Csak téled én kedveltetni
Kivánok és szerettetni: Mégis szánjad és ajánljad illy
gyötrelmét szívemnek.

39. sor: Kultsárnál: Szemőlyödért és szivedért.

41. " " Vedd bé *szege*nyt kegyelmedben.

41. " 1836: nevét; Nagy-cod. is.

42. " Kultsár: Habár.

45. " 1836: szerethet.

A Nagy-féle codexben van egy hatodik versszak is, pedig az ötödik versszakkal be van fejezve az akrostichon. E szakot a másoló később, feketébb tintával iktatta közbe s nem számíthat figyelemre, mert csak a XLVII. sz. darab néhány sorából (21., 22. és 8—10.) van összeszerkesztve.

XLV.

Száma mindentűtt 47. Eltérések:

20. sor: 1836: fulánk.

24. " Főcodex: hatta; Nagy-c.: hadta.

E vers az V. számúnak palinodiája.

XLVI.

Száma mindentűt 48. (Versfejek: *Mitni?*) Eltérések:

12. sor: a Nagy-cod.: pratexussokat.

13. „ 1836: mint.

26. „ „ megvessünk.

XLVII.

A főcodexben most az *Imádlak Jézusom* kezdetű istenes ének következik, azután L. sz. a. ez a darab, mely a Nagy-féle másolatban is megvan 49. sz. a. Az 1836-iki kiadás nem közli.

E darabról nem mondhatjuk ki teljes bizonyossággal, hogy Amade írta, de valószínűleg az övé. Mind a főcodex, mind a Nagy-féle másolat odateszik ugyanis a vers aljára e megjegyzést: «Versfejek: *Liszkai András szegény baári pap!*» Csakugyan ez öt szó kezdőbetűje egyezik az öt strófa kezdőbetűjével, s a tartalom is egy pap ajkára illik, kinek csak reménytelenül szabad szeretnie, nem is kér viszonszerelmet, megelégszik egy-két kegyes tekintettel s azzal, ha ártatlanul epedhet. A vers nem nélkülözi e helyzet hangulatának bizonyos erejét és melegségét, s azért azt lehetne gondolni, hogy csakugyan a baári (kath.) pap írta, kinek talán egyetlen poétai terméke volt e darab, s a ki bensőbb ismeretségben állhatott a templom patronusával, s bizalmasan közölte versét verselő barátjával. Így kerülhetett volna a vers Amade verskönyvébe, így tudhatta meg Amade, hogy az öt kezdőbetű mit jelent. Az, hogy e vers technikája egészen olyan, mint Amade (nálunk) 44. sz. verséé, még nem döntené meg e föltevést; Liszkay követhette költő ismerősének modorát. Azonban van egy más körülmény is. A *Szánom gyászos éltemet* kezdetű vershez is (80. sz.) megjegyzi a főcodex: «Régi ének, még 1740. esztendőből, Szenczi Jánosnak csinálva». Tehát Amade írt néha mintegy mások helyett, az ő helyzetökbe képzelve ma-

gát, költeményeket. Ott is kijön a versfejekből *Szeneci*, ott is egy másik ember nevében énekel, mintegy helyzetdalt ír. Az hát valószínű, hogy Liszkai vonzalmát ismerte Amade, s mintegy az ő képében költé e darabot. Azért is mi fölveltük a rendes sorban e kiadásba.

XLVIII.

Száma 1836-ban 49., a főcodexben 51., a Nagy-féle másolatban 50. Eltérések:

2. sor: 1836: vitorláit.

2. „ főcodex: érezhettem. Ez bizonyosan hiba. A Nagy-cod. és 1836: ereszhettem.

12. sor: a főcodex a *jó*-t, noha sorközepen van, nagy betűvel írja, mely lehet *j* is, de *i* is, lehet tehát a szó *lo* is.

19. sor: főcodex: veszilyimet.

20. „ 1836: szólanom.

22. „ 1836: frigyek.

37. „ 1836. és Nagy-cod.: pecsétjével.

37. „ a kéziratokban: jedzettok.

A versek kétfélekép is föltűntetik a költő nevét: egyrészt a strófák kezdő betűiben, másrészt az első strófa két szakaszának kezdő szótagjaiban, mit mi nagy betűkkel tűntettünk ki a kéziratok nyomán. Az 1836-iki kiadás ezt nem jelzi.

XLIX.

Száma 1836-ban 50, a főcodexben 52, a Nagy-féle-ben 51. Megvan a Jankovich-gyűjteményben is. (A. 166.) Eltérések:

2. sor: 1836: A kéziratokban változattal: Szellő,

8. „ 1836: Aj, áj. Édes.

10. és 11. sor: 1836: Hm, hm, hm, hm.

22. „ 1836: Jászlócskádba teszek.

28. „ 1836: Csókokat. A kéziratokban: Sokakat. 1836-ban olyasmi okozhatta a félreértést, hogy például

a főcodexben a következő sor *M*-jének felső czifrasága fölnyúlik az ezen sort kezdő *S* betű elé, melylyel együtt valaki *C*-nek olvashatja; ilyen czifrázatos *M* sok van a codexben.

44. és 45. sor: *E* változat csak a főcodexben van meg; a Nagy-félőben csak az első sor, 1836-ban csak a második.

48. sor: 1836: lesegetnek.

51. „ 1836: utánad.

E darab az 1836-iki kiadásban hátrább áll, mint ellendarabja, a *Gaz Cziczerkém*, de mi a kéziratok szerint hagytuk a palinodikus darabok sorrendjét.

Erre a főcodexben LIII. sz. a. következik: «Ugyan azon nótára régi hornyák ének, de nem ide való gyümölcs». (To szó konye...)

L.

Száma 1836-ban 51, a főcodexben 54, a Nagy-félőben 52. Eltérések: A strófák külső alakját a kéziratok után adjuk; 1836-ban az itteni első négy sor kettőbe volt összevonva.

14. és 15. sor: a változat megvan mind a két kéziratban; 1836-ban csak a második sor.

29. sor: 1836: Hitét.

LI.

Száma 1836-ban 52., a főcod. 55., Nagy-c.: 53. A *Legény* és *Leány* jelzéseket az 1836. után közöljük, a kéziratokban *Ille* és *Illa* olvashatók. Eltérések:

2. sor: 1836: kísérij.

14. és 15. sor: 1836-ban csak az első változat, a kéziratokban mind a kettő.

43. sor: A főcodexben az utolsó szó (szeretlek) után nincs még pont téve, hanem e sor kétszeresen alá van húzva s még egy sor van alája írva, melyet nem fejtettünk meg kétségtelenül, körülbelül: *Morsch misi lek*. A másik kéziratban hiányzik ez.

LII.

Száma 1836-ban 53, a főcodexben 56, a Nagy-félőben 54. Eltérések:

2. sor: a főcodex e két változatot adja, a Nagy-c. az alábbi, 1836. a fősőt.

15. sor: 1836: küszködnek.

17. " 1836: hiányzik.

40. " 1836: Veled minden jóra ért.

LIII.

E darab a *Szép Cziczérkém*-nek a palinodiája. Az 1836-iki kiadás elébe tette amannak, 43. szám alá; de a kéziratok utána teszik és szövegéből is kitetszik, hogy utána való. A főcodexben 57, a Nagy-félőben 55 a száma. A cím alatti észrevételt a főcodexből vettük, az 1836-iki kiadásban nincs meg, a Nagy-codexben is hiányzik.

8. sor: főcodex: Púff! púff!

13. " 1836: Te vagy. — Világos hiba.

14. " a főcodexben: Tarts meg.

37. " 1836: Szerecsenek.

41. " 1836: Hah, hah!

66. " 1836: fecske.

LIV.

Száma 1836-ban 54, a főcodexben 58, a Nagy-félőben 56. Eltérések:

8. sor: 1836: híjjában.

16. " a főcodexben: mért.

22. " 1836: szünete.

23. " 1836: bánatinak.

25. " 1836: szegény.

26. " 1836: bágyad.

34. sor : 1836 : hányasz.

40. „ 1836 : épen.

52. „ 1836 : mikép.

A főcodexben ezután 59. sz. a. *Nem tudom, ki szeretne?* kezdetű vers következik, de fölő van írva: «Ez nem ide való gyűmölts». (Megvan a Nagy-codexben is 57. sz. a.) Továbbá 60. sz. alatt a «Si posset perennare Sortis iniquitas» kezdetű latin vers van, melyet a Nagy-féle másolat is átvett, mint Amade-féle verset s a latin darabok élére állít. A főcodex azonban a cím gyanánt szolgáló szám alatt megjegyzi: «Neque hæc est Illrini Dni Baronis Compositio». Ezért mi a latin énekek közé sem vettük fel.

LV.

Száma 1836-ban is 55, a főcodexben 61, a Nagy-félőben 58. Eltérések:

28. sor : a főcodexben : És akarná, s kedveskedni ;
1836-ban : És akarna s kedveskedni. Mi a Nagy-féle codex szerint adtuk e sort.

E darab, Pintér Kálmán értesítése szerint (*Figyelő*, XII. 312.) megvan a Vég hely Dezső gyűjteményében is, azzal a különbséggel, hogy a mi szövegünk negyedik szaka után pótló jel alatt e következő két szak van ott betoldva :

Ez, hogy szép, azt mutatja,
Az elméjét tudatja ;
Annak tetszik gyors termete,
Ez szegény, hogy gyász remete ;
Annak szívét sajnálja,
Ennek vér — — elállja.

Ez kész sokat fáradni,
Sasszárnyon is repülni ;

Az kész magát el is zárni,
Csiganyomon lassan járni;
Ez ád örvöt dolgának,
Az pedig agarának.

LVI.

Száma 1836-ban is ez, a főcodexben 62, a Nagy-codexben 59. Eltérés nincs.

LVII.

A kéziratok sorrendjében ez a darab következik, 1836-ban pedig az *En balácskám*. Száma a főcodexben 64, a Nagy-féle másolatban 60, 1836-ban 58. Megvan Jankovich dalgyűjteményében is. (B. S.) Eltérések:

11. sor: 1836: igazok.

22. „ 1836: szived.

26. „ 1836: a kéziratokban persze csak: Földé.

LVIII.

Az 1836-ban föl van cserélve az előbbivel s száma ott 57, a főcodexben 66 (65. sz. alatt egy istenes ének van ott: Hadd lankadjak...), a Nagy-codexben 61. Eltérések:

8. sor: 1836. és Nagy-cod.: madarkám.

37. és 38. sor: 1836: Hajócskánkat, Bárkfcskánkat.

43. sor: főcodex: Eb orokra.

44. „ 1836: édesem.

53. „ 1836: Újju!

55. „ a változatok csak a főcodexben: a másik két helyen csak «okosan...»

LIX.

Száma 1836-ban is ez; a főcodexben 67, a Nagy-félében 62. Eltérések:

- 1. sor: Nagy-cod.: vannak.
- 3. „ 1836: fojtogatnak.
- 12. „ 1836: szólása.
- 14. „ Nagy-c. és 1836: tanácsa.
- 16. „ „ vallásom, 1836: válásom, főcodex:
vallásom.
- 17. sor: 1836: utánad.
- 20. „ 1836: reá jár.

LX.

Száma ez volt 1836-ban is, a főcodexben 68, a Nagy-félében 63. Megvan a Jankovich-dalgyűjteményben is. (A. 162.) (Versfejek: *Hám?*) Eltérések:

- 3. sor: 1836: el nem vesz.
- 4. „ a változatok csak a főcodexben; 1836: Érdeme; Nagy-codex: Jutalma.
- 9. sor: 1836: Ércz hatalomra jár. Világos hiba.
- 10. „ Nem szójáték-e a *bár, bár*, t. i. Bár községre?
- 13. „ 1836: hamura.

LXI.

Száma 1836-ban is ez, a főcodexben 69, a Nagy-codexben 64. Eltérések:

- 11. sor: 1836: közünkbe.
- 17. „ 1836: ez lenni.
- 27. „ 1836: őrve; a kéziratokban: eörve.
- 32. „ Nagy-c.: körmös.
- 35. „ Nagy-codex és 1836: tűrni.
- 37. és 39. sor: 1836: némellynek.
- 42. sor: 1836: mindenecket.
- 45. „ 1836: híjja.
- 46. „ 1836: híja.
- 53. „ 1836: E'. A kéziratokban: messe.
- 54. „ 1836: sejtegesse.

LXII.

Száma 1836-ban ugyanez, a főcodexben 70, a Nagy-félében 65. Versfejek: *Amade*. Eltérések:

3. sor: 1836. és Nagy-cod.: mint. A főcodex *mind* alakja is ezt jelenti természetesen.

5. sor: 1836: legkisebb.

5. „ a főcodexben változattal: Meghült, Eltűnt; másutt csak: Meghült.

6. sor: a főcodexben változattal: Szegény, igaz; másutt csak: szegény.

9. sor: a főcodexben — alkalmasint tollhibából — *Meg is* . . . 1836. ezt követte, szintén *Meg is*. A Nagy-codex: Mégis.

10. sor: 1836: bús.

16. „ 1836: s úgy élni.

18. „ 1836: mesébe.

19. „ 1836: hiányzik az és.

23. „ 1836: Könnyen él.

29. „ 1836: megvallow.

LXIII.

Száma 1836-ban is ez, a főcodexben 71, a Nagy-félében 66. Eltérések:

18. sor: 1836: reménylői.

23. „ főcodex: vitorlyája.

29. „ 1836: minden. A főcodexben eredetileg *mind* volt írva, későbbi közbeszúrás *en*. A Nagy-féle másolatban: *mind*.

41. sor: 1836: Szenteltem.

42. „ 1836: nyájamtól.

47. „ 1836: hiányzik az s.

49. „ E második változat a két kéziratban található,

LIV.

Száma 1836-ban is ez; a főcodexben 72, a Nagy-másolatban 67. Az *ad notam* a főcodexből. Eltérések:

5. sor: 1836: hagyjon.

6. „ a főcodexben *lett* (vagy *lenn?*) kijavítva *len-re*, a Nagy-féle másolatban: *lett*, 1836: *lén*.

10. sor: 1836: pöcsétit.

11. „ Nagy-cod.: Véltek.

19. „ A főcodexben: *gyilkos frigyek*, de ez utóbbi szó fölé, alkalmasint kijavításkép, oda van írva: férgék.

21. sor: 1836: fulánkokkal.

22. „ 1836: épen.

24. és 26. sor: 1836: édesem, kegyesem.

37—39. sor: E változat csak a főcodexben van meg.

LXV.

Száma 1836-ban is 65, a főcodexben 73, a Nagy-félében 68. Talán egy verse sem vált Amadénak inkább köztulajdonná, mint ez. Hogy mennyire el volt terjedve, mutatja az, hogy csak a Jankovich-féle dalgyűjteményben is kétszer előfordul (8° C. 67. és D. 54.). Változtatták, alakították, rövidítették, toldották. A Jankovich-féle gyűjtemény mindkét darabja tetemesen megtoldja a mi három strófás versünket. Poóts András *Ifjúi Versei*-ben is (1791) a 67. lapon a *Sénai Lukrécziának* egyik betétdala Amadénak e verséből van átalakítva. Talán nem is Poóts változtatta meg, csak fölvette az elterjedt dalt. Ideiktatjuk e különböző változatokat összehasonlítás kedvéért.

A Poóts-féle változat.

1.

Kuku: Kuku! Kukucskám!

Szállj már hozzám, Madarkám!

Mikor csalogatlak
Sípocskámra hívlak:
Készen vár már kalitkám.

2.

Nem adnálak ezüstért,
Drága kárbunkulásért!
Szívem! nem adnálak,
S már el sem hagynálak
A világnak kíneséért.

3.

No! no! no! Hát vagy jöjj el,
Vagy szívemet is vidd el:
Mert szép személyednél,
Drága természetnél,
Anya szebbet nem nevel.

4.

Ne gondolj már elválást,
Mert szeretjük már egymást;
Bár csak repülhetnék!
Szárnyamra kelhetnék!
Hadd teunék egy fordulást.

A Jankovich-féle egyik változat. (C. 67.)

A három első strófa ugyanaz, a mi nálunk, a nő-
hány eltéréssel: 1. sor: *Kukukuló kukucskám*; 3. *hódolt*;
4. *Holott ugyan...*; 6. *Oh, óh, jaj én...*; 13. *elre-
pülnek*; 14. *Szárnyacsikámra kelnek*. Aztán így foly-
tatja:

4.

Kegyesebbet náladnál,
Kedves drága tagodnál,

Hitesbet szivednél,
Kedves beszédnél
Sehol szívem senki nem talál.

5.

Helenai személlyed
Tökélletes szerelmed
Engem elborított,
Magához hódított,
El is kötelezett már szíved.

6.

Ollyan szerelem nincsen,
Mely tieddel felérjen,
Mert szomorultakat
Buban borultakat
Indítja szíved vigasságra.

7.

Árva valók hív nélkül
Kesergek csak egyedül,
De szíved tűzére
Juték mentségére
Hol kincsem szerelmem már enyhül.

8.

Sok aranyért ezüstért,
Drága karbunkulnsért
El sem is hagynálak,
Téged nem adnálak
Szívem, e világnak kincséért.

9.

Szeressük azért egymást,
Megvetvén az elválást,
Mert szívünk vigságra
Jutott ujlásra,
Nyertek kincsem magoknak szállást.

A Jankovich-féle másdik változat. (D. 54.)

Itt is a mi három versszakunk alkotja a kezdetet, csakhogy a második és harmadik versszak föl van cserélve. Eltérések a mi szövegünktől: 1. sor: Kukuku én kukucskám; 6. Jaj jaj jaj én reményem; 8. Midőn simogatlak; 9. Sipocskáimmal; 10. Szárnyaimra; 15. Tőled el nem távozok. Ezután így folytatja:

4.

Mert kegyesebbet náladnál,
Szebbet drága tagodnál
Hivebbet szivednél
Édes beszédednél
Sehol senki sem talál.

5.

Sok aranyért ezüstért,
Drága karbunkulusért
Szívem nem adnálak,
El sem is hagynálak
E világnak kincséért,

6.

No hát szeressük egymást,
Ne beszéljünk elválást.
Te szíves titkodat
Adjad tanácsodat,
Úgy kedveljük mi egymást.

7.

Árva voltam szív nélkül,
Bújdostam csak egyedül,
De azived tűzére,
Jutottam mélyére,
A hol szívem már örül.

8.

Tiszta indulatimat,
Ne gondold szándékimat,
Mert tiszta hivségem,
Csak hozzád van szívem,
Másutt nincsen is részem.

9.

No no no hát ne távozz,
Kalitkámba bészárkózz,
Kukucskám nyugtatlak,
Elhidd, nem busítlak,
Sőt inkább vigasztallak.

Visszatérve szövegünkre, adjuk a kéziratok s az 1836. kiadás eltéréseit:

9. sor: 1836: híj lak. Ez csak a hosszú í-t jelző ij félreértése lesz.

10. sor: a kéziratokban: szelédül.

11. „ 1836: siess el.

12. „ a főcodexben *red* volt, de az *e* ki van igazítva *i*-re; a Nagy-féle másolatban: *vidd*; 1836-ban: *vedd*.

15. sor: 1836: pártulok.

LXVI.

Száma 1836-ban ugyanez, a főcodexben 74, a Nagy-félében 69. Megvolt a Kulcsár-féle gyűjteményben is; száma ugyanaz volt, mi a főcodexben, azaz 74. Toldy innen adta ki 1828-ban a *Költői Régiségekben* «LXXIV. Dal» cím alatt, Eltérések:

2. sor: Toldynál: *Még* árnyékodtól is félek.

7. „ a főcodexben: Te reád rád. A második *rád* nyilván csak az elsőnek a correctiója, tehát az első nem akar számítani.

7. sor: a főcodexben: szemlilek.

LXVII.

Ez a száma 1836-ban is, a főcodexben pedig 75 és a Nagy-félében 70. Eltérések:

3. sor: 1836: hiányzik az s.

4. „ 1836: Telyesítettem; de a kéziratokban: Tellyesítettem.

14. „ a főcodexben: férnyi.

15. „ 1836: De a'.

24. „ főcodex: *Sohasem is*, de az is törölve.

41. „ Nagy-c.: Szerellemnek.

LXVIII.

Ez a száma 1836-ban is, a főcodexben 76, a Nagy-félében 71. Eltérések:

1. sor: a főcodexben: Az mint; 1836. és Nagy-c.: A mint.

17. sor: 1836: éjszakra; Nagy-cod.: északra; a főcodex: étzakra.

20. sor: 1836: be.

24. „ 1836: Játzál.

25. „ 1836: és Nagy-cod.: ebének.

34. „ 1836: a főcod.: azenvednyi.

56. és 57. sor: 1836-ban nincs meg.

57. sor: főcodex: arról.

LXIX.

Száma 1836-ban is ez, a főcodexben 77, a Nagy-félében 72. Versfejek: *Amade*. Eltérések:

1. sor: Nagy-cod.: Azért hát...

9. „ 1836: jítzozottál.

9. „ 1836: Édes.

16. „ 1836: úgy.

14. „ 1836: erejében.

18. „ a főcodexben is szirből volt írva, csak aztán van a r n-re igazítva. 1836. és Nagy-c. is: szirből.

21. sor: a főcod.: messében. V. ö. LXL 53.

A második, harmadik és ötödik strófa 1836-ban is ép úgy, mint a főcodexben, máskép van sorokra törve, mint az első és végső szak mintája s a versforma is kívánná. Ott a középső szakok képe ilyen:

Mivel már ismértél
 Így próbával éltél
 Szabad voltál,
 Mivel szíveimmel jádzottál
 Ides reményemmel
 Mint hajó szelekkel.

Mi visszaállítottuk ezekben is a helyes sortörést.

LXX.

Ez a száma 1836-ban is, a főcodexben 78, a Nagy-félében 73. Megvan a Toldy *Handbuchjában* is *Üdülés* cím alatt. Eltérések:

1. sor: 1836: fölhöben.
3. „ a főcodexben: jövis.
2. és 4. sor: 1836: fénye, kénye.
13. sor: 1836: víjnak.
19. „ Toldynál: Teljesítsed.
24. „ „ Érzem én Cupido.
28. „ E két változat a főcodexben; a Nagy-félében az első, 1836-ban a második.

31—41. sor: E végső strófát Toldy nem közölte.

32. sor: 1836: *gondoltam*; a főcodexben is így volt eredetileg, de a *ta* betűk *o*-ra vannak igazítva. Nagy-codex: *gondolom*.

41. sor: A főcodex e vers után *Amen-t* tesz.

LXXI.

Száma 1836-ban ugyanez, a főcodexben 79, a Nagy-codexben 74. Eltérések:

2. sor: 1836: társad.
4. „ 1836: el nem f.

16. sor: 1836: nem gondolunk, a főcodexben is erre van javítva; de eredetileg a főcodexben *ne gondollunk* volt (ll = lj), épen úgy van a Nagy-codexben is.

17. sor: főcod.: Bari, épen úgy 1836. A főcodex itteni kezeléasa mellőzi az ékezeteket, bizonyosan ez után írta 1836.

30. sor: Nagy-cod. és 1836: Soha.

31. " 1836: údeje.

32. " 1836: mellemnek; Nagy-cod.: mellyednek; főcod.: mellyemnek. Legvalószínűbb: mellyednek; v. ő. 36: *szolgádat*.

35. sor: 1836: voksodat.

LXXII.

Száma 1836-ban is 72, a főcodexben ettől kezdve nincs száma a verseknek, a Nagy-codexben 75. De mindegyikben ez következik az előbbi után. Eltérések:

5. sor: 1836: álesgeti. — A kéziratokban: vasz.

6. " 1836: mindentől vizcsöp, de ezt átírhatjuk.

17. " főcodex: Kiss.

19. " 1836: keseríted.

20. " 1836: reménylítettél.

22. " a főcod. e két változatot adja; a Nagy-féle: *fogyódat*, 1836: rabodat.

28. sor: főcod.: mihecske, lipos.

33. " " helettem.

36. " a főcodex e két változatot adja; a Nagy-féle az elsőt, 1836. a másodikat.

37. sor: 1836: szégyen, a kéziratokban: szigyen.

42. " 1836: szenteltem.

LXXIII.

Száma 1836-ban is ez, a kéziratokban szintén ez a darab következik. Megvan a Jankovich-féle dalgűjteményben is (A. 167.). Eltérések:

8. sor: 1836: údeig.

16. sor: főcodex: ides.

26. és 27. sor: E két változat megvan mind a két kéziratban; 1836. csak az első.

35. sor: 1836: pozdorja.

36. „ 1836: revange-ra.

43. és 44. sor: Mind a két változat a főcodexben; a Nagy-félében csak az első, 1836. csak a második.

LXXIV.

Mind a három gyűjteményben ez következik. Száma 1836: 74, a Nagy-codexben 77. Eltérések:

19. sor: 1836: szorítja.

25. „ 1836: boldogítja.

26. „ 1836: hódítja.

40. „ 1836: borúlok.

LXXV.

Mindenütt ez következik. Száma 1836-ban ugyanez, Nagy-c. 78. Eltérések:

5. sor: 1836: fölgýladok.

A főcodexben eredetileg: Bátor nálo szív is kész, azután van javítva *es kéz-re*. — A zárjeles változat csak a főcodexben, ugyanazon kéz írásával.

11. „ 1836: Szívkeményiségeddel.

12. „ a kéziratokban: S engesztell (annyit ér, mint: engesztelj).

18. sor: Nagy-cod. és 1836: böcsőő.

23. „ főcodex: bálvának.

24. „ 1836: szentelttem.

30. „ 1836: Míg.

31. „ 1836: *ki lött* törődben. A főcodexben is *ki lött*, de szokása az igekötőket külön írni; a Nagy-cod.: *kilött*, az ő itt is rövid, de az ő betű fölé a kéziratok soha sem tesznek hosszú ékezetet.

39. sor; 1836: *czéla*; a főcodexben *czélla*, de a ketős *ll* csak lágyítást jelent (v. ö. 12. sor: engesztell); a Nagy-c.: *czélya*.

42. sor: 1836: *aczéla*; főcod.: *aczélla*, Nagy-c.: *aczéllya*.

47. sor: 1836. és Nagy-cod. hiányzik a *Hogy*; a főcod. meg van, de át van húzva. Mi visszaállítottuk, kívánja a versforma is; az áthúzás mástól is eredhetett.

LXXVI.

Ez következik mindenütt. Száma 1836-ban is 76, a Nagy-codexben 79. Eltérések:

1. sor: 1836: gyúladom.

4. " A kéziratokban az itt következő infinitivusok mind *nyi*-vel vannak írva, tehát visszaállítottuk. 1836: -ni.

9. sor: főcod.: Eles, titkos, hegyess tör.

14. " " messében.

30. " 1836. után írjuk háladadó, mert a kéziratokban mindkét *d* fölül hiányzik az ékezet: halaadó.

34. sor: A kéziratokban: *Fényes világos lesz titkos remény.*

37. sor: a Nagy-főle másolat: Megy lágyúdik.

LXXVII.

Ez van soron mindenütt. Száma 1836-ban ugyanez, Nagy-c. 80. Eltérések:

5. sor: E változatok csak a főcodexben, másutt: Szinlárvának.

9. sor: Ez a változat csak a főcodexben.

12. " 1836. és Nagy-c.: *csöp*; de főcod.: *csöpp*.

24. " 1836: Személyedért.

29. " Ez a változat csak a főcodexben.

32. " 1836: *kereskeld el*; főcodex: *Kereskedgyell*; Nagy-c.: *Kereskedgyél*.

35. sor: 1836: Kevélykedjél.

38. " főcodexben változattal: *dicső*; Nagy-codex *dicső*; 1836: *vitéz*.

38. sor: 1836. és Nagy-c.: *dqdt*.

44. " 1836: " " *fül*.

45. " 1836: *Léssz*; Nagy-cod.: *Lesz*; főcod.: *Lész*.

54. " 1836: revange-át.

56. sor: 1836. ez az első változat hiányzik; a kéziratokban mind a kettő megvan.

57. sor: 1836: földhez.

LXXVIII.

Ez következik mindenütt. Száma 1836. ugyanez, a Nagy-cod. 81. Eltérések:

1. sor: A kéziratokban: még kérem. Alkalmasint tollhiba az egyikben, melyet a másik követett. Csatlakozunk 1836-hoz.

6. sor: 1836. és Nagy-c.: érem; főcodex: írem.

7. és 8. sor: Az infin. *-nyi* alakját a kéziratok egyformán adják, 1836: *-ni*. De a következő szakban már a kéziratok is mutatni, árulni stb. alakot írnak. A Nagy-codex mily hiven utánozza a főcodexnek ingadozásait is olykor!

24. sor: a főcod.: Hevséggel.

LXXIX.

Ez következik mindenütt. Száma 1836: 79, Nagy-codex 82. Eltérések:

8. sor: 1836: Mert; de a kéziratokban: Miért. Kettő közt az igazság: mért; ezt kívánja a versforma is.

11. sor: 1836. és Nagy-c.: édesnek.

16. és 17. sor: Nagy-c. és 1836: rabságot, fogságot.

43. " E sor 1836. hiányzik.

44. " Az *ah* változat csak a főcodexben.

LXXX.

Ez következik mindenütt. A cím alatti megjegyzést a főcodexben olvassuk. Versfejek is *Szenczi*. Amade tehát írt mások számára s nevére is verseket. Ilyen lesz az a Liskay nevére írt darab is. (XLVII.) Eltérések:

14. sor: 1836: burítja.

19. " Nagy-c. és 1836: szegénynek.

20. " 1836: Tekintsem.

38. sor: 1836: vonakodnak.
 45. „ főcodex (tollhibából): hozzá.
 46. „ 1836: közelíti, Nagy-c.: közelétti.
 51. és 52. sor: 1836. föl van cserélve.

LXXXI.

Mindenütt ez következik. Száma 1836-ban ugyanez, Nagy-cod. 84. Eltérések:

2. sor: Nagy-c.: Átkozot.
 6. „ Főcodex: S^{előbb} ^{jolkor} tőled; Nagy-cod.: S tőled
 előbb; 1836: S előbb tőled.
 7. sor: 1836: mint színt. Hiba.
 18. „ A főcodexben: megvetem
 nevetem; Nagy-cod.: neve-
 tem; 1836: megvetem.
 20. sor: 1836: együtt; mi a kéziratok után (odgyütt)
 hosszú ggy-vel.
 22. sor: A változat csak a főcodexben; 1836: gaz
 nép; Nagy-cod.: hamis.
 30. sor: a zárt változat csak a főcodexben.
 35. „ 1836: viz, ész; Nagy-cod.: viz-ész.

LXXXII.

Ez következik mindenütt. Száma 1836: 82, Nagy-cod.: 85. Megvan a Jankovich-féle gyűjteményben is (B. 7.). Eltérések:

3. sor: Mindkét változat csak a főcodexben: a
 Nagy-félében csak az első, 1836: csak a második.
 5. sor: Lásd az előbbi jegyzetet.
 8. „ főcod. és 1836: megköllással; Nagy-c.: meg
 köll lenni.
 11. sor: 1836: csak habozzdl, Nagy-cod.: csak utazzdl,
 főcod.-ben mind a kettő.
 14. és 15. sor: Mind a kettő csak a főcodexben;
 1836: a második, Nagy-c.: az első (fájdalja).

33. sor: A főcodexben: árvádot.

34. „ A főcodexben e sor után még ez a szó van külön sorba írva: Talán. De mivel nem tartozik a versbe, kihagytuk.

37. sor: főcod.: ^{ez}hiv; 1836: hiv; Nagy-cod.: ez.

40. „ 1836: elhigyed.

LXXXIII.

Az 1836-iki kiadásban nincs meg, nem is volt eddig közölve sehol, de a két kéziratban megvan s e helyen következik. Szövegünk a főcodexé; a Nagy-féle másolat figyelemre méltóbb eltérései:

19. sor: A változat csak a főcod.-ben: *Csak pletkával.*

25. „ a főcod.: *találya-ra* átjavítva *találom-ból.*

36. „ *éred.*

LXXXIV.

Száma 1836: 83, Nagy-cod. 87. A kéziratok a *Legény* és *Leány* helyén *Ille* és *Ilia* jelzést alkalmaznak. — Megvan a Jankovich-féle dalgyűjteményben is (A. 165.). Eltérések:

11. sor: 1836: kegyesed.

13. „ 1836: édesed.

18. „ 1836: szenteltem.

22. „ 1836: és a főcodex (tollhiba): meg, Nagy-codex: még.

24. és 25. sor: Mindkét változat csak a főcodexben; Nagy-cod. az első, 1836: a második.

30. sor: 1836: szived szívemben.

LXXXV.

Ez következik mindenütt. Száma 1836: 84, Nagy-codex: 88. Megvan a Jankovich-dalgyűjteményben is (A. 159.). Eltérések:

6. sor: 1836: szoríthatasz.

7—12. sor: Az infinitivus *nyi* alakját a főcodexben találjuk. Érdekes, hogy az író tolla többször csak *ni*-re ment s aztán úgy igazította *nyi*-re.

11. sor: E változat csak a főcodexben.

24. „ 1836: eljön, a Nagy-cod.: elgyön.

26. „ 1836: csak: mehetni.

LXXXVI.

Mindenütt ez következik. Száma 1836: 85, a Nagy-cod. 89. Eltérések:

4. sor: a kéziratokban: vizsgálom, de ezt át lehet írni.

5. sor: 1836: feltalálom.

8. „ a *títolom* változat csak a főcod.-ben.

10. „ a két változat a főcodexben; 1836: Messze; Nagy-c.: Már jól.

12. sor: 1836: Pöcsételte.

18. „ E két változat csak a főcodexben; másutt csak: kedvedet.

19. sor: 1836: Alacson.

31. és 42. sor: 1836: fénylik.

48. sor: 1836: reményében.

LXXXVII.

Ez következik mindenütt. 1836: száma 86, a Nagy-cod. 90. Eltérések:

17. „ 1836: és Nagy-cod.: vonzott.

18. és 19. sor: Nagy-cod. és 1836: keményebb és reményebb.

32. sor: a főcod.: *térny* meg.

35. „ „ „ *mi*llandó.

40. „ mindenütt: rosda, 1836. is, de ezt át lehet írni.

LXXXVIII.

Ez következik mindenütt. Száma 1836: 87, Nagy-cod. 91. Meg van a Jankovich-féle dalgyűjteményben is (A. 154. sz. alatt). Eltérések:

1. sor: a főcodex csak *száll-t* ír, de a két *ll* itt is jésült *l-et* jelent.

19. sor: a főcodexben e két változat: *Ha szabad* ; Nagy-cod.: *Ha szabad*; 1836: *Ha haszna*.

20. sor: 1836: kényszerítlek.

LXXXIX.

Mindenütt ez következik. Száma 1836: 88, Nagy-cod. 92. Eltérések:

1. sor: a főcodexben: miért.

3. és 4. sor: a főcod.: másnok, bárkámnok.

6. sor: 1836. és Nagy-cod.: megétetett.

18. sor: 1836: feltettem.

27. és 28. sor: 1836: az infinitivus *ni*-vel; Nagy-c. az első inf. *ni*, a második *nyi*.

32. sor: 1836: feltalálom.

34. " főcod.: ésmértetni, Nagy-c.: ism., 1836: esm.

36. " 1836: és Nagy-c.: Bátran.

XC.

Ez következik mindenütt. Száma 1836: 89, Nagy-cod. 93. A Jankovich-féle dalgyűjteményben is megvan (A. 170.), úgyszintén Pintér Kálmán értesítése szerint a Véghely Dezső gyűjteményében is (l. *Figyelő*, XII. 312.). Eltérések: A kéziratokban két-két sor van egybe írva.

4. sor: 1836. és Nagy-cod.: Mazolánya.

11. " 1886: úja.

26. " 1836: melle.

28. " 1836: kése.

37. " 1836: tekintete.

39. sor: a főcodexben: mosolygása.

48. • 1836: és Nagy-cod.: *Éljen*; a főcodexben: *ilyen*, csak később, czeruzával van az *i* *é*-re igazítva (éilyen). — A kéziratokban: *Illonán*.

XCI.

A főcodexben most az *Ah jaj, mit szemlélek* kezdetű istenes ének következik, azután ez a vers, mely a Nagy-codexben 94. számot visel, az 1836-iki kiadásban pedig nincs meg. Közölte Abafi a *Figyelő* XII. kötetében több szerelmi költeménynyel együtt.

17. sor: A főcodexben (tollhibából): *hiv szivedért*.

XCII.

A főcodexben az előbbi darab után néhány német vers következik, azután ez a darab; a Nagy-codexben közvetlen az előbbi darab után van, száma 95; az 1836-iki kiadásban pedig 90. sz. alatt, a *Szirem csöngetője* után jó. Eltérések:

7. és 11. sor: 1836: *Mind'* (= mindent).

10. sor: főcod.: *bálván*.

26. • A *ki* változat csak a főcod.-ben.

44. és 48. sor: A főcodexben és 1836: világosan *ség*, ismételten is; Nagy-c.: *szég*, szintén ismételten. A *ség* szó másutt nem fordul elő, a Nytörténeti Szótárban sincs meg; értelme látszólag: *hegeszt*.

XCIII.

A főcodexben az előbbi vers után két istenes ének (Szent Jánoshoz és a Szent ostyához) s egy latin ének Máriához következik, azután jön ez a darab; a Nagy-cod.-ben mindjárt amaz után van, 1836-ban szintén; száma amott 96, emitt 91. Megvan a Jankovich-dalgyűjteményben is (A. 160.). Eltérések:

1. sor: 1836: *szégyenlem*.

8. • 1836: *revánzsa*, főcod.: *revanessa*.

12. sor: Ez ismétlés hiányzik 1836-ban.

15. „ 1836: reménylén.

16. „ A főcod.-ben: *mindenkin!* — Nagy-c.: minden kin!

20. sor: A főcod. és 1836: meg.

26. „ Nagy-cod. és 1836: mint.

27. „ 1836: járásán.

31. „ 1836: Míg.

33. „ 1836: szenvedése.

42. „ 1836: és Nagy-cod: *Mást is*, a főcod. is erre van kijavítva, de ebben eredetileg *Másokot* volt.

44. sor: 1836: szívszegények, össze volt írva.

47. „ 1836: és főcod.: *az* koporsó. Mi a Nagy-cod. szerint és-t írtunk.

XCIV.

Mindenütt ez következik. Száma 1836-ban 92, a Nagy-cod.-ben 97. Megvan a Toldy *Handbuch*-jában is «Esdeklés» cz. alatt, de a negyedik és hetedik versszak híján. Eltérések:

5. sor: Toldynál: Verj fészket e hű szivembe!

9—11. sor: 1836: lesz, bevesz.

18. sor: a főcod.: meg ne vess. Ez mindenesetre hiba s a főcod. csálhatatlansága ellen szól.

49—51. sor: 1836-ban:

Hm, hm,

Hm, hm,

Tm, tm, tm, tm.

A Nagy-codexben:

Him! hum!

Ham! hum!

Tim tum tam tim tum.

A főcodexben úgy, a hogy mi közöljük, de ott is későbbi írás megpróbálta igazítani az 51-ik sort,

úgy, a hogy a Nagy-codexben van: Tim tum tam tim tum.

52. sor: a főcod.: megnimulok.

XCV.

Mind a három helyen ez következik. Száma 1836: 93, a Nagy-cod.: 98. Eltérések:

7. sor: a főcod.: Enyhits.

8. « 1836: *forró*; a Nagy-cod.-ben is erre van igazítva a két *rr* erős rúlásával egy szó, melyet most nem lehet elolvasni; a főcod.-ben *fono* van, a mi nem érthető. Megtartottam a *forró*-t, mely mégis két helyen előfordúl; de mivel egyik kéziratban nem érthető a szóalak, a másokban is igazítva van: nem lehetetlen, hogy más volt az eredeti. A főcod. egyik kézírása (mely alighanem Amadeé) úgy írta le *e* szót is: *fájó*, ezen betűkkel: *faio* (a mennyiben t. i. az *a* betű két azárát annyira olváltat írja, hogy a második szár már a következő betűhöz tartozónak látszik), úgy írta le, hogy bátran *fono*-nak lehetne olvasni. E darab leírója — ismét más kéz — eltéveszthette másolás közben az olvasást és *fono*-t írt. Lehetőknek tartom a következő eredetit:

Enyhited hived, Fájó szived (vagy tán: sziveit).

10. sor: 1836: Isten.

12. « A szak végsorának ez ismétlése 1836-ban nincs meg.

18. sor: A főcod. megint hibázik: *szárna*.

20. és 21. sor: A kéziratokban: és.

21. sor: 1836: *Okos*. Ez hiba lesz. Nagy-cod.: *Orvos*; a főcod.-ben is: *Olvos*, aztán az *l* durván *r*-re igazítva, úgy, hogy a két betű együtt majdnem *k*-nak látszik. Ez téveszthette meg az 1836-iki szöveget vagy eredetijét.

22. sor: Ez első változat hiányzik a Nagy-cod.-ben.

31. « 1836: egészségét.

39. sor; főcodex: *keress*.

52—54. sor: Megtartottuk 1836. szerint. 1836: *Rád*

borúlnunk És hódulnunk, Mind reménylünk. Nagy-cod.: *Lád borullunk És hodullunk, Mind reménlünk.* Főcod.: *Lád borúlnúk És hodulnuk Mind reménlnük.* Látni, hogy a főcodex zavarban van, a *Ládd* után borúlunk következnek; de eredetije borulnunkat írt, tehát nem meri elvetni ez alakot, s mind a három szövéget úgy írja, hogy a *nunk*-ból nein írja ki mind a három *n u n*-t, hanem csak kettőt, azért, hogy akár *nunk*-nak, akár *unk*-nak jó legyen. A Nagy-cod. következetes, az 1836. is az. De a főcod. félszeg helyzete a *Ládd* ellen szól.

55. sor: 1836: Szenteljünk; Nagy-c.: szentöllünk; főcod.: szentölnük (ismét a főntebbi ingadozás).

57. sor: Ez ismétlés 1836. nincs meg.

XCVI.

A főcodexben az *In festo tui patroni* kezdetű latin vers következik, aztán ez a darab; a másik két helyen ez közvetlen amaz után jő, száma a Nagy-codexben 99, 1836-ban 94. Eltérések:

3. sor: Nagy-cod.: szerelminnek.

6. „ „ „ szivemnek. Mi is e mellé álltunk volna, de 1836. és főcod. egyaránt a második személy ragját írják és a következő strófa minden codexben: szerelmed-, győzelmed-et ír.

7. és 8. sor: főcod.: próbáltom, alig áltom.

17. sor: főcod.: állondóság.

21. „ „ maskarának; Nagy-cod. (félreértve): más karának.

23. sor: 1836: revánzsa.

28. „ 1836: Tekintgetnek.

30. „ főcod.: messéje.

45. „ „ tűdsz.

56. „ 1836: míg.

XCVII.

Ez következik mindenütt. Száma 1836: 95, a Nagy-cod.-ben: 100. A «Felelet» jelzést a főcodexből vettük.

Nyilván nem az előbbi versre, hanem a 92. számúra felel. Eltérések:

- 3. és 43—47. sor: az *eggy* alak a főcod. után.
- 47. sor: A zárójelbe tett variáns csak a főcod.-ben.
- 48. • 1836: *fortélya*.

XCVIII.

Ez következik mindenütt. Száma 1836: 96. A Nagy-cod. inntól fogva nem számoz. Megvan a Jankovich-féle dalgyűjteményben (A. 163.), valamint Véghely Dezső gyűjteményében is (v. ö. *Figyelő*, XII. 312. l.). Eltérések:

- 25. sor: 1836: nálad.
- 26. • a kéziratokban: színyes.
- 37. • mindenütt: miért.

XCIX.

Ez következik a kéziratokban, de 1836-ban nincs meg. A *Figyelő* XII. kötetében volt először közölve, múzeumi kéziratok másolata után. Megvan Jankovich dalgyűjteményében is (A. 171.).

C.

Mindenütt ez következik. Száma 1836: 97. Megvan a Jankovich-dalgyűjteményében (A. 156.), valamint Pintér Kálmán értesítése szerint Véghely Dezső gyűjteményében is (l. *Figyelő*, XII. 312. l.). Eltérések:

- 5. sor: 1836: Most temet egekre.
- 7. • főcod.: állondo.
- 9. • 1836: Eltörött, igaz, vitorlája.
- 11. • 1836: segítnek.
- 15. • 1836: Hah! már . . . Nagy-cod.: Ha már . . . ; a főcodexben a *Ha* után van ugyan kérdőjel forma jel, de ilyen másutt is sokszor előfordul a kötőszó után a főcod.-ben, tehát itt sem kell fölkiáltó jelnek venni a szót indulatazónak.

17. sor: főcodex: ókosom (tollhiba);
 22. „ 1836: Az, ki... fölösleges a vessző, ez csak
 a relativ *az ki = a ki*.
 26—28. sor: 1836: fénye, örvénye és reménye.

CI.

Ez következik mindentűtt. Száma 1836-ban 98.
 Eltérések:

13. sor: 1836: mellőlem.
 24. „ A kéziratokban: Bár jó jó lakom.
 28. „ Csak a főcodexben van meg a zárójeles
 változat.

CII.

Mindentűtt ez következik. Száma 1836: 99. Az 1836.
 kiadás után Abafi is lenyomatta 1876-ban a *Függelék* I.
 kötetében. Megvan a Jankovich-féle dalgyűjteményben
 is (A. 64.). Eltérések;

8. sor: 1836: örömet.
 13. „ 1836: reád várnak; Nagy-e.: rád vigyáznak.
 21. „ Nagy-cod.: Szép csillagom.
 21. és 22. sor: 1836: kegyesem, ódesem.
 28. sor: 1836: rólam, de minden kéziratban (a Jank.
 is) rólad.
 31. sor: 1836: melleid.
 32. „ 1836: Súlyomtekintetid.
 52. „ Nagy-cod.: Holtig hív szívemet. — A főcod.:
 Tűz: fagy hív szívemet (a kettőspontnak semmi hatá-
 rozott jelentősége nincs); a *fagy* szó *f*-jét később *v*-re
 igazították.

A Jankovich-gyűjtemény érdekesebb eltérései: Nincs
 meg benne a második, tizedik és tizenharmadik vers-
 szak. Az első szak így hangzik: *Édes Dudni Duduskám,*
Szép Babuka anygalkám, Szép rabló madárkám. 9. sor:
 Osztózzál én szívemmel; 10. sor: *Lelked légyen...*;
 19. sor: *kereslek*; 20. sor: *Méglen el nem érlek*; 29. sor:

Piros pipacs . . .; 44. sor: *Szívemnek munkája*; 45—47. sor: *Azért méltó vagy szüzem, Hozzád égő nagy tüzem, Enyhítsd harmatoddal . . .*

A dal főnevezetessége, hogy a nép ajkára is átment, úgy, hogy Erdélyi János gyűjteményébe mint népdal került. Idézzük erre vonatkozólag Abafi sorait, melyeket «Amade László, mint népdalköltő» czim alatt a *Figyelő* I. 54. lapján írt:

«Édes dudu, duduskám» kezdettel közölt Erdélyi János (*Népdalok és mondák*, I. 9. l.) egy dalt, melyet «Népdalköltészetünkről» cz. értekezésében (*Népdalok és mondák*, II. 446—47. l.) fejteget, kimutatván kiváló szépségeit és ártatlan «gyermekdedségét». E dal költője: *b. Amade László!* Erdélyi még 1857-ben sem vevén észre tévedését, a dalt *Válogatott népdalaiba* is fölvette, sőt azok élére tette (4. l.) és utána jóformán minden fordító le is fordította — mint népdalt.

Csöppet sem veszt a dal szépségéből, értékéből azon tudat által, hogy nem népi szülemény, de népdalaink sorából ki kell különböztünk. Erdélyi szövege azonban se nem helyes, se nem teljes; a hagyomány a múlt század első feléből (Amade szül. 1703., † 1764.) származó dalon némi változtatásokat eszközölt. Ezután közli Abafi az 1836-iki kiadás szövegét.

CIII.

Mindenütt ez következik. Száma 1836: 100. Megvan a Jankovich-féle gyűjteményben is (A. 168.). Eltérések:

1. sor: 1836: Tallala, fallala.
3. « 1836: szünetjelekkel van pótolva.
7. « 1836: Hm, hm, hm, hm.
8. « 1836: Van neve; Nagy-c.: Van heve; a főcodexben az első betű úgy van igazítva, hogy nem lehet eldönteni, melyik az eredetibb: *n-e* vagy *h*? Az összehangzás a *heve* mellett szól. V. ö. CXXVI. 64—65. és CXL. 106—107.

9. sor: 1836: Lm, lm, lm, lm.

16. „ 1836: Magos Mátra; Nagy-cod.: És magos Mátra; a főcod.-ben, a mennyire olvasható: ez magos... átírva erre: egy magos...

CIV.

Ez következik mindentől; a főcod.-ben kétszer van leírva egymás után. Száma 1836: 101. Eltérések:

- 9. sor: Az első változat csak 1836-ban nincs meg.
- 12. „ 1836: Czukorral színleti.
- 14. „ 1836: keríti.
- 26. „ 1836: megszemlél.

CV.

Mindentől ez következik. Száma 1836-ban 102. Eltérések:

- 1. sor: 1836: Lála, lála, Dálila; Nagy-cod.: Lala, lala, Dalila; főcod.: a hogy nálunk.
- 3. sor: 1836: Sámson.
- 21. „ 1836: Talla lalla fallala.
- 30. és 32. sor: halászni, horgászni.

CVI.

A két kéziratban ez következik, de az 1836-iki kiadásban nincs meg. Abafi közzé tette a *Figyelő* XII. kötetében. A kéziratokban a vezető betűk a szakok első sora elé vannak írva: A. A. A. *Te vén törzsökfa*. Eltérések:

- 10. sor: a (Hamburg) csak a főcod.-ben.
- 33. „ E változat csak a főcod.-ben.
- 57. és 61. sor: káka, így értem e szót, noha a kéziratokban nincs ékezeje. De a főcod. gyakran elhagyja az éket, a Nagy-cod. pedig másolat, s az összefüggés a káka mellett szól.

65. sor: Nagy-cod.: arzag.

117—122. sor: E veraszak a főcod.-ben is hiányzott eredetileg, csak később írta bele más kéz, — a Nagy-főle cod.-ben pedig egyáltalán nincs meg.

A főcod. nem ismétli a szak első két sorát minden szak végén, csak az illető hármasetűt s utána teszi: *Repet.*, pl. *B. B. B. Repet.*; vagy így tesz: *Repet: A. A. A. & — A &* jel mutatja, hogy a második sort is ismételni kell. A Nagy-cod. kiírja a szak végén is mind a két sort (noha egybe).

E darab különben, Pintér Kálmán értesítése szerint, megvan a Véghely-gyűjteményben is, de csonkán, az *O, O, O*-nál megszakítva, miből Pintér azt következteti, hogy a gyűjtemény több darabja későbbi másolat.

CVII.

A főcod.-ben egyik latin vers (*Amor inajestas orbis*) esik közbe, a többi két helyen közvetlen az előbbi darab után következik. Száma 1836-ban 103. **Eltérések:**

10. sor: főcod.: madarka.

15. „ 1836: *épen*.

20. „ főcod.: veszélektől.

CVIII.

Ez következik mindenütt. Száma 1836-ban 104. **Eltérések:**

8. sor: 1836: csöppögeti. Mind a két kézirat: szöppögeti, e mellett szól az összefüggés is.

23. sor: 1836: hiányzik az *az*.

24. „ 1836: csak: *dlnokságát*.

32. „ 1836: Telyesen. Az *ejészen* variáns csak a főcodexben.

35. sor: a két variáns csak a főcod.-ben, Nagy-cod. csak az első, 1836: csak a második.

39. sor: 1836: tántorítsa.

40. „ 1836: hiányzik.

45. „ 1836: szorítsa. A *rezelyre* variáns csak a főcod.-ben.

48. sor: 1836: csábitott. 51. sor: hódított.

54. „ 1836: tódított, mert a főcod.-ben is erre van kijavítva az eredeti hódított. Mi az eredetit fogadtuk ol, mert a Nagy-cod. is *h-t* ír.

54. sor: 1836: Míg.

56. „ a kéziratokban: Reám.

56. „ 1836. és Nagy-cod.: néze.

58. „ 1836: tömjénnel.

57. „ a két variáns csak a főcod.-ben, másutt *érzi*.

60. „ főcod.: eredetileg *mért*, azután közbeiktatott *i-vel miért*.

63. sor: a két variáns csak a főcod.-ben, Nagy-cod.: majd, 1836: most.

CIX.

Ez következik mindentűt. Száma 1836-ban: 105. E darabban a főcod. már csak egy *ly-lyel* írja a *mely-eket*.
Eltérések:

3. sor: 1836: megismértem.

10. „ 1836: *kerűlj szegeny*; főcod.: *kerűly boldog*; Nagy-c.: *kerűl boldog*.

11. sor: 1836: míg.

24. „ a kéziratokban mindkét változat, 1836-ban csak a második.

CX.

1836-ban, és a Nagy-féle cod.-ben közvetlen az előbbi után következik, a főcod.-ben közbeesik a *Tormentorum tormentum* . . . Száma 1836: 106. Eltérések:

5. sor: 1836: martyr.

7. „ 1836: Ezreket; Nagy-cod.: Ezeket; főcod.: Ezrek! de újabb írással odaszúrva e két betű: *-et*.

35. sor: főcod.: messéjét.

CXI.

Ez következik mindenűt. Száma 1836-ban: 107. Eltérések:

7. sor: 1836: Hal.
 41. „ 1836: ítéltek.
 48. „ 1836: nyíllacszóját.
 56. „ 1836: súlyát.
 57. „ 1836: ítéletet.
 60. „ 1836: szolgálát.

Az «Ad notam» jelzést a főcod.-ból vettük.

CXII.

A két kéziratban ez a darab következik, de 1836-ban nincs meg. Abafi — múzeumi kéziratok másolata után — közzétette a *Figyelő* XII. kötetében. Eltérések:

2. sor: Nagy-cod.: Hejsza, hajsza.
 16. „ főcod.: hopsa.
 20. „ „ alábaztrom.
 28. „ „ vágyok (Nagy-cod.: vagyok).

CXIII.

Mindentűtt ez következik, de a főcod.-ben egy latin vers esik közbe (Inter aquam...). Száma 1836: 108. A Nagy-cod.-ben utolsó ez a darab (a 116-ik). Megvan — Pintér Kálmán értesítése szerint (*Figyelő*, XII. 312.) — a Véghely Dezső gyűjteményében is. Eltérések:

2. sor: 1836. és a főcod.: sunt; Nagy-cod.: hunt.
 4. „ Nagy-cod.: szemléllek.
 9. „ 1836: szorítják.
 18. „ a kéziratokban még ezen variánsok: *nerezetek*, *itiletek*.
 36. sor: a zárójelbe tett változat csak a kéziratokban.
 47—48. sor; az inf. -nyi alakja csak a főcodexben.
 50. sor: a főcod.: gyonyásom.
 52. „ 1836: szivet.

Pintér szerint a 18. sor Véghely gyűjteményében így hangzik:

Átkozott ily nevezetek, mentségek, itéletek;

a 36. sor pedig így:

Kétségtelen piczinyem — Napfényem.

Ezek csak változatok, melyek különben a mi kéziratunkban is megvannak.

CXIV.

E darabot csak a főcodex tartotta fenn, de még egy német vers (Du verfluchtes . . .), meg egy istenes ének (Nagy szentsége . . .) megelőzik. Először a *Figyelő* közölte 1877-ben (III: 79.) B. Amade László kiadatlan költeménye cím alatt, Kazinczy Gábor gyűjteményéből.

Érdekes a versszerkezet, melyben a szak közép részét három sor képezi, ráütő rímmel. A ráütő rím magyaros jellegét Arany János emelte ki; főleg a régi költészetben és ő nála szerepel.

CXV.

A főcodexben ez következik; az 1836-iki kiadásban megelőzi a *Sionnak leányi*, ott ez a záródarab, a 110-ik. Versfejek: *Sofia I.* Eltérések:

2. sor: 1836: kínokkal.

3. „ főcod.: keservit.

5. és 6. sor: 1836: kint, színt.

10. sor: 1836: elhihetem.

12. „ a főcod.: mit ételnek.

30. „ „ „ érhat. De ez a kéz sokszor ok nélkül ír é-t í helyett.

CXVI.

A főcodexben most következik, 1836-ban pedig megelőzi a mi 115. sz. darabunkat. Száma 1836: 109. Eltérések:

4., 7. és 9. sor: 1836: klnom, kln, klnzol.

6. sor: főcodex: Mint kettőt.

Ez az utolsó darabunk, mely az 1836-iki kiadásban előfordult. A főcodex azonban — öt tíres lap után — még egy magyar (s egy tót) darabot jegyzett föl «Világó magyar ének» czím alatt. Ez a következő szám alatt van.

CXVII.

Csak a főcodex tartotta fenn, melyben ez az utolsó magyar verszet. Először megjelent az Abafi *Figyelő*-jében (I. 108. l.) «Kazinczy Gábor másolatából közli Abafi Lajos». De fennmaradt a Jankovich-féle dalgyűjteményben is (8° D. 32.). Eltérések:

1. sor: Jankovich: mihent.

2. „ „ Sziv a szivben ...

3. „ „ Noha nyiladn.

4. „ a főcodexben (hibásan): mindenek.

6. „ Jank.: Szóllani nem ...

8. „ főcod.: és nyér.

9. „ Jank.: Ez a szerelem titka.

12. „ „ ugy.

14. „ „ Mert nem ... A vers valóban így jönne ki.

16. sor: Jank.: És ez ...

18. „ főcod.: szévet.

21. „ Jank.: nem lenne.

23. „ „ Tagadd.

26. „ főcod. és *Figyelő*: Négy nyelf nem metasz.

Bizonyosan rossz. A Jankovich-féle változat lesz a helyes: Irigy nyelv nem metasz; ez beleillik a versbe is.

E vers valódisága nem épen kétségtelen. Egy tót énekkel együtt a főcodex három legutolsó lapján van írva, az előző daraboktól néhány tíres lap választja el, a kéz sem ugyanaz. Nehezen Amade maga íratta bele verses könyvébe, hanem talán az, a kihez a könyv azután került; meglehet, hogy a verset Amadéénak ismerte

s mint e könyvbe valót, a többihez jegyezte. Az 1836-iki kiadás sem vette föl, pedig még a közvetlen előző darab benne van. Különben a vers tartalma Amade nézeteivel eléggé összhangzik. V. ö. még alább a függelékben a tót versről írt jegyzetet.

CXVIII—CXXV.

E nyolcz darabot először a *Figyelő* XII. kötetében Abafi Lajos közölte «a Nemzeti Múzeumban lévő eredetiekből». Eredetijöket a múzeumban nem találtam meg. Valódiságukért s a szöveg helyességéért Abafi a felelős; a mi szövegünk egyszerű lenyomata a *Figyelő* közlésének. — Közülök a 118., 120., 121., 122., 123. és 125. számúak előfordulnak a Jankovich-féle gyűjteményben is. Versfejek: a 119. számúban: *Maria*, a 122. sz.: *Spléni*, a 123. sz.: *Tali* (?) A 118. számúnak az a vers-tani érdekessége van, hogy három tagú ütemeivel, előbb hosszú, aztán rövid soraival s visszatérő rímével igen hasonlít a Faludi-féle *Forgandó szerencse* rithmusához. A szakok végén levő *Rep* (azaz *ismételd*) talán mind az öt utolsó sorra vonatkozik.

CXXVI—CXLIII.

E tizennyolcz darabot Vég hely Dezső gyűjteményéből Pintér Kálmán tette közzé a *Figyelő* XV. és XVI. kötetében; a mi szövegünk pusztán e közlésre támaszkodik, mivel az eredeti kéziratokat nem láthattuk. A versek valódiságához kevés kétség fér, mert tartalmában és stilben megegyeznek Amade egyéb verseivel s közülök kettőnek, a 128. és 133. számúaknak versfeje is *Amade* (a 126-iknak *Bacsák*). Pintér így nyilatkozik: «Be kell vallanom, hogy körülményeim miatt a múzeumbeli Amade-féle kéziratokat nem nézhettem át s ez okból e kis gyűjtemény néhány darabja iránt némi bizonytalanság aggaszt. A szerelmi költemények legnagyobb része kétségtelenül Amade hangjára és verselésére vall; de van e kéziratok közt négy darab, melyek — mintha egy

nagyobb műnek töredékei volnának — így külön-külön szerves egészet alig képeznek». — Bennem e négy darab nem idéz elő kétséget. Gondolom, a 140—143. számú darabokra ezéltott Pintér; de ezek alkalmasint annak a többször említett lyrai regénynek töredékei; főleg a 143. számú darab emlékeztet azon szavakra, melyekkel Toldy, Amade *Szerelmeit* leírta (l. fönt a források ismertetésénél, 12 szám alatt). Inkább lehetne kételkedni a dalok némelyikében. — A *Jer magyar, sírj vélem* kezdetű éneket, melyet Pintér ugyanezekkel közlött, épen nem tartjuk Amadétól valónak s ugyanazért csak a függelékben adunk neki helyet. — CXXVIII. 37. sor Pintér közlésében. Azért, a versejok *Ezért-et* kívánnak.

CXLIV.

A házasság által elvesztett szabadságnak megsíratása.

Először Sándor István adta ki *Sokféltjének* IV. darabjában, 1796-ban, a 235—241. lapon, következő bevezetőssel: «Ezen verseknek szerzője ama könnyű és híres magyar és deák poéta, báró Amade László vala, kinek nyelvünkben hátrahagyott szerelmes és világi énekei egy jó nyálábot tesznek. Bár egyszer immár kinyomtattatnának. Ő ezen századnak közepén élt Poson vármegyében, Csallóközben».

Másodszor a *Vasárnapi Újság* 1866. évi 9. számában. Mint ismeretlent közli Martonfalvay Elek, de a szerkesztő megjegyzi, hogy Sándor István még a múlt század végén kiadta, bár ez új közlés is, mint variáus, érdekes lehet.

Harminadszor a *Győri Közlöny* 1879. 57. sz. «Magán kezekből vett kézirat után», 1741 évszámmal. (Mint ismeretlen.)

Negyedszer a győri *Garaboncsids Diákban* (szerk. Szávay Gyula), 1884-ben, 31. szám. «Tulajdon kéziratából», mely M—y E—k úr birtokában van. (Ismét mint ismeretlen.)

Ötödször az *Egyetértésben*, 1884. 202. sz., a *Gara-*

boncziás Diák után, mint «eddig ismeretlen» irodalomtörténeti emlék. Az van rá megjegyezve, hogy 1741-ben kelt s rá a költő második házassága adott okot (Bodnár szerint az első).

Bodnár e vers alapján színezte ki Amade életrajzát. Toldy is azt véli, hogy «ha szó szerint nem is, de körvonalaiban aligha nem saját első házasság frigyét festi; mindenesetre pedig érdekes genreképben tünteti föl egy száz év előtti, bőven költeni szerető magyar gavallér délczeg, könnyű életét, míg nőtlen, s epeségeit, midőn egy gondos háziasszony a szabadosságnak féket vetni törekszik.

Előg sajátságos, hogy a Martonfalvay kézírata időnkint, 1866-ban, 1879-ben és 1884-ben mindannyiszor mint «ismeretlen» meg-megfordult a nyilvánosság előtt. Mert a négy utóbbi közlés teljesen megegyez és világosan egy forrásból való. Ki is volna az a M—y E—k a *Garabonczyás Diák*-ban, ha nem a *Vas. Újs.* Martonfalvay Elekje? S miféle más magánkezekből vette volna a *Győri Közlöny* is az 1741. évszámú verset, ha nem onnan, a honnét a szintén győri *Garabonczyás Diák* vette szintén 1741. évszámmal ellátott versét? Egy azonban megmagyarázatlan marad előttünk: hogy van az, hogy a «M—y E—k» példánya oly határozottan tudja már 1884-ben (illetőleg 1879-ben is) a vers dátumát, az 1741. évszámot, mikor «Martonfalvay Elek» 1866-ban a *Vasárnapi Újság*-ban még csak úgy hozzávetőleg becsülte meg a költemény korát: «S most halljunk — úgymond — b. Amade 100–130 év előtti humoristico satirikus hangját»?

Szövegünk első sorban a Sándor Istvánén alapszik. Az eltérések alábbi jegyzékében a forrásokat *Sánd.* és *Gyr.* (= *Sándor István-féle* s *Győri változat*) jelzések alatt idézem.

3. sor. Gyv. *nyestes*. (Sándornál e sorban e szó: *szerásálta*, sajtóhibás, mert ugyan ő nála 26. sor: *strázálnak*. — Gyv. kócsag-toll.

6. sor: Gyv. bőrekkal.

7. sor. Gyv. *tele.*
 8. " " *Számtalan sok ilyen csengő eszközökkel.*
 9. " " *házzam.*
 10. " " *Hebén.*
 11. " " *Üreg alatt függött, — furugldval.*
 12. " Sánd. *Ugyan djúlt. — Gyv. ujjult.*
 13. " Gyv. *fodtam.*
 15. " " *Amazt, paradíroztam. E változatban*
később is, állandóan -íroz.
 19. sor. Gyv. *Aranyazórú fakót.*
 22. " " *ötvös.*
 23. " " *Sok színü sinorral.*
 24. " " *csak tisztán csindlva.*
 29. " " *Kard és tarsoly fémlert mindenik oldalán.*
 31. " " *karabin.*
 32. " " *Egy arasznyi.*
 38. " " *bőven is mutattak.*
 40. " " *Csak az híjján voltam: kézen nem hor-*
doztak.
 41. sor. Győri Közl.: *Madmoizellék, Vas. Újs.: Ma-*
demojzellék. — Garabonczids Didk: Mademoisellék.
 42. sor. Gyv. *Errel.*
 47. sor. Gyv. *Együvél tétett.*
 51. " " *Vonjad rd a jarát . . .* 52. sor: *mondta.*
 53—56. sor. Gyv. *Ez a strófa föl van cserélve a*
következővel.
 54. sor. Sánd. *hullom.*
 56. " Gyv. *Direktora lérén.*
 58. " " *E helyett.*
 60. " " *Hogy így legyen dolgom, mindig azt*
tartottam.
 62. sor. Gyv. *mindennemű.*
 63. " " *Tudrdn azt, szivemben van hogy az*
reménység.
 68. sor. Gyv. *elterjedt. — Mioleta, azolta.*
 69. " " *Hegedőmet. (10. sor is.)*
 72. " " *Sok dúb-dáb csuháját.*

73. sor. Gyv. *Egyik, eltörte.*
 74. " " *kiveté.*
 76. " " *Ottkint dohdnyoznom.*
 77. " " *A midőn.*
 78. " " *Fogdt csikorgatja es mérgeben úgy sér.*
 79. " " *Ollykor.*
 80. " " *Sőt magam is sokszor.*
 81. " " *hosszú nagy praet.*
 83. " " *fűszerszánya.*
 84. " " *most pedig korsója.*
 85. " " *teknője.*
 86. " " *Levecskét főzetni. — GyK. leveskét.*
 87. " " *Sír a kisebb gyermek.*
 89. " Sánd. *Már lent parancsolja, már kendert*
vakarni.
 92. sor. Gyv. *kezde praetendálni.*
 94. " " *Akár bőröm alul fogom kimetszeni.*
 95. " " *per artem.*
 99. " " *kell néha elnyelniem.*
 100. " " *békevel fülelnem.*
 101—104. sor. E strófa a Gyv. hiányzik.
 106. sor. Gyv. *Úgy rászoktam immár.*
 108. " Sánd. *fiók istrázsdra. De Sándor talán a*
cenzura miatt nem írhatott labancz-istrázsát.
 110. sor. Gyv. *örömöm, rigságom.*
 111. " " *Elmúlt vigasságom.*
 114. " " *Lekopott a prémje.*
 115. " " *Resten járja lába.*
 116. " " *Még az is.*
 117. " " *Hervadt kócsag-tollam lefügsüveg mellül.*
 118. " " *Koplal jó lovam is.*
 119. " " *pókhálóba.*
 120. " " *a feleségemből.*
 121—124. sor. E strófa sincs meg a győri változatban.
 126. sor. Gyv. *Elbújdosni éppen (v. éppen).*
 127., 128. sor. *letenni, nyomorogni.*
 129—136. " E két strófa nincs meg a Gyv.-ban.

138. sor. Gyv. *Jobb lesz, hogy eladja.*

148. „ „ „ *ezt.*

Olyas apró eltéréseket, mint pl. volt — rólt, a — az, titkosan — titkossan, plébános — plebánus, attól — attúl, törbe — törben — nem tartottam szükségesnek mindenütt kijegyezni.

Istenes énekek.

Összesen kilencz darab maradt ránk. Közülök hét még Amade életében nyomtatásban is megjelent, a többi kettőt pedig a kéziratok tartották fenn.

Amade énekeskönyvének czíme volt: *Buzgó szívnek énekes fohászköldséi. Bétsbe. Nyomtatott Kurtzböck György, Univ. Typogr. Betűivel, Baymer-Gassen néző utcában, Hof-Glaseris néző házban, 1755. esztendőben.* Alakja kis 8°. A czímlapon nincs meg a szerző neve. A második lapon van az ajánlás, gróf Csáky Miklós hercegprimásnak. A következő hat lapot az ajánló levél foglalja el, melyben legérdekesebb pont ez: «Nótája ugyan ezeknek, nem olly fülcsiklándoztató és torokcsattogató mesterséges világi éneklésekre vannak alkalmaztatva, hanem csak a lelki edgyűgyű szelid szívnek igaz belső affectusának zengő magyarázására, mint az árva és ártatlan kesergő gerliczének nyögése a pusztában». Az aláírás így szól: «Alázatos híve, atyjafia B. Amade Iászló».

E kiadásban a következő hét ének volt meg a ezen sorrendben: Az oltári szentségről, Az Ur testéhez való, Az Ur koporsójához való, Szűz Máriához, Nepomucenus sz. Jánoshoz (I—III.).

A versszakok e kiadásban is meg voltak számozva. Minden ének előtt ott volt az illető dallam. E hangjegyeket a függelőkben mellékeljük.

A codexekben is találkozzunk vallásos énekekkel, összesen hat darabbal, tehát nincs meg bennük a *Buzgó szív* tartalma egészen. Négy darab a közös, kettő pedig csak a kéziratokban maradt fenn. A főcodexben elszór-

tan fordulnak elő ez énekek a világi darabok közt, a következő sorrendben: Imádlak Jézusom . . . Az Úr testéhez, Az Úr koporsójához, Nepomuc. Szent Jánoshoz I., Az oltári szentségről, Nagy Szentsége . . . A Nagy-féle másolat külön válogatta az Istenes énekeket a főcodex többi darabjai közül, de a sorrendet a főcodex szerint megtartotta. A kéziratok hat darabját Abafi is közölte a *Figyelő* XII. kötetében, azon jelzéssel, hogy a Nemzeti Múzeumban levő eredetiekből közli. Azonban nem közvetlenül, autopsia után, hanem másolattól vette a szöveget s ezért némi hibák csúsztak be.

Mi nem ragaszkodhattunk sem az 1755-iki kiadás, sem a kéziratok sorrendjéhez, minthogy egyik sem foglalná magában az összes darabokat, s úgy is ellenmondának egymásnak. Legtermészetesebbnek látszott tárgyi csoportok szerint rendezni őket, a mint különben az 1755-iki kiadás is tesz. Sőt a mi sorrendünk egyezik az 1755-ikivel, ha ezt a kéziratok darabjaival közbeiktatva képzeljük.

I.

Imádlak Jézusom . . . Csak a kéziratokban, tehát hangjegyek nélkül. Először Abafi Lajos közölte a *Figyelő* XII. 153. s követk. lapjain a Nemz. Múzeum kézíratai után, de egy pár boszantó hibával (pl. 21. sor: *meqlátom*, e h.: *megváltóm*, 15. sor: *nem lennék*, e h.: *ment lennék*). A főcodexben a strófák nincsenek sorokra törve, de a Nagy-féle másolatban igen. Mi e szerint írtuk. — A kéziratok eltérései:

10. sor: Nagy-féle másolat: fájadallom.

21. „ „ „ „ féllek.

39., 40. sor: Nagy-féle másolat: Nem kissebb — S nagy irgalmasságot.

II.

Az oltári szentségről ének. E cím az 1755-iki kiadásban szerepelt. Megvan a kéziratokban is. Megjelent

a *Figyelő* XII. kötetében is. Eltérések az 1755. kiadás és a kéziratok közt:

3. sor: a két változat csak a főcodexben, 1755. és Nagy-cod. csak: *Bús*.

13. sor: 1755-ben: *Azt*, a kéziratokban: *Az*.

24. „ a főcodexben ugyan lehetne, de 1755. és Nagy-cod.: tehetne.

29. sor: 1755: *elég*, — sajtóhiba; a kéziratokban itt és mindenütt csak *elég*.

39. sor: a főcodexben: *pajsom*, de a vers több szótagot kíván.

37. sor: a főcodexben: *vették*, — tollhiba. Nagy-cod.: *véttek*. 1755: *vótek*.

42. sor: 1755: *Iesz oltalmam*.

48. „ az utolsó sor után 1755: *Amen*.

III.

Hadd lankadjak és olvadjak . . . Először az 1755-iki kiadásban, másodszer a *Figyelő* XII. kötetében, a múzeum főcodexe után. Eltérések az 1755. és a kéziratok szövege közt:

2. sor: a kéziratokban: *Értel*.

4. „ 1755: *Test és vér*.

14. „ a kéziratokban: *Istennek*.

16. „ 1755: *illy*.

21. „ a főcodexben: *kegyelmed*.

22. „ 1755: *s bánom*.

23. és 25. sor: a kéziratokban: *vétkemet, bűnömet*; de a főcodex kiigazítja: *bűneimet*.

Az 1755. kiadásban az 1. és 3. sor kettő van törve, a strófa kilencz sorú. E czím: *Az Úr testéhez való*, az 1755. kiadásból van véve.

IV.

Ah! jaj! mit szemlélek . . . Mind az 1755-iki kiadásban, mind a kéziratokban megvan; Abafi is közölte a

főcodexből vett másolat után a *Figyelő* XII. kötetében. A kéziratok s a kiadás eltérései:

1. sor: Nagy-codex: szemléllen. — A *Figyelő*ben: *Jeh! jaj!* a mely hiba onnan eredt, hogy a főcodex kezdő *A*-ja annyira ki van cifrázva, hogy *Je*-nek is olvashatja valaki.

13. sor: 1755: vágyok (sajtóhiba).

14. „ 1755: ismerém.

21. „ 1755: rejtekben.

23. „ 1755: testében.

24. „ 1755: helyheztetett.

29. „ mindenütt *miért*, de ez egy taggal több.

35. és 36. sor: a kéziratokban: leszáll, megváll, de a kettős *ll* = *lj*.

43. sor: 1755: Ah!

50. „ a főcodexben: vittek, másutt: véttek (=vétek).

Az Úr koporsójához való, e cím az 1755. kiadásból.

V.

Szűz Máriához. Csak az 1755-iki kiadásban van meg, onnan közöljük.

VI.

Nagy szentsége . . . Csak a kéziratokban maradt fenn. Abafi közölte először a *Figyelő* XII. kötetében. Eltérések a két kézirat közt:

5. sor: Főcod.: kiáltlok, Nagy-cod.: kiáltak.

7. „ „ látlok, áldlok. Ezeket mind *a*-ra igazítottuk, mert másutt nem fordul elő *o*-val ez alak, csak ezen kéz írásában.

17. sor: Főcod.: fullánkjo.

18. „ „ ártbosson.

19. „ „ csalárdságo.

27. „ „ folta; a Nagy-cod. is eredetileg így, de aztán közbeszúrtak egy *y*-t.

30. sor: Főcod.: bátron.

39. „ „ bánotját.

41. sor: a két változat csak a főcodexben; a Nagy-codexben a második. — A főcodexben végül: Amen.

Megjegyzendő, hogy a főcodexbe e darabot más kéz írta be, mint a többi, a ki rábavidéki dialektusát is gyakran bevitte a leírásba. Az *o* hangokat, a hol kellett, átirtuk a köznyelvi *a*-ra, Amade többi versei szerint. — A strófák külső alakja a főcodexben két sorú, a Nagy-codexben négy sorú. Mi is négy sorba törtük.

VII.

Oh szent János! Te bizonyos . . . A Nep. Szent Jánoshoz szóló három darab közül ez az egy megvan a kéziratokban is, meg 1755-ben is. Abafi L. is közölte a *Figyelő* XII. kötetében. Eltérések:

- 2. sor: 1755: bajnakja.
- 4. „ 1755: pátronussa.
- 26. „ 1755: *S* ölettetett.
- 30. „ 1755: ott.
- 31. „ Nagy-codex: állandóságod.
- 37. „ 1755: Pátronussom.
- 42. „ 1755: fülánkja.

VIII. és IX.

Mind a kettő csak az 1755-iki kiadásban maradt fenn, innen közöljük. A második címet (Nep. sz. Jánoshoz) is onnét vettük. — VIII. 10. sor 1755: szemlélek, láthatólag sajtóhiba.

A függelékben közöljük még a *Buzgó szív* hét istenes énekéhez való dallamokat is az 1755-iki kiadás után.

FÜGGELÉK.

AMADE ISTENES ÉNEKEINEK DALLAMAI.

IDEGEN NYELVEN ÍRT VERSEK.

AMADÉNAK TULAJDONÍTOTT VERSEK.

1. The first of the two main parts of the book is devoted to a general survey of the history of the English language, from its origin in the Germanic invasions to the present day. The second part is devoted to a detailed study of the English language in its various dialects and in its various stages of development.

2. The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the English language, from its origin in the Germanic invasions to the present day. The second part is devoted to a detailed study of the English language in its various dialects and in its various stages of development.

3. The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the English language, from its origin in the Germanic invasions to the present day. The second part is devoted to a detailed study of the English language in its various dialects and in its various stages of development.

4. The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the English language, from its origin in the Germanic invasions to the present day. The second part is devoted to a detailed study of the English language in its various dialects and in its various stages of development.

5. The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the English language, from its origin in the Germanic invasions to the present day. The second part is devoted to a detailed study of the English language in its various dialects and in its various stages of development.

6. The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the English language, from its origin in the Germanic invasions to the present day. The second part is devoted to a detailed study of the English language in its various dialects and in its various stages of development.

7. The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the English language, from its origin in the Germanic invasions to the present day. The second part is devoted to a detailed study of the English language in its various dialects and in its various stages of development.

8. The first part of the book is devoted to a general survey of the history of the English language, from its origin in the Germanic invasions to the present day. The second part is devoted to a detailed study of the English language in its various dialects and in its various stages of development.

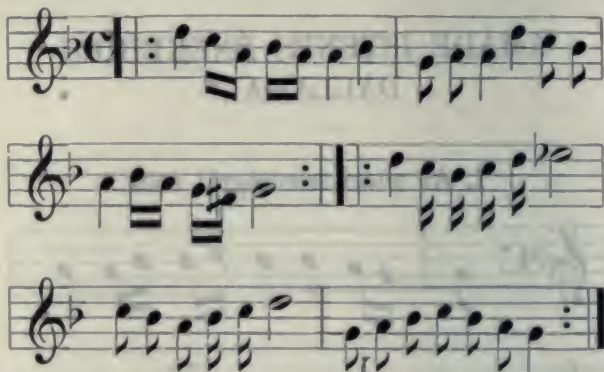
AMADE ISTENES ÉNEKEINEK
DALLAMAI.*

1. Az oltári szentségrül ének.

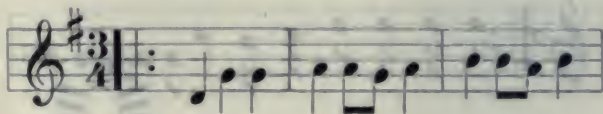

* Az 1755-iki kiadás után. — A hangjegyek átírá-

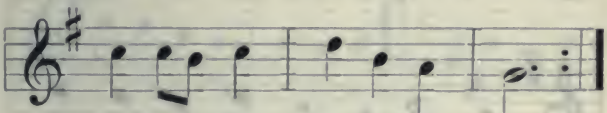
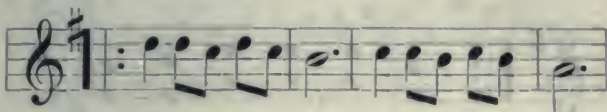
2. Az Ur testéhez való.

3. Az Ur koporsójához való.

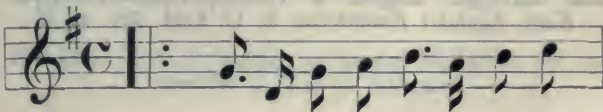
sát Sztankó Béla, paedagogiumi s.-tanár úr volt szíves átnézni. Az eredeti hangjegyek sajtóhibáit kellőkép megigazítottuk; némely jeleket azonban, melyek az eredeti példányban megvannak ugyan, de valószínűleg sajtótechnikai tökéletlenségnek tudhatók be, értékük nincs és a mai hangjegy-írással nem is jelezhetők, továbbá a lélekzetvétel jeleit is — egyszerűen mellőztük.

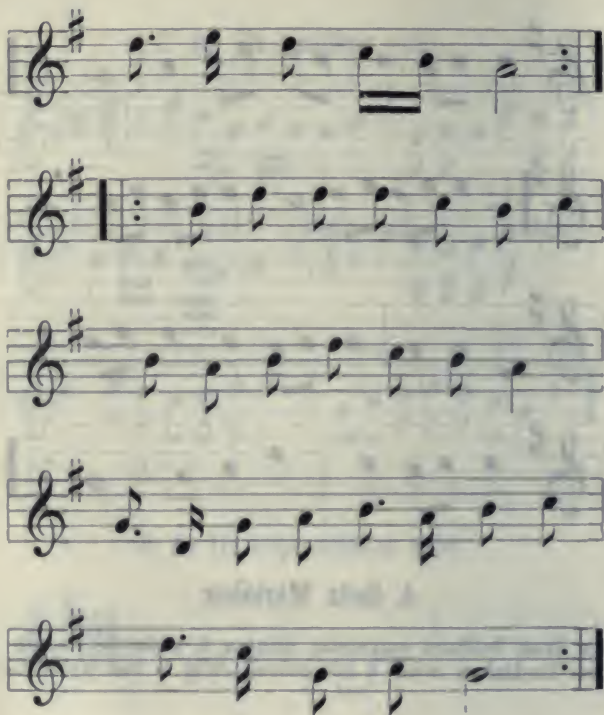

4. Szűz Máriához.

Ez ének dallama ugyanaz, mint a 2. sz.éneké Az eredeti kiadásban mind a két szöveg előtt le van nyomva.

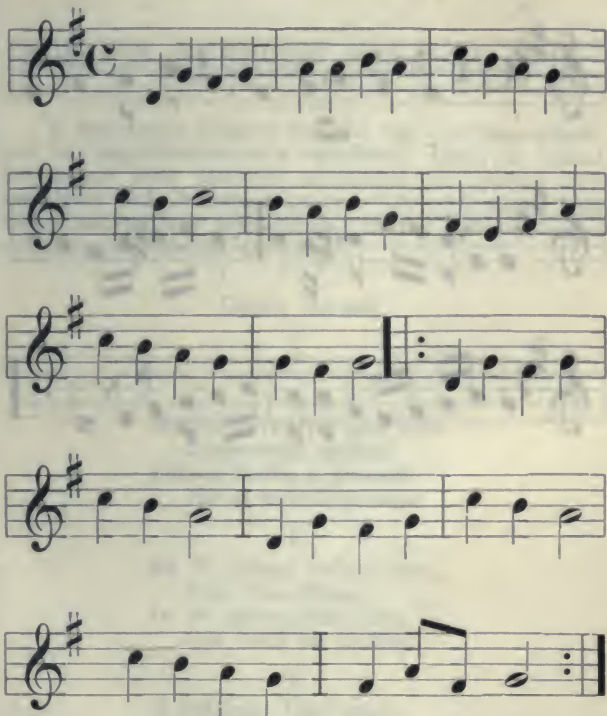
5. Nepomucenus Sz. Jánoshoz.

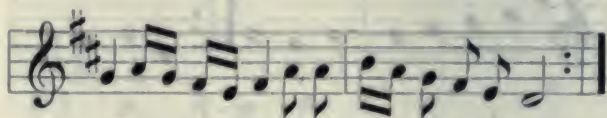
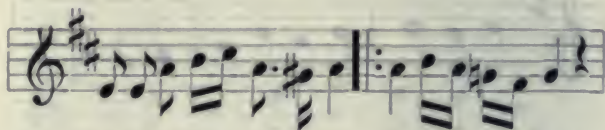
E dallam, szintén Nepomuki sz. János tiszteletére írt
más szöveggel megvan a Tárkányi-Zeasskovszky-féle
Kath. Egyházi Énektárban is, II. kiad. 301. sz. a.

6. Nepomucenus Sz. Jánoshoz.

E dallam 5. és 6. üteme az eredeti kiadásban föl van cserélve a 7. és 8. ütemmel.

7. Nepomucenus Sz. Jánoshoz.

IDEGEN NYELVEN ÍRT DARABOK.

A termékeny magyar dalköltő egy pár idegen nyelven is megpróbálkozott a verseléssel. Latin és német dolgozásait több életírója megemlíti, tót nyelven való verselését csak Bodnár Zsigmond. Itt a jegyzetek közt helyet szorítunk e daraboknak, melyek ezúttal látnak először nyomtatásban napvilágot.

Latin versek.

I.

1.

Magna Diva! Tu spes viva
Desperantis animæ!
Potens Stella, a procella
Huius mundi protege!

2.

Ad Te clamo, Solam amo,
Exul Evæ filius,
In Te spero corde vero,
Qua nihil est certius.

3.

O Patrona! Veni prona
Alma salva miserum,
Mater vere, me tuere
Opis Tuæ indignum.

4.

Per Te spiro, et exspiro;
 Pro Te vivo, morior!
 Te orare, invocare:
 In hoc ego glorior.

15

5.

Ingens Mater! fac ut ater
 Serpens nunquam noceat,
 Propter ficta eius dicta
 Mens mea ne pereat.

20

6.

Diva clemens, ecce gemens
 Tremens cliens procido,
 Miserere! miserere
 Corde Tuo procido.

7.

Tandem mortis, tristis sortis
 Consolare terminum,
 Ne scelestas sit funestas:
 Ora pro me Filium.
 vel: Vitae gesta ne funestas
 Sint: exora Filium!

25

8.

Constituta iam minuta
 Fati fac ut anima
 Fiat tuta, votis nuta,
 O salutis Domina!

30

9.

Vides ploro, te exoro,
 Ne me perdant scelera,
 Agnum ora et exora,
 Qui fert mundi crimina.

35

10.

Dulcis! pia! o Maria!
 Cor contritum accipe!
 Ipse cinis, meus Finis
 Gratus erit suscipe!

40

E darab megvan mind a főcodexben, mind a kis latin codexben. A versszakok mindkettőben számozvák 1°, 2° stb. A srófák két sorba vannak írva a főcodexben, alkalmasint helykímélés végett. Mi a latin codex strófaalakját tartottuk meg, mely technikai eljárás úgyis megfelel Amade szokásának. A szöveget a főcodex szerint adjuk. A másik kézirat eltérései:

8. sor *Quo nihil est* . . . E változat hibás.

27. és 28. sor a második változat szerint (*Vitæ gesta* . . .).

II.

1.

In festo tui Patroni
 Ad vovendum tibi proni
 Cordis vota suscipe!
 Cor est purum, cor est mite
 Tibi est Joannes Bite
 Gratus illud accipe.
 Cor sincerum non fucatum!
 Tibi constat: est amatum!
 Quod mihi das: recipe!

5

2.

Multa feci: non negabis,
 Sed me constanter amabis, —
 Quare? quia mereor.
 Sunt affectus cordis cæci,
 Pro te certe cuncta feci —
 Dicere non vereor.

10

15

Adhuc plura sum facturus
 In effectū, quam dicturus
 Etsi pro te iudicor.

3.

Vovet unus, vovent mille
 Inter cunctos: ego ille
 Omnes unus suppleo;
 Quot amoris sunt sagittæ
 Pro Te mi dilecte Bite
 Meum his cor repleo,
 Quia meum cor est molle,
 Pro te solo illud tolle,
 Quod his deest compleo.

4.

Pro te multa lubens passus,
 Ut tibi sit liber passus,
 Possis ultra scandere:
 Te a parvis informavi,
 Ut filium educavi
 Ut possis evadere.
 Sensim a parvis incepti
 Te plenipotentem feci
 Meas vices gerere.

5.

Si qui apud me quid volunt:
 Uno corde Bite colunt,
 Tuos querunt favores;
 Cunctis dico: Ite! Ite!
 Ad præfectum ite: Bite,
 Illius sint sudores,
 Ille vobis iusta dabit,
 Vota præces coronabit,
 Consoletur mærores.

6.

Scio: hi occulte rident,
 Dentibus at illi strident,
 Hos hivor exenterat,
 Dum secrete recordantur
 Et invidi meditantur:
 Quis sit et quis fuerat?
 Quid hos curas? cum sis talis;
 Sors est fausta, non fatalis
 Etsi illos vulnerat.

50

7.

In multis te non taxavi
 Probando: pœna laxavi,
 Ut probarem affectus.
 In defectibus affectum,
 In affectibus effectum
 Sic cognovi defectus,
 Sæpe affectus defectum
 Et defectus affectum
 Superavit infectus.

55

60

8.

Sortem tamen reverenter
 Habe, ne tibi dolenter
 Hæc sors tibi accidat;
 Nam quandoque commodata
 Sunt ab astris tantum fata:
 Tibi sæpe incidat:
 Deo et mihi sis gratus
 Sed nec ullis sis ingratus!
 Hæc mens nunquam excidat.

5

70

9.

Parum loquor, parum ludo
 Et in hac nuce concludo

Iliadem votorum :
 Si sis gratus recordare,
 Gratum pro hac re cor dare :
 Meritorum meorum,
 Vive felix ! cole Deum
 Ama tuum Amadeum
 Hæc sit meta laborum.

75

80

10.

Cur subscribat ? non est nomen,
 Satis est : tibi dat omen
 Ille, qui hæc voverat.
 Felix augur sit, precatur,
 Hæc ut serves, gratulatur,
 Qui tibi hæc dederat.
 Istud fuit cordis thema :
 Si non sis, sis anathema,
 Non erit, qui fuerat.

85

90

Csak a föcodex őrzötte meg. Az első sor eredetileg így volt kezdve : *Festum tui Patroni*, de fakóbb tintával ki van javítva : *In festo-ra*. A javítás egykorúsága ellen mi sem szól.

III.

1.

Amor maiestas orbis et rex regum,
 Qui sine lege est dictator legum,
 Tibi thura damus,
 Omnes qui amamus.
 Tu es noster rex.
 Tu tyrannus suavis,
 Fac illud, quod mavis
 Sine lege lex.

8

2.

Mundi monarcha, blandus adulator,
 Imperator cordis dulcis triumphator, 10
 Omnes in hoc cœtu
 Te amamus metu,
 Noster amor es!
 Cunctis corda tollis,
 Nunc, ut cera, mollis — 15
 Nunc ut marmor es.

3.

Ardes ut flamma et sic cunctos uris
 Nunc, nunc blandiris, nunc ut Aethna furis;
 His das lætam sortem,
 Illis tristem mortem, 20
 Quanta dignitas!
 Istis rosas nectis
 Illos fatis plectis —
 Quæ immamitas!

4.

Dive Divorum! Nostri miserere!
 Quibus ni faves, desperamus vere. 25
 Cernis, quanta corda
 Sint sine accorda —
 Desperata sors!
 Delinita melle 30
 Sunt occisa felle —
 Violenta mors!

5.

En tibi tamen libamus hæc vota
 Corde et mente tota et devota.
 Fac ut tibi placet 35
 Omnis amans tacet,
 Fac, quod iubes, vis.

Omne velle-nolle
 Amor nostrum tolle,
 Hæc sit tua vis.

40

Megvan a fõcodexben, melynek szõvegét követtük s a latin kéziratban is; tollhibákon kívül semmi eltérés.
 Versfejek: *Amade*.

IV.

1.

Tormentorum tormentum,
 Causat unum momentum,
 Oculorum unus ictus
 Causat en! mille conflictus.
 O! afflictum pauper cor,
 Cuius tyrannus amor.

5

2.

Si prostravit Hectora,
 Vincet mea pectora;
 Etsi super astra juro,
 Votis meis nunquam duro,
 Victus cedo victori,
 Sum paratus et mori.

10

3.

Una dulcis blanda vox
 Quam crudelis et atrox!
 Manus ebur, pectus marmor,
 Lac sunt sensus, labra cruor,
 Fui liber et vivus,
 His sum mors et captivus.

15

4.

Quantum fatum fatorum!
 Quanta virtus illorum!

20

Ingens et imperiosa?
 Inclemens et furiosa?
 Vel fors clemens benigna?
 Quantum est hoc ænigma!

5.

Non est maior orbis lis,
 Quam quæ sit amoris vis;
 Cedo votis, cedo fatis,
 Cedo sortis jam oblati
 Cœlos saxis non peto,
 Sic cor meum quieto.

25

30

Mind a két kéziratban. A latin codex 18. sorban
His helyett Nunc-ot ír.

V.

Ad notam: Tormentorum tormentum...

1.

Inter aquam et ignem
 Ingemisce! elingvem
 Quidquid suadet dulcis amor,
 Melle mixtum fel, amaror
 Miserere clientis
 Et captivi non entis.

5

2.

Hoc pectus imbecille
 Non habet nolle velle,
 Ipsum Jovem cogit sexus,
 Inter astra terram nexus,
 Sint saxa, sint marmora,
 Contremiscent pectora.

10

3.

Penetravit intima
 Jam sum tristis victima.
 Quanto magis uror, urit,
 Et longinquus furor furit,
 Absens urit absentem
 Magis quam quam præsentem.

15

4.

Hæc sunt certa funera
 Et ad necem vulnera,
 Sentis ah! meum cor sentis,
 Non est nomen, cuius entis
 Tanto maior libido,
 Quo ignotæ Cupido.

20

5.

Oculorum lumina —
 Siderum sunt fulmina,
 Infiniti vix evadunt,
 Uno ictu mille cadunt.
 Non, non color! sed pallor
 Me prostrarunt ni fallor.

25

30

6.

Non est tempus iam inoræ,
 Uror miser amore,
 Manus molles, pectus durum,
 Fides fida, cor sincerum,
 Quidquid quinque sunt sensus,
 Est in illa consensus.

35

7.

Omne, omne momentum
 Est amoris fomentum!
 Cordis flammæ non sunt fictæ,
 Sed fideles sunt sagittæ,

40

Est amandum sit quidquid
Et tamen nescio quid.

8.

Tormentorum sit finis,
Cum sim consumptus cinis,
Credo tamen, est in illa
Una scintilla favilla,
Barbarum non habet cor,
Vel si habet: est marmor.

45

Megvan mind a két kéziratban eltérés nélkül.

Van továbbá még egy latin vers, mely a latin codexben első helyen áll: *Si posset perennare Sortis iniquitas etc.* Ez azonban nem Amadeé. A főcodexben ugyanis szintén megvan LX. szám alatt, de azzal a megjegyzéssel, hogy: *Neque haec est Illrmi Dni Baronis compositio.* Így nem is vettük föl a kiadásba.

Német versek.

I.

Ein neues Lied.

1.

Est ist wahr, ich musz bekönnen
Dasz du liebenswürdig bist,
Undt die jene glücklich nennen,
Die von dier geliebet ist.
Wan ich hätte zwey der Hertzen:
Eines müest dein eigen seyn;
Aber soo sag ich mit Schmertzen:
Ich hab eins: khert selbst nicht mein.

5

2.

Denckh : es ist ja mir kein Kummer
 Wan du hast zu friden mich, 10
 Eine Swalben macht kein Sommer,
 Leicht khann ich vergeszen dich.
 Mich rettth nichts, als freundlichtkeiten,
 Süsze worth undt jene Stundt,
 Die ich dier geben vor Zeiten, 15
 Falschesz Hertz, verlogner Mundt.

3.

Bitt, lasz dir die Zeit nicht retten,
 Die mit mir hast angewandt.
 Denckh, es thätt mich selber Freyen,
 Wan ich hätt dich nie gekhent, 20
 Deine Falscheit hab ich gnoszen!
 Ich behalt: es bleibt bey mir!
 Undt die Liebe ist beschloszen!
 Dann der Korb steht vor der Thier.

4.

Sey zu friden: wann ich dirs saage, 25
 Dasz du nit von mir geliebt,
 Undt mein Hertz kein Feszl trage
 Weyll ich nie kein Falscheith geliebt.
 Ich werdt dich mehr als andre ehren
 Sie dich oft; in (?) lachen an. 30
 Nuhr von mir khein Lieb begehre!
 Weill ich dir nichts geben khann.

II.

1.

Wer kahn helfen, hilft mein hertzen
 Hier ligt es zu Fieszen dir
 Ausz ist, aus ist schon das Schertzen
 Undt dasz Scheyden ist an mir.

Freylich wolt ich lieber saagen
 Der Todt stoszt mein Hertz in zwey,
 Als von mein Vergnügen gehen,
 Das ich liebe ohne rey.

2.

Ohne rey, das kohn ich schwören,
 Das mein Hertz trey liebet dich,
 Solst du auch mein Bludt begehren.
 Sterben will ich gantz vor dich.
 Aber auch was hilft mein Klagen?
 Weill mein Klag vergeblich ist,
 Und ich mus Adio saagen,
 Das ist, was mein Hertz zerbricht.

3.

Brich, zerbrich mein Hertz zur Sticke!
 Nem es an zur einer Busz.
 Nuhr mit disen mich beglückhe,
 Sag Adio, weill es sein mus.
 Bitte, wolst mir pardoniren
 Alle Feller und Augenblückh!
 Weill ich mich mus Reteriren,
 Adio, lebe, Adio glückh!

III.

1.

Angenembste diser weltdt,
 Sag wie ist dein Hertz besteldt,
 Wilst du mich retten,
 Oder in Ketten
 Laszen geqvelt,
 In feszlen sterben,
 Oder erwerben
 Deine erwünschte Prunst,
 Und gegengunst,

Das leben enden 10
 Steht in dein Händen.
 Ohne Trost zu geben
 Kohn ich nicht leben,
 Es ist umbsonst.

2.

Herst du mein Jammer nicht, 15
 So mir die ruhe bricht,
 Traurendes klagen,
 Auch zartes plagen,
 O lebens liecht
 Sünsticht (?) verlangen, 20
 Nach Purpur wangen,
 Lebender sterblichkeit
 Noch vor der Zeith
 Kartz (?) nicht die Stunden,
 Durch bludt undt Wunden, 25
 Lasz dich erweichen
 Mich nicht erleichen
 Durch Todesliecht.

3.

Billig ich sterb dahin,
 Wan ich nur so glücklich bin, 30
 Eh ich verscheide
 Zu meiner Freyde
 Dein Huldt gewin,
 Eh ich vor Blasze
 Dich noch umbfasze, 35
 Und mich vorher erqviekh,
 Dein Huldt erblickh,
 Dan solche Scheyden
 Bringet mir Freyden,
 Und solche Sterben 40
 Kohn mir erwerben
 Das grösste Glüchh.

IV.

1.

Du verfluchtes falsches Hertz,
 Treib mit mir weider kein schertz,
 Du hast mich schon gnug geqwellet,
 Von allen Sinnen entzellet,
 Suche dir ein böseren Sinn,
 Adio! und gehe hin.

5

2.

Ich hab glaubt denen Wellen,
 Die mein treus Hertz noch qwellen,
 Werden sich meiner erbarmen,
 Wann ich sie werde umarmen,
 Die Hoffnung ist ohne Bort
 Mag ich hoffen da, und dort.

10

3.

Die Wercken und Gedancken
 Haben nie (ein?) tobelten (azaz dop-
 peltē) Schranken,
 Die gedancken mich verführen
 Und die Wercke nicht thun schbüren,
 Das ist dein tobelte Peyn, —
 Dencken und nichts in Wercke seyn.

15

4.

Deine Lippen, deiner Mund
 Und dein gantzer Leib gesund,
 Deine Augen: Sohnestrahlen,
 Mich vergnügen über allen,
 Dann was hertzig ist und klein,
 Überwünden alle Peyn.

20

5.

Aber was hilft das Klagen,
 Und der Natur ihr gaben,
 Wann das treües Hertz von innen
 Mit Werck nich übereinstimmen,
 Das ist ein bild ohne Gnad,
 O mein Hertz, o weiche ab!

25

30

6.

Ich will ohne Seele leben,
 Solls probiren a(n)drer eben,
 Was ein Leib ist ohne Seele,
 Und ein Hertz mit tausend Quelle.
 Mein Hertz ist Exempel dein,
 Und der Welt ein Razel szejn.

35

Mind a négyet a főcodex tartotta fön, a hol a három első egymás mellett, a negyedik külön hátrább van. A III.-nak sorai a kéziratban nincsenek eltörölve, csak strófái vannak külön kikezdve.

Van még, épen a főcodex végén, egy «Tóth Ének» is (*Polovnici polugu...*). Úgy látszik, ezen darabból következtette Bodnár, hogy költőnk tót nyelven is verselt. Azonban e vers, másodmagával, egy világi magyar énekkel együtt, a codex legutolsó üres lapjaira van jegyezve s a többi versektől üres lapok választják el; más kéz is írta őket, úgy hogy mind a kettő későbbi bejegyzésnek látszik. A magyar költeményt («A szem mihelt szépre tekint...») Amadénak tulajdonítják (Kazinczy Gábor s utána Abafi L.), de épen ez árúlja el félreértéseivel, hogy csak másolat és Amadéék nem írhatták le. Ilyen félreértés példáulúl e sor: «Négy nyelv nem mecz» e helyett «Irigy nyelv nem inecz». — A tót vers után ez van írva: Nittra varmegyei Enekek». E jelzés akár a főttebbi tót versre vonatkozott utólag,

AMADÉNAK TULAJDONÍTOTT VERSEK.

I.

Somogy vármegyéről való versek Meris és Menál-
cas pásztorok között.

Verseknek summája:

1. Minap Moeris pásztor egy patak vizénél
Üle szomorúvan egy falu végénél
Es melegszik vala rakott kis tűzénél,
Legelvén juhait vizek mellikénél.
2. Menálcás barátja ipen oda ére,
Somogy mezzeiről midőn vissza tére,
Köszönvén és üle egy száraz tőkére,
Így felelének űk egymás kérdésére.

Moeris.

3. Jól mondad jó öcsém, nincsen ugy mind régen,
Annyi a bűm, mennyi csillag van az égen, 10
Kölletik hajóznom sok keserűségen,
Es már vagyok éppen az nagyobb mélségben.
4. Rosz föld az, hol lakom, nincs termete annak,
Fu és vetés nélkül az mezők állanak,
A juhaim ime már mind elhallanak (*így*) 15
Öten (a)vagy hatan azok alig vannak.

5. S(z)üken osztották itten ki az földeket,
Minden esztendőben köll vetni ezeket,
Nem lehet itt neked tölteni [az] vermeket
Mert csak ritkán látad az buza-fejeket.

30

Menalcas.

6. Jó pajtásom, ne törd igen az fejedet,
Hidd el, visszahozom rövid nap kedvedet,
Elviszlek, ha tetszik Somogyra tígedet,
Ottan feltathatod jobban illetedet.
7. Csak most gyöttem onnand, látam szíp térségét, 35
Messzi rétjeiket, hosszú mezzőségét,
Rendes völgyeinek hosszú tetejeit
S bokros legetivel sűrű erdőség[e]it.
8. Itt bezeg az földek bővebben osztatnak,
Nígy fele az mezzők sok féle láthatnak, 30
Nincsen oly nagy szükség, öleget nyughatnak,
Negyed esztendőben magv alá fo(r)gatnak.
9. Gazdag igen az föld Isten áldásával,
Megtermi az rozsot bőven az buzával,
Borsót, lencsét, kölest bőven az árpával 35
S a barna hajdinát az kukoriczával.
10. Vagyon itten tovább distye az sályátának
Az babnak, az makknak és az káposztának,
Az petrezsil, lennek, kapornak s tormának,
Dinnyének hajmának és al uborkának. 40
11. Másutt az spárgának ágyok csináltatnak
És szorgalmatossan azok munkáltatnak,
Mégis oly vastagon ott nem találthatnak,
Mint itt munka nélkül az mezzőn láttatnak.
12. Alma, szilva, dobzo, bűv az cseresnével, 45
Az dió, mogyoró tüskés gesztenyével,
Lehet vörös s(z)eder, eper berkenyével,
Mondola és körtvél kedves jó ézével.
13. Tölgy-, bükk- s minden makknak bűvségét láthatod,
Mellyen ártányidat ha meghizlaltatod, 50

- Sopron vagy Bécs alá azokat hajtatom,
Ottan az vevőknek jó árán adhatod.
14. Magad konyháját is meggazdagíthatod,
Kam[a]rádat sódorral s lábbal megrakhatod,
Vastag s(z)alonnádat renddel aggathatod 55
És az káposztában bőven apríthatod.
15. Jól is laktam sokszor ott jó káposztával,
Mert meg volt az rakva kövér s(z)alonnával,
Az kapor is ott volt s tőfől az orjával,
Az mell(y)et leöntnek Bacchus poharával. 60
16. Volt pedig részem is vajas pogácsában,
Zsiros dődölőben, mákas pomposkában,
S(z)alonnás gombóc[á]ban és tőrös táskában,
Vakarcnak, lepénnek sok jó falásában.
17. Itt az minesnek is va[gyo]n jó nevelése, 65
Van az juhoknak is kövér legelése,
Ugy az gulának is va[gyo]n derék élése,
Gyapjunak, vajnak és sajtnak gyűlése.
18. Látsz itt nyulat, őzet erdei kanokkal,
Sneffet, réczét az több szárnyas állatokkal, 70
Csukát, csompot foghatsz, menyhalat pontyokkal,
Főkép pedig gazdag Balaton azokkal.
19. Vagyon tovább jó termése az borának,
Van is sokszor dolga ott az kupiczának,
Melyből engemet is úgy megitatának, 75
Hogy még most sinek vége fejem fájdolmának.
20. Másokat is láttam nagyot hörpentenni
És az erős borból annyit felöntenni,
Hogy már nem is tudtak magoktól elmenni,
Másoknak kellett szeker(re)re feltenni. 80
21. Vigyázz csak e földnek büvelkedésére,
A ki ottan engem hívott kenyerére
Három polturánál az többet nem kére,
Egész esztendőnek hosszú edejire.
22. Titirust találtam egy hegy oldalában, 85
Ki háromszor fejte juhait napjában,

- Ez egy széles fának ülvén árnyékjában,
Azt dúdoló bátran zöngő nótájában:
23. Mikép Somogy várnak szomszéd határában
Az Kupa hercegeget, ki bizott hadában, 90
Szent István megveré Mohács lappanyában,
Mert bizott Istennek erős hatalmában.
24. Az Kupa sok néppel az harcban kiszálla,
Szent István csak kevés katonát számlála,
De hogy fogadással nagy dézmát fundála, 95
Menyből segítséget az ellen találá.
25. Szent István vitézi kirántván kardjokat,
Mind egyik levágták az sok pogányakat,
Látám én is magam ednihán halmokat,
A hol rakásokra hánták az tagokat. 100
26. Ezeket Titirus midőn inekelte
És jelenlétemet hamar észrevette,
Letültetvén mindjárt az füre mellette,
Somogy dicsiretit elől beszélette.
27. Reám is köszönte mindjárt csutor áját 105
És előragadván pásztori táskáját,
Előmben kirakta abból pogácsáját,
Melytől Marinája nem kimélte vaját.
28. Hidd el ha (a) Musák il földet látnának,
Ezek is Pindusbul ide szaladnának 110
És az magyar népről verseket írának:
Mely sok érdemeket szerzett az magának.
29. Adandot megjártam [é]s ettem kenyerében,
Jó ízöen kiszólt drága ebédjiben,
Löllének is ettem jó ízö itkiben, 115
Vastagan megspékölt jó pecsenyőiben.
30. Andacsot is látám kezdik ipitenni,
Templomát, klastromát fölékesíteni,
Kivánom itt holtamig iltemet tölteni,
Mert paradicsomnak láttatik ez lenni. 120
31. Mert az szüz is, kitül az Isten született,
Itt lakást venni magának készített,

Azért énnékem is ez hely megtetszhetett,
S bánom hogy ott lévén (*lennem?*) tovább nem
lehetett.

32. Lengyel-Tótinak is neki édesedtem 125
Ednihán napokig ottan ünnepletem,
Hol az jó lakásban majd megbetegedtem,
Czipót és kalácsat már megunva ettem.
33. Csak hogy elgyöttem jó megterhelének, 130
Lepént, turót, sajtot táskámba tevének,
Egy boros palaczkot borral megtöltének
S azzal elbucsuzván, utra eresztének.
34. Csebiek is kérven hosszú hívásokkal, 135
Bundám meg(s)akajták az sok huzásokkal,
De mentvén magamat hit-fogadásokkal,
Hogy másszor akarok mulatni azokkal.
35. Laknak s más sok helynek csak hérit hallottam, 140
De mostani uttal oda nem indultam,
Mert sok dolgaim miatt meggátoltattam,
Másszor udvarolni kívának — fogadtam.
36. Mert ide szándékozom mennél előbb menni,
Az egyik határban magamat letenni,
Tudom, te neked is meg fog az tetszeni,
Hogy ha velem menvén társam akarsz lenni.
37. Mind az rózsza fölülmul(j)a az kórókat, 145
Szíp magos czédrus az bokrokat,
És az búza fejek az ros(sz) konkolyokat:
Ugy halladja Somogy az több határokat.

Moeris.

38. Az Isten áldjon meg kedves jó pajtásom, 150
Elvitted azivemről hosszú busolásom,
Már nem lesz e földön tovább maradásom,
Veled együtt veszem Somogyra lakásom.
39. Van egy tajtik pipám, csontbul van az szára, 155
Liggatott földél van csinálva szájára,
[Te] neked adom noha Mopsus arra vára,
Mert szólottál azivem vigasztalására.

40. A vitézkedőknek kedves a jutalom,
 Királyoknak trónus és birodalom,
 Az elfárodtnak az nyugalom,
 Én pedig Somogyon magam vigasztalom. 160

Menalcas.

41. A szarvas szereti az kutak[nak] forrását,
 A fűzfa szereti az vizek folyását,
 A munkás ohajtja az nap nyugovását,
 Én pedig kedvellem Somogynak lakását.

Moeris.

42. De mondd meg, kik lakják Somodságot e jót: 165
 Szeretik, s kedvelik-e jó barátságot?
 Mert mivel megszoktam az jó társoságot,
 Örömet nem vennék magamra ujságot.

Menalcas.

43. Ne félj. Ezen népek egy szivnek látszatnak,
 Kedves egyessiget egymáshoz tartanak, 170
 Mint az Pirithous és Theseus voltanak,
 Ezek is egymáshoz ily hivsígben vannak.

Moeris.

44. És bátorsága van-e az juhoknak?
 Hire hallatik-e ott az farkasoknak, 175
 Mert más sok helen van büsége azoknak,
 Melyek nagy károkat tesznek az akloknak.

Menalcas.

45. Láthatál [é] itt rigen büven farkasokat,
 De kezdik elhadni most ez határokat,
 Veszprémi nagy pásztor fogyasztja azokat
 És szorgalmatossan őrzi az aklokat. 180

Moeris.

46. Áldom e világnak nagy igazgatóját,
 Hogy mégis láthatunk illen jó szolgáját,

Az ki il hivatással folytatja munkáját,
Kivánom, hogy sokan kövessék példáját.

Menalcas.

47. De az Somogynak is világi elei 185
Azon munká(l)kodnak mind buzgó fejei,
Hogy megtisztuljanak minden helységei
És szaporodjanak az hitnek hivei.

Moeris.

48. Az ily drága urak Somogyban iljenek, 190
Mezzeik, ritjeik büven teremjenek,
Aklaik, majorjaik, pinczéik teljenek,
Hogy jót szükségünkben nekünk teheessenek.

Menalcas.

49. Iljen szerencsésen kiki hiv párjával, 195
A ki pedig eddig még nincsen társával,
Kivánam, láthassuk hamar mátkájával,
Kedve szerént való jámbor asszonyával.

Moeris.

50. De tálán (így) már inkább azok úgy maradnak, 200
Mert félnek, hogy abban hejába fárodnak,
Az leányok hamar most kosarat adnak,
Avagy elállonnak, ha másra akadnak.

51. Minap is hogy Phyllis Daphnis eljedzette,
Mihelt annak Thyrsis magát jelentette,
Thyrsisnek kedvéért Daphnist félretette,
Mivel nagyobb nyáját Thyrsisnek értette.

52. Ők tudják az okát, hogy nem házosodnak, 205
És oly sokáig meg nem párosolnak.
Tülem pedig azért ily szándékok mulnak,
Mert sokszor az kockák is vakra fordulnak.

Menalcas.

53. De akár váloaszák az magánosságot, 210
Akár a kedvellett csendes párosságot,

Kíszen az mennyei fölső méltóságot,
Adjon mind azoknak hosszú boldogságot.

54. Azután az estvé órák elérkezének,
Még ezek egymással így beszélgetének,
Azért elbucsuzván arrul vigezének, 215
Hogy mennél hamarább Somogyra mennének.

Vige.

E darabot Véghely Dezső tulajdonítja Amadénak; ő is tette közzé Abafi *Figyelőjében* III. k. 1877. 148. s köv. l. *Egy idyll Amade Lászlótól* címmel, közléséhez a következő jegyzetet csatolva: «Azon füzet, melyben e sajtáságos orthographiájú versezet foglaltatik, négy középnapyságu ivre terjed; czimlapján e fölirat áll: *Minden Főle Versek*. A füzetben azonban ez eclogán kívül, (melynek czime: *Somogy vármegyéről való Versek Meris és Menálcas Pásztorok közöt Verseknék Summája*) más költemény nem létezik; ez ecloga egyébiránt tizen-négy oldalra terjed, a többi oldal üres. — Eredetije gyűjteményemben.» — A közléshez Abafi is told egy jegyzetet, melyben a Véghely kézirat-gyűjteményéről tájékoztat s végül így szól: «Ez idyll érdekes összehasonlítására nyujt alkalmat Faludinak és Amadénak, s ez utóbbi munkásságának egy uj oldalával ismeretet meg.»

Az idyll mindenesetre érdekes, de aligha az Amadéé. Sem a műfaj, sem a tárgy, sem a stilus nem vallják annak. Figyelemre méltó része a darabnak az, mely Somogy vármegyét festegeti, sok jellemzetes vonással; de ez áradozó dícséret hogyan érthető Amadétól, kit minden helyi patriotizmusa Csallóközhöz bilincsel? Véghely egyáltalán nem nyilatkozik arról: Amade saját kezeírása-e a kérdéses füzet s ha nem, mi bizonyítja, hogy a vers

Amadeé? Akárki a szerző, ez a közölt szöveg oly romlott, hogy a szerző maga nem írhatta s kénytelenek vagyunk azt mondani, hogy itt egy nem mindig értelmes másolattal van dolgunk. A sorokból gyakran hiányzanak szótagok, néha pedig megvannak toldva, néhol a szöveg láthatólag elferdítve. A 115. sor így van a *Figyelőben* közölve: *Köllenek is itten jó ízű itkiben*; pedig ez lehet a helyes: *Löllének is ettem jó ízű itkiben*. — Különben az idyll — legalább a vége — korántsem naiv, hanem allegorikus és czélzatos, mint ez a 44—48. szakokban különösen kitetszik, a hol a «veszprémi nagy pásztorról» s a «fogyasztott farkasokról» van említés.

A szöveget lehetőleg helyreállítottuk; közbeszúrásainkat (), a kihagyni valókat [] közé tettük. A beszélők neve is rossz helyre van olykor téve a *Figyelő* közlésében, ezt is megigazítottuk s annál biztosabban, mert mindenütt nyilván kitetszik, mely szakokat mondhatta a beszélgetők egyike vagy másika.

II.

Jer magyar! sirj vélem . . .

1.

Jer magyar! sirj vélem,

Gyászoljad szüntelen

Romlásodat!

Hajdani voltodat,

Mostani sorsodat,

Rabságodat.

Mi voltál, gondold meg,

S mint veszett néptünk meg;

Hogy nyomorult lehess,

Oly futva ne siess,

Bőcsös nagy vér!

2.

Sógorból czimbora
 Lettél, átok óra,
 — Bajnok haza —
 Mely megtántorított, 15
 S vesztedre taszított,
 Hogy légy oda;
 Németnek mert hittél
 Tőle sok kárt vettél,
 Így bilincset szerzettél, 20
 Önként azt fölveltél,
 Tedd le most már!

3.

Ah hol van hazádért,
 Szép szabadságodért,
 Vérontásod, 25
 Gerjedező szíved,
 Nagyra készítő kedved.
 Elszánásod?!
 Oda van, elvetéd,
 Készakarva tevéd. 30
 Czégéres csúfságra,
 Vidék pajkosságra
 Jaj mit tettél!

4.

Nyakadon a német
 Lesi életedet . . .
 Borzadozol!
 Fojtja szabadságod,
 Rontja tartományod:
 Nem irtózol?
 Fejti erszényedet, 40
 Kiszopja véredet,

Fényedet torkolja,
Neved marcangolja:
Szenveded ezt?

5.

Most szédül elnéje

45

Füstölög a feje,

Dühösködik;

Most diatával kínál,

Magyarul invitál,

Mesterkedik.

50

De ez csak reménység,

Elmeccsaló fényesség,

Lépet rak, törbe vesz,

Ha hiszesz, tönkre tesz,

Ébredj tehát!

55

6.

Ha van még benned vér,

Szíved hazáért vér,

Vitéz magyar!

Gyullaszd föl lángodat

Hamvas panaszkodat,

60

Siess hamar!

Ne engedd nevedet,

Dicső nemzetedet

Sárba tapodtatni,

Csúful rongáltatni,

65

Még van időd.

7.

Igaz pörért fáradsz,

Sajátodért izzadsz,

Te nagy nemzet!

Ne félj az árnyéktól,

70

Remegő páráktól,

Prédát nyerhetsz.

Magyarok Istene,
Reménye s mindene
Igazságot szeret,
Megsegít tégedet,
Merj s boldogulsz

75

8.

Ébredj föl hirtelen,
Mert a baj szertelen,
Ne hadd magad!
Időt ne vesztegess,
Ne szóval fenyegetess:
Gyűjtsél hadat!
Gyorsan fegyvert fogjál,
Mennydörögj s csattogjál;
Úgy meglesz, mit akarsz.
Hogyha földbe takarsz
Ki téged bánt.

80

85

9.

Vajon nem szégyen-e,
Menny és föld Istene!
Csúffá lettünk?
Hogy ilyen vitéz nép,
Ki mindent összetép,
Így elvesztünk?!
Németnek bolondja,
Már alig van rongya,
Mégsem fegyverkezik;
Míg több baj érkezik.
Mindaddig vár.

90

95

10.

Indúlj már ebadta
Bendegúz fajzatja!
Nyisd föl szemed;
Talán nem isméred,

100

Hogy kitől van véred
S eredeted?

185

Világ ostora(i),
Nemzetek karjai,
Mindenek kiáltják,
Mert érzik, mert látják,
Hogy rontnak meg.

110

11.

Menjünk hát kedvesem,
Szép magyar nemzetem
Törvényünkért,
Németet rontani,
Vérét kiontani

115

Szabadságért!
Úgy meglesz mit kérünk,
Arany időt értünk,
Virágzó hazánkban
Szép Pannoniánkban
Vigan élünk!

120

Ez a darab, mely különben a Jankovich-féle dalgyűjteményben is előfordul (A. 95. sz. a.), szintén a Véghely Dezső birtokában levő Amade-féle kéziratok közt van meg s ez okból Pintér Kálmán *B. Amade kiadatlan versei* közt a *Figyelő* XVI. kötetében közölte. E darabról Pintér a következőket jegyzi meg:

„A humor hangján írt hazafias buzdítás a német ellen, s már azért is érdekes, mert e nemű költeményt Amadetól eddig nem igen ismerünk; a gyűjteményben minden esetre a legtöbb figyelmet érdemlő darab. Ez utóbbi közölve van *Dugonics András följegyzéseiben* (*Olcsó könyvtár* 163. sz. 50. l.), Dugonics szerint e vers II. József korára íratott volna. A *Följegyzésekben* közölt vereszet lényegesen eltér az Amade-féle kézirattól, s azon kívül ez utóbbi még négy szakkal több is. Most már föltéve, hogy e költeményt csakugyan Amade írta

úgy az II. Józsefre semmi esetre sem vonatkozhatik, mert tudvalevőleg Amade 1764-ben halt meg; de meglehet, hogy a költeményt, mely előbbi viszonyokra szól, alkalmazták a későbbiekre is, s így vehette azt Dugonics korabeli szerzeménynek. — Hogy e költeményt Amade írta, csak annyiban valószínű, a mennyiben a kézirat övéhez hasonló; de épen úgy leírhatta, mint idegent ő is, a miként leírta *Följegyzéseiben* Dugonics.

Ez a Pintér véleménye. Nézetünk szerint e vers egyike a kurucz költészet termékeinek s Amade — ha csakugyan az ő írásával van a gyűjteménybe jegyezve — csupán másolta; hiszen nem ez volna az egyetlen eset, hogy Amade mások költeményeit verses könyvébe iktatta. Az egész költemény hangja és szelleme oly távol áll Amade költészetétől, hogy tőle alig eredhetett e darab, mely különben a Véghely-gyűjtemény összes versei közt a legértékesebb. A hazafias hangot Amade két költeményében csak épen érinti, de a hazafias elkeseredés ez izgató és szenvedélyes haragja idegen tőle; ilyen erélyre, ilyen páthoszra s tegyük hozzá, az ódai bevület ilyen tömör, velős és formás kifejezésére Amade nem képes.

III.

Házi kereszt.

Toldynál olvassuk, hogy a mi 144. szám darabunkkal (a *Nőtlen és házassággal*) összetévesztve hibásan Amadénak tulajdonították a *Házi kereszt* című verset is. Toldy fölvilágosít, hogy ez a vers Poóts Andrásé s ennek a versei közt található 1791-ben kiadva.

Ezzel az úgy el volna intézve s a Poóts versezete maradhatna Poótsé; de id. Szinnyei József legújabbán a *Magyar Írók Élete és munkáiban* (10. l.) ismétli a Toldytól tévesnek jelzett véleményt; Amadéről szólva

többek közt ezt állítja: „*Házi kereszt* című gúnyversét Poóts András adta ki versei között (1791. Komáromban és 1816. Miskolczon)”. — Az egykor megezáfolt nézet ezzel új alakban került az irodalomtörténet elé, igazolva mintegy magát, hogy a verset Amade írta Poóts pedig a saját verseivel együtt kiadta.

Szinnyei tudakozódásomra kijelentő, hogy nem emlékszik, honnan vette ez adatot, de az életrajzi czikk alján felsorolt források valamelyikében kell lennie. Minthogy azonban ez adat a nevezett források egyikében sincs meg, azt kell hinnem, hogy itt egy olyan félreértéssel van dolgunk, a minők ellen ily rengeteg munka közben, az adatok ezrei között még egy id. Szinnyei pontossága sem óvhatja meg magát teljesen.

Poóts András *Ifjúai verseiben* (1791.) tényleg ott van a kérdéses hosszabb versezet *Házi kereszt, avagy kevés mulatságért vállalt hosszas tortúra* cím alatt. Van külön címlapja, előszava, egy csoport latin verses és magyar fordítású jeligével; de hogy Poóts a darabot mástól venné át, arról egy sor vagy egy szó sem emlékszik meg. Maga a versezet huszonhat lapra terjed (hat Zrínyi-strófájával), s rövid bevezetés után a nő csalárd vádoskodásából s a férj válaszából áll. Magából a versből semmi olyan belső okot nem lehet meríteni, melynél fogva ne tarthatnók a Poótsénak. A hang és a bujálkodás képzeletihez tapadó eszmekör szakasztott testvére annak, a mi Poóts hosszú elbeszélésében a *Sénai Lukrécziában* annyira kifárasztja az olvasót. Az az alantjáró képzelet ízetlenkedik mindkettőben, mely nem bírja a mese organizmusát kidomborítani, csak a részletek, kivált az érzékies részletek rajzolgatásában tetszeleg. A *Házi kereszt* verselésének gyakran virtuózi könnyűsége s a középrímek játéka, mely Amadéra emlékeztetne, Poóts *Lukrécziájában* is megtalálható. Itt ugyan kevesebb a mythologiai vonatkozás, mi *Lukrécziát* annyira jellemzi; de viszont nincs meg Amade esprit-je, könnyű, poétikus szökdelése sem, csak az osztályozó és

sylogistikus, papos okoskodás uralkodik és terjeng. Annyi lehet, hogy Poóts Amadétól (a *Nőtlen és házasséletről*) vette az eszmét, noha saját házassége is elég okot adot volna rá, de ez a darab, a hogy van, csak az ő munkája lehet. Mert Poóts ismerte Amadét, technikáján is meglátszik Amade iskolája, sőt a *Sénai Lukrécziának* egy betét-dala épen Amade LXV. számú dalának a változata.

Megmaradunk tehát a Toldy helyreigazítása mellett; a *Házi keresztnek* nincs mit keresni Amade versei közt.

PÓTLÁS.

A szedés befejezte után, a végső revisio-közben akadtam olyan adatokra, melyek szövegünk két főforrásának, a főcodexnek és az 1836-iki kiadásnak szövegkritikai értékét elég közvetlenül megvilágítják. Minthogy az illető helyen (421. és köv. lapok) már nem tehetem meg a szükséges módosítást, vagyis inkább közbeszúrást, — itt jelzem ez újabb adatok fontosabb tanulságait.

1. A múzeumi levéltár Jeszenák-gyűjteményében két kötet múlt századbeli vegyes levél közt Amade Lászlónak több eredeti levelét találtam (Elench. VII. Fasc. XLIII. No. 2. és No. 3.), melyek életrajzi tekintetben kevésbbé fontosak ugyan, de utólag teljesen igazolják azon eljárásunkat, hogy Bittó Manzi levelének hitelt adtunk, a főcodexet Amade eredeti példányának tekintettük és e kiadás szövegét első sorban reá alapítottuk. Valóban e codex legnagyobb részét maga Amade írta, még pedig az első kéz volt az ővé; a levelek és a főcodexbeli első kéz írása közt az azonosság első tekintetre is szembetűnik s ez azonosságot Volf György szíves véleménye is megerősíti. Szintén e levelekből látható, mennyifélekép változott ugyanazon alapjelleg mellett Amade írása s egyszerre megtaláljuk bennök a főcodex vége felé (a második kéz után következő) többféle írás nyitját is. Ez írások annyit változnak és oly

sokfélék, hogy azonosságuk nem tűnik föl mindjárt, míg a levelek alapján, melyek írás tekintetében egymástól nem térnek el oly élesen, de a főcodexbeli különféle írásokhoz analogiát nyújtanak, köztük egyezés állapítható meg. Csakugyan, a főcodexbeli írások közt vannak átmenetek és közös vonások és a különbség nem egyéni, hanem modorbeli, a minő ugyanazon kéz álló vagy cursiv, kalligraphikus vagy sietős írása közt van. Kivétel a második kéz írása, melynek azonossága a többivel nem állapítható meg; ez lehetett a secretariusó.

2. Dr. Sebestyén Gyula múzeumi tisztviselő úr szíves közléséből megtudtam azt is, ki szerkesztette az 1836-iki kiadást. Nem Szalay László, ki csak fölügyelt rá, hanem néhai nemes *Guitmann Imre*, gróf Amade Taddénak, illetőleg a grófi családnak 1828-tól 1849-ig teljhatalmú uradalmi ügyvédje, ki a grófot az országgyűlésen is, 1828-tól fogva az alsóházban több cycluson át képviselte. (Szül. 1800-ban, Székesfehérvárott, hol a gymnasiumot Vörösmartyval egyidőben járta; meghalt 1870-ben, Esztergomban, mint nyugdíjazott szolgabíró és káptalani levéltárnok.) Guitmann Böcsött, az Amade-család ősi kastélyában szerkesztette össze a gyűjteményt s állítólag ő írta a rövid előszót is. Mindez adatokat saját fia, Guitmann Henrik, pozsonyi kir. táblai segédhivatali igazgató úr volt szíves Sebestyén úrral s így velem is közölni. Levelében fölemlíti, hogy a kiadás alapjául szolgáló kéziratok is sokáig megvoltak atyjának sok iratai közt, de nem tudja, hova lettek. Megküldte egyszersmind gróf Amade Taddénak a szerkesztés ügyében az ügyvédhez intézett egyik levele másolatát, melynek tárgyunkra vonatkozó első része így hangzik:

«Bécs, 25. aprilis, 1836. Kedves fiscalis Úr! B. Amade László biograghiájához szükséges adatokat másképp nyomozni nem lehet, mint ha születése holléte miatt zilizi plébánosnak, marczeltőinek, Iszka szt. györgyinek, Szalak szt. mártonyinak, eberhardinak és szóval ahun jussai

vannak a familiának, irni fog uraságod, a szeniczi levéltárt is inquirállyuk, és úgy a mint csak lehet, ki fogunk nyomozni, tessék ezt Szalay urnak nevemben irni és őt is arra utasítani, hogy külömbféle szerzőkben is nyomozza Amade László életét ki, annyit én is tudok, hogy ő k. kamara tanácsos vala, ama híres Insurrectionál mint ezredes kapitány szolgált, és nagyobb részt Pozsonyban lakott és Budán. — Minden esetre tessék mindezekről Szalayt nevemben megtudósítani, hogy ne gondoljon, hogy azért későbbben felelek, mert sajnálom az ajánlásomat; és a többi respectivus plébánosoknak is tessék requisitoriumokat küldeni, hogy valami bizonyosra akadhassunk.

Úgy látszik, Amade Taddét Szalay László ösztönözte rá, hogy ősének verseit kiadja; Szalay vállalkozott a fölügyeletre is, egyébként azonban a gróf ügyvédjére bízta az összeállítást a családi levéltárból, melynek őrizete, mint a velünk közölt eskümintából kitetszik, szintén az uradalmi ügyvéd kötelessége volt, erős titoktartás alatt. — Érdekes, hogy költőnk születése helyét már 1836-ban sem tudta a család sem, őt felé is nyomozták, de legfőljebb tagadólagos eredményre jutottak, mert a kiadás előtt levő életrajz a születési helyről végre is hallgat. Új adat a levélben, hogy költőnk Budán is lakott. — Azt a szintén fölmérült véleményt, hogy Amade Kassán született, megegyezőnek tekinthetjük, mert Horváth Balázs kassai prémontréi tanár az ottani plébánia anyakönyveiben utána nézett a dolognak, de semmi adatot nem talált. A fentiek szerint azonban aligha született Böösött is.

Ez adatok kiderülésének azt a megnyugvást köszönhetem, hogy nem jártam el helytelenül, mikor az 1836-iki kiadás szövegkritikai értékét a főcodexhez képest másodlagosnak ítéltam már akkor is, mikor a kiadás egy irodalmi tekintély neve alatt szerepelt. S viszont hogy mégis tüzetes figyelemre méltattam, azt is igazolva látom most, mikor kitűnik, hogy Guit-

mann Imre is a család birtokában levő (alkalmasint egykorú, vagy tán eredeti) kéziratokból dolgozott.

* * *

Végül, mintegy párjáu! annak a magyar versnek, melylyel az életrajzot bezártuk, közöljük itt a következő latin epigrammot, melyet a Jeszenák-gyűjtemény egy nagy ívrétű kéziratot kötetében találtam. A könyv címe: *Tractatus, qui in diacta Posoniensi A. 1764 prodierunt*; száma 204. Vége felé apró versek vannak ez országgyűlés szereplőiről: *Satyra Idearum Reflexarum* cím alatt; ezek közt van költőnkrol ez a jellemző vers:

Epitaphium B. Ladis: Amade'.

Siste viator! in hoc Tumulo vir clauditur, in quo
 Ingens Ingenium, Prodigij instar erat.
 Judicium deerat: quod qværerere' certus abivit.
 Obtinnit ne bonum? judicet Ipse Deus.

AMADE MAGYAR VERSEI BETÜ- RENDEN.

	Lap
A, A, A, Te vén törzsökfa ... CVI.	294
Adjad szivedet hiv szivemért ... XCI.	264
Ah, ah, ah, ha nem élhetek ... XXXIX.	159
Ah átkozott színes szív! CXXXIII.	352
Ah én ugyan mért kinlódom ... LXXXIX.	260
Ah, jaj! mit szemlélek ... Ist. IV.	401
Ah már egyszer engeszteld meg ... VIII.	100
Ah mit kinzasz engem óh kegyetlen ... LVI.	196
Ah mit kinzod én szivemet ... XLIV.	171
Ah nehéz egyet szeretni ... XXX.	143
Áldott az óra, melyben születtem ... CIX.	305
Áldott vagyok, én reményem ... XXI.	127
Állandó az én hívségem ... LII.	186
Allhatatlan én reményem ... XXIV.	131
Ama volt szándékom, de nem végezhettem ... XLVIII.	177
Ambár égek ... VI.	96
Ámbár nékem nincsen kincsem ... III.	91

	Lap
Ámbár nincsen, drága kincsem, előtted érdemem ...	
XXIX.	141
Ambár szerettem ... XXVI.	134
Ambár tőlem elment ... CXXX.	346
Ambár tűz, víz közt van ... LIV.	191
Ámbár vadnak sok irigyim ... XXIII.	130
A mit megmondottam ... CXXVIII.	341
Amor, mit akarsz én szívemmel ... O.	285
Amornak fáklyája ... XVII.	120
Angyalom, alakom, szép gyöngy galambom ... XCIV.	271
A régi megrögzött szerelemnek lángja ... CXXXI.	349
Argus ugyan nem vagyok ... LV.	193
A szem mihelt szépre tekint ... CXVII.	320
A szép fényes katonának arany gyöngy élete ... XLI.	163
Átkozlak te szerelem ... X.	104
Átkozott óra, melly arra perczent ... CVII.	300
Átkozott szerelem ... XVI.	117
Átkozott szív ... VII.	98
Az az igaz kegyes ... CVIII.	302
Azért bár üldöztél ... LXIX.	221
Az mint megmondottam, tőled pártulok ... LXVIII.	218
Aztat tudd meg, én már többet ... IX.	102
Azt gondolom, de nem mondom ... XX.	125
Azt gondoltam, nincs már kétség ... LXII.	209
Azt megkönyveznéd ... LXXXVII.	257
Azt nem reméltem ... XV.	115
Bajt vának óhajtasim ... XXXII.	147
Bár az kit szeret ... XL.	161
Bár érted sokan itélnek ... LXXI.	224

	Lap
Bár gondolod és tagadod ... CXXVI.	335
Bár gyászos én életem ... XXXVI.	154
Bárha ellenzenek ... LXI.	206
Bármikép ítéljed ... XIV.	112
Bár tiéd az diadalom ... LXIV.	213
Boldogtalan, az igaz, olyan szerencse ... II.	89
Bolond, ki ítél ... LXXXIII.	249
Bolond, ki szenved ... LXXIII.	228
Búsul szívem érted, hívem ... XII.	108
Búsult szívem éretted ... CXXXII.	350
Csak azon vagy ... LXXVII.	236
Csak azt szégyenlem ... XCIII.	269
Dira dura la la la ... CXII.	311
Édes anyja, nagy asszonya az igaz magyaroknak ...	
Ist. V.	403
Édes Dudi, Duduskám ... CII.	287
Édes kincsem, kell nevetnem ... XXV.	133
Élj vigan már ... CXXI.	325
Én angyalkám, szép madárkám ... XXXVIII.	157
Én babácskám, nyílt rózsácskám ... LVIII.	200
En elmélygek, hová légyek ... CXXXVI.	356
Én is voltam szerelmes ... XI.	106
Én kesergek és epedek ... L.	182
Én már nem szeretek ... XXXI.	145
Én szivedet megkérem ... LXXVIII.	239
Érted, érted, már éretted ... XXXIII.	148
Féltlek szívem, mert szeretlek ... XIX.	123
Gaz Cziczerkém ... LIII.	188
Gyöngyéletre s az mezőre ... LI.	184

	Lap
Hadd késérrsen, édesgessen ... LX.	205
Hadd lankadjak és olvadjak ... Ist. III.	400
Ha gondolom bús sorsom ... CXIV.	316
Ha köszivem, mondod, hivem ... LXXII.	226
Hát eltávozol már tőlem én életem ... CXXXV.	355
Hogy eztet kívántam kezedhez juttatni ... CXXXIV.	353
Hogy gyúladom, nem tagadom ... LXXVI.	234
Hogy megsértettél ... LXXV.	232
Hogy megválom, nem csudálom ... LXXIX.	240
Imádlak Jézusom ... Ist. I.	395
Imádlak óh szent ostya ... Ist. II.	397
Ingyen azért kinlódni ... XXVIII.	139
Isten hozzád! — ily áldást ád ... LXXXII.	247
Isten hozzád, szivem ... XXII.	128
Itéld meg aztat ... XXXV.	152
Jaj mit kinlódom ... LXIII.	211
Jól tudod, kincsem ... CXXIV.	333
Jusson egyszer még eszedben ... I.	87
Ki Bazinban, ki Modorban ... CXXV.	234
Ki béborult az folyhőben ... LXX.	222
Kinek lehet hinni ... XIII.	110
Kivánsz ha szeretni ... IV.	92
Ku ku ku kukucskám ... LXV.	215
Lángozik bár lángom ... XLII.	168
Lála, lala Dalila ... CV.	293
Lehetetlen mivel néked ... XLVII.	176
Lila moja Lila ... XCIX.	283
Már gondolok sziveddel ... XLV.	173
Már nem tűrhethén kinjait ... CXIX.	322

	Lap
Már szabadon pártolj . . . CXLIII.	380
Még nőtelenységben folytattam életemet . . . CXLIV.	384
Megpróbálom, hogy nem álom . . . LXXXVI.	254
Méltó bizony azért . . . XXXIV.	150
Mennyi kínzást ad egy' szem . . . CX.	307
Mi haszna csodálom . . . CXXVII.	338
Mindeddig biztatott gaz reménység . . . CIV.	291
Mint a leosett hó, olyan fehér teste . . . CXL.	360
Mint páva jártam, nótán tánczoltam . . . CXXXVII.	356
Mit volt már mit tennem . . . XCVIII.	281
Mondják mások : nem szeretlek . . . XLVI.	174
Múlják minden el . . . LXXXV.	253
Nagy szentsége, reménysége . . . Ist. VI.	407
Nem gondolok sziveddel . . . V.	94
Nem hiszek már, nem, nem . . . CI.	286
Neptunus népe . . . XCV.	274
Nincs mód benne, másé lenne . . . XCVII.	279
Nincs mód benne, tied lenne . . . XCII.	266
Nincs rendesebb mulatság . . . LVII.	198
Óh szent János, én héjános bűnös, hozzád borúlok . . .	
Ist. VIII.	411
Óh szent János, én héjános bűnös, hozzád fordúlok . . .	
Ist. IX.	415
Óh szent János, te bizonyos . . . Ist. VII.	409
Olly vagy már, mint madár . . . CXXIX.	343
Sionnak leányi engem meghalljatok . . . CXVI.	319
S mi haszna, ha volna tétovázó álom . . . CXLII.	375
Sokan vadnak, kik sirnak . . . CXV.	317
Szabad legyen egyszer szívem . . . CXI.	309

	Lap
Szánom gyászos éltemet ... LXXX.	242
Szegény Sándor, szegény Bubrik ... CXXXVIII.	359
Szenvedéssel s az üdövel ... LXVII.	216
Szép Czigzercém ... XLIX.	179
Szerelem, gyötrelem hol együtt jár ... CXVIII.	321
Szerelmemet ha vizsgálom ... XVIII.	121
Szivem csöngetője ... XC.	262
Szívem, hívem, légy édes reményem ... LXXXIV.	251
Szüntelen bánkódnom ... CXXII.	328
Tallalla, fallalla, jó kedvem vagyon ... CIII.	290
Távozzál istentelen ... LXXXI.	245
Távozzon olly szerelem ... XXXVII. ..	156
Te állhatatlan lélek ... LXVI.	216
Te bár légy hív ... LXXIV.	230
Testem, lelkem már megunt ... CXIII.	313
Te vagy életem, reményem, fényem ... XLIII. ..	170
Tied vagyok ... XCVI.	276
Tiszta geniusát csalárd Cupidónak ... CXXXIX.	361
Titkosan szeretek ... CXXIII.	330
Tudod, melly igazán szerettelek ... CXX.	324
Ugyan egyszer szállj szivedben ... LXXXVIII.	259
Vadnak ugyan vadnak ... LIX.	203
Van egy, kinek neve nincs, de mégis kegyes ... CXLI.	373
Van-e valaki éltében ... XXVII.	136

TARTALOM.

	Lap
<i>Előszó</i>	3
<i>Amade László élete</i>	7
<i>Amade László versei</i> (fejtegetés)	33
Amade és Faludi	36
Amade, Balassi és Himfy közt	40
Amade mintái	41
Műfajai	44
Szerelni költészete	46
Motivumai	54
Költési módja, egyénisége, közvetlensége . .	63
Költői alakításának nemei; dalforma és dalhang	61
Nyelve	64
Verselése	66
Az Amade költészetéről nyilvánított vélemények.	77
<i>Könyvészet</i>	80
Amade művei nyomtatásban	80
Amade művei kéziratban	82
Életrajz, ismertetések, vonatkozások	83
<i>Világi énekek</i>	85

	Lap	
I. Jusson egyszer még eszedben ...	87	445*
II. Boldogtalan, az igaz, olyan szerencse	89	446
III. Ámbár nékem nincsen kincsem ...	91	446
IV. Kivánsz ha szeretni ...	92	447
V. Nem gondolok sziveddel ...	94	447
VI. Ámbár égek ...	96	448
VII. Átkozott szív ...	98	448
VIII. Ah már egyszer engeszteld meg ...	100	449
IX. Aztat tudd meg, én már többet ...	102	450
X. Atkozlak te szerelem ...	104	451
XI. Én is voltam szerelmes ...	106	451
XII. Búsul szívem érted, hivem ...	108	451
XIII. Kinek lehet hinni ...	110	452
XIV. Bármikép ítéljed ...	112	452
XV. Azt nem reméltem ...	115	453
XVI. Átkozott szerelem ...	117	453
XVII. Ámornak fáklája ...	120	454
XVIII. Szerelmemet ha vizsgálom ...	121	454
XIX. Féltlek szívem, mert szeretlek ...	123	454
XX. Azt gondolom, de nem mondom ...	125	454
XXI. Áldott vagyok, én reményem ...	127	455
XXII. Isten hozzád! szívem ...	128	455
XXIII. Ámbár vadnak sok irigyim ...	130	456
XXIV. Allhatatlan én reményem ...	131	456
XXV. Édes kincsem, kell nevetnem ...	133	456
XXVI. Ámbár szerettem ...	134	457

* A második helyen álló számok az illető költeményhez tartozó jegyzet lapszámát jelentik.

	Lap	
XXVII. Van-e valaki éltében	136	457
XXVIII. Ingyen azért kinlódni	139	457
XXIX. Ámbár nincsen, drága kincsem, előt-		
ted érdemem	141	457
XXX. Ah nehéz egyet szeretni	143	458
XXXI. Én már nem szeretek	145	458
XXXII. Bajt vának óhajtásim	147	459
XXXIII. Érted, érted, már éretted	148	459
XXXIV. Méltó bizony azért	150	460
XXXV. Itéld meg aztat	152	460
XXXVI. Bár gyászszos én életem	154	461
XXXVII. Távozzon olly szerelem	156	461
XXXVIII. Én angyalkám, szép madárkám . . .	157	462
XXXIX. Ah, ah, ah! ha nem élhetek . . .	159	462
XL. Bár az kit szeret	161	463
XLI. A szép fényes katonának arany,		
gyöngy élete	163	463
XLII. Lángozik bár lángom	168	467
XLIII. Te vagy életem, reményem, fé-		
nyem	170	467
XLIV. Ah mit kínoz én szívemet	171	467
XLV. Már gondolok sziveddel	173	468
XLVI. Mondják mások: nem szeretlek . . .	174	469
XLVII. Lehetetlen mivel néked	176	469
XLVIII. Ama volt szándékom, de nem végez-		
hettem	177	470
XLIX. Szép Cziczerkém	179	470
L. Én kesergek és epedek	182	471
LI. Gyöngyéletre s az mezőre	184	471

LII. Allandó az én hiveségem	186	472
LIII. Gaz Cziczerkém	188	472
LIV. Ámbár tűz, víz közt van	191	472
LV. Argus ugyan nem vagyok	193	473
LVI. Ah mit kinzasz engem, óh kegyetlen !	196	474
LVII. Nincs rendesebb mulatság	198	474
LVIII. Én babácskám, nyílt rózsácskám . . .	200	474
LIX. Vadnak ugyan, vadnak	203	474
LX. Hadd késértsen, édesgessen	205	475
LXI. Bárha ellenzenek	206	475
LXII. Azt gondoltam, nincs már kétség . . .	209	476
LXIII. Jaj mit kínlódom	211	476
LXIV. Bár tied az diadalom	213	477
LXV. Kukuku, kukueskám	215	477
LXVI. Te állhatatlan lélek	216	481
LXVII. Szenvedéssel s az üdövel	216	482
LXVIII. Az mint megmondottam, téled pár- tulok	218	482
LXIX. Azért bár üldöztél	221	482
LXX. Ki béborult az folyhőben	222	483
LXXI. Bár érted sokan ítélnék	224	483
LXXII. Ha köszivem, monddod, hivem . . .	226	484
LXXIII. Bolond, ki szenved	228	484
LXXIV. Te bár légy hív	230	485
LXXV. Hogy megsértettél	232	485
LXXVI. Hogy gyúladom, nem tagadom . . .	234	486
LXXVII. Csak azon vagy	236	486
LXXVIII. Én szivedet megkérem	239	487
LXXIX. Hogy megválom, nem csudálom . . .	240	487

	Lap	
LXXX. Szánom gyászos éltetemet	242	487
LXXXI. Távozzál istentelen!	245	488
LXXXII. Isten hozzád! illy áldást ad	247	488
LXXXIII. Bolond, ki ítél	249	489
LXXXIV. Szivem, hivem légy édes remé- nyem	251	489
LXXXV. Muljék minden el	253	489
LXXXVI. Megpróbálom, hogy nem álom	254	480
LXXXVII. Azt megkönyveznéd	257	490
LXXXVIII. Ugyan egyszer szállj szivedben	259	491
LXXXIX. Ah én ugyan mért kinlódom	260	491
XC. Szivem csöngetője	262	491
XCI. Adjad szivedet hív szivemért	264	492
XCH. Nincs mód benne, tied lenne	266	492
XCIH. Csak azt szégyenlem	269	492
XCIV. Angyalom, alakom, szép gyöngy- galambom	271	493
XCV. Neptunus népe	274	494
XCVI. Tied vagyok	276	495
XCVII. Nincs mód benne, másé lenne	279	495
XCVIII. Mit volt már mit tennem	281	496
XCIX. Lila moja Lila	283	496
C. Amor, mit akarsz én szivemmel	285	496
CI. Nem hiszek már, nem, nem!	286	497
CII. Édes Dudi Duduskám	287	497
CIII. Tallalla, fallalla, jó kedvem va- gyon	290	498
CIV. Mindeddig biztatott gaz remény- ség	291	499

		Lap
CV. Lála, lala, Dalila	293	499
CVI. A, A, A, te vén törzsökfa	294	499
CVII. Átkozott óra, mely arra perczent... 300	300	500
CVIII. Az az igaz kegyes	302	500
CIX. Áldott az óra, melyben születtem... 305	305	501
CX. Mennyi kínzást ád egy szem	307	501
CXI. Szabad legyen egyszer szívem	309	501
CXII. Dira dura la la la!	311	502
CXIII. Testem, lelkem már megúnt... 313	313	502
CXIV. Ha gondolom bús sorsom	316	503
CXV. Sokan vadnak, kik sírnak	317	503
CXVI. Sionnak leányi, engem meghall- jatok	319	503
CXVII. A szem mihelt szépre tekint... 320	320	504
CXVIII. Szerelem, gyötrelem hohogy ült jár.. 321	321	505
CXIX. Már nem tűrhetvén kínjait	322	505
CXX. Tudod, mely igazán szerettelek	324	505
CXXI. Élj vígan már	325	505
CXXII. Szüntelen bánkodnom	328	505
CXXIII. Titkosan szeretek	330	505
CXXIV. Jól tudod, kincsem	333	505
CXXV. Ki Bazinban, ki Modorban	334	505
CXXVI. Bár gondolod és tagadod	335	505
CXXVII. Mi haszna csodálom	338	505
CXXVIII. A mit megmondoztam	341	505
CXXIX. Oly vagy már, mint madár	343	505
CXXX. Ambár tőlem elment	346	505
CXXXI. A régi megrögzött szerelemnek lángja	349	505

	Lap	
CXXXII. Búsult szívem éretted	350	505
CXXXIII. Ah! átkozott színes szív! . . .	352	505
CXXXIV. Hogy eztet kívántam kezédhez jut- tatni	353	505
CXXXV. Hát eltávozol már tőlem én éle- tem	355	505
CXXXVI. Én elmégyek, hová légyek	356	505
CXXXVII. Mint páva jártam, nótán tánczol- tam	356	505
CXXXVIII. Szegény Sándor, szegény Bubrik . . .	359	505
CXXXIX. Tiszta Geniusát csalárd Cupidónak	361	505
CXL. Mint a leesett hó, olyan fehér teste	367	505
CXLI. Van egy, kinek neve nincs, de mégis kegyes	373	505
CXLII. S mi haszna ha volna tétovázó : álom	375	505
CXLIII. Már szabadon pártolj	380	505
CXLIV. A házasság által elvesztett sza- badságnak megsíratása. (Nőtelen és házaselet)	384	506
<i>Istenes énekek</i>	393	510
I. Imádlak Jézusom	395	511
II. Imádlak óh szent ostya! . . . (Az oltári szentségrül ének)	397	511
III. Hadd lankadjak és olvadjak . . . (Az Úr testéhez való)	400	512
IV. Ah! jaj! mit szemlélek . . . (Az Úr ko- porsójához való)	401	512

	Lap
V. Szűz Máriához. (Édes anyja, nagyaszonnya . . .)	403 513
VI. Nagy szentsége	407 513
VII. Óh szent János te bizonyos . . . (Nepomucenus sz. Jánoshoz. I.)	409 514
VIII. Óh szent János én héjános bűnös hozzád borúlok . . . (Nep. szent Jánoshoz, II.)	411 514
IX. Óh szent János én héjános bűnös hozzád fordúlok . . . (Nep. szent Jánoshoz, III.)	415 514
<i>Jegyzetek</i>	420
A szövegforrások	421
Általános megjegyzések a szöveg megállapítására vonatkozólag	428
A világi dalok számai és sorrendje a különböző forrásokban (táblázat)	442
Részletes jegyzetek az egyes világi költeményekhez	445—510
Általános jegyzetek az istenes énekekhez	510
Részletes jegyzetek az istenes énekekhez	511—514
<i>Függelék</i>	515
Amade istenes énekeinek dallamai	517
Idegen nyelven írt darabok. Latin versek	523
I. Magna Diva! tu spes viva!	523
II. In festo tui Patroni	525
III. Amor maiestas orbis et rex regum	528
IV. Tormentorum tormentum	530
V. Inter aquam et ignem	531
Német versek. I. Es ist wahr, ich muss bekennen	533
II. Wer kann helfen, hilft mein Herzen	534

III. Angenembste dieser Welt . . .	535
IV. Du verfluchtes falsches Herz . . .	537
Jegyzet egy Amadénak tulajdonított tót versre nézve	538
Amadénak tulajdonított versek . . .	540
I. Somogy vármegyéről való versek Moeris és Menelcas pásztorok között . . .	540
II. Jer magyar! sírj vélem . . .	548
III. A «Házi kereszt» kérdése . . .	553
<i>Pótlás.</i> Ki írta a főcodexet? . . .	556
Ki szerkesztette az 1836-iki kiadást? . . .	557
Amade epitaphiuma . . .	559
Amade magyar versei betűrendben . . .	561

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

OLCSÓ KÖNYVTÁR

Szerkesztő Gyulai Pál.

Egy-egy szám ára 10 kr.

VÁRKONYI
BÁRÓ AMADE LÁSZLÓ
VERSEI.

MEGJEJÖTTETTE, FÉLVEZETTE ÉS JEGYZETEKKEL
KISÉRTÉ

NÉGYESY LÁSZLÓ.

821-830. SZ.

1 frt.

FRANKLIN-TARSULAT

BUDAPEST

OLCSÓ KÖNYVTÁR.

Szerkeszti GYULAI PÁL.

Egy-egy szám ára 10 kr., egy sorozat (lassz szám) 2 frt.

XXVII—LII. sorozat. 521—1040. szám.

521. Chateaubriand. René.
522—23. Czuczor. Hősi életrajzi
és munkái.
524—25. Fáy A. A mátrai vadászant.
Vadászok.
526—27. Augier. A szegény arca-
lánnok.
528—29. Shakespeare. Sok szaj sem-
miért. Ford. Ács Zs.
530—31. Constant B. Adolf.
532—33. Bazzai Pál bagdadyával.
534—35. Greguss A. A haláljáról.
536—38. Planche G. Művészek
életrajza.
539—40. Tibullus Elégiai.
541—44. Petrarca sonettjei.
545—46. Szász K. Schiller.
547. Storm T. A kastélyban.
548. Cornille P. Cinná.
549—50. Czuczor László Káltem.
551—52. Racine. Athalia.
553—54. Prescott II. Polop.
555. Schiller prózai írásai.
556. Brough W. Puffer és Nubler.
557—60. Dahn F. Óhida regénye.
561—62. Norris W. E. Vidai Adrián.
563—70. Csengeri A. Deák Ferencz.
571—73. Eckstein E. Aporó-dító.
574—76. Szerb népének és kös-
regéi.
577—80. Dugonics A. Bathory
Mária.
581—82. Hoffmannszeg utazása
Magyarországon 1793—94-ben.
583—84. Coppee F. Saverio Torrelli.
585—86. Serles Giermetti.
587. Pulasky A. Péter és Péter.
588—91. Stiglitz E. Penn és
orvosi, művészeti kcs.
591—98. Chateaubriand A. A víz-
tárak.
599—600. Ouida. Egy orgona.
601—03. Shiel K. Igazság.
604—05. Heyer P. Köt. ralt.
606—08. Pálffy A. A borbély levelei.
609—11. Firdusz. Szókratész.
612—14. Grillparzer F. Mária.
615—16. Erdélyi J. Aesthetikai elő-
tanulmányok.
617—18. Taine H. A görög művé-
szet története.
619—20. Taine H. A németalföldi
művészet története.
621—22. Elmi Gy. Beate Adám.
623—24. Bayle B. Az ócsorító.
625—26. Sallagi A. I. Fejlesztés
Vilmos.
627—28. Dörmayern E. Leonardo.
629—30. Gyereki A. A praeclara.
631—32. Roussseau J. J. A természet-
történeti művészet.
633—34. Radnai R. Aesthetikai
tanulmányok Magyarországon
1778—1817.
635—36. Thackeray M. V. Hírnök
vadásza. I.
637—38. Thackeray M. V. Hírnök
vadásza. II.
639—40. Karr A. Hajnalutáni két levelet.
641—64. Radnai R. Pál munkái.
645—66. Deák Ferencz művei és
munkái az 1942-43. évi
gyűjtés.
647—68. Thiza Domokos hátrahagyott
versei.
649—70. Cornille. Old Tragedy.
671—73. Lessing. Hamburgi
Művészt.
674. Andrássy Gy. gr. borbély és a
vidéki-történet. Magyarországon.
675—76. III. Napóleon. A francia
művészet története.
677—80. Schiller F. Elmi Mária.
681—83. Milton J. Az énekes
paradicsom.
684—85. Arisztó. A régi történet. I.

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 04 06 07 021 8